Curentul subteran

ALBERT MALTZ

În româneşte de EUGEN SCHILERU

EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURA ŞI ARTĂ

PREFAŢĂ

Albert Maltz, într'un articol intitulat „Scriitorul, conştiinţă a poporului”, *articol care poate fi considerat drept o adevărată profesiune de credinţă, afirma că: „Istoria literaturii, privită în ansamblul ei, ne îndeamnă să respingem pe aceia care ar vrea să clădească pentru noi o estetică a*

neutralităţii, a impasibilităţii, sau a indiferenţei îngheţate.”

Una din primele întrebări pe care şi le pune Maltz e aceea a materialului de care se serveşte scriitorul şi care îl determină prin însăşi natura lui, să aleagă cu hotărâre drumul unei arte luptătoare.

Dar el nu se mulţumeşte doar să precizeze poziţia pe care trebue să se situeze orice scriitor conştient şi cinstit. El se ridică împotriva acelora care încearcă astăzi în Statele Unite să tăinuiască poporului numele şi activitatea tuturor scriitorilor americani care au luptat în trecut împotriva exploatării, teroarei şi întunericului.

Din lunga listă de scriitori americani progresişti pe care Albert Maltz o stabileşte cu respectul şi cu dragostea cuvenită unor asemenea înaintaşi, noi ne vom mulţumi să reamintim doar de un scriitor ca Henry Thoreau, *cunoscutul autor al romanului* Walden sau Viaţa în pădure, *de un poet ca H. Wodsworth Longfellow, despre care puţini ştiu că fusese un partizan convins al aboliţionismului*[1] *şi de un poet caWalt Whitman, care şi-a scris primul său poem*, „Banii murdăriţi de sânge”, *într'un acces de mânie pricinuită de adoptarea legii împotriva sclavilor fugari. În aceşti scriitori, Albert Maltz recunoaşte linia scriitorilor progresişti, luptători pentru cauza poporului, a libertăţii şi păcii, linie pe care o continuă astăzi oameni ai culturii ca Paul Robeson, Howard Fast, John Howard, Lawson, Dalton Trumbo şi atâţia alţii.*

Ca mulţi alţi scriitori americani progresişti din zilele noastre, Maltz a cunoscut teroarea exercitată de acest produs al fascismului american care e Comisia pentru cercetarea activităţilor anti-americane. Şi peste masa lui de lucru, s'a profilat umbra unui Rankin, sau a unui Parnell Thomas, conducătorii acestei comisii. Anchetat întâi de aceste unelte ale capitaliştilor, Maltz a fost deferit

apoi justiţiei burgheze, condamnat şi întemniţat. Dar datorită acţiunii susţinute a tuturor celor care iubesc pacea şi libertateat sbirii au fost siliţi să-l elibereze şi el şi-a putut relua locul în primele rânduri ale celor care se opun astăzi, în Statele Unite, fascismului şi războiului.

Căci Albert Maltz nu e singur. Numărul scriitorilor combatanţi pentru pace şi progres creşte şi în Statele Unite pe zi ce trece. Aproape în fiecare lună, apar cărţi care demască

[1] Curentul pentru desfiinţarea sclavajului negrilor (N. R.).

racilele unei societăţi în agonie şi planurile criminale aleimperialiştilor. În jurul ziarului Daily Worker şi al revistei Masses and Mainstream *s'au strâns scriitori ca Howard Fast, Albert Maltz, Michael Gold, John Howard Lawson, Samuel Sillen, Ira Wolfert, Shirley Graham, Richard Boyer,* Arnaud *d'Usseau, a cărui piesă* Rădăcini adânci *a fost prezentată şi la noi, Michael Willson, Miliard Lampell, David Alma şi alţii.*

Dintre prozatorii dela Masses and Mainstream, *Albert Maltz e fără îndoială cel mai puternic, cel care dă dovadă de înaltă măestrie estetică. Cu toate lipsurile întâlnite în lucrările sale şi pe care le vom semnala mai jos, Maltz rămâne un romancier viguros şi impresionant.*

Două romane, Crucea şi săgeata, *şi* Curentul subteran, *mai multe povestiri, două piese de teatru şi câteva eseuri, printre care şi* Scriitorul, conştiinţă a poporului, *iată producţia lui de până acum.*

Curentul subteran *e un fapt rupt din realitate; el se desfăşoară de sâmbătă până marţi, cu acea concentrare care sporeşte tragicul şi care e proprie marilor romane. Eroul principal este un muncitor din industria de automobile din Detroit. La început el stătuse deoparte de lupta dusă*

pentru sindicalizarea muncitorilor din această ramură industrială, şi nu participase la lupta politică a Partidului Comunist din Statele Unite. Dar cu prilejul înmormântării muncitorilor ucişi în urma marii greve dela Ford, Princey ajunsese să înţeleagă care îi era drumul, care îi erau datoriile în viaţă. Pentru ce intrase în Partid? Venise într'o odaie împreună cu alţii, pentru a aduce un ultim omagiu celor ucişi în marea grevă dela Ford. Citise deasupra sicrielor: „Ne vom aminti! Nu vom uita! Vom continua lupta!" Şi a doua zi urmase convoiul funebru pe bulevardul Woodward, împreună cu alţi cincizeci de mii de oameni. Simţise deodată că şi el voia să-şi aducă aminte, că nu putea să uite şi că avea o ţintă în viaţa lui desorientată.

Aşa cum observă şi criticul sovietic R. Orlova în studiulsău Omul de avangardă în literatura americană *apărut în* Litterature Sovietique *din Mai 1950, „Princey e o figură adevărată, în care crezi, un militant autentic, un om cu o voinţă de neînfrânt. Princey este strâns legat de clasa muncitoare. Pentru acest muncitor de avangardă participarea la mişcarea revoluţionară nu e un act de eroism sau de abnegaţie. Dimpotrivă, deabia în cursul luptei personalitatea lui se afirmă cu mai multă tărie, pentru acest om nu există fericire fără luptă."*

Din acest punct de vedere, adică al prezentării forţelor care se opun fascismului american, romanul lui Albert Maltz constitue un hotărât pas înainte faţă de multe lucrări ale scriitorilor americani progresişti, actuali. E.Romanova arăta în articolul „In America", *apărut în* Litterature Sovietique *din Martie 1951 că numeroşi autori „deşi nu acceptă multe din lucrurile care se petrec în Statele Unite de azi, nu au observat totuşi imensele schimbări petrecute în conştiinţa masselor, în cursul acestor ultimi ani. Deaceea ei nu au oglindit în cărţile lor progresul înregistrat*

de frontul unic al luptei împotriva forţelor întunericului fascist şi ale războiului.” Din acest punct de vedere, romanul Curentul subteran, *nu se mulţumeşte doar cu o demascare a fascismului american, ci redă şi forţele care i se opun. Deaceea el nu e un roman al desnădejdii întunecate, ci e însufleţit de credinţa în izbândă.*

În Curentul subteran, *aşa cum a arătat R. Orlova se preia, se continuă şi se îmbogăţeşte una din temele fundamentale ale operei lui Theodore Dreiser, „America merită să fie salvată, pentrucă în America există poporul muncitor, clasa muncitoare condusă de adevăraţi conducători din sânul muncitorimii, care se opun oportuniştilor şi demagogilor de tot soiul, trecuţi de partea capitalului.”*

Cât despre eroul principal, Princey, vedem că autorul a izbutit să ne facă un portret complex al personajului şi să redea creşterea lui interioară. Maltz a arătat de numeroase ori cât de mult datorează scriitorilor sovietici. Ca şi aceştia, el urăşte simplificările în materie de psihologie, urmăreşte procesul de transformare interioară a eroului în toate amănuntele lui şi ne arată cum sub influenţa ideilor avangărzii clasei muncitoare, ca şi a întregii lupte a proletariatului – luptă în care membrul de partid ajunge să devină prin exemplul vieţii sale un adevărat propulsor de valori morale – eroul îşi desvoltă toate calităţile sale posibile, devenind un adevărat om nou. Maltz, conştient de marele ajutor pe care literatura sovietică l-a dat scriitorilor progresişti de pretutindeni, arătându-le drumul pe care ei trebue să meargă, şi-a mărturisit de nenumărate ori dragostea lui pentru această literatură, pentru scriitorii sovietici, în care şi-a descoperit pe adevăraţii învăţători. El afirma într’o scrisoare adresată„Asociaţiei Scriitorilor Progresişti”: „Se poate spune că, în epoca noastră, indicele nivelului vieţii culturale a

oricărei ţări, este măsura în care această ţară îl apreciază şi-l înţelege pe Gorchi.

Dar să revenim acum la cealaltă tabără despre care vorbeşte romanul.

În faţa lui Princey, care începe să-i organizeze în sindicat pe muncitorii dela Jefferson, se ridică forţele capitalismului şi ale fascismului american. Pe de o parte e Grebb, şeful personalului, un personaj viclean, cinic şi destrăbălat, iar pe de alta, Kellog, membru marcant al unei formaţii fasciste de tipul Ku-Klux-Klan-ului, un personaj măcinat de complexe de inferioritate, unul din nenumăraţii Hitleri sau Goebbelşi care mişună azi în Statele Unite. Pentru a împiedica închegarea sindicatului, Grebb foloseşte cele mai felurite metode. Uneori, el face paradă de teorii ultra-revotuţionare, sub care de fapt se ascunde cel mai desăvârşit împăciuitorism. Toate aceste manevre dând greş el trece direct la teroare. Indiferent de atitudinea pe care a adoptat-o, de masca pe, care a arborat-o în oricare din aceste împrejurări, el colaborează necontenit cu bandele fasciste ale prietenului său Kellog. Iar când nu vrea să facă apel la ele, foloseşte propria lui bandă de gangsteri, de indivizi certaţi cu justiţia şi eliberaţi din închisori pe baza cauţiunilor plătite dedânsul. Şi în această privinţă scriitorul a ridicat vălul de pe un colţ al vieţii politice americane contemporane. Gangsterul este personajul care asigură nu numai succesul în alegeri al membrilor Congresului, ci chiar şi în alegerile prezidenţiale din Statele Unite. Astăzi ştim că gangsterii, terorizându-i pe alegători, au adus la Casa Albă un preşedinte ca Warren Harding. Viaţa celebrului Costello ne este cunoscută la fel de bine ca şi cariera lui Tom Pendergast sau a lui Dinaggio, gangsterii care au asigurat alegerea lui Harry Truman. În 1939, dată la care Maltz a scris Curentul subteran, *nimeni din Statele Unite nu se mai îndoia de faptul că această cârdăşie dintre*

patronii politicieni şi gangsteri, departe de a fi un fruct al imaginaţiei, era o cruntă realitate.

În viaţa particulară, Grebb arată aceeaşi lipsă de scrupule şi acelaş dispreţ pentru demnitatea fiinţei umane. Din urmărirea vieţii lui ciudate, cititorul ajunge să înţeleagă incapacitatea clasei exploatatoare americane de a asigura condiţiile necesare continuităţii civilizaţiei şi culturii, a progresului moral şi intelectual. Maltz izbuteşte toate acestea, fiindcă nu pierde nicio clipă din vedere lupta de clasă, specificul fiecărei clase în luptă. Arta sa e cu adevărat realistă.

Din ordinul lui Grebb, Princey este răpit şi sechestrat în una din locuinţele fascistului. În scenele care se desfăşoară în acest capitol se constată, aşa cum am arătat, strânsa colaborare dintre marii capitalişti şi bandele de gangsterii. Burghezia americană a debutat creind o poliţie pe care avea s'o folosească pentru a sparge şi a înnăbuşi orice mişcare muncitorească. În curând însă, avea să renunţe la aceşti poliţişti cunoscuţi sub numele de Pinkertoni şi să recurgă la serviciile gangsterilor atât în alegeri cât şi în reprimarea sindicaliştilor, a grevelor, etc.

Cartea lui Maltz este pătrunsă de spiritul partinic. Mai mult decât în alte producţii literare apusene, închinate aceleiaşi teme privită prin acelaş unghi, partidul apareaici, ca elementul care dă sens vieţii eroului, îl transformă în purtătorul de valori ale unei lumi care se va naşte.

Ca şi Howard Fast, Albert Maltz ne arată în cărţile lui, că în Statele Unite de astăzi, spre deosebire de ceeace se petrecea în trecut, când burghezia putea, înnăbuşi grevele şi trimite la moarte pe conducătorii muncitorimii, ne aflăm în faţa unei clase muncitoare noi, a cărei conştiinţă şi combativitate au crescut şi cresc necontenit tocmai în focul acestei lupte împotriva reacţiunii.

Critica sovietică a remarcat în mod just apariţia în literatura americană actual a acestei teme a

clasei muncitoare noi. R. Orlova scrie: „În America de azi, viaţa este cu adevărat îngrozitoare. Fast, Saxton şi ceilalţi scriitori realişti zugrăvesc această viaţă îngrozitoare. Ei acţionează ca adversari convinşi ai acestei vieţi, desvălue toate antagonismele ei şi în acelaş timp ştiu să descopere forţele cu adevărat democratice cărora le aparţine viitorul.”

Izbânzile romancierilor progresişti americani în domeniul artei scrisului, faptul că ei au izbutit să pună bazele romanului realist american, faptul că un scriitor ca Albert Malţz a izbutit să-şi făurească un stil sobru şi concentrat, propriu, unei arte care ştie să nască mânia şi entuziasmul şi să trezească conştiinţele, se datoreşte înainte de toate, justei lor orientări ideologice şi politice, participării lor la lupta forţelor democratice din lumea întreagă. Fast scria de curând: „Astăzi este imposibil să pătrunzi realitatea, dacă nu te uneşti, ca luptător, forţelor antifasciste. Trebue să iubeşti omenirea. Ori, dacă nu participi la realitatea luptelor pe care le poartă omenirea, nu poţi avea nici dragoste şi nici respect pentru om.Trebue să iubeşti libertatea, căci visele, nădejdile şi dorinţele omenirii nu se pot despărţi de libertate.”

Dintre aceşti scriitori, care participă la lupta forţelor democratice din lumea întreagă, face parte şi Albert Maltz.

EDITURA DE STAT

PENTRU

LITERATURĂ ŞI ARTĂ

PARTEA ÎNTÂIA

CAPITOLUL I

Sâmbătă, ora 10,50

În seara aceea se dădea un bal la Kingston Country Club, din Detroit; balul anual. Puternic luminată, vechea clădire colonială strălucea pe fondul întunecat al câmpiei îngheţate. Înăuntru, în vârtejul sălii de dans, la bar şi pe sălile tixite, muzica, râsetele, o velselie sgomotoasă se revărsau asupra invitaţilor. Atmosfera îmbia la destindere, la prietenie. După ce trecea de zidul reporterilor fotografi, fiecare oaspe se simţea la largul lui.

Puţin înainte de bra 11, Jeffrey Grebb, directorul personalului dela Jefferson Motors, urcă treptele verandei şi arătă portarului invitaţia, mustrându-se în sinea lui: „Mare nătărău am fost că am venit aici!“ Apoi intră agale, cu zâmbetul pe buze.

Ca un adevărat *self mode man*[1], Grebb dispreţuia viaţa socială a claselor de sus. Cu toate acestea nu visa decât să se înfrupte şi el cât de cât din ea. Faptul că se afla aci, la

[1] Om care se ridică prin el însuşi (N. T.).

bal, se datora unei uneltiri dibace. După multe stăruinţe îl convinsese pe un coleg, care îi era îndatorat, să-l recomande la club. Ajunsese la asta, luându-l, bineînţeles, pe departe şi numai prin aluzii. I se urâse, însă, tot aşteptând o invitaţie care până, atunci nu venise dela sine. La drept vorbind, de club şi de activitatea lui puţin îi păsa. Nu râvnea decât cinstea de a se număra şi el printre membrii lui. Sperând că în seara aceea avea să fie invitat în mod oficial, era hotărât să primească – cinic în recunoştinţa lui – şi să-şi plătească regulat cotizaţiile, cu un dispreţ satisfăcut.

Oricât de adânc şi-ar fi dat seama de mediocritatea acestui succes, îi era peste putinţă să nu se bucure. Tatăl lui muncise într'o fabrică de conserve de carne, dintr'un cartier nevoiaş din Chicago. Grebb simţea o nespusă plăcere la gândul că, pătrunzând într'unul dintre jinduitele domenii ale acestei vechi clase, va aduce cu sine un iz de abator.

Părăsind vestiarul, o porni de-a-lungul coridorului, strecurându-se printre oaspeţi în căutarea prietenului său, Frazier Hewes. Spătos, bine făcut, Grebb ştia să impună ca nimeni altul prin înfăţişarea lui. Trupul său, capul masiv cu un păr frumos şi negru, faţa mare, osoasă, cu trăsături puternice, dădeau impresia unei forţe uriaşe. Forţa stăpânită, disciplinată şi chibzuită însă, a unui om cu mult sânge rece. Avea nasul puţin turtit, ca şi cum ar fi primit cândva un pumn straşnic, şi nările sumese către umerii obrajilor. Chipul lui putea fi frumos, de n'ar fi fost expresia aceea ţeapănă, prea hotărâtă, şi buzele subţiri, în contrast cu trăsăturile celelalte, atât de accentuate. Era totuşi un chip mândru, către care privirile – îndeosebi privirile femeilor – se simţeau fără voie atrase.

Sala de dans îţi fura ochii prin culorile ei, şi chipurile tuturor păreau târâte într'un vârtej

necurmat. Pe Hewes nu izbuti să-l găsească: în schimb, îşi dădu răgaz să privească femeile. Pălăvrăgeala plină de veselie şi râsetele ce ţâşneau de pretutindeni erau molipsitoare. Începu să-i pară rău că nu adusese vreo prietenă cu el. După câteva minute o luă din nou de-a-lungul coridorului. Îşi aruncase tocmai privirea într'unul din baruri, când se auzi chemat. Spre mirarea sa, îl zări pe Harvey Kellog, unul dintre prietenii lui, care îi făcea semne nerăbdător. După câte ştia el, Kellog nu avea nici averea şi nici situaţia care l-ar fi îndreptăţit să se afle într'un astfel de loc şi se întreba cum de izbutise să pătrundă aci. Se apropie şi se aşeză lângă el. Kellog avea o înfăţişare ce bătea la ochi: chel, de o paloare cadaverică ce-l sluţea aproape, cu ochii duşi în fundul capului şi privirea neliniştită. Cu toate astea lăsa prea puţin să i se vadă tristeţea, căci trupul lui slab şi deşirat era înţepenit într'o atitudine militărească. Buzele, subţiri şi uşor ţuguiate, desvăluiau o trufie de neînvins. În clipa când se aşezară, Kellog îşi roti ochii asupra meselor dimprejur şi se aplecă spre Grebb:

— Sunt cu nişte prieteni care se pot întoarce dintr'o clipă într'alta; să nu faci nicio aluzie în faţa lor. Nu sunt de-ai noştri.

Grebb încuviinţă, dând uşor din cap.

— Ţi-am trimis astăzi un mesaj. L-ai primit?

— Da.

— Vii?

— Desigur.

Kellog zâmbi. O clipă, pe faţa lua aspră trecu o lumină de mulţumire. Se aplecă şi, vorbind acum cu glasul lui obişnuit, întrebă:

— Cum se face că eşti aci?

— Voi intra şi eu în Country Club.

Grebb avea o voce plină, cam nazală, care contrasta cu felul monoton de a vorbi al lui Kellog, specific celor din Chicago.

— Dar dumneata? întrebă Grebb.

— Logodnicul fiicei mele este membru al Clubului. Am venit cu ei doi şi cu părinţii băiatului. Tatăl lui este bancherul Trask. În momentul de faţă tinerii dansează.

Kellog râse tare:

— Mi se pare că te cam plictiseşti.

— Mă plictisesc grozav. Dar dumneata?

— Abia am venit!

— Singur?

— Da, spuse Grebb, cercetând cu privirea perechile dela celelalte mese. Dar, nu se ştie niciodată. Femeile care vin pe aici sunt teribil de seducătoare.

Kellog tăcu. Suferea de un complex în ceeace privea femeile.

O observaţie rostită aşa, pe şleau, cum era observaţia lui Grebb, ca dela bărbat la bărbat – lucru firesc, de altfel – avu totuşi darul să-l nemulţumească. Nu se cunoşteau prea bine.

Un chelner se apropie. Grebb comandă bere, Kellog coniac.

— Nu bei? întrebă Kellog.

— Nu.

— Eşti antialcoolic?

Grebb dădu din umeri. Încercarea lor de a închega o convorbire se stinse. Grebb nu scăpa din ochi o masă alăturată, spre ciuda lui Kellog, care se simţea oarecum neluat în seamă. Grebb avea o remarcabilă posibilitate de a-şi premedita acţiunile, lucru care-l supărase totdeauna pe Kellog şi de care îşi dădea seama şi acum, fie şi dintr'un fleac ca ăsta. Dat fiind că între ei doi avea să existe o legătură, ar fi vrut să se bucure de mai multă atenţie din partea lui.

Chelnerul aduse băuturile, Kellog, care era cel mai puţin avut dintre ei doi, stărui, din mândrie, să facă el plata.

— Nu cumva l-ai zărit pe aici pe Frazier Hewes? întrebă Grebb.

— Nu-l cunosc.

— Face parte din consiliul de administraţie al clubului. Trebue să-l văd neapărat înainte de plecare.

— Mi-au venit doi prieteni, şopti deodată Kellog: părinţii tânărului.

Se ridicară amândoi în picioare. Kellog, cu oarecare satisfacţie, se grăbi să facă prezentările.

Trask, tatăl tânărului Shepherd, logodnicul Adelaidei Kellog, era un om mic de stat, chel, de vreo şaizeci de ani. Părea tăcut şi avea o faţă care semăna cu un miez de nucă uscat. Grebb ştia care era poziţia lui Trask în cercurile bancherilor din Detroit, aşa că-i fu dela început antipatic. Nu putea suferi felul încrezut de a fi al acestui soi de oameni, atitudinea lor îngheţată. Avusese deseori de furcă cu mulţi dintre membrii consiliului de administraţie al întreprinderii din care făcea parte. După el, pe acţionarii ăştia bogaţi nu-i întrecea nimeni în prostie.

Soţia lui Trask, femeie trecută de patruzeci de ani, era încă foarte frumoasă. Era mai înaltă cu un cap decât bărbatul ei, deşi nu era ceeace se chiamă o femeie înaltă, şi nepotrivirea lor fizică îl amuză pe Grebb, căci datorită ei bancherul părea caraghios: ai fi zis un bob de mazăre aşezat lângă o prună. Se întreba cum să scape mai repede de ei.

Kellog se apucă să trăncănească, vorbind cu însufleţire despre câte'n lună şi'n stele, ceeace arăta limpede cât se simţea de stânjenit. Lui Grebb i se făcu milă de el. Se vedea cât de colo: fiica luă Kellog pusese mâna pe o partidă bună, atât din punct de vedere material, cât şi social. Bătrânul trebuia, deci, să fie amabil. Numai doamna Trask se îndură să-i vină în ajutor şi asta pentrucă se simţea şi ea oarecum stingherită. După vreo zece minute, Grebb izbutise, în sfârşit, să găsească o scuză şi se pregătea să se despartă de ei. O exclamaţie îl opri însă locului:

— Iată, vin copiii! Jeffrey, o cunoşti pe fiica mea?

Grebb se întoarse şi zâmbetul convenţional pe care îl arbora în lume se risipi îndată. Se ridică brusc de pe scaun: se simţea dintr'odată fericit că venise acolo.

Tot atât de curată la suflet sau de mironosiţă ca oricare altă fată de burghez la ieşirea din şcoală, Adelaida Kellog era frumoasă ca o zeiţă. Era înaltă cât tatăl ei. Dar pe când acesta stătea ţeapăn, ca un militar, fata avea un port de regină, un chip încântător şi buze cărnoase. Brună, cu braţele şi umerii uşor arămii, purta o rochie de un roşu închis, lungă, ca turnată pe trupul el minunat. Avea ochi migdalaţi, şi ca să-şi accentueze caracterul exotic al înfăţişării, îşi purta lins părul negru ca abanosul, adunându-l la spate ca japonezele, într'un coc greu, lăsat pe ceafă. Neaşteptata ei apariţie făcu asupra lui Grebb o impresie adâncă. Îi plăceau grozav femeile şi, uitând de ceilalţi, nu mai era conştient decât de tremurul său lăuntric, mereu acelaş, de nevoia poruncitoare a posesiunii. Totul se întâmplase cu iuţeala fulgerului şi nimic nu mai putea fi schimbat. Se ridică de pe scaun ca un automat, aşteptând să-i fie prezentat. La început, când ochii lor se întâlniră, se uită la ea cu o privire stăruitoare. Pe Shepherd Trask abia dacă-l salutase, deşi îi strânsese mâna… dar Trask era prea băut ca să bage de seamă. Tânărul acela bine legat, cu un zâmbet plăcut, era numai smerenie şi dragoste înaintea frumuseţii logodnicei sale, şi se gudura ca un căţeluş. Logodna lor avusese loc abia cu câteva săptămâni înainte.

Adelaida şi Grebb se aşezară faţă în faţă. O privea ţintă, cu ochi strălucitori. Ea ţinea privirea întoarsă şi părea să aibă atenţia prinsă de Shepherd.

Dela vârsta de şaisprezece ani, Adelaida începuse să-şi dea seama că producea oarecare impresie asupra bărbaţilor. Acum, la douăzeci şi trei de ani, i se părea firesc să fie admirată şi primea acest prinos cu o mândrie liniştită.

Atitudinea lui Grebb, însă, avea ceva aparte şi-i stârnea curiozitatea. Majoritatea bărbaţilor pe care-i cunoscuse până atunci erau de aceeaşi condiţie socială şi de aceeaşi vârstă cu ea. Camarazi de şcoală care, în ciuda unei aşa numite purtări degajate în lume, erau, de fapt, nişte oameni drăguţi şi timizi pe care frumuseţea ei îi copleşea. Grebb nu se arăta copleşit. Fata îşi dăduse imediat seama de asta şi nu-şi putea stăpâni îndemnul care o făcea să răspundă cutezătoarei lui stăruinţi.

La început îi ocoli privirea, band, râzând şi vorbind cu ceilalţi comeseni. Era foarte vioaie şi căuta să placă. Băuse destul de mult în seara aceea şi toate lucrurile obişnuite i se păreau înfrumuseţate, pe placul ei. Apoi, fie dintr'o dorinţă ştrengărească, fie din vreo altă pricină, se întoarse brusc spre el și-l privi drept în ochi. Dar tot ea fu aceea care trebui să-şi plece privirile. Crezuse că o să se ferească el, aşa cum se întâmplă deobicei când cineva caută drept în ochii tăi. Grebb însă, o înfruntase şi ochii lui se aprinseseră şi mai tare, ceeace o făcuse să se simtă dintrodată turburată. Până atunci niciun bărbat nu o făcuse să se simtă atât de pătimaş dorită. Privirea aceea îi dăduse într'un fel conştiinţa că este femeie, că este, într'un chip cu desăvârşire biruitor, femeie, lucru pe care flecăreala drăgăstoasă a logodnicului, ei nu i l-ar fi putut desvălui niciodată. Câteva clipe mai târziu, în timp ce toţi întorceau capetele spre o masă vecină de unde izbucnise un hohot puternic de râs, Grebb se înclină în faţa ei şi o pofti la dans. Fata se ridică zâmbind.

Sala era plină ce lume. În primele clipe, Grebb nu spuse nimic, ca şi cum ar fi fost cu totul prins de dans. Un alt motiv de mirare pentru ea. Se aşteptase, cum era firesc, de altfel, la o curte banală. Faptul că era logodită putea fi, la nevoie, un foarte bun mijloc de scăpare, şi se gândea cu plăcere la un mic „flirt“. Cu toate că se simţea puternic atrasă de omul acesta, gândul ei nu

mergea mai departe. Pe cât îşi putea da seama, pe Shepherd Trask îl iubea; viaţa şi viitorul ei se clădeau temeinic pe statornicia acestei legături. O întâlnire ca aceasta era însă un lucru foarte obişnuit la o serată.

Între timp, cu hotărârea ce-l caracteriza, Grebb îşi întocmea planul de bătaie. Ştia că ea avea să se mărite şi mai ştia, văzând freamătul puternic, răvăşeala senzaţiilor ce-l cotropiseră, că o dorea aşa cum nu mai dorise niciuna dintre femeile pe care le întâlnise de-a-lungul anilor. Aceste două constatări se cam ciocneau între ele, dar nu le socotea de neîmpăcat.

— Dacă ţi-aş cere să pleci cu mine, acum, ai face-o? întrebă el pe neaşteptate.

— Să plec dela serată, vrei să spui?

— Da.

— Ei, aşi! spuse ea râzând. Ce idee!

— Adevărat?

— Desigur.

— Dece?

— E limpede ca lumina zilei, cred eu!

O cam supăra brutalitatea lui.

— Adelaida, spuse el pătimaş, aproape oprindu-se din dans, nimeni dintre cei de aici nu simte pentru dumneata ceeiace simt eu…. Şi o ştii foarte bine!

— Nu, nu ştiu nimic, spuse ea zâmbind.

— E, totuşi, lucrul cel mai important din viața unei femeii

— Crezi?

— Nu cocheta cu mine!

— Dar, pentru dumnezeu, ce tot vorbeşti? râse ea stingherită şi turburată totodată.

— Vorbesc foarte serios, repetă Grebb.

— Dacă tot nu dansăm, am face mai bine să plecăm de aci… Îi împiedicăm pe ceilalţi.

Străbătură jumătate din sală, dansând mai departe; privind-o liniştit, Grebb stărui:

— Sunt cât se poate de serios.

— Ar fi mai bine să nu fii!
— Sunt un om hotărât.
— Nu ştii că sunt logodită?
— Ştiu.
— Atunci?
— Pentru mine-i tot una. Nici nu s'ar putea altfel, spuse el cu o voce care tremura uşor. Ştii, desigur, fără să ţi-o mai spun, ce simt pentru dumneata. La urma urmei, nu văd dece faptul că nu ne-am cunoscut mai înainte ar fi o piedică?
— Sunt obosită; să ne întoarcem la masă.
Grebb începu să râdă şi o strânse la piept.
— Hai, încearcă să pleci dacă poţi. Doar dacă vrei să faci un scandal.
— Te rog.
— Nu se poate, spuse el, strângând-o şi mai tare. Nu fi atât de convenţională, ce dumnezeu?
Adelaida îi răspunse cu un hohot de râs.
— Ce „gentleman" îndrăzneţ! Nu te crezi cumva la cinema?
— Când ne putem vedea, Adelaida?
— Nu înţeleg ce vrei să spui.
— N'ai să mă refuzi, zise el cu brutalitate. Ştii foarte bine că nu-ţi sunt indifferent!
— Ei şi? Sunt logodită.
— Trebue să te văd, măcar odată.
— Singuri? Numai noi doi? spuse ea în bătaie de joc.
— Ţi-e frică?
— Mă aşteptam la asta.
— O singură dată, Adelaida.
— N'are niciun rost.
— Ba da, pentru mine, are.
— Crede-mă, nu se poate.
— Mâine seară dansăm împreună.
— Nu.
— Când atunci?
— Ni-ci-o-da-tă.
— Nu ştii ce încurcături o să ţi se tragă din asta, spuse el vesel. Am să te caut acasă, am să trimit

prietenilor dumitale scrisori calomnioase; până într'o lună ai să te îmbolnăveşti de nervi. Crede-mă, numai aşa poţi scăpa de mine: dacă primeşti să ne vedem o singură dată. După aceea vei face ce vrei.

— După aceea am să cad la picioarele dumitale, nu-i aşa?

— Întocmai.

— Bine, atunci când ne întâlnim? întrebă ea, ironic.

— Mâine seară?

— Nu pot.

— Luni?

— Sunt ocupată.

— Amână.

— În niciun caz. Am putea să ne vedem după aceea, dacă vrei.

— Bine, unde ai să fii?

— Să… zicem… la Caspar, cam după miezul nopţii.

— Te voi aştepta.

Ea râse tare:

— Eşti chiar atât de sigur că am să vin?

— Cred că da. Spuse el privind-o. Cred chiar că doreşti să vii. Să ne întoarcem la masă.

La bar, îi găsiră pe Kellog şi pe Shepherd avântaţi într'o discuţie politică. Shepherd se îmbătase de tot, dar era foarte amabil şi cu surâsul pe buze, ca deobicei.

— Luaţi loc şi intraţi şi voi în luptă, le spuse el, poftindu-i cu un gest larg. Tatăl dumitale şi cu mine suntem în tabere diferite: mă crede anarchist.

— Tată, îl mustră Adelaida, şi făcu bosumflată un semn cu capul spre domnul şi doamna Trask.

— Nu-l mai scoţi dintr'ale lui. Atât ştie să vorbească, politică!

Kellog zâmbi împăciuitor. Shepherd porni iar la atac.

— Uite, domnule Kellog, spuse el. Uite, să luăm…

Tăcu o clipă, căci uitase ce voia să spună.

— Să luăm, de pildă, chestiunea cu primele veteranilor. Crezi că se cuvenea să fie trataţi aşa cum au fost trataţi?

— Asta nu snune nimic! Au trecut patru ani de atunci…

— E un fapt simbolic, stărui Shepherd. Voiam să ştiu ce gândeşti.

— Si eu aş vrea să ştiu câţi veterani erau printre ei şi câţi agitatori de profesie, anume veniţi pentru a stârni turburări, spuse Kellog. Din întreprinderea mea nu era niciunul, sunt sigur.

— Toată afacerea asta cu primele a fost o pungăşie, rosti bătrânul Trask liniştit şi hotărât. O ştiu precis.

— Poate că, unii aveau întradevăr nevoe de ele? întrebă cu sfială doamna Trask.

— Nu! N'a fost decât politică, îi răspunse bărbatul el.

— Poftim! îi spuse Kellog lui Shepherd, auzi?

Ridicându-şi greoi mâna, Shepherd schiţă un gest lânced şi fără niciun înţeles.

— Tot nu văd motivul pentru care Hoover a pus să se tragă în ei.

Începuse să i se cam împleticească limba.

— Dar dumneata? Ei, acum să te vedem! Dumneata ai fi tras?

Chipul obosit al lui Kellog se încordă din cauza sforţărilor pe care le făcea pentru a 'nţelege.

— Poate că, în cazul ăsta, nu.

Îşi trecu mâna peste chelie.

— Cu toate acestea, te vezi uneori silit să recurgi la mijloace de felul ăsta, crede-mă.

— Nu, niciodată.

— Poate că lucrurile s'ar fi putut aranja si fără brutalitate, şopti timidă doamna Trask, uitându-se pe rând la fiecare. Kellog se aplecă peste masă:

— Doamnă Trask, spuse el, suntem cu toţii dornici de linişte şi de ordine, dar nu trebue să

uităm niciodată un lucru: de nouă ori din zece, pacea nu poate fi asigurată decât prin sabie.

— Aş mai bea ceva, îl întrerupse Shepherd. Băiete!

— Englezii n'au lăsat ţara asta în pace decât după ce au fost alungaţi din ea, urmă Kellog. Nemţii au ieşit din luptă în 1918, numai după ce ne-am dus noi acolo şi i-am bătut măr – căpătase un glas ascuţit şi pătimaş – la fel stau lucrurile şi cu duşmanii noştri dinăuntru: violenţei şi comploturilor trebue să le opui o şi mai mare violenţă.

— Hai, tată, interveni Adelaida care se frământase pe scaun tot timpul discuţiei, îngrijorată, linişteşte-te.

— Eu atât ştiu, îi anunţă Shepherd pe nepusă masă, că eu unul voi vota cu Roosevelt. Hei! Băiete!

— Nu poţi să faci aşa ceva! Nu, nu ştii ce spui, strigă Kellog înfuriat. Cu aşa ceva nu se glumeşte. Roosevelt nu trebue să fie reales!

— Te rog, tată, stărui Adelaida.

— Dar e un lucru important, strigă Kellog, este o răscruce. Ar fi o crimă să capete votul unui om ca Shepherd!

— Trebue să vă spun ceva, îl întrerupse Adelaida, silindu-se să păstreze un ton glumeţ. Tata devine fanatic ori de câte ori vine vorba despre Roosevelt. Vă rog, nu-l luaţi în seamă. Altfel, e ca un miel… nu-i aşa tată?

— Domnule Grebb, dumneata ce părere ai? întrebă Shepherd. Cu cine votezi?

Grebb încetă de-a se mai uita ţintă la Adelaida şi răspunse cu vioiciune:.

— Ah! ştii, eu nu vorbesc niciodată despre politică în societate.

— Ba da, vreau să ştiu, stărui Kellog.

— Nu înţeleg ce vreţi să spuneţi.

Aruncă o privire Adeiaidei, care-i zâmbi. Nu-şi dădea, însă, seama dacă era un zâmbet

recunoscător sau numai zeflemitor.

— Cu toate astea, stărui Kellog, ştiu foarte bine că domnul Grebb e de acord cu mine. Vă spun că dacă mai stăm încă patru ani sub Roosevelt, va curge sângele gârlă pe străzi. Vorbesc în cunoştinţă de cauză. E pe cale să ruineze cu totul temeliile acestei ţări şi oamenii cinstiţi nu au de gând să îndure una ca asta.

Vocea lui se ridică, ascuţită:

— Shepherd, nici nu ştii ce se petrece în culise, la Washington: pe acele persoane care stau în umbră şi trag sforile, nu le cunoşti.

Izbi cu pumnul în masă.

— Fir'ar…

Adelaida sări în picioare.

— Gata. Ajunge tată!

Şi apucându-l de mână:

— Hai să dansăm.

— O clipă te rog, răspunse Kellog nemulţumit

— Nu, mă enervezi! Hai, vino.

Kellog se ridică supus.

— Păzeşte-te de scorpia asta, îi spuse el lui Shepherd. O să te ţină sub papuc ca pe mine.

Shepherd ridică spre ea nişte ochi injectaţi, plini de dragoste.

— De… făcu el.

Ieşind din sala de dans, Adelaida se pomeni cu Grebb alături de ea. Încetini pasul, lăsându-l pe tatăl ei s'o ia înainte. Îl văzuse în timpul dansului, dar căutase necontenit să-l ocolească. Grebb o poftise la dans pe doamna Trask, numai ca să rămână lângă Adelaida. Oricât de absurd ar putea să pară, fusese chinuit tot timpul de gelozie

văzând-o în braţele tatălui ei. Aşa i se întâmpla întotdeauna: la început simţea o dorinţă nestăvilită şi atât de cumplită, încât se simţea copleşit. Ura acest răstimp penibil de aşteptare, de mărturisiri convenţionale. Cu toate acestea, şi posesiunea – cu iţele ei încurcate, cu certurile ei, cu momentul acela în care patima merge spre scăpătat – îl desamăgea. Dela început şi până la sfârşit, patima era un izvor de frământări, şi, dintre toate femeile, una singură îl făcuse să simtă altfel. Nu crezuse niciodată că cineva ar putea iubi toată viaţa o singură femeie, nu crezuse niciodată în dragoste, pe care unii pretindeau că o cunosc. Dorise să întâlnească o astfel de dragoste, dar cu timpul ajunsese să nu mai creadă în existenţa ei… Acum o dorea pe Adelaida Kellog.

Fără să mai aştepte sfârşitul dansului, o conduse pe doamna Trask la masă şi găsi un pretext să plece. Apoi o şterse. Luase hotărârea să se despartă de ei, ştiind că de aici înainte Adelaida se va feri să rămână singură cu el. Nu putea să înfrunte clipa în care avea să plece cu Shepherd.

— Mă duc, îi şoptise el

— Da?

Răspunsul ei nepăsător îl enervase.

— Asta-i tot ce ai să-mi spui?

Ea ridicase ochii spre el, zâmbind:

— Ce faci luni seara?

O apucase de braţ.

— Ai să vii?

Ea zâmbise. Se întorseseră la masă; în timp ce el îşi luase rămas bun, urând noapte bună celorlalţi, ea se arătase atât de politicoasă şi atât de ironică totodată, încât îi venise s’o bată.

— Cred că ne vom mai întâlni, spusese doamna Trask.

El dăduse din cap în semn că da, cu o mască de amabilitate pe obraz şi plecase repede, cu paşi mari.

— Simpatic, tipul, spuse Shepherd.

— Găsesc că are un cap foarte interesant, nu-i aşa, Adelaida? întrebă doamna Trask.

Adelaida dădu din umeri.

— Adelaidei îi place numai umila mea fiinţă, spuse Shepherd cu o voce tărăgănată, mângâindu-i mâna.

Ea-i zâmbi, întrebându-l:

— Cu ce se ocupă domnul Grebb, tată?

— Este directorul personalului la *Jefferson Motors*.

— E un post important?

— Cred şi eu, o întrerupse Shepherd, pentru slujba asta trebue să fii un om tare, draga mea, un om energic! Să angajezi şi să concediezi cincizeci de mii de oameni, să împiedici formarea sindicatului, să menţii, cum zic ei, disciplina în uzină! Ce să spun, dragii mei, n'aş vrea să fiu în locul lui pentru nimic în lume. Trăiască muncitorii!

— Domnule Trask, întrebă Kellog, vesel, ce faci când ai, la bancă, un tânăr cu părerile extremiste ale băiatului dumitale?

— Îl pun la treabă, mormăi Trask.

— Trăiască C. I. O.![1] spuse Shepherd, râzând prosteşte.

— Am făcut o greşeală că l-am trimis la colegiu, spuse Trask. În zilele noastre şcolile astea sunt primejdioase.

— Nu te mai necăji, îl întrerupse soţia lui cu vioiciune. Ideile moderne sunt foarte bune.

— Grăbeşte-te să-l iei de bărbat, Adelaida, urmă Trask, şi tine-l de scurt! Când va trebui să aibe grijă de o nevastă, se va mai cuminţi.

— Va trebui, deci, să am grijă de familie? N'o s'o faci tu şi pentru mine? întrebă Shepherd rânjind.

Bătrânul Trask bombăni ceva.

1. Congress of Industrial Organisations (Congresul Organizaţiilor Industriale), sindicate reacţionare din Statele Unite; au încercat să spargă unitatea clasei muncitoare din toată lumea,

părăsind în anul 1949 Federaţia Sindicală Mondială. În momentul în care se situează însă acţiunea romanului, C.I.O.-ul reprezenta curentul progresist din mişcarea sindicală a Statelor Unite. (N. T.)

— Hai, drăguţă, nu-l supăra pe taică-tău, interveni mama îngrijorată.

— Ştii, măi băiete, că lăsând gluma la o parte, treaba asta cu sindicatul e mult mai serioasă decât crezi!

— Tată, nu începe iar cu politica, ajunge pentru astă seară, te rogi Te rog mult!

— Jos Harvard! spuse! Shepherd tare. Ridicând braţele, trăiască Princetown, Yale şi Ohio, Wesleyan! Jos Harvard!

Lumea dela celelalte mese se întoarse râzând. Shepherd se sculă, clătinându-se din pricina râsului şi a beţiei

— În sănătatea noastră! strigă el. Trăiască clasele înstărite.

Barul se umplu de râsete şi de aplauze. Shepherd ridică paharul ca să închine.

— După mine, vie şi potopul!

Goli paharul dintr'o înghiţitură şi se aşeză râzând pe scaun.

— Te-am căutat, Frazier, spuse Grebb. Era la uşă, cu haina pe mână. Tocmai plecam.

— Aşa devreme? Abia suntem în pragul nopţii, răspunse prietenos Hewes.

Hewes era un bărbat de vreo patruzeci de ani, plăcut la chip şi cu trupul bine legat.

— Straşnică serată, nu-i aşa?

— Da, am stat cu Trask şi cu prietenii lui. Ce rău îmi pare că nu ne-am întâlnit!

— A! Cunoşti familia Trask? Sunt oameni bine.

Apoi tăcu, şovăind, în timp ce Grebb aştepta să continue.

— Îmi pare rău că pleci atât de repede, Jeff. Nu-i târziu, să ştii.

— Ca să nu uit; ia spune-mi, care au fost rezultatele votului?

— Că bine zici. Mă crezi că şi uitasem? spuse Hewes cu vioiciune. Dragul meu Jeff, trebue să mai aştepţi până la primăvară. Când m'am dus să-ţi propun candidatura, comitetul mi-a răspuns că lista de iarnă s'a şi încheiat şi că în Mai ar avea loc o nouă alegere de membri.

Grebb răspunse liniştit:

— Îmi pare rău.

— Ce păcat că nu m'am gândit mai din vreme, adăugă Hewes. Altminteri, ştii că poţi veni oricând aici, ca invitatul meu. Practic vorbind, e tot una.

Grebb îl lovi uşor peste braţ.

— Fii pe pace, nu te mai necăji din pricina asta. Pe curând, Frazier!

Hewes îi întinse mâna.

— Pe luni, Jeff.

— S'a făcut.

Grebb coborî încet treptele verandei şi întinse tichetul, aşteptând să i se aducă maşina. Din clipa în care se despărţise de Hewes, se întunecase la faţă. Turba de mânie. Minciuna aceea stupidă cum că se trezise prea târziu pentru alegerile de iarnă, era greu de crezut. Hewes nu-i propusese candidatura şi nici n'avea să i-o propună vreodată. „La urma urmei, slabă nădejde ca aristocraţii dela *Kingston Country Club* să primească printre ei un pârlit de teapa lui". Cum de-şi închipuise că ar putea fi altfel?

Până să sosească băiatul de serviciu, se şi sui în maşină, trântind uşa. Porni cu o viteză nebună, gândindu-se că făcuse o dobitocie prilejuind o situaţie ca cea în care se afla acum faţă de Hewes. Deodată, pentru prima oară după zece ani, duhoarea abatoarelor din copilărie îi pătrunse în nări. O sorbi adânc în piept, cu nesaţ. Urâse totdeauna mirosul acesta puturos de sânge închegat. O ştia de când venise pe lume, duhoarea asta a milioanelor de porci înjunghiaţi şi anume

pregătiţi pentru ca foamea unei ţări întregi să fie astâmpărată, duhoarea aceasta de care erau îmbâcsite clădirile, caldarâmul şi zidurile fiecărei case. O simţise când se jucase, la şcoală, la biserică şi chiar în mângâierile tatălui său, şi se hotărâse să se descotorosească de ea. Îşi atinsese ţelul. Tatăl lui, o namilă de om, încercase, când băiatul împlinise cincisprezece ani, să-i găsească de lucru la abator. Ca să scape, deşi ţinea foarte mult la taică-său, îi aruncase o oală cu lapte în cap. Ani şi ani fugise, cu spaimă, de meseria aceasta înfiorătoare şi de duhoarea ei. Trăise zece ani de singurătate şi de viaţă nomadă, ca muncitor agricol pe şantierele forestiere. Exploatarea şi foamea spirituală care-l stăpânea, nelipsitele tovarăşe ale muncitorului ce trudeşte în adâncul prăpastiei industriale, făuriseră acest trup de oţel, voinţa aceasta de fier, această pricepere plină de dibăcie şi gata de luptă, şi făcuseră din el, la vârsta de treizeci şi cinci de ani, şeful personalului dela *Jefferson Motors*. Învăţase să ştiie ce este elementarul adevăr social al lupilor care se sfâşie între ei, şi pătrunsese numai prin forţă în universul mult râvnit. Voia acum să se folosească de lumea aceasta, ştia că era mai deştept, mai priceput şi mai energic decât majoritatea oamenilor bogaţi pe care-i pismuise în trecut. Ştia că educaţia nu era nicidecum în funcţiune de cromosomi, ci o iscusinţă ce se putea câştiga, căci îşi însuşise un fel de a vorbi corect şi deprinderile unui om rafinat în îmbrăcăminte, fel de a trăi și purtări, fiind socotit un om de lume. Dar la *Country Club* era altfel judecat.

Celor de acolo nu le plăcea izul străbunilor săi din partea tatălui. Cu atât mai nerod fusese că se înjosise, coborându-se până la ei… O să-şi ia singur ceeace n'au vrut ei să-i dea. Era un om cu o racilă – şi, doamne sfinte, racila asta n'o să se şteargă niciodată – dar aveau cu toţii să se târască la picioarele lui în ziua în care o va dori el.

Îndârjit, gustând din plin fiecare sudalmă, începu să înjure sălbatic, în gura mare, pentru a se uşura. În ocările sale nu-l uită nici pe Hewes şi nici propria lui naivitate, aducătoare de buclucuri. După ce se linişti, îşi mărturisi sieşi că adevărata, dureroasa dezamăgire a acelei serate, nu fusese nici clubul, nici jignirea suferită. El era deasupra acestor nimicuri. Adevărata cauză era Adelaida. Ea singură îi pricinuise starea aceea de neîndurat. N'o putuse lua cu el, şi asta întrecea orice margine a suferinţei.

Grebb închise uşa dela intrare. Rămase întâi o clipă în vestibul, pe urmă se îndreptă încet, ca din întâmplare, spre bibliotecă. Nu scoase nici haina şi nici pălăria, ci se lăsă pe un divan, cu mâinile încleştate, cu ochii ţintă la desenul de pe covor. Deşi se simţea istovit, ştia că nu va putea adormi. Îl urmăreau zâmbetul ironic, chipul frumos şi trupul vrăjit al Adelaidei Kellog. Plecase dela club la ora unu. Apoi îşi schimbase părerea. Nu se dusese acasă, ci nimerise într'un cinematograf ieftin, de cartier. În tovărăşia unor bieţi oameni care căutau un loc încălzit sau, ca şi el, uitarea, zăbovise acolo un ceas, până ce fusese silit să plece şi de acolo. Neavând unde să se mai ducă, se întorsese acasă.

Pe urmă, cum i se imtâmpla adesea, îl cuprinsese o îndoială amară. Dece, în viata aceasta unică, sortită fiecăruia, se ridicaseră atâtea piedici în calea fericirii? De unde venea oare puterea asta a convenţiilor care se amestecau în orice şi cărora nimeni nu li se putea împotrivi? Întreaga lui fiinţă clocotea de dorinţa pe care i-o stârnise femeia aceea. Judecând după cele câteva momente petrecute împreună, era convins că avea să fie a lui. Să stăpâneşti viaţa aşa cum o vor crea ei, prin actul posesiunii, era un maxim al fericirii acordate

oricărei fiinţe omeneşti. Lucrul acesta putea să însemne, însă, şi un minimum, pentrucă fără bani, fără o masă bună, fără o femeie, viaţa nu e decât o amăgire. Lumea trăieşte îngenunchiată, parcă pe veci resemnată să-şi poarte povara de suferinţă. Şi totuşi, faptul că, trăind, omul urmăreşte saţiul deplin, s'ar părea că duce mai totdeauna spre un pustiu complect. Şi cea mai grozavă înşelăciune, cea mai puţin umană, e aceea că înseşi piedicile sunt născocite tot de oameni. Traşi pe sfoară de propriul lor sentimentalism, cei slabi au găsit întotdeauna alte şiretlicuri oa să se apere. Istoria nu face decât să le înfăţişeze dibuirile şovăelnice. Au născocit, astfel, această uriaşă absurditate a bisericii care le consfinţeşte neputinţa cu ajutorul unei întregi filosofii. Şi acum, datorită unor convenţii sentimentale, Adelaida Kellog plecase cu neghiobul ăla de iubit al ei, în timp ce el, Grebb, stătea acolo singur, răpus de dor.

Deodată, Grebb se ridică şi se îndreptă spre dulapul cu băuturi. Pentru prima oară, de atâţia ani încoace, simţea nevoia să se îmbete ca un dobitoc. Apoi, cu degetele încleştate pe gâtul unei sticle, aşteptă. Trecu o vreme în care o sălbatică hotărâre se măsură în luptă cu nevoia lui de a uita. Rămase aşa, cu mâna pe sticlă.

În tinereţe, pe când era miner, şi mai târziu, în armată, îi plăcuse băutura, care era pentru trupul lui vânjos, un stimulent puternic. Dar în ultimii cinci ani fusese cât se poate de cumpătat. Odată cu succesul din ce în ce mai mare, se înfiripase în mintea lui şi gândul turburător al vieţii care se scurge; cei douăzeci de ani deveniseră treizeci şi şase. Viaţa însăşi fugea cu fiecare aniversare, cu fiecare „la mulţi ani“. Se vedea la cincizeci de ani, pe urmă la şaizeci de ani; unde vor fi atunci ambiţiile lui, puterea şi gloria? Mai erau încă în viaţă atât de multe lucruri pe care voia să le stăpânească, atât de multe năcazuri de uşurat şi atâtea tainice dorinţe neîmplinite! Deaceea

devenise un ascet cu aceeaşi înfocare cu care în tinereţe făcuse chefuri sgomotoase în fiecare sâmbătă seara. Urma un regim cumpătat şi cu rânduială. Făcea în mod obişnuit gimnastică la el acasă, într'o sală anume amenajată. Singura lui meteahnă era tutunul; dar şi de fumat fuma cu măsură: douăsprezece ţigări pe zi, şi atât. În schimb, şi asta datorită străşniciei regimului, la patruzeci şi trei de ani, avea muşchi de oţel şi mulţumirea zilnică de a vedea în jur oameni care, fără să fie mai bătrâni decât el, aveau trupuri încovoiate şi dădeau semne de slăbiciune fizică. Certitudinea aceasta îl făcu să pună la loc sticla şi să se aşeze din nou mohorât şi îndărătnic, pe divan, cu nădejdea că va putea totuşi adormi curând.

Gândul îi sbură la Harvey Kellog. I se părea ciudat faptul că omul acela amărât şi cu o faţă atât de posacă, avea o fată atât de frumoasă. Se întrebă apoi cum o fi arătând soţia lui Kellog. Se gândi că ar putea s'o vadă pe Adelaida ducându-se după amiază la tatăl ei. Iniţierea la care trebuia să meargă avea să aibă loc, probabil, la el acasă. Cum de nu-i venise în minte să i-o spună… Nu, hotărî el, era ceva destul de nesigur. Împrejurările nu le-ar fi îngăduit să se vadă acolo.

Se urcă în camera de culcare. Era ceasul trei de dimineaţă şi totuşi nu-i era încă somn. Se privi în oglindă. Văzu că rămăsese cu pălăria şi cu paltonul pe el; şi le scoase, oboist. Bătând darabana pe tăblia patului, îşi aţinti privirea deşartă pe cearşaful fin, în locul acela unde îndoise Shirley cuvertura. Întorcându-se din nou spre oglindă, îşi închipui că se află în picioare în faţa Adelaidei. Timp de o secundă fata îi apăru aevea în oglindă. Nălucirea pieri, lăsându-l istovit. În sfârşit, scos din fire, trântind o înjurătură, se duse grăbit spre noptieră şi apăsă de mai multe ori pe butonul soneriei. Se aşeză, încleştându-şi mâinile. Când, după câteva minute, se auzi un ciocănit în uşă, răspunse posac:,

„Intră!“ fără să se ridice. Shirley intră. Ştia dinainte ce expresie va purta zugrăvită pe faţă: un zâmbet sfielnic şi un amestec de somn şi de recunoştinţă pentru faptul că, în sfârşit, o chemase. Avea nevoie de privirea ei; simţea nevoia să-şi schimbe gândurile.

— M'ai chemat? întrebă ea blândă şi temătoare.

Îi făcu un semn cu capul, privind-o ţintă; ar fi dorit să fie cealaltă.

— Ce vrei? spuse Shirley şovăind.

— Scoate-ţi halatul.

Ea se supuse, roşind şi de ruşine şi de dorinţă.

— Şi asta?

El nu răspunse.

Privindu-l cu un aer întrebător, se apropie încet de el. Genunchii lor se atinseră. Ea rămase locului. El o privea mereu ţintă, nemişcat.

De cinci ani încoace Shirley avea grijă de casă. Soţul ei, contramaistru la *Jefferson*, îşi pierduse vederea într'un accident provocat de explozia unei maşini cu un an înaintea intrării ei în serviciul lui Grebb. De atunci, greutăţile căminului, ea le dusese în spate. Avea doi copii în vârstă de trei şi patru ani; pe deasupra mai purta şi grija soacrei şi a unui infirm de douăzeci şi şapte de ani. Asigurările le dădeau douăzeci şi opt de dolari pe săptămână, şi asta numai pentru zece ani. Puteau s'o scoată la capăt trăind foarte cumpătat. Dar în ziua în care avea să se înceteze plata ajutorului, copiii n'aveau să se poată încă descurca singuri. Shirley se hotărî să-şi caute un serviciu. La douăzeci şi şase de ani putea uşor să găsească de lucru, în timp ce la treizeci şi şase de ani, fără o meserie, slabă nădejde să capete o slujbă. După sfatul bărbatului ei, îi scrisese de-a-dreptul lui Grebb, explicându-i cazul. Se gândea să-şi găsească vreun rost în atelierul de caroserie, singurul atelier din uzinele de automobile în care lucrau femeile. Date fiind împrejurările, Grebb căută să-i vorbească personal. După zece minute îi

propuse să intre în serviciul lui cu un salariu mai mare decât acela pe care l-ar fi căpătat dacă ar fi lucrat în uzină, explicându-i în acelaş timp că nu avea pentru ea niciun post la *Jefferson*. Shirley se simţi copleşită de recunoştinţă. Era, desigur, gestul cel mai generos de care se putuse bucura vreodată. Despărţirea de căminul ei – condiţie pe care i-o impunea angajamentul – însemna şi o despărţire de copii, a căror lipsă avea s'o simtă; soacră-sa, însă, putea să le poarte de grijă. De altfel, nici nu aveau de ales. Primi slujba cu bucurie. Trecuseră trei săptămâni de când era în serviciu, când Grebb intră într'o noapte la ea în odaie. Îi purta o recunoştinţă atât de slugarnică, copleşită de pe acum de spaima a tot ceeace însemna el, încât nici măcar nu i se împotrivi. Plânse numai puţin, încetişor, când rămase singură. Pe urmă, foarte, repede, se născu în ea un fel de pasiune oarbă, alcătuită dintr'un sentiment de recunoştinţă, împletit cu o dorinţă trupească. Femeia simplă de muncitor, fără multă educaţie, se trezi, dintrodată, în mijlocul unui lux ce o uimea. Îi plăceau toate lucrurile acelea frumoase pe care i le dădea Grebb şi de care nu avusese parte înainte. Preţuia îndeosebi patul bun în care dormea, mesele cu feluri minunate, cum nu mai mâncase până atunci, şi interiorul a cărui grijă cădea în seama ei. Nu se ducea pe acasă decât odată pe săptămână, după amiaza. Copiii, mai ales la început, îi lipsiseră, dar îşi spunea de fiecare dată, sărutându-i la plecare, că hotărârea pe care o luase era şi pentru ei cea mai bună. Ceasurile petrecute lângă soţul ei erau pricină de amărăciune. Era şi desfigurat, şi orb, distrus din punct de vedere moral, în timp ce Grebb era un om în toată puterea, plin de viață. Se silea să se poarte bine cu soţul ei, dar nu se simţi în stare s'o facă decât atunci când el nu-i mai ceru să trăiască împreună ca bărbat şi soţie. Odată cu schimbarea legăturilor dintre ei, i se mai uşură şi traiul. Shirley era fericită ca niciodată în viață.

Sentimentul pătimaş pe care-l avea Shirley fată de el şi natura legăturii lor căpătară în ochii lui Grebb o însemnătate din ce în ce mai mare. Shirley era întotdeauna prin apropiere, mereu gata să-l asculte, fără să-l stingherească totuşi. Spre deosebire de alte femei, nu-i cerea niciodată nimic. Putea să se poarte cu ea cum voia: Shirley îl iubea cu aceeaşi înflăcărare. Ştia că el mai avea şi alte iubite, că le aducea chiar la el acasă; cu toate acestea, rămânea veşnic aceeaşi. Nici măcar n'avea de ascuns vreun simţământ de ciudă, deoarece nu năzuia decât să țină şi ea un loc, cât de mic, în viața lui. Îi purta o recunoştinţă atât de sinceră pentru dragostea pe care i-o dăduse, încât socotea că celelalte aventuri sunt în firea lucrurilor. Iar Grebb nu avusese niciodată până atunci o altă legătură sentimentală a cărei necesitate s'o simtă cu atâta putere. Legătura aceasta, în sine, nu l-ar fi putut mulţumi niciodată întru totul, dar el se întorcea mereu la ea. În felul lor, şi fiecare potrivit firii lui, erau strâns legaţi unul de altul.

Shirley stătea în fata lui Grebb şi aştepta. O chemase… şi venise. Îşi dădea seama că e neliniştit, dar nu ştia dece. De obicei, când o chema, era cotropit de patimă.

— Ştii tu ce eşti? Tu eşti o femeie cinstită, îi spuse Grebb, serios.

Pe urmă se opri, ca şi cum şi-ar fi ascultat propriile lui cuvinte.

— Şi ştii pentru ce? Pentrucă eşti o femeie care primeşte dragostea. Vrei să fii iubită?

Shirley şopti abia auzit:

— Da, Jeffrey.

— Am să-ţi arăt cum eşti, am să-ţi fac portretul, să-l cunoşti şi tu. Vrei?

Ba dădu din cap, roşind.

— Nu eşti prea înaltă. Eşti numai rotunjimi, aşa cum trebue să fie o femeie. Ai o faţă rotundă şi un trup plin de farmec, îmi plac braţele tale, sunt rotunde şi ele, rotunde şi tari.

Şi din nou i se păru că Jeffrey îşi asculta propriile lui cuvinte, pe care le rostea cu glas tare ca să le audă.

Îi descrise pe îndelete fiecare parte a trupului ei. Gusta fiece frază, alegându-şi vorbele cu o migală senzuală. Ea rămăsese în picioare, fremătândă, cu ochii închişi.

— Eşti a mea?

— Da, Jeffrey.

— Nu-ţi pasă de prejudecăţi: tot ce vrei este să fii iubită?

— Da, şopti ea.

Grebb se ridică şi făcu un pas către ea.

— Ai un trup fermecător, un trup de femeie cinstită şi nu-ţi pasă de prejudecăţi?

Shirley tremura. Îşi duse mâna la sâni. Jeffrey se apropie de ea.

— Eşti a mea?

— Da.

— Pot să fac cu tine ce vreau?

— Da.

Îi cuprinse braţele şi i le strânse până la durere.

— Mă iubeşti?

— Da, spuse ea deodată, cu o patimă năprasnică. O! Da, da!

Îi întinse buzele şi el se aplecă. Deodată, ştiind cât de mult i-ar plăcea lucrul acesta, se, desprinse din braţele lui. Grebb trase adânc aer în piept. O privi cu ochi arzători, apoi o apucă de umeri. Ea se împotrivi, întorcând capul când într'o parte, când într'alta. În sfârşit, o cuprinse şi în sărutul acela ea i se dărui cu patimă, îmbrăţişându-l.

Shirley îl întrebă somnoroasă:

— Vrei să plec acum?

— Nu, nu pleca.

— Pot să rămân toată noaptea?

— Da. Dormi, ţi-e somn.
— Pot să te întreb ceva, Jeffrey, nu te superi?
— Deloc.
— Oare… oare… te-ai supăra dacă ţi-aş spune „dragule”? Adică… numai când vom fi singuri?
— Nu, te rog chiar.
— Numai când vom fi singuri. De faţă cu ceilalţi, am să fiu foarte atentă.
— Da, poţi să-mi spui aşa, iubito; mi-ar face plăcere.
— Te iubesc atât de mult, Jeffrey, te iubesc atât de mult!
— Şi tu mi-eşti dragă, Shirley.
— O! nu mi-ai spus-o niciodată până acum, răspunse Shirley izbucnind în plâns.
— Ţi-o spun acum. Dormi. E târziu; eşti obosită.
— Da, mi-e somn şi n’am fost niciodată atât de fericită…
Jeffrey o mângâie încetişor.
Unde e fericirea? Poţi oare s’o găseşti vreodată?
Grebb se odihnea, întins, cu odăii deschişi în întunericul din încăpere. Alături de el dormea Shirley, răsuflând uşor.
Omul este un amestec de pofte felurite – ştia bine – care trebue toate potolite. Nu există nimic dincolo de acest adevăr. Nici credinţe, nici contingente materiale. Restul e prefăcătorie sau absurditate religioasă. Dece oare satisfacerea acestor pofte aduce deseori cu sine o înfrângere? Dece oare, în timp ce poseda o femeie, dorea atât de aprig o alta? La drept vorbind, femeile erau toate la fel…
Suspină, necăjit că nu putea dormi. Îl cuprinsese din nou un sentiment de singurătate. Oamenii trăiesc, mor, totul e zădărnicie! Plăcerea de ieri a pierit şi nu se va mai întoarce; acea de mâine e greu de atins şi clipa în care o vei simţi se va irosi şi ea. Oare viaţa nu este făcută decât din bucurii inaccesibile sau de mai înainte irosite? Şi-apoi

moartea. Ce preţ mai are succesul, plăcerea trecătoare, atunci când năruirea nu poate fi înlăturată? Ce-i pasă unui om care trebue să moară, că a trăit zece ani sau o sută? Anii sboară, şi ultimele clipe şterg tot ceeace a fost înainte. Omul poate câştiga toate bătăliile existenţei; e sigur, însă, că pe ultima o va pierde şi odată cu ea şi pe toate celelalte. Îţi vine să-ţi iei câmpii!

Se lăsă dus de închipuire. Citise, cândva, o poveste fără rost, în care era vorba de o băutură dătătoare de viaţă îndelungată şi în care eroul trăia o vecie. Ideea aceasta îi trecuse adeseori prin minte în anii din urmă. Noaptea, când se odihnea, între vis şi viată, îşi închipuia că a dat peste o băutură ca asta. Putea să trăiască mii de vieţi. Putea să încerce toate plăcerile, toate senzaţiile, să ţină în mână toate puterile. Putea să se bucure de toate câte pot fi închipuite pe lume, ştiind că nimic nu va avea sfârşit..

Iluzia se risipea, lăsându-l istovit. Pe urmă, aşa cum se întâmplă întotdeauna, era cuprins din nou de dorinţa aprigă de a trăi. Desigur, avea să îndure soarta oricărui muritor; dar putea să-şi orânduiască viaţa, ştiind acest lucru. De obicei, oamenii trăiesc ca orbii; el avea să facă altfel. Va exploata el viaţa, nelăsându-se exploatat de ea. Avea înaintea lui douăzeci, treizeci de ani de activitate; un nesfârşit număr de ceasuri preţioase. Se descătuşase de mizeria abatorului prin înseşi strădaniile sale. Acum era în floarea vârstei; avea o situaţie în lume. Trăia într'o epocă de mari prefaceri. Un om înţelept, care ştie care este calea cea bună, se poate ridica neîncetat, până în ultimile clipe ale vieţii lui. Putea să dobândească o putere neţărmurită. Putea să ţină în căuşul palmelor tot ceeace-i dăruia viaţa.

CAPITOLUL II

Duminică, ora 15,30

Betsy Princey, plictisită de aşteptare şi sătulă de cât citise ca să-şi omoare timpul, lăsă să-i cadă din mână ziarele de duminică şi se aplecă să-şi privească picioarele goale, întinse pe un scăunel. Munca ei la spălătorie nu era atât de aspră pe cât este îndeobşte lucrul acesta; totuşi, băgase de seamă de câtăva vreme că nu era pe de-a'ntregul scutită de suferinţele şi de beteşugurile legate de meseria asta.

Noaptea trecută, la culcare, uitase să-şi pună ceva sub picioare şi acum avea de suferit. Erau o mulţime de femei mai în vârstă care, după zece ani sau chiar mai mult de muncă, se pomeneau cu varice destul de grave. Betsy se simţea cumplit de-abătută de câte ori trebuia să le asculte la masă necurmatele vaiete şi câteodată îi venea să le repeadă, spunându-le să înceteze. Se stăpânea totuşi, de dragul lor, şi pentrucă-şi dădea foarte bine seama că situaţia ei era mai bună ca a lor. Era tânără, voinică şi putea oricând să-şi caute altceva de lucru. Ea şi cu Princey aveau de gând să facă un copil îndată ce vor fi strâns ceva bani. Cele mai multe dintre femei se aflau acolo pe viaţă şi singura dorinţă a lor era să nu fie date afară. Neveste ale căror soţi n'aveau de lucru, fete care aveau părinţi de îngrijit; muncea la spălătorie până şi o bunică – o negresă. Aşa că arareori îşi îngăduia să fie ţanţoşă şi tăioasă, când femeile astea atât de urgisite se văicăreau.

Rămase un timp cu gândul la copilul pe care-l aşteptau. N'ar fi fost oare o ironie ca tocmai din pricina lui să capete varice? În loc de răspuns, clătină uşor din cap şi pe buze i se înfiripă un zâmbet nelămurit. Oricum, gândul acesta îi stârnea o emoţie ciudat de dulce, cu totul feminină, în înţelesul bun al cuvântului. Prea puţin îi păsa. Ar fi

fost în stare să îndure suferinţe şi mai mari numai ca să aibă un copil. Dar nu voia pentru nimic în lume să aibă picioare sluţite sau să fie nevoită să poarte ciorapi de cauciuc. De câtva timp îi ieşiseră nişte pete; vinele erau mai vizibile, îngroşate sub piele. Avea picioare frumoase şi erau cu adevărat bine făcute. Cel puţin aşa spunea Princey şi de vreme ce el le socotea frumoase, aşa şi trebuia să fie. „Straşnice picioroange!'' spunea el. Ce om, Princey al ei! L-ar fi crezut pe cuvânt chiar de i-ar fi spus că este regina din Sabba.

Clopotul bisericii catolice din piaţa Joseph bate de două ori. Ca un ecou, o cuprinde toată un freamăt de bucurie. Clopotul bătuse ora trei şi jumătate, ora la care ea îşi putea trezi soţul. După o săptămână întreagă de despărţire avea, în sfârşit, să-l vadă.

Dintr'un salt fu în picioare şi îşi apucă repede şalul colorat. Se gândi să-l lase să doarmă până ce va fi umplut bine cuptorul cazanului, căci doreau amândoi să stea liniştiţi la căldură. Îndată ce se va întoarce, are să-l trezească, nici vorbă. Nu voia să piardă niciun minut din cele pe care le aveau de petrecut împreună.

Coborî. Inima-i bătea cu putere, năpădită de o fericire fără pricină. Ştia că toată înfrigurarea asta era prostie din partea ei. Îşi dădea seama că ar fi fost aeelaş lucru dacă începea să urle, să gângurească ca o pasăre sau să muşte pe cineva… Betsy avea douăzeci şi şapte de ani şi era măritată de aproape doi ani. Firesc ar fi fost ca înflăcărarea primei iubiri să se fi transformat într'un sentiment mai potolit, dar, date fiind condiţiile lor de trai, scurgerea vremii făcuse ca lucrurile să stea tocmai pe dos. Ea muncea toată ziua la spălătorie, iar Princey, care lucra la un atelier mecanic, făcea parte din echipa de noapte. Nu se vedeau decât duminica. Deaceea, în fiecare săptămână, începând de vineri, Betsy trecea printr'o stare nervoasă aproape de neîndurat. Întocmai ca o femeie

proaspăt căsătorită, era cotropită de frigurile dragostei, bântuită de închipuiri zănatice, întrerupte de ore întregi de nelinişte. Ştia că lucrul acesta nu era nici sănătos, nici firesc, şi că lăsa astfel să-i scape celeilalte bucurii ale vieţii, dar nu putea face nimic. Toată ziua şi toată noaptea de singurătate de sâmbăta şi până a doua zi, la ora trei şi jumătate, când se încheiau cele şapte ore de somn ale lui Princey, dorinţa pătimaşe de a fi lângă el, ajungea atât de puternică, încât se temea să nu-i plesnească inima în piept.

Aceasta nu era o viaţă pentru o căsnicie tânără. Însfârşit, îşi spuse ea, a mai sosit o duminică, o duminică adevărată: exista, oare, pentru ea altă bucurie decât aceste năprasnice avânturi de dragoste nebună şi de duioşie?

Deschise uşa ce da în pivniţă, o uşă care nu se ţinea prea bine în balamale; se întrebă, ca deobicei, dacă domnul Scozzafava se va hotărî odată s'o repare. Sgâlţâi cu putere grătarul, scuturându-l de cenuşă, umplu cuptorul şi deschise cheia de ventilaţie. Cu şalul ei pestriţ pe umeri, părea întradevăr ceeace era: o fată de ţărani care îşi părăsiseră ogoarele. O generaţie de oameni mai subţiri, mai cizelaţi decât cei din generaţia precedentă, cu şolduri mari, însă puternici, bine legaţi şi îndrăzneţi. Avea nasul în vânt, o faţă rotundă, atrăgătoare, plină, de farmec, ceeace o făcea să pară mai tânără decât era. Avea un chip ştrengăresc, îmbietor, plin de viaţă; dinţii puternici, albi, strălucitori, erau în contrast cu pielea ei brună. Era însă puţin aspră la fire şi purta pecetea originii ei ucrainiene. Princey ii spunea „Monkey“ – şi asta-i plăcea – precum şi „Cbippie“, în loc de „Chipmunk“. Primise şi porecla aceasta cu aceeaşi plăcere.

Pe la jumătatea scării auzi deschizându-se, cu un scârţâit uşa de sus. Ştia că proprietarul lor se pregătea: să se ducă în oraş. Ca mulţi alţi lucrători dela *Ford* şi *Jefferson*, soţii Princey ocupau primul

etaj al unei case situate în cartierul muncitoresc din Detroit. În majoritatea acestor clădiri, fiecare familie îşi avea cazanul de calorifer, ceeace, dacă nu simplifica munca, asigura liniştea locatarilor. Cum proprietarul lor era un om de treabă, dar tare plictisitor, tinerii erau încântaţi de orânduiala casei.

Domnul Scozzafava scoase prin deschizătura uşii o faţă încreţită şi zâmbitoare. Betsy se pregătea, cam plictisită, să înfrunte inevitabilul schimb de politeţuri.

— Hei! Ce mai faci? Bine? o întrebă el vesel, tărăgănând cuvintele.

O întâmpina mereu cu aceeaşi formulă, însoţită de un râs ce semăna mai curând a gargară. Era italian. Avea un depozit de lemne şi cărbuni în vecinătate. Muncea ca un ocnaş şi câştiga doar cât să acopere dobânzile unei ipoteci asupra casei şi să-i mai şi rămână ceva. Ipoteca aceasta era ca o sabie a lui Damocles. Proprietarul era cu un cap mai mic decât Betsy, care nu era nici ea prea înaltă; avea nişte picioare atât de strâmbe, încât era aproape beteag şi semăna grozav cu un popic! Când mergea, se legăna ca o raţă şi de câte ori îl vedea, Betsy dorea, dar nu cu răutate, să-l vadă dându-se de-a dura pe scară până jos.

— Bărbatul dumitale lenevește, ai? întrebă domnul Scozzafava, vesel. Dumneata umpli cuptorul?

Betsy făcu cu ochiul:

— Îl pun să spele vasele, în schimb!

Bondocul se înveseli grozav Betsy nu-l văzuse niciodată altfel decât plin de bucuria vieţii. Minunat lucru!

— Straşnic bărbat mai ai! Ştie să şi gătească?

— Desigur!

— Nu te cred!

Ea protestă, surâzând; glumele astea le mai făcuseră de nu ştiu câte ori mai înainte şi Betsy nu izbutea să se arate grozav de entuziasmată. Aveau

să glumească pe socoteala asta câteva zile în şir, până când se va plictisi şi el, iar odată ajunşi la această răscruce, vor fi nevoiţi şi unul şi altul să caute un alt subiect, cu teama că nu vor mai avea ce vorbi.

— Ce face soţia dumitale? întrebă ea, ca deobicei.

— Grozav de bine! spuse Scozzafava, deschizându-şi larg braţele ca să-i arate cât de grasă ajunsese nevastă-sa. Foarte bine, stărui el, gargarisindu-se.

În timp ce vorbea, faţa-i încreţită era împărţită în două de un zâmbet şi ochii lui mici şi negri scânteiau cu o expresie şugubeaţă. Betsy aştepta întotdeauna licărirea asta de senzualitate. Îi plăcea hazul lui sănătos şi deschis. Grozavă pereche, Scozzafava ăştia! Soţia lui nu ieşea decât odată pe săptămână, duminica, la liturghie. Restul timpului îşi spăla cei patru derbedei de băieţi şi aprindea lumânări pentru alţi patru micuţi, morţi la o vârstă fragedă. Din punct de vedere politic, nu prezentau niciun fel de interes, şi soţii Princey nu se prea sinchiseau de ei.

— Multă sănătate soţului dumitale, spuse Scozzafava.

— Asemenea şi soţiei dumitale.

Odată ajunşi aci, schimbul zilnic de politeţuri putea fi socotit ca încheiat. Ea o porni pe scări în sus, ştiind că „gentlemanul” va rămâne pe loc, scoţând cu respect şi virtuozitate un sunet abia auzit din fundul gâtlejului, uitându-se totodată după ea, până când va închide uşa.

Din odaie nu se auzea niciun sgomot. Intră. Princey dormea şi acum, culcat pe spate, cu capul uşor întors şi cu un braţ întins de-a-lungul trupului. Rămase în picioare, învăluindu-l într’o privire adâncă. Simţea o nemărginită plăcere numai la gândul că el se afla acolo, că are, cu adevărat, dreptul să-şi vadă bărbatul. Era acelaş lucru în fiecare duminică, ca şi cum săptămâna nesfârşit de

lungă ar fi şters până şi imaginea chipului drag şi ea ar fi fost nevoită să-i cerceteze trăsăturile una câte una, ca să-l recunoască. Când dormea, părea mai slab decât îl ştia ea. Câtă viaţă în făptura lui! Era cu totul altul când se plimba de colo până colo prin odaie, vorbind însufleţit despre un lucru ori despre altul, cu ochii lui albaştri atât de vii şi cu dinţii neregulaţi pe care-i dădea la iveală zâmbetul ironic. Întradevăr, nu se gândise niciodată pân'acum că putea fi atât de slab! Ar trebui să-l facă să mănânce mai mult. Era greu însă, deoarece nu putea să vadă de mesele lui… De cinat, cina tocmai dimineaţa, când ea era de mult plecată la lucru. Lua masa de obicei la restaurantul gării şi era sigură că îmbuca orice se nimerea, fără să ştie măcar ce mănâncă. Se vedea asta şi după braţe. Nu era decât pielea întinsă pe muşchiul proeminent care se umfla ca o minge şi se învârtea de câte ori îndoia braţul. Bărbaţii erau cu adevărat nişte făpturi ciudate ca înfăţişare, se gândea ea cu o mândrie înduioşată… şi totuşi atât de desăvârşite, cu trupurile lor puternice, pline de energie. Făptura aceea aspră, alături de trupul ei catifelat, alături de trupul ei de femeie… Desigur, natura voise să fie astfel…

Ridică storul. O lumină tristă pătrunse în odaia mică. Princey trebuia să se radă. Ce lucru nostim, să-ţi răzui în fiecare zi obrazul ca de arici! Şi cât era de neîngrijit, cu toate că-l lua mereu la rost!

Îşi descheie rochia şi se strecură încet lângă el. Patul cel vechi scârţâi puţin şi Princey se mişcă. Sforăia uşor, încă adormit. Ea se lipi de el, îl sărută pe otraz, abia atingându-l cu buzele. Îşi trecu braţul pe sub capul lui, strângându-l cu putere la piept şi îi şopti: „Eşti un leneş, Princey, un leneş cum nu s'a mai pomenit!" Îl sărută mereu, apoi îl muşcă uşor de ureche.

— Scoală-te odată, pehlivane, scârbosule! (Princey mormăi ceva). Doar n'ai de gând. Să dormi tot timpul şi să-mi strici ziua! Ah! mai că te-

aş omorî iubitule, dragule… ascultă-mă!… Deschide, ochii!

El începu să geamă, prefăcându-se, şi strângea cu putere pleoapele. Ea îl sărută cu sgomot şi râse. Buzele ei se plimbau pe faţa lui. Princey începu să vorbească, aruncându-i o privire ce mijea printre pleoapele întredeschise.

— Nu cumva o fi iar Sostazko aia? (era numele ei de fată). Spune-i să nu mă mai sâcâie!

Betsy îi ciufuli părul, şoptindu-i pătimaşe:

— Urâciosule! Scoală-te odată!

Îşi desfăcu rochia la piept şi îi lipi obrazul de sânii ei. El întinse instinctiv braţul şi mâna bătătorită se încleştă uşor, dar fără dorinţă, pe sânul tare.

— E plăcut să te trezeşti aşa.

— Asta şi voiam.

Ea îşi puse capul pe umărul lui şi murmură: „Voiam să începi cu bine ziua."

— O clipă n'am răgaz, spuse el gâdilând-o cu degetul.

— Miauuu!

Îl muşcă de ceafă.

— Au! se văită el. Iar a scăpat canibalul din cuşcă!

— Miauu, repetă ea tare, strâmbându-se la el.

Apoi se aplecă asupră-i, întinzând buzele.

— Mi-e gura amară.

— Ei şi?

Îl sărută cu furie.

—Ei! Te-ai deşteptat acum?

Îl sărută din nou. El îi răsuci nasul cârn:

— Ce-avem de mâncare? Mi-e o foame de lup!

Betsy se întinse în pat, cuprinsă deodată de amărăciune. Asta-i tot ce dorea? Oare şi duminica asta va fi la fel cu cealaltă? Totuşi, nu-i cerea prea mult. Voia să ştie numai că o iubeşte. Atâta tot. O intimitate tăcută, care avea putinţa numai ea, să îndulcească asprimea săptămânii. Oare nu dorea şi el acelaş lucru? Avea nevoie de flecăreala asta fără

şir, ce începea la trezirea din somn? Nu avusese oare şi el o săptămână grea? Se simţea pe deplin mulţumit de viaţa pe care o duce?

În clipa aceea îl auzi că întreabă:

— Cât e ceasul?

— Patru şi un sfert, răspunse ea pe un ton rece, impersonal, pe care-l folosea de câtăva vreme. Era o armă sigură. Dar cu două tăişuri. De câte ori o folosea, însă, îşi făcea mai întâi ei însăşi rău. Princey sări din pat.

— N'am timp nici măcar să răsuflu! Am o şedinţă importantă de celulă la ora şapte şi trebue să isprăvesc până la şase şi jumătate articolul acela pentru Paul. O să treacă să-l ia şi eu nici nu l-am început încă!

Fugi în baie; ca de obicei, umbla desculţ. Îi cumpărase de Crăciun o pereche de papuci, dar erau încă neînnoiţi.

— Cât mă rad, fă-mi nişte jurnări, vrei, Chipmunk?

Şi, desigur, iar avea să lase să ruginească lama de ras, uitând-o neştearsă!

De ciudă, Betsy simţea un nod în gât. Se lăsă cotropită de o mânie sălbatică. Ce-ar face Princey dacă şi-ar pune la repezeală o rochie şi ar şterge-o de-acasă? L-ar sgudui niţel, aşa-i? Sau dacă i-ar spune că nu poate să-l aştepte pentrucă are o întâlnire? Se răsuci în pat, crunt umilită şi furioasă pentrucă se socotea jignită. Se poate să se poarte astfel? Dacă voia să trăiască cu ea ca frate şi soră, mă rog! Să fie sănătos, se va obişnui ea! Dar să-l ia dracu, dece era atât de închis? Oare toţi bărbaţii erau aşa, cum sunt caii cu apărători la ochi, care-i împiedică să vadă ce nu vor să vadă? Avea o şedinţă! Trebuia să scrie un articol! Asta-i tot. Ea, putea să aştepte, lucrurile celelalte treceau înainte! O! Desigur, se va gândi şi la ea mai încolo. Într'una din zilele acestea va avea nevoie de o femeie şi atunci va fi sigur că ea e gata să i se arunce în braţe.

A! Ar vrea s'o vadă şi p'asta! O să-i spună atunci că-i pare foarte rău, dar că are de scris un raport sau: „Regret din toată inima, dar sunt iarăşi indispusă!” Să-l ia dracu! Mai erau şi alţi bărbaţi pe lume!

„Spune-mi vorbe dragi.
În inimă să se topească..."

Asta mai lipsea! Nu putea să găsească alt cântec? De câte ori, de doi ani încoace, îl tot auzise îngânându-l? Acum, nici măcar nu-şi da seama că-l cântă.

„Spune-mi vorbe dragi...”

Se ridică anevoie din pat şi se duse în bucătărie. Era încruntată şi avea o mutră posomorită şi închisă. Ochii ei cenuşii erau fără expresie şi buzele pline, atât de încleştate, încât în colţul gurii se iviseră câteva cute uşoare. Mestecă supa din fulgi de ovăs pe care o pusese la încălzit pentru Princey, şi puse slănina la prăjit.

„Spune-mi vorbe dragi.
În inimă să se topească..."

Ce să facă diseară? Să se ducă la cinema? Se plictisise să tot meargă singură. S'ar fi putut duce la Celia. Dar acolo va plânge, cu siguranţă. În tot cazul, Princey avea să treacă pe la ei, pentru şedinţa aia, şi pentru nimic în lume n'ar fi voit să pară că se ţine după el. Mai era şi o serbare, organizată în folosul negrilor din Scottsboro. Cine oare mai dorea să vină în ajutorul negrilor din Scottsboro sau de aiurea?

„Te iu-be-e-esc!!!“

Îi venea să-l omoare! Zău, în clipa asta ar fi fost în stare să-l omoare!

Princey intră în bucătărie, îmbrăcat şi bărbierit. Era de statură mijlocie. Avea un trup plin de neastâmpăr şi muşchiulos, pe care munca îl făcuse svelt. Negricios, cu o faţă osoasă, cu trăsături accentuate, cu acele cute adânci ce-i brăzdau obrajii traşi, chipul lui aducea cu tipul scoţian. Nu era un chip frumos, dar nici nu trecea nebăgat în seamă, din pricina contrastului puternic dintre părul lui de culoarea tăciunelui şi ochii foarte albaştri. Şi mai cu seamă – lucru deseori întâlnit la lucrătorii din industria grea – avea o anumită asprime şi în acelaş timp un fel de statornică linişte, dobândită în timpul anilor de lucru în uzină, al muncii încordate, zi de zi, la maşină. Părea că are mai mult de treizeci şi doi de ani. Intră în bucătărie, cu un zâmbet ironic pe buze, zâmbet ce-i descoperea dinţii neregulaţi.

— Crăp de foame! o vesti el. Ai fost cam sgârcită aseară! Sau poate că mai am de crescut şi simt nevoia să mănânc mai mult. Ce era cu sanviciurile alea? Nu erau grozave!

Muşcă adânc dintr'o portocală şi-i sorbi zeama. Betsy se gândea cu amărăciune că nu-l putuse desvăţa niciodată de obiceiul ăsta. Nici ea nu prea ştia să mănânce frumos, dar îi era lehamite să-l vadă mânjit pe faţă cu zeamă de portocale, ca un copil de zece ani!

— Uite jumările. Dacă vrei, am pus şi supă la încălzit!

— Mulţumesc. Dar o bucăţică din tine, nu-mi dai? Îi muşcă uşor braţul, râzând. N'ai destulă sare, draga mea!

Obrajii ei se făcură stacojii. Trecu pe lângă el şi se duse în camera cealaltă, unde se aşeză cu ziarul de duminică în mână.

El o privi ţintă şi o întrebă:

— Dece nu stai cu mine, Monkey? Am să-ţi spun ceva.

— Spune ce ai de spus!

Se apropie de ea.

— Eşti supărată pe mine?

— Dece aş fi supărată pe tine? Mănâncă-ţi jumările. Vrei să se răcească?

El văzu privirea îndărătnică, atitudinea îngheţată, şi-şi dădu seama că era furioasă. Dintr'o nevoie reflexă de apărare, nu mai încercă să afle pricina supărării.

— Ascultă, dacă eşti supărată, cel puţin lămureşte-mă dece? Nu vrei?

— Du-te dracului şi lasă-mă în pace!

Adânc jignit, furios şi hotărât să se justifice, răspunse pe loc:

— Dacă te supără ceva, dece nu-mi spui? Eu nu mă pricep să citesc gândurile. Ştii bine că nu te necăjesc niciodată dinadins!

Betsy se ridică brusc şi fugi dincolo, trântind uşa cu putere. El şovăi o clipă, pe urmă, oftând, se întoarse la mâncarea lui. Să plângă până s'o sătura! După aia, se vor lămuri şi-şi vor da seama că, la urma urmei, nu a fost cine ştie ce. Se mai întâmplase şi altădată. Oare, aşa or fi toate femeile? Într'o căsnicie, ca şi în automobilistică, trebue să ţii seama că se mai întâmplă şi accidente.

Mânca lacom, ca un om hămesit, dar fără nicio plăcere. Cu toate că-şi dădea perfect de bine seama că nu era vorba decât de o nelămurită explozie de furie muierească, supărarea mocnea în el. Tot bodogănind, îşi zicea că Betsy ştie foarte bine cât de tare se simţea mâhnit când o vedea necăjită şi că, deci, nu avea dreptul să-i facă scene de astea. Avea el destule griji acum – şi Betsy o ştia. Când nu se înţelegeau, viaţa pierdea orice farmec.

Oftând din nou, se duse în camera de alături să caute *„Buletinul problemelor de organizaţie”* trebuia să consulte un articol înainte de a-l scrie pe al lui. Nu-l găsi numaidecât, şi ciuda lui împotriva Betsyei izbucni fără rost, ca şi cum tot ea ar fi fost de vină. Se gândea, plictisit, că acum nu va mai

putea să-şi scrie articolul la timp. Cu îmbufnările astea, sau nu mai era în stare să se concentreze, sau, dacă încerca să descurce lucrurile, nu-i mai rămânea vreme să-şi scrie articolul. Doamne, îi era lehamite de toată povestea asta! Nu se certau niciodată. Ce i-o fi venit oare?

Se întoarse în bucătărie să-şi bea cafeaua. Se aşeză, luă jurnalul, apoi băgă de seamă că nu făcea decât să recitească titlurile întruna. Schiţă un zâmbet strâmb şi aruncă ziarul. Ciuda lăsă loc cu încetul chibzuelii. Aprinse o ţigară şi fumă liniştit.

Dece supărarea asta între ei? se întrebă Princey. Greşise cu ceva în dimineaţa aceea? Doar Betsy nu era nevastă de bancher ca să facă atâtea mofturi pentrucă n'a primit un giuvaer de ziua ei! Ei erau totodată tovarăşi şi amanţi. Viaţa fără Betsy a, r fi fost fără noimă: singura bucurie era dacă o ştia pe ea fericită. Niciun succes nu avea rost dacă nu-l împărţea cu ea. Ştia bine că şi ea simţea la fel. Atunci, ce dracu avea? Nu cumva azi-mâine o fi ziua ei sau aniversarea căsătoriei lor sau altceva cam aşa?

Cu gândul aiurea, îşi frecă ciotul arătătorului dela mâna dreaptă. O maşină îi tăiase degetul la şcoala de ucenici dela uzină, pe când avea nouăsprezece ani, şi-i smulsese primele două falange. Îi fusese ruşine de beteşugul acesta, până când Betsy îl făcuse să-şi schimbe părerea. Ea luase lucrul în glumă, repetând cu o stăruinţă sentimentală că acesta era blazonul clasei lui. Când îi sărutase prima oară ciotul, el îşi smulsese mâna din mâinile ei. Şi se trăsese înapoi cu un fel de groază, văzând buzele ei lipite de bucata aceea de carne. Dar tot atunci înţelesese, simţindu-i adânc ecoul înlăuntrul său, dragostea învăluitoare a gestului ei. Aceasta era Betsy. Şi dacă acum era îmbufnată, avea, desigur, un motiv.

Rămăsese locului, necăjit şi nedumerit, cu buza de jos scoasă puţin înafară – un tic pe care-l avea ori de câte ori se gândea la ceva. Stătea uşor

aplecat înainte. Aşa se aşeza şi tot aşa umbla, uşor aplecat înainte, ca un om veşnic zorit. Betsy spusese odată că în afară de dragoste, toate le făceai în grabă… Îşi aminti deodată de vorbele ei. Ele-i ţâşniră ca un fulger în minte, risipind ciuda în care se complăcea. Îşi dădu seama de pricina mâniei ei. N'o ştiuse oare dela început? Dintr'o nevoie reflexă de apărare, se încăpăţână şi nu voi să admită că atitudinea ei era firească. Felul în care se purtase el, nu dovedea nepăsare, şi ea o ştia. Avea de lucru; i-o spusese doar. Şi trebuia negreşit să-l vadă pe Paul Turner. Oare nu era destul de bună tovarăşă ca să înţeleagă toate astea?

Ieşi din bucătărie. În odaie nu se auzea niciun sgomot. Se simţea stingherit. Neînţelegerea aceasta între ei îl durea ca un cuţit într'o rană. Dece oare nu putea fi mai cu judecată?

Deschise uşa şi intră încetişor. Betsy era întinsă pe spate şi-şi acoperise ochii cu braţul. Rochia i se ghemuise sub picioare, lăsându-i coapsele descoperite. Părea să se fi lăsat în voia mâhnirii ei şi a dorinţei de a fi iubită.

Priveliştea asta îl zăpăci; se simţi stingherit.

— Hai, fetiţo, să sfârşim odată, vrei? întrebă el morocănos.

Betsy, cu faţa ascunsă in îndoitura braţului, şopti ceva nelămurit.

— Nu se cade să fim supăraţi unul pe altul.

Ea răspunse, cu un ton obosit:

— Nici nu sunt. Ştiu că ai de lucru.

Nu-şi ridică privirea spre el. Îşi trase rochia în jos. O făcu anevoie, cu mişcări trudnice, plictisite. Ochii ei înroşiţi nu o făceau prea atrăgătoare.

Princey se simţi deodată îmblânzit: se simţea grozav de mâhnit văzând-o astfel. Ar fi voit să se aşeze pe pat, să-i ia mâna, să i-o sărute. Totdeauna i se păruse că durerile şi supărările, cu care toată lumea e învăţată, nu trebuiau să ocupe niciun loc în viaţa ei. Ştia cât de absurd era să ceară vieţii

asemenea privilegii; şi totuşi, continua să gândească astfel.

Temându-se să nu-l repeadă, Princey rămase locului. Rezemat de birou, cu fruntea încreţită, cu buza lăsată, nu ştia cum să înceapă. O ştia supărată pe el şi asta-i reteza orice gest; nu putea să scoată o vorbă. Betsy îi aruncă o privire, pe urmă întoarse capul. Rămaseră astfel, spionându-se cu coada ochiului, cu faţa posomorâtă şi încordată, ţepeni. Odaia avea o înfăţişare sărăcăcioasă şi apăsătoare, în lumina mohorâtă a după amiezii care pătrundea prin fereastră căzând pe patul desfăcut şi pe tapetul gălbui şi trist. Viaţa i se păru deodată grea şi încâlcită, o întunecată vâltoare a spiritului, fără bucurii şi fără linişte.

— Nu ţi-am spus, mi se pare, că aveam de scris un articol, rosti el brusc. Avea o voce uscată, fără timbru şi i se păru că mişcase buzele'n gol, fără să se audă vreun sunet. Dar n'am ştiut decât ieri că trebue să-l văd astăseară pe Paul. Altminteri, ţi-aş fi trimis vorbă.

Betsy izbucni într'un hohot de râs şi-şi întoarse capul.

— Ce e, ce-ai găsit de râs? o întreabă el năpădit de mânie.

— Nu ştiu dacă toţi bărbaţii sunt lipsiţi de bun simţ, sau dacă numai soţul meu este aşa. Şi ce era să fac cu vorba ta? Tot una era de-mi trimiteai vorbă sau nu.

— Atunci, asta vrei tu? Sau să plec din Partid, sau să nu mai lucrez pentru sindicat? Asta înţeleg din ce-mi spui.

Simţiră amândoi tonul de adâncă sinceritate cu care vorbea el. Betsy rămase tăcută, uitându-se ţintă la el. Pentru prima dată privirile lor se întâlniră, se înfruntară, îndârjite, încăpăţânate, neînduplecate.

— Nu, nu vreau să părăseşti Partidul, ştii şi tu asta. Nu-mi pune în socoteală lucruri pe care nu le-am spus. Tot ce vreau este să-mi dărueşti numai

puţin din dragostea pe care o ai pentru Partid... Şi să mi-o dovedeşti.

— Asta e o prostie, Betsy. Ştii bine că eu nu despart lucrurile în felul ăsta!

— De unde să ştiu? La cine ţii mai mult, hai, spune!

Se ridică în capul oaselor, furioasă.

— Cum am petrecut duminica cealaltă? Singura noastră zi din toată săptămâna, şi nici aia toată. Duminica trecută ai avut două şedinţe. S'ar părea că nici nu-ţi dai seama. Astăzi, acelaş lucru… Nu ştiu… Poate că tu eşti altfel făcut decât mine. Când nu te văd, îţi simt lipsa. Aştept duminică cu nerăbdare. Dacă tovarăşii vor să ne întâlnim în ziua asta, eu spun „nu“. Le explic dece nu pot. Dar ţie ce-ţi pasă? Ţi-e tot una. Nu faci nicio deosebire.

Plângea. Ochii îi erau înnecaţi în lacrimi; buzele ei fragede tremurau. Se simţea încătuşată, îngrozitor de nenorocită. Câteodată parcă îl ura pe omul ăsta şi, totuşi, întreaga ei viaţă atârna de el.

— A! Betsy! strigă Princey năpădit de remuşcări şi de milă. Se urni brusc din loc, se aşeză pe pat lângă ea şi-i luă mâna. Mi-eşti atât de dragă, iubito! Pentru nimic in lume n'aş vrea să te mâhnesc!

— Şi tocmai asta faci! A devenit un obicei la tine.

Îşi ascunse faţa, hohotind, în cearşafurile răvăşite. El îi strânse mâna. Turburat, se gândea la cuvintele ei, la viaţa pe care o duceau. Lucrurile nu mergeau prea bine, întradevăr. El să fi fost oare de vină? E drept că nu căutase niciodată să păstreze duminicile anume numai pentru ei doi. Dar erau atâtea lucruri urgente de făcut! Organizarea sindicatelor în industria de automobile era deabia la începuturile ei. Muncitorii erau timoraţi, striviţi de amintirea constrângerilor şi a spionajului îndurate de o întreagă generaţie. De meetinguri publice, aşa dar, nici nu putea fi vorba, pentrucă muncitorii n'ar fi venit. Totul trebuia făcut pe

ascuns, prin contact personal, aşa că orice noua adeziune la sindicat cerea multă bătaie de cap. Cum ar fi putut, atunci, să precumpănească „familia”? Ori lucra cum trebue, ori deloc! Nu era deajuns sentimentul dreptăţii pentru ca sindicatul să se organizeze dela sine; era nevoie de o strădanie necurmată, stăruitoare. Ar fi însemnat să se sustragă dela datorie dacă nu şi-ar fi îndeplinit munca, oricare ar fi fost pricina pentru care nu şi-ar fi îndeplinit-o.

— Ascultă, zise el, după ce Betsy se mai linişti, cred că sunt vinovat, dar nu ştiu cum să fac mai bine.

— Nici eu nu ştiu. Tot ceeace ştiu este că viaţa pe care o ducem împreună nu face două parale… Ultimele luni au trecut ca şi cum nici n’am fi fost căsătoriţi. Locuim în aceeaşi casă, dar nu ne vedem niciodată; dormim în acelaş pat, dar niciodată împreună. Tu lucrezi toată noaptea şi te întorci acasă la opt sau la nouă dimineaţa, eu plec la şapte şi când mă întorc la cinci… sau eşti plecat la o şedinţă, sau te pregăteşti să te duci la una. Dacă te văd, prin cine ştie ce întâmplare, atunci schimbăm doar două vorbe; „Ce mai faci?“, „Sărută-mă!“, „Pe duminică!”

— Şi pe urmă, din pricina mea se iroseşte şi duminica!

Rămaseră tăcuţi.

— Ascultă, Chippie, hai să limpezim lucrurile. Încurcătura nu porneşte dela sindicat sau dela mine, cu toate că nu mă dau înlături şă-mi recunosc vina. Cinstit vorbind.

— Ştiu.

Chippie îi luă mâna, i-o sărută şi îşi lipi obrazul de ea, în timp ce el îi mângâia încet umărul, ceafa.

— Asta, însă, nu schimbă cu nimic situaţia.

— Nu, dar să cercetăm lucrurile. Nu munca mea sindicală e de vină, cât cea pe care o’ fac la uzină. Iată ce ne stă în cale: echipa de noapte. Când eram în echipa de zi, îmi făceam munca de partid, iar tu

o făceai pe a ta. Izbuteam, deci, să fim împreună, ca toţi ceilalţi. Cazul nostru de acum e ceva aparte, Betsy, un lucru pe care ceilalţi nu-l cunosc.

— Foarte bine. Acum faci parte din echipa de noapte, nu-i aşa?

— Da, însă suntem în Februarie. Prin Aprilie sau Mai producţia va scădea şi voi fi probabil mutat în echipa de zi.

— E încă mult până în Mai, spuse ea posomorâtă. Cel puţin pentru mine…. Şi'nu e vorba numai de încă trei luni. Dar lunile care au trecut? Şi anul viitor? Şi acum?

— Totuşi, ascultă-mă, spuse el cu o uşoară mustrare în glas. Nu exagera. Situaţia asta n'o să ţină toată viaţa. Parcă era vorba să avem un copil şi să rămâi acasă să-l creşti?

— Când asta?

— Dece nu acum? Din partea mea, poţi să-i spui hodorogului dela spălătorie să-şi ţină cei paisprezece dolari şi să se spele pe cap cu ei. Pleacă de acolo şi gata! Nici nu te mai duce mâine.

— Crezi că e atât de uşor!

— Dece nu?

Princey zâmbi deodată; îi scânteiau ochii

— Voiam să strângem mai întâi ceva bani şi pe urmă să facem copilul. Prea bine. Avem la casa de economie patru sute optzeci şi şapte de dolari. Nu crezi că ne-ajunge? Pocni din degete. — Vezi, m'am şi înfierbântat. Pentru mine e limpede ca lumina zilei.

— Eu nu sunt de aceeaşi părere.

— Cum?

Ea se ridică.

— Pentrucă o parte din economiile astea se vor cheltui la naşterea cppillului. Şi ce ne-am face dacă s'ar întâmpla să rămâi fără lucru? În cât timp crezi că 'se vor topi cei patru sute de dolari? Copilaşul meu poate să bea şi lapte condensat. Dar cel puţin asta trebue să fim siguri că-i putem da!

Princey începu să discute, răspunzându-i cu aprindere:

— Acum, ascultă. Avem şi noi dreptul la câteva clipe de fericire în viaţă. Sunt cel mai bun lucrători al atelierului mecanic. Aşa că nu suntem lefteri.

— Asta nu te-a împiedicat să n'ai un ban în buzunar trei ani şi jumătate, cât a ţinut criza… Aşa-i, iubitule?

— Ai dreptate! Dar câţi muncitori îşi pot îngădui să facă copii, de ar fi să aştepte până vor aduna suma pe care o avem noi pusă de o parte?

— Şi câte sunt familiile de muncitori în care numărul copiilor morţi este mai mare decât al celor vii?

— Ei, asta este, spuse el zâmbind. Acum îmi arunci în cap statisticile comuniştilor! Nu ştii că nu poţi avea încredere în „roşii“ ăştia?

— Vorbesc serios.

Se aplecă spre ea şi o sărută pe obraz.

— Şi eu, Betsy… Iată care-i situaţia: în primul rând avem bani la bancă; în al doilea rând am un salariu bun; în al treilea rând, judecând după felul cum merg treburile, e mai mult ca sigur că voi rămâne la atelier chiar dacă s'ar face concedieri. Anul trecut am lucrat treizeci şi cinci de săptămâni; anul acesta vor fi mai multe, cred că patruzeci şi cinci. Dece ne-am teme, când avem asemenea perspective?

Ea se ridică într'un cot, privindu-l totodată ironic şi întrebător:

— Să-ţi spun drept, Princey, uneori, când spui nerozii, mă faci să râd. Dar sunt zile în care îmi vine să-ţi dau cu ceva în cap.

El răspunse, făcând o strâmbătură.

— Bine, bine. Dar dece crezi că dovezile mele nu stau în picioare? Te rog, nu-mi răspunde aşa cum fac femeile de obicei printr'un „aşa simt eu“. Vreau fapte.

— Ce uşor uiţi tu! Cum poţi să te asemeni cu ceilalţi lucrători? Tu nu eşti la fel cu ei. Nu atârnă

numai de felul cum munceşti ca să rămâi la uzină. Ce se va întâmpla dacă un om dela *Jefferson* va descoperi că Ernie Lasham nu este altul decât Fred Princey? Ai să fii dat afară, nu-i aşa dragul meu? Şi'n toate uzinele din Detroit se va şti că la *Jefferson* ai lucrat pentru Partidul Comunist. Ai să fii trecut pe lista neagră a tuturor întreprinderilor.

— Am fost oare descoperit până acum, de trei ani şi jumătate de când lucrez? O'Connor a stat cinci ani la *Ford* fără să fie dat în vileag.

— Atât de adânc a intrat O'Connor în ilegalitate, încât parcă nici n'ar mai fi în Partid.

— Vorbeşti aşa pentru că nu-l poţi suferi. Află că mereu câştigă adeziuni.

— Atunci au să pună mâna şi pe el. Pentru numele lui dumnezeu, Princey, fii cu picioarele pe pământ! Lucrezi la organizarea sindicatului, nu-i aşa?

El zâmbi, descoperindu-şi dinţii:

— Dar cu ce dracu' crezi că-mi pierd timpul? Crezi ca alerg după fete?

— Nu face pe deşteptul! Ştii tot aşa de bine ca şi mine că un sindicat, la *Jefferson*, va fi împănat de agenţi. Se vor ţine scai după tine şi vor roi în jurul tău. Până să descopere că eşti comunist, au să-ţi dea paşaportul pentru simplul motiv că ai lucrat la organizarea sindicatelor. Oricum, asta e ceeace-i interesează mai mult pe ei.

— A! dar nu uita, răspunse el cu un ton sentenţios, că într'o adevărată mişcare de masă, agenţii nu pot face mare lucru. Ei nu pot să stăvilească o mişcare sindicală largă.

— Îmi vine să te strâng de gât, Princey, şi să ştii c'am s'o fac!

— Ce mai e acum?

— Dece mă întrerupi ca să-mi vii cu argumente dintr'astea bune pentru naivi? Drept cine mă iei? Crezi că sunt de ieri, de alaltăieri printre comunişti? Eu eram o gloabă hârşită'n luptă pe

vremea când tu mai jucai încă în echipa de football a sindicatului.

Princey nu mai râdea. Era adevărat. Betsy era, ca să zicem aşa, născută în mişcarea comunistă. Tatăl ei, muncitor în industria sticlăriei, venise în Statele Unite ca refugiat politic, după înfrângerea revoluţiei ruse din 1905. La şaptesprezece ani, Betsy era membră a Ligii Tineretului Comunist.

— Când încerc să-ţi lămuresc ceva, observă ea luându-l de sus, nu face pe prostul cu mine, crezând că aşa ai să scapi. N'am spus că te poţi feri de agenţi organizând sindicatul. Te făceam atent asupra faptului că trebue să socoteşti lucrul acesta inevitabil.

— Ei, asta şi fac!

— Nu, răspunse ea repede. Tocmai asta nu faci, pentrucă până ce se va fi alcătuit sindicatul, până când va fi destul de tare ca să te ocrotească, câte nu se pot întâmpla! Se întâmplă şi accidente. Unii din cei mai buni militanţi pot fi descoperiţi şi daţi afară. Băieţi care pun totul în joc ca să ducă o muncă în mase. Băieţi ca tine!

— Dar într'o zi am să fiu activist sindical, cu salariu.

— Prostii! Spui numai prostii. Vorbeşti ca un neghiob!

El izbucni în râs:

— Nu mai pot după tine, când văd că te aprinzi ca acum. Eşti minunată; semeni cu Joan Crawford!

— Vii sa-mi spui mie c'o să fii activist sindical câtă vreme e Bender la conducerea sindicatului! Asta n'o să ia decât un activist bleg. În niciun caz pe tine.

— Dar nu era vorba ca Bender să plece?

— Totuşi a rămas pe loc. Sindicatul nu este decât la începuturile lui. Poate că veţi reuşi... Poate că nu. Poate că vor trece ani până atunci… Poate că n'o să iasă nimic din toate astea.

— Ia te uită! Ce cobe de nevastă am!

— Nu e vorba de asta. Eu văd lucrurile practic. Ştii tu ce spun tovarăşii, la ora trei dimineaţa, când nu mai e nimeni dintre cei care trebue convinşi? Spun: „Nu vom ajunge să sindicalizăm uzinele *Ford* decât la Revoluţie”. Ei bine: Cred că asta se potriveşte şi pentru *Jefferson*. Marile uzine de automobile n'au fost încă niciodată organizate.

— Nu cred că-i adevărat, nici pentru una, nici pentru cealaltă.

Şi Princey începu să vorbească pe un ton foarte serios:

— Te înşeli, Betsy. Nu ştii ce se petrece în uzină. Este o adevărată fierbere în momentul, acesta. Organizaţiile sindicale au stârnit o mare însufleţire. Oamenii ştiu că, în sfârşit, e vorba de o mişcare ce se desfăşoară aşa cum trebue. Chiar şi Grebb o ştie. În fiecare zi angajează tot mai mulţi agenţi în slujba lui.

— Foarte bine, atunci să lăsăm de o parte prevestirile. Nu înțelegi, oare? Eu nu spun că industria de automobile nu va fi organizată. Aş vrea numai să te fac să înţelegi că va fi de luptat şi că s'ar putea să fii şi tu printre victime.

— Bine, dar nu pot să privesc lucrurile din punctul ăsta de vedere! Pentru dumnezeu, Betsy, rosti el din adâncul inimii, pentru ce crezi oare că-mi dau atâta osteneală? Pentrucă am în urma mea zece ani de exploatare, de tratament prost şi de şomaj, zece ani de umilinţe, ani în care, ca să pot ieşi pentru zece minute afară, trebuia să-mi cer voie dela un cantramaistru, rugându-l stăruitor. Şi toti simţim acelaş lucru. Acum există organizaţii sindicale şi cel mai neînsemnat muncitor din uzină îşi dă seama de rostul lor. Câteva luni încă şi vor fi cu toții gata să-şi dea adeziunea… E singurul fel în care pot vedea eu lucrurile.

Betsy se apropie de el şi-l luă de mână. Îi vorbi cu căldură şi cu blândeţe:

— Nu vreau săi te împiedic dela asta, Princey. Şi eu cred că vei izbuti. Dar tu eşti chiar în miezul

luptei şi s’ar putea să te prindă. Ştii asta. Ce ne vom face atunci, dacă vom avea un copil? Despre asta e vorba acum.

El ridică din umeri:

— Mai întâi, te poţi bizui pe un ajutor. Apoi, mai avem şi economiile. Am putea rezista până găsesc de lucru în altă parte. Îi luă mâna şi începu să i-o mângâie. — Iubito, spune, vrei? Aşa, deodată, m’a cuprins dorinţa să am un copil. Gândul ăsta mă face fericit. Să vezi ce viată straşnică o să ducem!

Ea clătină capul, privindu-l cu ochii plini de dragoste; dar răspunse neînduplecată:

— Nu, Princey, cu tine mă duc oriunde. Dar nu pot să târăsc un plod. După mine. Nu vreau copil până ce n’am să fiu sigură că voi avea cu ce să-l cresc.

Îşi lăsă capul pe umărul lui şi închise ochii:

— Ştiu cum era la Toledo în 1932. Copiii ajutoraţi mureau ca muştele. Ştiu ce s’a întâmplat când tata a fost concediat şi mama era la spital, bolnavă de cancer. Lucrurile astea nu le voi putea uita niciodată. De altfel, nu ştiu cum de ai putut tu să le uiţi. Ai fost şomer, ştii ce înseamnă asta. Eşti mai robust decât ar putea fi micuţul, şi cu toate acestea tot te-al ales cu un ulcer la stomac, nu-i aşa? Şi cu câteva cicatrice care se mai văd şi acum!

El o cuprinse în braţe. Îi sărută părul, a cărui atingere, buzele o simţiră ca pe o dulce desmierdare. Îl năpădi tristeţea la gândul că nu erau decât nişte captivi.

— Cred că ai dreptate, încuviinţă el, abătut. Atunci ce hotărâre luăm? Să n’avem copii?

— Dacă printre alte jertfe pe care ar trebui să le facem este şi asta, răspunse ea agale, atunci s’ar putea să n’avem copii. Vorbim cu atâta uşurinţă despre jertfele pe care trebue să fe facă revoluţionarii! Iată, poate, ce se’nţelege prin asta. Şi acum, e rândul nostru!

Princey clătină din cap:

— Eu nu mă pot încă resemna. Câtuşi de puţin. Gândeşte-te numai câţi conducători din partid au copii. Şi, pe deasupra, sunt şi mai săraci decât noi.

— Poate că n'am destul curaj pentru asta.

Îi cuprinse obrazul cu mâinile lui aspre şi o privi.

— Nu trebue totuşi să ne socotim mai necăjiţi decât suntem. Până acum viaţa ne-a dăruit destule lucruri. Şi am petrecut zile frumoase!

— Da… Anii aceştia doi câţi au trecut dela căsătoria noastră au fost cei mai frumoşi din viata mea, iubitule… Cu toate că uneori îmi vine să te strâng de gât, adăugă ea, înghiontindu-l în piept.

— Mare noroc pe tine că m'ai întâlnit!

— Ce spui!

Apoi adăugă serios:

— Ştii… uneori, când mă gândesc la tine…

— Ţi se întâmplă vreodată? spuse ea, cochetând.

— Da!… Când şi când!…

Îşi frecă obrazul de pieptul lui.

— Da, uneori, când văd cum trăiesc alţii, aproape îmi pare rău că suntem atât de prinşi cu munca de partid. Dacă n'ar fi asta, am avea răgaz să facem o mulţime de lucruri de care acum trebue să ne lipsim.

— Cu preţul ăsta, nici nu le doresc.

— Ba da, le doreşti. Altfel, cum ar fi izbucnit cearta noastră?

— Te înşeli, te înşeli cu desăvârşire! spuse ea, privindu-l cu seriozitate. Munca pe care o facem, idealul nostru măreţ, ne dă o seamă de satisfacţii pe care alţii nu le cunosc. Într'o privinţă, poate că, dintre toţi, noi suntem adevăraţii oameni, pentrucă într'o lume plină de atâta suferinţă zadarnică, încercăm să îmbunătăţim lucrurile. Cei care se împacă cu situaţia actuală sau care închid ochii, nu cred că sunt oameni în adevăratul înţeles al cuvântului…

— Desigur, desigur! Nu de asta vorbeam. Lucrurile astea le ştiu şi eu.

— Atunci cum? Ai vrea să-ţi atingi ţelul fără să întâlneşti nicio piedică în cale, asta ai vrea?

— Nu…fireşte… izbucni el în râs. Eu o cam iau razna. Ca şi cum nu mi-aş aduce aminte de vremea când, sfârşind lucrul, mă întrebam cum să-mi omor timpul… băteam străzile fără rost cu încă doi tipi care n'aveau ce face şi care se plictiseau de moarte, şi alergam…

— După fete!

— Fireşte! De când sunt însă în Partid, am avut mai multe bucurii în viaţă decât în toţi anii de mai înainte.

— Nu cumva, însă, ţi se'ntâmplă uneori să duci dorul acelor vremuri de hoinăreală?

El zâmbi.

Betsy îi sărută mâna:

— Să-ţi spun ceva, Princey. Eu sunt un om mai simplu decât tine. Atâta am în viaţă: pe tine şi Partidul. Chiar de n'aş mai avea parte de nimic altceva, mi-ar ajunge atât.

— Cine vine mai întâi?

— Niciunul, nici celălalt.

— Eu vreau să fiu primul.

— Nu se poate… Vorbesc serios.

— Şi eu.

— Nu. Ascultă, dragă, vreau să-ţi spun într'adevăr ceva important, ascultă-mă.

Princey îşi culcă capul pe pieptul ei:

— Doamne, inima! Nu mai bate!

— Nu, pot să-mi despart viata în două, tu de o parte, Partidul de alta. Pentru mine nu sunteţi opuşi unul altuia, deşi, uneori, se întâmplă câte o ciocnire; voi sunteți singurul meu sprijin în viaţă. Dacă unul sau celălalt n'ar mai exista, nici eu n'aş mai putea să trăiesc.

Princey îi mângâie obrajii:

— Şi pentru mine-i la fel, iubito. O ştiai, nu-i aşa?

— Da, dar tu nu izbuteşti să împaci aceste două lucruri între ele, Princey. N'ai ajuns încă să-ţi organizezi viaţa potrivit acestei situaţii.

O privi cu atenţie, surprins de observaţia ei:

— Cum asta? Ce vrei să spui?

— Tu munceşti şi acum ca un tovarăş tânăr şi fără experienţă.

— Patru ani! îi întoarse el vorba. Lucrez de patru ani şi jumătate!

— Adevărat, dragul meu. Îţi cinstesc munca aspră şi râvna. Sunt spre lauda ta şi dovedesc că eşti un foarte bun tovarăş. Te iubesc pentru asta şi să nu crezi că nu sunt mândră de tine.

— Mă faci să roşesc…

— Dar am văzut numeroşi tovarăşi plini de râvnă la început, lăsând-o, după un timp, mai moale.

— Ştii bine că asta n'o să mi se întâmple mie! Ce? Nevastă-mea socoteşte că aş fi doar cu numele tovarăş?

— O! Nu! Asta nu!

— Atunci ce vrei să spui?

— Nu e vorba aci de convingerile tale. S'au întâmplat însă cazuri în care unii tovarăşi, tot atât de convinşi ca şi tine, după ce lucraseră până la istovire timp de câţiva ani, să-şi fi încetat apoi cu desăvârşire orice activitate pentrucă nu mai puteau să continue fie din cauza sănătăţii sdruncinate, fie pentrucă voiau să aibă şi ei o viaţă de familie sau să se ducă la cinema măcar odată pe lună. Sunt o mulţime. Oare dece crezi tu că s'au pierdut atâţia aderenţi?

— Se prea poate.

— Unii sunt în stare să stărue în muncă! Aşa e Paul Turner; aşa sunt cei mai mulţi dintre vechii membri de partid, pe care i-am cunoscut eu. E întradevăr minunat felul cum înţeleg, ei să-şi facă datoria. Dar, pentru dumnezeu, nu încerca să-i imiţi decât dacă eşti absolut sigur că n'ai să dai

înapoi. Crezi că ai putea să rezişti aşa, timp de douăzeci de ani, ca Paul Turner?

— O, doamne!

— Vezi! Dar asta nu înseamnă că nu poţi fi şi tu de folos! Numai că trebue să-ţi măsori posibilităţile. Şi asta-i greu, pentru că atunci când eşti din Partid, nu lucrezi pentru bani, aşa cum lucrezi în meseria ta: lucrezi numai din convingere. Aşa că ţi se pare mereu că n'ai făcut îndeajuns.

— Fără îndoială, nu facem niciodată deajuns.

Betsy începu să râdă:

— Vezi, tocmai asta-i atitudinea pe care trebue să ţi-o supraveghezi. Eu n'aş vrea să ajung ca militanţii aceia osteniţi, care trăiesc din trecutul lor. Şi n'aş vrea să ajungi aşa nici tu. Vreau să ne continuăm amândoi activitatea, zece, douăzeci de ani de acum înainte! Chiar când voi avea un copil. Am să găsesc un mijloc s'o fac chiar şi atunci.

— Bine. Cred că ceeace spui tu e foarte adevărat, dar în clipa de faţă suntem în plină criză. Sindicatul trebue organizat acum, nu peste un an. C.I.O. a început să pună pe roate industria oţelului, şi când oţelul va fi gata, va trebui ca şi cei din industria de automobile să fie gata. Nu-i vorba de cine ştie ce sarcină grea pe care mi-ar fi încredinţat-o Partidul. Munca mea de partid este să organizez sindicatul, asta-i tot.

Betsy îl luă în zeflemea:

— Asta-i tot! Nimic mai mult? Spui că sunteţi în plină criză. Dar tu trebue să munceşti până dai în brânci ca să organizezi un sindicat, şi tot aşa să te străduești ca să-l menţii. De câte ori n'a avut „Daily Worker“ nevoie de bani ca să poată apărea mai departe? Mereu sunt campanii de dus, mereu este de lucru – atât de mult, încât tovarăşii nu mai pot prididi; şi va fi mereu la fel, chiar după ce vei ajunge oomisar la „*Chrysler Motors*“. Dacă ai să te laşi furat de împrejurările acestei crize

neîntrerupte, pentrucă e mereu câte o criză, eşti pierdut, şi eu la fel…

Princey zâmbi:

— Deşteaptă eşti tu!

— Mai e vorbă! Sunt o femeiuşcă isteaţă foc.

— Fie. Îţi făgăduesc un lucru… mă şi jur! Îţi făgăduesc că, începând de azi, n'am să-ţi mai stric nicio duminică, sub niciun cuvânt! Eşti mulţumită?

Betsy îi zâmbi:

— Fugi încolo!… Ştii doar ce muncă uriaşă face Partidul

zi de zi şi cât de puţine forţe are Ia dispoziţie! Partidul nu poate avea grijă decât de clasa muncitoare în întregimea ei. Se luptă ca să capete ajutoare pentru ea, ca să-i sprijine grevele. Nu se mai poate ocupa şi de probleme personale, ca ale noastre. E datoria noastră, a fiecăruia, să ştim ce putem face şi ce nu. E un lucru pe, care Partidul îl socoteşte dela sine înţeles. Cei care fac parte din mişcare şi vor să tragă chiulul, pot s'o facă, o ştii şi tu asta. Cei care sunt însă întradevăr convinşi, au întotdeauna mai mult de lucru decât le stă în putere.

— Bine. Am înţeles. Nu-i nevoie să baţi apa'n piuă.

Ea îl muşcă uşor de umăr:

— Am cu ce să mă mândresc dac'aş vrea: te-am pus cu botul pe labe.

— Ascultă acum ce-ţi spun, Monkey, vorbi el serios. Până'n vară am să fac cum voi şti ca să lucrez cu ziua. Şi până'n pragul anului viitor o să ai o sumă atât de mare depusă la bancă, încât tu singură ai să spui că putem avea un copil.

— De-ai şti cât îl doresc, Princey! Îi simt atât de mult lipsa… Am şi împlinit douăzeci şi şase de ani.

— N'avea grijă: ai destul timp să faci o duzină întreagă. Tu singură ai să spui: „ajunge".

Ochii ei se umplură de lacrimi:

— Ia închipuie-ţi cum o să fie! Jumătate scoţian şi yankeu, jumătate ucrainian.

— Nu cumva te-oi apuca să plângi!

— Lasă-mă, fac ce vreau! Eu ştiu cum o să fie: un zăpăcit şi un încurcă-lume. O să lase peste tot, în baie, lame de ras ruginite.

— Iar am uitat lama de ras?

— Mereu uiţi, iubitule: acum, m'am obişnuit.

— De mâine încolo nu mai fac.

— Să te vedem! Acum, du-te şi scrie-ţi articolul.

— N'am chef.

— Du-te, l-ai făgăduit şi trebue să te ţii de cuvânt.

— N'am chef.

— Atunci nu trebuia să-l făgăduieşti.

— Paul mi l-a tot cerut Atâta a stăruit, c'a trebuit să cedez.

— Du-te atunci, spuse ea, împingându-l.

— Nu, zise el, fără să-şi deslipească obrazul de pieptul ei. A-o-o! Nu-ţi mai bate inima!

— Nu-ţi mai merge cu şiretlicul ăsta! Nu te mai iubesc, nu eşti un bun tovarăş.

— Mă iubeşti?

— Nu, nu te iubesc!

Şi Betsy îl sărută cu patimă. Buzele ei nu se mai îndurau să se deslipească de ale lui.

— Te întreb pentru ultima dată, îl luă ea la rost, ai de gând să scrii articolul ăla, sau vrei să fii un tovarăş fără cuvânt?

— Omul nu trăieşte numai cu politica, răspunse el serios.

Şi Betsy se prăvăli pe pat sub năvala sărutărilor lui. Îmbrăţişarea lor, pătimaşă, aduse cu ea uitarea tuturor neînţelegerilor dintre ei.

Se odihnea, plângând încetişor, năpădită de o recunoştinţă fără margini. Înainte nu se gândise niciodată că un bărbat va putea cândva să însemne pentru ea ceeace însemna acum Princey. (Mâna lui bătătorită, liniştită, era atât de dulce când o mângâia!). Aşteptase căsătoria cu o teamă ascunsă in inimă, înfricoşată de omul pe care-l iubea (faţa lui, lipită încă de a ei). Aşteptase căsătoria ca o fată care nu avusese niciodată un iubit, cu mintea plină de toate acele smintite plăsmuiri luate din cărţi sau născute dintr'o dorinţă nelămurită şi dintr'o nevinovăţie fără prihană. Ceeace descoperise era cu totul altfel decât ceeace-şi închipuise ea şi infinit mai mult. Cunoscuse neţărmurita recunoştinţă a femeii pentru bărbatul care, cu blândeţe şi dragoste, trezeşte la viaţă adâncurile tăinuite ale sufletului şi ale trupului său. Găsise în contopirea lor trupească o nesfârşită bogăţie spirituală. Făcuse astfel o seamă de descoperiri din care se făurise o dragoste tainică; dragostea aceasta n'o putea birui nicio încercare, nicio neînţelegere trecătoare n'o putea vătăma: o dragoste care era, în fiece clipă a vieţii, ca un pământ cald şi vârtos, statornic şi blând. Aşa era Princey şi aşa era viaţa ei. Restul, n'avea nici cea mai mică importanţă. Ştia ea. Da!…

Îl sărută deodată năprasnic, strângându-l în braţe.

— Ce e? întrebă Princey.

Ea râse încetişor.

— Nimic… Gânduri de femeie…

Se odihneau, senini şi împăcaţi.

Betsy se dădu uşurel jos din pat şi mergând pe vârful picioarelor, luă ceasul deşteptător de pe birou. Îl ridică în bătaia felinarului din dreptul ferestrei:

— Iubitule, şopti ea, trezeşte-te!

— Ce?

— Trebue să te scoli.

— Am dormit oare?

— Nu, ai avut doar o criză de epilepsie, atâta tot, glumi ea.

Îşi trase rochia pe ea.

Lui Princey îi venea greu să se scoale. Căută o ţigară, bâjbâind pe întuneric.

— Trebue să mă întâlnesc cu Paul la şase şi jumătate. Cât e ceasul acum?

— Şase trecute.

— Doamne! Dar cât am dormit?

— Două, trei ceasuri.

—Ce spui? Nu se poate.

— Tu trebue să le ştii pe toate cu precizie! Aproape un sfert de ora.

— Numai atât? M'am sculat astăzi la trei şi jumătate.. Ce-am făcut oare toată după amiaza?

— Nu ştiu. Eu n'am fost acasă.

— Dar unde-ai fost?

— La cinema.

— A fost frumos?

Se aplecă asupra lui şi-i ciufuli părul.

— Am văzut filme şi mai frumoase.

Îi dădu o palmă uşoară la spate:

— Să te'nveţi minte. E apă caldă pentru o baie?

— O să-ți ajungă câtă e, nesuferitule.

Dintr'o săritură fu în baie. Ea îl urma, ducându-i papucii şt halatul. El luă halatul, dar nici nu se uită la papuci.

— Pune-i, ai să răceşti.

— Nu.

— Am să te strâng de gât într'o zi.

Dădu drumul, robinetului dela baie.

— Ia spune-mi, ştiai că Stein pleacă? Va trebui să căutăm un alt director pentru şcoală.

— Unde se duce?

— A făcut apel, dar a rămas totuşi condamnat pentru un delict politic săvârşit în Sud. I-au dat doi ani de închisoare.

— Vai, doamne! E îngrozitor! Sărmana May!

— Da. Şi el, săracul, mai suferă şi de astmă.

— Cine ţi-a spus, Paul?

— Nu, Smitty.

— A! Svengall Smitty? Poate că n'o fi adevărat.

— Ce ai tu cu Smitty?

Princey se opri, uitându-se la ea prin oglindă, în timp ce-şi peria părul. Betsy întoarse capul spre el, rezemându-şi bărbia pe umărul lui.

— Se poartă aşa ca şi cum toată lumea, afară de el, ar fi în slujba naziştilor şi ca şi cum numai el ar lucra, în timp ce ceilalţi ar sta cu mâinile în sân.

— Smitty e un băiat bun.

Ea se aplecă şi-i strânse degetul ciuntit.

— Smitty e un caraghios… Este un bolşevic de cinema, dac'o fi existând aşa ceva.

— Eşti nedreaptă, Monkey. Are numai o mutră cam ciudată. Mai întâi, e cam şaşiu, săracul. Dar e tare vrednic şi n'ar trebui să-ţi baţi joc de el.

— Dacă mie nu-mi place, nu face doi bani.

— Asta-i bună! Straşnică logică!

— O logică femeiască… foarte sănătoasă.

— Unde stă scris că trebue să-ţi placă? Cunosc tovarăşi care nu-mi plac nici mie, şi cu toate acestea sunt oameni de ispravă şi fac treabă bună. Partidul nu este o asociaţie de fiinţe desăvârşite.

Betsy îl muşcă uşor de obraz.

— Degeaba vorbim. Mie tot nu-mi place. E un pisălog!

Princey sări în baie:

— Să vie roaba să mă frece pe spate. Ei?

— Ştii, iubitule, de câte ori mă necăjesc, în ultima vreme, mă dor picioarele: să fie numai o părere sau oi fi având ceva?

— Aş vrea să pleci dela spălătoria aia.

— Peste câtva timp.

— Acum nu te supără prea mult. Dar nu cumva durerile astea să se înteţească. S'ar putea să devină ceva cronic.

— Trebue să mai strângem ceva parale, Princey. Acum doresc şi mai mult să am un copil!…

— Atunci dece nu-ţi cauţi iar un post de dactilografă? Ai fi mai bine plătită şi cel puţin n'ai

mai sta atâta în picioare. Nu-ţi cere nimeni să faci o muncă necalificată.

— Vezi, am nimerit aici la spălătorie într'un moment când nu puteam găsi o slujbă de birou. Apoi, sindicatul deabia a fost înjghebat. Nu pot să-l părăsesc tocmai acum.

— Halal de asemenea sindicat, nu face doi bani! E o prostie!

— Nu ţi-e ruşine?

— Dar Maria aia şi nu-ştiu-cum îi mai zice, nu e în stare să-l pună pe picioare? Tu…

— Princey, am uitat să-ţi spun, îl întrerupse Betsy: Maria s'a îmbolnăvit din nou şi e la spitalul Sfânta Ecaterina. Îngrozitor!

— Dar ce are?

— Şi-a pierdut mintea de tot.

— S'a ţicnit, vrei să spui?

Stătea în picioare şi se ştergea, frecându-se puternic cu prosopul.

— Da. A trebuit s'o pună în cămaşa de forţă. Nu mai eram om, de supărare. Am vorbit şi cu medicul. M'am dus joi pe la ea: m'a recunoscut. Spuneau că îi merge mai bine, dar sunt şi zile când e foarte abătută.

— Ascultă-mă, oricum, ar trebui să pleci dela spălătorie.

Princey trecu în odaie să se îmbrace. Betsy îl urmă.

— Am să plec de acolo la vară, şi asta cu dragă inimă: vara trecută a fost întradevăr ceva cumplit: mă apucă groaza numai când mă gândesc.

— După revoluţie, toate spălătoriile vor avea ventilatoare. Atunci am să-mi dau demisia şi am să trăiesc pe socoteala ta.

— Crede-mă, bietele fete… Dacă totul ar fi organizat pe o scară mare şi dacă s'ar desfiinţa toate firmele astea care se concurează între ele, s'ar putea introduce chiar de pe acum un sistem de ventilaţie.

— Nici atunci n’ar face-o: nu vor decât să reducă salariile…

Se auzi soneria:

— Trebue să fie Jess. Vrei să apeşi pe buton? Spune-i să aştepte, cobor îndată.

Se îmbrăcă repede. Betsy se şi întoarse.

— El era?

— Da.

Îşi puse pardesiul în grabă, înfundându-şi buzunarele cu hârtii.

— Hm!… Eşti atât de frumos, iubitule, încât mă tem să nu mă îndrăgostesc de tine. N’ai vrea să-mi dai o întâlnire zilele astea?

— Lasă gluma!

— Îmi place când eşti bine îmbrăcat. Uitasem că mai aveai şi un pardesiu: mereu umbli cu bluza aia veche.

El îi sbârli părul.

— Cu cine-ţi închipui oare că te-ai măritat? Cu Gary Cooper?

Îl petrecu până la uşă.

— Ai mai văzut lucrător din industria de automobile îmbrăcat în haine bune într’o altă zi decât duminică?

— Da, după ce a fost dat afară…,

— E o idee! Vezi, nu’ uita să-mi speli vesta de lână. Te rog.

— Bine, am s’o spăl.

— M’a mâncat al dracului noaptea trecută. Trebue să fi fost vreo pată de ulei sau altceva. Spal-o cu săpun bun.

— Ia ascultă! Când n’am avut eu grijă de lucrurile tale? S’a întâmplat să mă rogi ceva şi să uit? Unde are loc şedinţa, la Will?

— Da.

— Sărutări Celiei din partea mea. Fii prudent, Princey, spuse ea, luând un ton serios.

El se opri:

— Ce vrei să spui?

— Vorbesc aşa, în general, prostule. Dece crezi că-l ai pe Jess cu tine?

— Drace! Nici eu nu ştiu. Ca să mă scoată din fire. Mă descotorosesc eu de el, n'avea grijă.

— Nici nu te gândi!

— Prostii! N'am nevoie de un încurcă-lume ca ăsta după mine; nu mă tem de nimic.

— Las'că nu strică. Nu cumva ai şofer şi maşină la scară?

— Mă bate la cap. Să-mi dea Partidul maşină, că de şofer n'am nevoie.

— Nu face pe prostul. Nu degeaba ţi l-a dat Paul să te'nsoţească!…

Princey zâmbi ironic:

— Paul crede că mai suntem încă în 1922. N'a aflat până acum că Partidul este în legalitate! La revedere, iubito, mă întorc ca deobicei.

Ea îl sărută, apoi îl muşcă uşor de obraz:

— Să te înveţi să nu mă mai contrazici altădată!

— Mi se pare că te mănâncă spinarea…

Îi dădu o palmă la spate şi coborî scara.

Betsy se uită îndelung după el, până când ieşi în stradă. Pe urmă intră în odaie şi se întinse pe canapea. Se simţea ostenită, o dureau picioarele. Se hotărî să spele vasele după cină şi să se culce devreme. Ar putea să citească ceva, înainte de a închide ochii; poate romanul poliţist pe care i-l dăduse Celia. Ce plăcut ar fi să citească ceva uşor, să stea întinsă la căldură, sub plapomă, şi să ştie că are răgaz cât pofteşte. Avea să se gândească la Princey şi la copilaş. Mai era şi raportul acela pe care-l făgăduise Uniunii Femeilor, dar până miercuri avea tot timpul să-l scrie. Poate că ar trebui să fie mai puţin amănunţit decât îl întocmise ea în minte. În seara aceea n'avea deloc chef de politică. Plutea într'un simţimânt de dragoste şi de bunătate. Să tragi spre lenevie, cum i se întâmpla ei acum, şi să faci în acelaş timp un lucru folositor – nu se-poate… Cât noroc avusese ea în viaţă! Un noroc ne mai pomenit!

Stătea întinsă, cu mâinile pe sâni, ca pentru a-şi mărturisi covârşitoarea bucurie pe care o purta în inimă. Asculta tic-tacul pendulei şi îi părea rău că nu putea ronţăi o bucată de ciocolată. Într'o zi o să-şi cumpere o cutie de bomboane, apoi, când s'o întoarce acasă, o să încuie uşa şi o s'o mănânce toată, ea singură.

CAPITOLUL III

Duminică, ora 13,40

Scârbit, mahmur, Harvey Kellog intră în sufragerie; era vremea prânzului. Petrecerea din ajun îi lăsase un gust amar. De câte ori i se întâmpla să ia parte la asemenea petreceri la care domnea o veselie fără măsură, tristeţea trecutului său – a celor douăzeci de ani de-a lungul cărora zilele, nopţile şi munca îi fuseseră lipsite de bucurie – i se părea cumplit de apăsătoare. Se aşeză la masă, uitându-se cu un aer mohorât la grape-fruit-ul din faţa lui. De multă vreme nu mai avusese o criză de tristeţe ca asta. Dar de câte ori se iveau asemenea crize, amintirea acestui trecut dureros îi umplea inima de amărăciune.

Kellog avea patruzeci şi opt de ani. Soţia lui murise cu douăzeci şi trei de ani în urmă, dar dragostea pe care i-o purta şi sentimentul pierderii suferite rămăseseră încă vii în inima lui. Încercase cu desnădejde să se descătuşeze de ele. Îşi crescuse copiii – avea doi – dusese la bun sfârşit o muncă grea, luase parte activă la treburile politice, dar cu toate acestea, în întunericul chinuitor al nopţii, se vedea totdeauna silit să-şi mărturisească

sieşi că totul nu era decât o deşartă amăgire şi nimic mai mult.

Nădăjduise să se recăsătorească, dar nu mai putuse iubî niciodată. Decât să încheie o căsătorie de convenienţă, mai curând trecuse nepăsător din braţele unei amante în braţele alteia, până în ultimii ani.

În timpul crizei economice dăduse faliment. Pe vremea aceea îşi spunea întruna: „Viaţa este un chin". În ceeace-l privea, avea dreptate. Ori de câte ori trecuse printr'o încercare, viaţa îl culcase la pământ şi-l trădase; şi cu toate astea ştia că nu se făcuse vinovat cu nimic. Mai târziu, în timpul lunilor pline de greutăţi în care se străduise să salveze ce mai putea fi salvat din afacerile lui, încercând să reclădească totul dela început, să ascundă dezastrul, se agăţase de această formulă pe care o repeta mereu cu o mulţumire bolnăvicioasă.

Şi apoi, deodată, se produsese în el o schimbare adâncă. În viaţa lui pătrunsese ceva nou, ceva care îi alungă descurajarea, îi trezi nădejdi proaspete şi-i dădu un ţel. Fiinţa abătută de mai înainte pieri cu desăvârşire. În locul ei se ivi un alt om – numai aşa putea vorbi el despre toate acestea – un om care trăia într'o sferă de pură exaltare. Durerea şi amărăciunile ultimilor ani nu se risipiseră – şi n'aveau să se risipească niciodată – dar nu mai alcătuiau urzeala existenţei sale.

Acum, în timp ce-şi depăna în minte întâmplările din noaptea trecută, putea să-şi dea seama că părerile lui despre viaţă se schimbaseră cu totul. Dacă ar fi luat parte la un bal la *Country Club* pe vremea când dăduse faliment, s'a-r fi uitat la toţi oamenii din jurul lui cu un sentiment de invidie amestecat cu teamă. Acum însă, purtările lor afectate, existenţa lor mărginită de oameni bogaţi, nu i se mai păreau decât un caraghioslâc. Nu mai putea râvni la felul în care ştiu să-şi petreacă timpul oamenii aceştia superficiali – îşi

dădea seama cât de zadarnice erau aceste petreceri – căci inima lui nu mai era pustie ca a lor. Acum – şi la gândul acesta simţea cum i se risipeşte mahmureala – nu mai împărtăşea soarta oamenilor obişnuiţi. Viaţa lui, destinul lui, deveniseră parte integrantă dintr'un curent tăinuit al vieţii americane. Un curent atât de adânc, atât de puternic, încât, într'o zi avea să-l poarte pe culmea unei glorii înaintea căreia membrii din marea burghezie ai clubului aveau şi ei să se plece. Suferinţele lui Iov se încheiaseră pentru totdeauna. De fapt, uneori i se părea chiar că toată durerea din trecut nu fusese decât o tainică iniţiere în biruinţele viitorului. Ea îl desbărase de slăbiciunea lui, îi călise sufletul, i-l purificase prin suferinţa îndurată în numele viitorului şi al idealului spre care avea să năzuiască… Şi, privind astfel lucrurile, cum să, nu se simtă într'al nouălea cer!?

Începu să mănânce, cu zâmbetul pe buze. Scobea grapefruit-ul, gândindu-se, aşa cum făcea deobicei, la neghiobii care-şi, strică stomacul mâncându-l cu zahăr. Cu un pic de voinţă, puteai să mănânci fructul aşa cum îl lăsase natura. Totuşi, câţi dintre prietenii lui îi urmaseră sfatul? Era un lucru fără însemnătate, fireşte, şi cu toate astea nu se putea împiedica să nu observe că avea întradevăr o semnificaţie. Era ceva în viaţa americană care o moleşea.

— Annie, strigă el, chemând-o pe fata care se afla în bucătărie. Poţi să-mi aduci friptura.

Îmbrăcată alandala ca de obicei, Annie intră, cu o farfurie în mână. Avea şaptesprezece ani şi nişte picioare caraghios de subţiri faţă de trupul ei mătăhălos. Kellog o angajase numai pentru mama ei, care-l slujise timp de douăzeci de ani. Beteagă acum, bătrâna stăruise s'o ia în serviciu pe fiică-sa. Voise s'o refuze – nepriceperea Anniei se vedea dela prima ochire – dar nu avusese curajul s'o facă. Acum, după o săptămână de încercare, regreta amarnic că nu avea bani să încheie în mod

convenabil cu povestea asta, oferindu-i mamei o mică pensie.

— Spuneţi-mi, vă rog, când să vă aduc ceaiul, domnule Kellog, spuse fata.

— Dar bine, Annie, exclamă el, privind uluit în farfurie… Ăsta nu-i miel!

— Voiaţi friptură de miel? îl întrebă ea oftând, covârşită la gândul că iar făcuse o neghiobie.

— Dar bine, dumnezeule! Nu ţi-am spus?

Era furios. Având în vedere şedinţa importantă de după amiază, voise să mănânce ceva uşor. O friptură de miel era lucrul cel mai nimerit: avea nevoie de ceva substanţial şi când colo, uite ce-i era dat să mănânce.

— Nu poţi să deschizi bine urechile, Annie?

— Dumneavoastră mi-aţi spus friptură; credeam că doriţi friptură de porc, că-i mai ieftină.

— O, doamne, adu-ţi aminte că'n ziua în care ai venit, ţi-am spus că nu mănânc decât fripturi la grătar. Ţi-am spus sau nu ţi-am spus?

— Am uitat, bolborosi ea pentru a se desvinovăţi. Şi la urma urmei, mie nu-mi place să gătesc! adăugă ea atât de pornită încât îl uimi.

— Adevărat? Atunci dece te-ai angajat aici?

— Pentrucă aşa mi-a spus mama. Eu vreau să lucrez în fabrică.

Mânia lui Kellog se risipi şi gândurile lui începură să ia o întorsătură machiavelică.

— Ascultă, Annie, ţii cu tot dinadinsul să munceşti într'o fabrică?

— Da.

— Dece, fetiţo?

— Pentrucă aşa o să am timp şi pentru mine. Când ai intrat bucătăreasă, nu-ţi mai rămâne clipă liberă.

— Ai vrea să te duci în localuri să dansezi?

— Da. Şi la cinema.

— Bine, Annie. Dacă am să-ţi găsesc un loc la fabrică…

— Nu-i nevoie! Pot oricând să capăt unul, îl întrerupse Annie cu însufleţire. Băiatul – vreau să spun domnul, căci e mai în vârstă decât mine – cu care sunt în vorbă, mi-ar putea găsi unul numaidecât; e inspector la *Packard*.

— Atunci dece nu intri acolo, fată?

— Pentrucă nu vrea mama. Spune că nu se cade să lucrez la fabrică.

— Dar sunt o mulţime de fete care lucrează.

— Aşa i-am spus şi eu, dar nu vrea să înţeleagă.

Kellog îşi mângâie chelia cu mâna.

— Annie, rosti el, cu ochi strălucitori de mulţumire. Uite ce vom face. Tu nu prea te pricepi la bucătărie…

— Ştiu, ştiu…

— Nu te nelinişti! Ascultă ce-ţi spun: am să vorbesc eu cu maică-ta şi am să aranjez totul. Îţi făgăduesc. Întotdeauna m'a ascultat. Dar trebue să-mi dai şi tu o mână de ajutor: spune că vrei să pleci dela mine. Înţelegi? Pleacă dela mine, dar eu am s'o conving pe maică-ta că e mai bine aşa.

— Da, da, domnule Kellog! Aşa am să fac, cum mi-aţi spus.

— Annie, eşti o fată pe cinste. Ştii ce am să fac? Am să-ţi plătesc leafa pe o săptămână întreagă, deşi deabia marţi vor fi opt zile de când eşti la mine.

— Nu voiţi să stau până se'ncheie săptămâna?

— Nu, Annie, cată să intri cât mai degrabă la fabrică.

— Mi-aţi spus că astăzi după masă sunt liberă. Vreţi cumva să mă întorc diseară?

— Nu, lasă c'o să găsesc eu ceva de mâncare. Du-te şi fă-ţi bagajele. Nu uita că la patru şi jumătate trebue să fii plecată.

— Fain! Că tare drăguţ mai sunteţi, domnule Kellog, spuse fata cu adâncă recunoştinţă. Nu ştiu cum să vă mulţumesc.

— Nu trebue să-mi mulţumeşti, spuse dânsul, bătând-o prieteneşte pe umăr.

Kellog se duse în bucătărie, frecându-şi mâinile. Doamne, gândea el, ce ironie să vezi cât de uşor trece viaţa dela sublim la ridicol. Peste un ceas va participa la o ceremonie de o importanţă istorică, o ceremonie de care depindea evanghelia politică a unei naţiuni întregi, şi iată că în momentul de faţă trebuia să-şi piardă vremea cu neghiobia unei servitoare!

Hotărî să cineze în oraş. Deocamdată, două ouă răscoapte şi o felie subţire de şuncă îi erau de ajuns; poate şi câteva piersici, ca desert…

— A! Tu eşti? spuse el, întorcându-se.

Adelaida, care tocmai se sculase, intră, clămpănind din tocurile înalte ale papucilor. Era în capot şi părul ei de abanos, legat cu o panglică, ajungea până aproape de mijloc. Avea ochii vii şi obrazul proaspăt, în ciuda oboselii din noaptea trecută.

— Bine, tată, spuse ea cu un ton mustrător, unde este Annie? Dece nu m'ai chemat să te ajut?

O lămuri cum stau lucrurile, zâmbind. Ea râdea, în timp ce el îi înfăţişa planul pe care-l făcuse.

— Eşti un înger, îi spuse dânsa. Annie mă scotea din sărite. Iei şi tu ceaiul? O să-l luăm împreună.

— Pentru mine asta e masa de prânz.

— Nici noaptea asta n'ai dormit?

— Numai puţin (avea lungi insomnii).

— Nu ştiu cum de te mai ţii pe picioare.

— Mă simt foarte bine. Nu-mi duce grija.

— Ba da, ţi-o duc.

El îi mângâie mâna.

— Vrei un ou răscopt, fetiţo?

Ea îşi trecu mâna peste frunte şi scoase un mârâit uşor:

— Nu, nu! Aş bea numai o cafea neagră. Mi-am stricat stomacul; cred că am băut cam mult noaptea trecută.

— Am băgat de seamă.

— Ei lasă, tată!

— Nu mi-au plăcut niciodată femeile învăţate cu băuturi tari.

— *Kinder, Kirche, Kuche*.

— Ce vrei să spui cu asta?

— E morală nazistă: Copiii, biserica şi bucătăria. Iată ce au femeile de făcut.

Tată-său ridică din umeri:

— Între asta si o Eleanor Roosevelt, ştiu ce aş alege.

— Prea eşti antifeminist! Pun rămăşag că n'ai fi dat dreptul de vot femeilor!

— Ba bine că nu! Femeile votează după cum le îndeamnă bărbaţii. Dacă nu fac aşa, greşesc. Oricum ai lua-o, e o nerozie.

— Am să te spun Eleanorei şi să vezi ce-o să te mai scarmene în viitorul ei articol.

El dădu din umeri.

— Ai lăsat flacăra prea mare, tată. Arde slănina. Of, doamne! Azi noapte erai foc pe Roosevelt! Grozav de îndârjit mai eşti împotriva lui!

Vocea ei îşi pierdu deodată tonul liniştit.

— Tare aş vrea să nu-ţi mai ieşi din fire ca aseară. Ştii… teamă mi-e că te cam dai în spectacol.

Kellog se întoarse cu o mişcare bruscă spre ea, apoi zâmbi:

— Ai auzit vreodată de Tom Paine?

— Da.

— Nu crezi că şi el s'a dat în spectacol?

Ea îl privi nedumerită:

— Nu înţeleg care-i asemănarea?

— Într'o zi, poate că vei înţelege.

— Of, tată! Eşti atât de misterios în ultimul timp, spuse ea cu vioiciune. Ai tot felul de treburi despre care nu poţi să-mi vorbeşti, faci mereu aluzii pe care nu le înţeleg. Nu-mi place asta!…

El zâmbi cu indulgenţă. Puse cu grijă felia de şuncă între două şerveţele de hârtie, ca să se scurgă grăsimea, şi turnă apa rece peste ouă.

— Adu cafeaua şi hai să mâncăm.

Ea îl urmă în sufragerie. Calmul tatălui ei ii dădea o senzaţie neplăcută.

— Orice s'ar spune, tot pe tine te iubesc mai mult pe lume, spuse ea deodată cu un avânt neaşteptat. Şi nu ştiu ce m'aş face fără tine!

Dânsul o luă de mână, întrebând-o:

— Dar eu? Ce crezi tu că aş fi tăcut de douăzeci de ani încoace dacă nu te-aş fi avut?

Ea îl sărută şi îşi lipi obrazul de al lui.

— Şi ai trecut prin zile grele, ştiu bine,

— Să mergem la masă, spuse dânsul.

Se aşezară. Ea turnă ceaiul şi îl dădu felia de pâine cu unt pe care i-o pregătise.

— Cum merg afacerile? întrebă distrată Adelaida.

— Straşnic! Roosevelt nu ştia decât atât: să sporească impozitele şi să facă să crească datoriile… de unde, ca să le acopere, alte impozite şi mai mari. Aş vrea să pot pătrunde cinci minute în creierul omului ăstuia, numai ca să văd ce se petrece acolo.

— Te-am întrebat cum merg afacerile tale personale: asta mă interesează.

El scoase un mârâit care spunea multe.

— Chiar dacă sunt plini de bani, oamenii nu se pot asigura împotriva neprevăzutului pe care îl aduce viitorul, Adelaida, Când toţi oamenii de afaceri sunt înspăimântaţi de ceeace se întâmplă, poţi să-ţi închipui cum stă o societate de asiguiări abia înfiinţată.

— Dar ziarele spun că lucrurile merg mai bine, răspunse Adelaida.

— Mai bine decât mergeau în 1932, întradevăr, dar după o criză vine întotdeauna o oarecare ameliorare. Dacă Roosevelt s'ar lipsi de urzelile lui blestemate, ar mai fi nădejde ca afacerile să salte. Dar asta n'o s'o facă el niciodată!

Urmă o tăcere lungă. Cu un glas plin de mâhnire, Adelaida spuse:

— Eu nu mă pricep prea mult în politică, tată, şi nu vreau să crezi că am să te înfrunt în discuţie. Dar ştiu cât de rău îţi face să te enervezi în halul ăsta. Înainte, nu erai aşa. Uite, acum, de pildă, în loc să-ţi vezi liniştit de masă, te înfierbânţi tot şi…

— Mă simt foarte bine.

— Dar în ultima vreme, îţi ieşi din fire din nimica toată, tată.

— Cine? Eu? (începu să râdă). Ce prostie! Pentru prima dată, de ani şi ani, simt întradevăr că trăiesc şi că viaţa are un înţeles. Asta-i adevărul adevărat.

Ea îl privi cu atenţie, timp de o clipă.

— Spui drept? Şi dece?

— Aşa.

Tonul cu care vorbise punea capăt oricărei discuţii.

— Dar fiindcă veni vorba, fetiţa mea, ţi-ar plăcea, să intru iar în politică?

— Desigur, aş fi încântată. Spune-mi şi mie cum.

— Mai e vreme. Dar s'ar putea… să-mi pun candidatura ca şerif.

— A! Acum înţeleg eu ce e cu şedinţele alea importante la care te tot duci!

— Nu-i chiar aşa! A! La ora patru şi jumătate, n'ai să fii aici, nu-i aşa?

— Ba da, nu mă duc nicăeri.

El se întunecă la faţă.

— Nu mi-ai spus că te duci să joci ping-pong?

— Shep s'a răsgândit… are…

— Ascultă-mă, Adelaida, trebue să pleci de acasă. Du-te la cinema.

— Dar voiam să dorm puţin după masă, şi…

Kellog lovi cu pumnul în masă:

— Dumnezeule! Mereu trebue să mă contrazici, strigă el scos din fire. Îţi spun că…

Deodată se opri. O umhră ciudată îi trecu pe faţa. Îşi apăsă tâmplele cu amândouă mâinile. Pe urmă se aşeză; avea colţurile gurii lăsate.

— O! tată dragă! strigă Adelaida, repezindu-se spre el. Ce este? Ce ai?

— Stai! Stai puţin! şopti el.

Se linişti treptat şi-şi lăsă mâinile în jos:

— Nu e nimic, nu te speria. Numai… E curios, spuse el, în ultimele şase luni am uneori o senzaţie ciudată. Nu e tocmai o durere, dar parcă stă să-mi plesnească capul în două. Îţi dai seama ce-i asta? E ceva atât de stupid! Dar când mă apucă, simt că întradevăr o să plesnească dacă nu-l ţin sdravăn cu amândouă mâinile, aşa, ca acum.

— Bine, dar asta e ceva îngrozitor! strigă Adelaida gata să plângă. Tremura toată de spaimă. E cumplit!

— Cred că-i din cauza nervilor. Am muncit prea mult.

— Trebue să te duci numaidecât la doctor.

— Dece? Nu cred să fie nevoie.

— Dar trebue. Tu…

— Nu, nu. Îmi pare rău că ţi-am mai spus, văd că te-am speriat. Am avut în ultima vreme prea multe griji pe cap.

— Nu poţi să mai laşi şi altora măcar o parte din ele? Uneori mi se pare că vrei să porţi lumea întreagă pe umeri.

— Trebue!

Şedea pe scaun, drept, într'o atitudine demnă şi orgolioasă.

— Ascultă-mă, fetiţo. Eşti tânără, eşti o femeie fermecătoare, Shepherd, la rândul lui, e cât se poate de drăguţ şi se pare că sunteţi hărăziţi unei vieţi fericite. Dar nu toată lumea are norocul vostru. Adevărul este că… trăim într'un univers sbuciumat, şi lucrul acesta mă apasă cumplit uneori: suferinţa asta a unei lumi care geme, a unei lumi chinuite mi se pare că se strânge toată în bietul meu creier…

Adăugă în şoaptă:

— Există oameni care nu mai vor să îndure starea asta prea multă vreme.

— Cum adică?
— Nu pot să-ţi spun nimic, fetiţo. Aş vrea să pot…
— Şi în legătură cu asta se ţine şedinţa voastră de astăzi? Şi toate celelalte şedinţe?
El dădu din cap.
— O! Dece nu poţi să-mi spui nimic?
— Nu pot.
— Ca să-ţi vorbesc cinstit urăsc tot ce faci, rosti ea apăsat. Te-ai schimbat cu totul. Eşti din ce în ce mai nervos şi mai greu de suportat. De câtva timp, abia dacă mai îndrăznesc să-ţi vorbesc.
Jignit şi uluit, taică-său protestă.
— Cum se poate? Nu-i adevărat!
— Ba da, tată! Ba da!
El o privea de parcă nu-i venea să creadă:
— Nu înţeleg. Nu mi-am dat seama că sunt atât de nervos. Cum îţi spuneam, mă simt atât de fericit cum n'am mai fost de ani de zile. Cum aş putea să mă supăr vreodată, tocmai pe tine, fetiţa mea? Doar ştii ce însemni tu pentru mine! exclamă el mâhnit.
Adelaida i se aruncă în braţe:
— Ba da, sigur că ştiu: eşti fiinţa cea mai bună, cea mai dragă din câte există.
— Pentru nimic în lume n'aş vrea să te necăjesc, şopti el copleşit de emoţie. Cred că ştii asta.
— Fireşte că da.
— Anii aceştia de singurătate… nu i-aş fi putut îndura fără tine. Uită tot ce ţi-am spus şi nu-ţi mai face griji din pricina mea… Fetiţo, îmi pare foarte rău că trebue să-ţi ascund ceeace fac. Crede-mă: aş dori să-ţi împărtăşesc şi ţie totul, ştiu că ai fi mândră de mine. Într'o zi, ai să ştii… Ţara întreagă va şti.
Se auzi soneria dela intrare.
— Am să plec de acasă azi după masă, găsesc eu unde să mă duc.
— Nu e nevoie, dacă nu ieşi deloc din odaie. Vrei aşa? Numai câteva ore.

— Da, aş vrea să dorm.

O cuprinse de mijloc şi se îndreptară amândoi spre vestiar. Se auzi sunând a doua oară. El o urmări cu privirea până când urcă scara: avea pe buze un zâmbet duios şi plin de mândrie.

Apoi deschise uşa.

Ora 17

Grebb opri maşina şi se uită în lungul străzii. Nu se zărea nimeni. Voi să verifice instrucţiunile primite şi scotoci în buzunarul hainei, căutând foaia de hârtie sosită cu o zi înainte şi care nu purta nicio semnătură. La ea făcuse aluzie Kellog, la *Country Club*.

„Ora 16,46 precis!

„Shotwell; între Blackstone şi Maple

„Parola: *Numai americanii trebue să stea de pază*“. Se uită la ceas. Era în întârziere cu două minute. Au să-l ia oare la refec pentru asta? Se părea că pun mare preţ pe disciplină. Totuşi, socotea că întreceau, puţin măsura prin procedeele lor. Toate aceste manevre… de pildă, să-i spună să aştepte într'un loc misterios! Ca şi cum n'ar fi ştiut că se afla foarte aproape de casa lui Harwey Kellog şi că acolo va avea loc iniţierea!

Îl trecu un fior rece şi plecă să întoarcă butonul de încălzire. Era o zi friguroasă, mohorâtă. Norii de culoarea noroiului, semănând cu nişte baloturi murdare de lână, se îngrămădeau pe cerul cenuşiu. Învârti butonul dela radio. Tocmai atunci zări un tânăr care cobora încet strada, îndreptându-se spre el. El să fie? Opri numaidecât aparatul şi rămase locului, într'o atitudine ţeapănă.

Omul mergea încet. Era înfofolit într'o haină din păr de cămilă. Purta o pălărie nouă, de un cenuşiu deschis, trasă pe ochi. Înainte de a trece

strada, aruncă o privire în urmă, în sus şi în jos. Ajungând lângă maşina lui Grebb, şovăi puţin, apoi dintr'un singur pas, fu lângă fereastră.

— Aveţi cumva o ţigară, domnule?

Cu riscul de a părea un dobitoc, Grebb răspunse:

— *Numai americanii trebue să stea de pază*.

Omul dădu din cap zâmbind şi deschise uşa.

— Dumneavoastră sunteţi domnul Grebb?

— Da.

Zâmbetul dispăru:

— Urmaţi-mă.

Grebb îi observă brusca schimbare şi gravitatea pe care o căpătase deodată vocea lui. Le socoti ca un semn îmbucurător. Într'o organizaţie, un singur lucru contează: rezultatele. Au, oare, vreo importanţă metodele, dacă ele reuşesc să disciplinieze un tânăr ca acesta? Porniră împreună în josul străzii.

— Cum vă numiţi?

— Am să vă spun mai târziu

Tonul cu care i se răspunse era al unui om pătruns de ceeace face, deşi tânărul încerca să pară nepăsător. Era un bărbat de vreo 30 de ani, sdravăn, bine făcut, frumuşel cu toate că privirea ochilor lui albaştri nu spunea nimic. Grebb îl găsi şters şi plicticos: tipul muncitorului de uzină, care, la sfârşitul lucrului, se duce să joace o partidă de volley-ball.

Mergeau amândoi tăcuţi, dealungul străzii pustii şi burgheze. Casele păreau solide şi destul de confortabile, fiecare dintre ele fiind despărţită de cealaltă printr'un gard viu sau printr'un grilaj de fier, frumos lucrat. În faţa caselor, câte-o pajişte cu iarbă îngălbenită – era iarnă – şi brazi hărţuiţi de vânt. Ici şi colo, lumina unei lămpi arunca o lumină caldă asupra străzii învăluite treptat de întuneric.

Voind să-şi bată puţin joc de tovarăşul lui, Grebb i-o luă înainte, îndreptându-se spre casa lui Kellog. Călăuza fără să-şi dea seama, ajunsese să

fie ea călăuzită. În majoritatea lor, oamenii, ca să se distreze trebue să fie în societatea altora. Grebb, însă, prefera întotdeauna o glumă pe care s'o poată gusţa numai el. Cu un zâmbet abia întrezărit, grăbi pasul, fără să se mai sinchisească de însoţitorul lui.

Cât priveşte pe Oliver, acesta depăna firul unor gânduri plăcute. „Grebb ăsta e întradevăr un om mare – cugeta el vesel. Poate să împingă pe cineva dela spate. Când va afla ce rol joc eu în organizaţie, o să-mi poarte respect. E o legătură straşnică, o legătură calre mi-ar putea folosi cândva".

O luară după colţul străzii. Grebb mergea mereu înaintea celuilalt. Când Oliver îşi dădu seama de asta, lungi pasul. Ca din întâmplare, Grebb se grăbi şi el. Un zâmbet îi înflori larg pe faţă.

Ajunseseră. Casa lui Kellog semăna cu cele vecine: o construcţie convenţională, confortabilă, deşi se vedea că nu era tocmai nouă. Avea nevoie să fie zugrăvită din nou. Altminteri, încă desttul de arătoasă: o casă potrivită pentru un reprezentant al bunei societăţi:

Grebb se îndreptă spre intrarea principală, dar Oliver îl opri.

— Nu. Nu pe aici. Urmaţi-mă.

Înconjurară casa. Grebb înţelese că trebuiau să coboare în pivniţă. Înscenarea aceasta îl făcu să zâmbească. „Era oare nevoie de aşa ceva?" se întrebă el.

Oliver îl lăsă acolo, la câţiva paşi de intrarea laterală, făcându-i semn să aştepte. Felul de a fi al tânărului era din nou lipsit de delicateţă şi cam plin de sine. Oliver sună. Uşa fu deschisă ca de o mână nevăzută, şi tânărul dispăru într'o hrubă întunecoasă.

Grebb îşi aminti de Adelaida şi ridică ochii spre ferestrele dela etajul al doilea. La gândul că ea ar fi putut fi acolo, că ar putea s'o vadă, sângele îi năvăli în obraji. Era întradevăr încântătoare. De ani şi ani de zile nu-l mai turburase o femeie atât

de adânc. Ar fi cu putinţă… Ar fi cu putinţă să se gândească la o căsătorie? Sau era ceva absurd? De unde ştia că dragostea asta, deşi atât de puternică, avea să dăinuiască mai mult decât celelalte?

Uşa pivniţei se deschise şi Oliver se ivi în prag. Îi făcu un semn cu capul. Grebb intră şi uşa se trânti cu sgomot în urma lui.

— Scoateţi-vă haina şi pălăria şi daţi-mi-le mie.

Era atât de întuneric, încât nici nu-l vedea, deşi-l simţea lângă el.

— Acum întindeţi braţul. Aţi dat de balustradă?

— Da.

— Coborâţi. Număraţi treptele, sunt opt. Când ajungeţi jos, bateţi în uşă.

Coborî bâjbâind, treaptă cu treaptă, cu paşi grei, răsunători, ceeace-l nemulţumi. I se părea că ar fi trebuit să facă mai puţin sgomot. Când dădu cu mâna de uşă, avu o senzaţie ciudată, ca de apăsare. „Asta-i bună! gândi el; doar nu mi-e frică!” Ciocăni de două ori în canatul uşii, care se deschise larg, aproape fără sgomot. O voce brutală ca o lovitură de pumn îi izbi urechile:

— Parola?

— *Numai americanii trebue să stea de pază*.

Lumina unei făclii îl orbi, făcându-l să se tragă înapoi. Flacăra era prea vie ca să-l poată vedea pe cel ce ţinea torţa. Se auzi din nou aceeaşi voce care lăsa că cadă cuvintele ca nişte lovituri de ciocan:

— Jeffrey Grebb, ai cerut să devii membru al Legiunii Negre Americare?

— Da.

Fâşia de lumină crudă se îndepărtă. Priveliştea ce i se înfăţişă în clipa aceea îl făcu să încremenească locului, ca ţintuit de o emoţie puternică: într’un arc luminos, şedeau, rânduri-rânduri, oameni mascaţi. Erau vreo treizeci sau patruzeci, puternici ca înfăţişare, cu braţele încrucişate, cu bustul drept, ţeapăn. Erau îmbrăcaţi în negru şi pe fiecare mască se afla zugrăvit în alb câte un cap de mort, deasupra a două ciolane

încrucişate; aceeaşi emblemă strălucea în dreptul inimii. Grebb ştia că aşa era şi costumul Ku-Klux-Klanului, cu singura deosebire că acesta era negru în loc de alb. Efectul era înspăimântător. Deşi privea scena cu acel simţ critic care nu-l părăsea niciodată, trebui să recunoască faptul că-i făcuse o adâncă impresie.

Vocea aceea brutală se auzi din nou. Venea dinspre forma mătăhăloasă care se topea în beznă, îndărătul luminii albe.

— Membri ai Legiunei Negre, îl primiţi pe omul acesta, Jeffrey Grebb, printre voi?

Făpturile mascate se aplecară făcând toate, aceeaşi mişcare şi răspunseră apăsat într'un singur glas, pe un ton plin de gravitate.

— Da.

— Să se apropie.

Grebb se simţi apucat de braţe. Doi oameni cu pelerine lungi îl duseră in mijliocul încăperii. Până atunci nu-i zărise. Stătuseră desigur în spatele lui. O picătură de sudoare i se prelinse de pe frunte pe nas. Şi îşi dădu seama de asta ca de ceva foarte neplăcut.

Îşi simţi braţele descătuşate din strânsoare. Din nou lumina aceea orbitoare îi căzu de-a-dreptul pe faţă, dar de data asta făclia era ceva mai departe, aşa încât nu-l mai năuci. Deodată, o altă lumină ţâşni din spatele lui, lăsând să se vadă mai multe personaje care şedeau în picioare, înfăşurate în costumul acela cu cap de mort, mohorât şi anonim. Acum, cei care şedeau pe scaune se aflau înapoia lui. Impresia că bâjbâie în necunoscut şi faptul că se simţea în faţa lor ca despuiat, îl apăsau. Plictisit, dorea ca totul să se termine mai repede.

— Jeffrey Grebb, eşti gata să primeşti iniţierea?

Grebb se simţi uşurat: îl pufni râsul, căci recunoscuse vocea lui Harvey Kellog, a sfrijitului şi a bolnăviciosului ăluia care se ascundea sub uluitorul costum pe care Grebb îl avea în faţă; pe

Kellog îl putea asculta, dar nu simţea nici cea mai mică turburare.)

— Da, răspunse.

Vocea lui Kellog era foarte solemnă.

— Îngenunchiază.

Îngenunche, ştergându-şi sudoarea ce i se prelinsese pe nas.

— Şi acum, ca un simbol al ţelurilor legiunii şi al temutei noastre puteri, un pistol încărcat te va păzi, înfipt în piept, cât timp vei depune jurământul.

Îndată i se şi lipi arma de piept. Se simţi din nou încordat. Era cam greu să iei lucrul în glumă… Un revolver încărcat… —este totuşi un revolver încărcat!

— Şi un altul în coastă.

Un al doilea personaj înaintă. O clipă după aceea simţi ţeava armei în coastă.

— Jeftrey Grebb, ascultă cu luare aminte legămintele pe care ţi le cerem!

Kelogg citi:

— În numele lui dumnezeu şi în numele diavolului, în numele celui care răsplăteşte şi în numele celui care pedepseşte, pe forţele luminii şi ale întunericului, bune şi vătămătoare, în locul acesta, sub bolta asta neagră, simbol al răzbunării cerului, mă leg în mod solemn să-mi închin viaţa, inima, mintea şi puterea, sarcinii pe care mi-o vor da-o şefii mei şi să le execut ordinele, înfruntând orice ameninţare şi orice primejdie. Juri?

— Jur.

Kellog urmă cu aceeaşi voce gravă, al cărei ton însă, pe măsură ce vorbea, îi atrase atenţia prin zelul aprig, aproape pătimaş ce-l însufleţea.

— Voi folosi toate mijloacele care îmii stau în putinţă, pentru exterminarea… (se opri, apăsând pe acest cuvânt) pentru exterminarea comuniştilor şi a tuturor celor care îi susţin. Juri?

— Jur.

Grebb era conştient de aerul greu, de răsuflarea oamenilor strânşi acolo, de asperităţile podelei de lemn de sub genunchi şi de cele două revolvere încărcate, înfipte în coasta şi în pieptul lui.

— Jur, deasemenea, că nici inima mea, nici creierul meu, nici trupul meu, nici membrele mele nu vor trăda un camarad. Jur să îndur orice chinuri la care oamenii m'ar putea supune şi să primesc cea mai cruntă moarte, mai curând decât să desvălui un singur cuvânt al legământului pe care-l fac astăzi.

Kellog se opri. Glasul i se făcuse şi mai ascuţit.

— Iar dacă mi se va întâmpla să calc una singură din toate clauzele specificate sau implicite ale acestui jurământ, îl rog pe dumnezeul cel răzbunător sau pe diavolul cel nemilos, să-mi sfâşie inima şi s'o ardă într'un foc de pucioasă. Ţeasta să mi se sfărâme în mii de bucăţi, creierul să-mi fie risipit în cele patru vânturi, corpul să-mi fie spintecat de sus şi până jos şi măruntaiele, smulse şi sfâşiate, să fie date păsărilor. De acest blestem să am parte întru cele veşnice, în numele domnului, creatorul nostru! Juri?

— Jur.

Cu un sentiment, de uimire şi aproape de spaimă, îşi dădu seama că Harvey Kellog citea jurământul cu o convingere fanatică. De înşelat, nu se putea înşela. Îl cunoştea, îi cunoştea glasul şi felul de a fi. Cu toate acestea, părea de necrezut.

— *Amin*! încheie Kellog încet.

Ca un ecou înnăbuşit, pătimaş, personajele din spatele lui Grebb, răspunseră:

— *Amin*!

—Acum, ridică-te.

Grebb se ridică. Revolverele se depărtară, topindu-se sub mantiile negre. Kellog înaintă cu un pas spre el. Făcând să foşnească hârtiile pe care le ţinea în mână, începu din nou să citească. Glasul lui îşi pierduse fanatismul; păstra, însă, aceeaşi convingere.

— Jeffrey Grebb, ne-ai împărtăşit voinţa ta de a veni în rândurile noastre. Să ştii că legiunea noastră este o şcoală de abnegaţie şi de îndrăzneală. Ea păstrează tradiţiile trupelor de *guerilleros* din Sud, care şi-au câştigat faima în timpul războiului civil prin curajul şi prin faptele lor de arme, şi pe care duşmanii lor i-au înfierat socotindu-i înafara legii. Acum eşti ca şi noi, întradevăr, înafara legii. Să ştii că misiunea Legiunii Negre este de a ocroti rasa albă. Dacă America este cazanul de amestec al raselor, albii nu sunt nici spuma, nici drojdia.

Vocea căpătă din nou tonul acela pătimaş şi pătrunzător.

— Socotim drept duşmani, ai noştri şi ai ţării întregi, pe negri, pe evrei, toate culturile şi toate credinţele care afirmă egalitatea raselor şi care recunosc supunerea faţă de o putere străină. Urmă o scurtă pauză, după care adăuga subliniind cuvintele: – Noi luptăm ca nişte *guerilleros*, folosindu-ne de orice fel de armă. Mila este numai pentru ipocriţi: pe soldaţi îi moleşeşte,.

Încetă să citească, tuşi şi făcu să foşnească hârtiile. Aruncând o privire în jur, Grebb văzu că toţi cei de faţă, ca nişte stane de piatră, stăteau în picioaire, cu braţele încrucişate. Apoi busturile cernite, brăzdate în bătaia luminii, de umbre mai puternice, se aplecau şi se ridicau cu mişcări încete. Fără îndoială că şi ei erau convinşi. Primiseră adevărul, aşa cum le fusese dat; restul venea dela sine. Astfel legământul acesta devenea un lucru aparte, simbolul întunecat al trufiei lor şi al ţelurilor urmărite. Dela riturile papiste şi până la tigvele astea de mort nu era decât un pas. Cât de puternică putea fi o organizaţie ca asta, ai cărei membri dovedeau atâta zel şi disciplină!

— Acum, adăugă Kellog, trebue să răspunzi la o serie de întrebări. De răspunsurile dumitale depinde dacă vei fi admis în Legiunea Neagră.

Indivizii aceia înveşmântaţi în mantale care-l străjuiau de o parte şi de alta se apropiară. Armele îi fură din nou înfipte în piept şi în coastă.

— Jeffrey Grebb, eşti gata să dai precădere acestei organizaţii asupra tuturor celorlalte din care faci parte acum, din care ai făcut parte sau din care vei face parte?

— Da.

— Răspunde: Jur!

— Jur.

— Primeşti să votezi cu candidatul ales de şeful organizaţiei noastre – din orice partid ar face el parte – dacă vei primi ordin?

„Înţeleg! îşi zise el, asta e organizaţie care votează în bloc". Pricepea acum în ce fel socotea Kellog să-şi realizeze ambiţiile politice. Îi mai pomenise în două rânduri despre asta, când stătuseră de vorbă între patru ochi.

— Jur.

— Primeşti să asculţi ordinele şi să înfrunţi moartea la nevoie, ca să le duci la îndeplinire?

— Jur.

— Crezi în supremaţia albilor şi eşti convins că niciun negru nu poate exercita vreo autoritate asupra unui alb?

— Cred.

Kellog continuă cu un ton diferit:

— Vei face tot ce-ţi va sta în putinţă pentru a nu angaja decât americani albi şi protestanţi în funcţiile publice?

— O voi face.

— Ce crezi despre legea linşajului?

— Sunt un partizan al ei, atunci când este nevoie de ea.

— Bine, hotărî glasul acela cumplit.

— Acum, o ultimă întrebare: ai armă? Revolver, carabină sau puşcă de vânătoare?

— Da.

Grebb auzi pe cei din spatele lui ridicându-se în picioare.

— Jeffrey Grebb… (glasul lui Kellog era atât de grav, încât ai fi zis că profetiza). Ai acceptat îndatoririle şi răspunderile organizaţiei noastre; numai moartea poate descătuşa de acest legământ. Drept chezăşie a primirii dumitale printre noi, îţi înmânez acest glonţ de revolver – şi-i întinse cartuşul pe care-l ţinea în mână. Glonţul acesta ţine la noi loc de parolă. Este deajuns să-l arăţi fraţilor noştri, membri ai Legiunii. În sfârşit, trebue să mai ştii că nu se admite nicio absenţă dela şedinţe, înafară de cazul în care vei fi bolnav dumneata sau un membru al familiei sau când s'ar întâmpla să-ţi moară vreo rudă apropiată. (Kellog îi întinse mâna). Acum eşti membru al Legiunii Negre secrete din America! Te felicit, adăugă el cu o convingere adâncă.

Îşi strânseră mâna.

„Ce piele umedă are“, gândi Grebb. Cei din jur începură să aplaude.

Ora 17,15

În picioare, în mijlocul sălii, Kellog aştepta să se facă linişte. Ceilalţi se şi aşezaseră. Acum, că ceremonia iniţierii se sfârşise, luminile erau stinse şi făcliile fuseseră puse la locul lor, până la viitoarea ceremonie. Lumina electrică, mai firească, risipise misterul şi groaza scenei de mai 'nainte, dar oamenii aceştia mascaţi erau tot atât de cumpliţi prin anonimatul lor. Grebb sperase că-şi vor lepăda pelerinele după terminarea ceremoniei; numai Harvey Kellog se desbrăcă, însă, de ea. Se simţi dezamăgit. Chipul lui supt, pe care se zugrăvea o adâncă amărăciune, era departe de a fi o privelişte îmbietoare. Ardea, dimpotrivă, de nerăbdare să-i vadă pe ceilalţi la faţă.

Pentru Grebb, organizaţia aceasta prezenta un îndoit interes. În timp ce legământul făcut de Kellog se întemeia pe credinţa lui în regenerarea Americii prin Legiune, a cărei cauză şi-o înfăţişa ca pe o cruciadă sfântă, motivul adeziunii lui Grebb era cu totul lipsit de temeiuri morale. Grebb devenise membru al Legiunii în primul rând pentrucă una din sarcinile sale la *Jefferson Motors* era să împiedice formarea unui sindicat la uzină. Şi cum mulţi dintre colegii lui, nu înţelegeau nici ei să subestimeze primejdia pe care o constituia organizaţia C.I.O., de curând înfiinţată, căutase în jur mijloacele prin care ar putea să i se împotrivească, Tocmai în vederea acestui lucru îl încurajase pe Kellog, care-i tot dădea târcoale şi se hotărâse, câteva luni mai târziu, să intre în Legiune. Puseseră apoi împreună la punct planurile de colaborare. Mai era, totuşi, şi un alt motiv care-l determinase să ia hotărârea aceasta, un motiv asociat unor ţeluri mai îndepărtate. Cam de pe la începutul crizei se apucase să studieze cu toată atenţia problemele sociale. Ca mulţi dintre prietenii lui era convins că, mai devreme sau mai târziu, America avea să ajungă, fără doar şi poate, la fascism. Deaceea, studiase cu o sinceră râvnă curentele politice, străduindu-se să le înţeleagă interdependenţa. Citise mult, mai cu seamă lucrări de marxism, pe care le socotise mai bogate in experienţă decât pe ale celorlalte curente. Şi acum, conştient de rolul pe care aveau să-l joace industria şi capitalul în orice mişcare fascistă, nu vedea dece nu s'ar avânta într'o carieră politică. Aşa că se pusese în legătură cu mai multe organizaţii, hotărându-se, după o matură chibzuinţă, să intre în Legiunea Neagră. Avea ideile lui în privinţa metodelor prin care putea fi bine organizată o nouă mişcare politică. Căuta acum mijlocul cel mai potrivit ca să şi le realizeze.

Mătăhala care deschisese şedinţa, îi arătă cu degetul un scaun. Grebb se aşeză. Aşa că se afla

acum în rând cu ceilalţi, fiind totuşi despărţit de ei printr'un mic interval. Când namila aceea se îndreptă spre un scaun, Grebb observă cu surprindere că omul şchiopăta grozav. Până atunci nu băgase asta de seamă, deşi era ceva destul de vizibil. Trupul lui uriaş se povârnea de câte ori făcea un pas cu piciorul drept, ca şi cum şoldul ar fî fost elementul de căpetenie în mecanismul mersului. Se gândi că, probabil, piciorul îi fusese amputat de sus şi se întrebă dacă mai întâlnise vreodată un astfel de individ în Detroit.

Kellog îşi drese glasul, îşi trecu mâna peste chelie şi luă cuvântul. Aplecat uşor înainte, cu faţa lui îngustă, brăzdată adânc şi plină de o sumbră însufleţire, cu nişte ochi cenuşii ce scăpărau, în toată înfăţişarea lui se citea zelul aprins al unui proroc. Această impresie era întărită şi de slăbiciunea ascetică a trupului care-l făcea să semene în mod ciudat cu un schimnic în haine de oraş.

— Fraţilor, spuse el, un distins orator se află astăzi printre noi.

Făcu o pauză, în timpul căreia îşi frecă mâinile, încântat.

— N'am să-mi pierd timpul cu complimente inutile. Vreau să vă spun numai că este unul dintre oamenii cei mai capabili, cei mai energici, cu cel mai desvoltat spirit creator din câţi am întâlnit. Şi-mi închipui că în aceste câteva cuvinte am izbutit să îi înfăţişez cele mai alese dintre calităţile sale, pe care cred că şi le recunoaşte el însuşi.

Îşi întoarse chipul însufleţit către individul din spatele lui.

— Nu este aşa?

— Desigur, răspunse glasul acela tunător.

— Ei bine, fără altă introducere, am cinstea să vă prezint pe organizatorul Legiunii Negre, pe fratele L. B. Curry.

Ropotul de aplauze care-l întâmpină pe Curry fu însoţit de exclamaţii de surpriză şi de murmure

întrebătoare. Munca sa în organizaţie îl silea să călătorească, şi cum doar de curând sosise la Detroit, noii membri ai Legiunii nu-l ştiau, şi deci, spre deosebire de ceilalţi, nu-l recunoscură după şchiopătat. Era un oaspete de vază, foarte important, căci era unul dintre şefii organizaţiei şi nu depindea decât de Vergil Effinger.

Curry ridică mâna, cerând linişte. Grebb se gândi că mâna aceea butucănoasă – ca şi vocea, ca şi corpul – erau caracteristice omului. După ce se făcu iar linişte, organizatorul general îşi scoase masca. Zâmbea binevoitor, încântat, pe cât se vedea, de primirea inimoasă ce i se făcuse. Brutalitatea şi forţa se citeau pe faţa lui, mai limpede chiar decât bănuise Grebb.

Curry era un fost agent de poliţie din Detroit care-şi pierduse un picior în urma unui accident de automobil. Împlinise de curând patruzeci şi cinci de ani şi avea aproape doi metri înălţime; vânjos ca un trunchi de copac, avea o ceafă lată, o figură adânc brăzdată şi nişte ochi mici, negri. Părul îi era alb; dar asta, în loc să-i îmblânzească trăsăturile, parcă îi scotea şi mai mult în vileag forţa, care rămânea totuşi caracteristica esenţială a personajului. Lui Grebb îi stârni interesul dela prima vedere.

— Harvey, începu el cu familiaritate, nu te mai osteni să-mi spui „frate Curry". Ştii tot atât de bine ca şi mine că de zece ani încoace toată lumea îmi spune, atunci când nu sunt de faţă, *Picior-de-lemn*. Ei bine, să ştiţi că nu-mi place să fiu bârfit pe la spate. Dacă cineva are să-mi spună ceva, să mi-o spună în faţă! Mie, nu mi-e frică de nimic.

Aplauzele nu mai conteneau.

— Da, fraţilor, am un picior de lemn şi *Picior-de-lemn* să-mi spuneţi. Nu m'am temut niciodată de cuvinte, şi-aşa am înţeles să trăiesc.

După ce se făcu linişte, în loc să-şi continue discursul, îi cuprinse pe toţi cei de faţă într'o privire aspră şi totodată mâniată. Schimbarea se

făcuse pe neaşteptate şi oamenii, aşezaţi rânduri, rânduri, aşteptau într'o tăcere de moarte, ca şi cum s'ar fi temut de o explozie. Grebb se simţea cuprins de o nelinişte care-i arăta cât de adâncă era influenţa puterii magnetice a omului.

Deodată, tocmai ca o explozie, deslănţuirea se produse.

— Aici nu se munceşte cum trebue! Detroitul nu-şi dă destulă silinţă (urmă o tăcere ameninţătoare). Ascultaţi! continuă el cu o voce de tunet. Am să fiu scurt şi cuprinzător. Dar n'am să vă cruţ: nu de asta am venit aici. Sosesc dela Toledo. Acolo au şase regimente, o brigadă de trei mii de oameni. Şi oraşul Toledo e cam cât o cincime din Detroit. Aveţi cumva de cinci ori mai mulţi membri decât Toledo? De patru ori pe atât? Nu, n'aveţi! Mai va până să ajungeţi acolo!…

Se opri, fulgerând cu o privire şirurile de oameni tăcuţi. Harvey Kellog se întunecase deodată la faţă şi fruntea i se îmbrobonase de sudoare.

Kellog era brigadierul general din Detroit şi purta singur răspunderea sectorului său. Crezuse că lucrase bine. Vorbele lui Curry îl loviră ca o măciucă în cap. Mai rău încă: erau ca o trădare pe care o descoperea fără veste. Când intrase în Legiune, sarcina lui se rezuma la recrutarea câtorva personalităţi bine alese. Deşi toţi şefii erau de părere că, mai devreme sau mai târziu, aveau să ajungă la recrutări în masă, de câţiva ani aderenţii fuseseră căutaţi mai cu seamă în cercurile guvernamentale. Experienţa arătase de nenumărate ori, că într'un sector în care printre judecători, funcţionarii municipali şi funcţionarii superiori din poliţie, se aflau numeroşi membri ai Legiunii, se putea lucra cu folos, recurgându-se la protecţie, atunci când era nevoie. Ca şef al secţiunii din Detroit, dusese aceeaşi politică şi anul acesta, intensificând-o. Departe de a se fi aşteptat la mustrări, trăgea nădejdea să primească laude dela

Curry, căci sub conducerea lui. Personaje oficiale, oameni care puteau „trage sforile'', oameni cu greutate, intraseră în Legiune în număr mai mare decât înainte. Era singura bază statornică în vederea unei adevărate munci în mase şi Curry o ştia tot atât de bine ca şi el. Socotea atacul acesta, sosit pe neaşteptate, fără să i se fi adus mai înainte nici cea mai neînsemnată mustrare, ca o trădare personală. Lucrul acesta arăta limpede că cei dela conducerea mişcării hotărâseră brusc să pornească la o recrutare în mase, iar Curry, căruia, desigur, i se făcuseră la rândul lui observaţii, căuta acum să arunce vina asupra şefilor secţiunii. Nostimada era că atacul se producea tocmai în ziua iniţierii lui Grebb! Ce altă semnificaţie putea să aibă adeziunea lui, decât aceea că zorile se deschideau către o muncă în mase? Dacă doreau adeziuni pe o scară întinsă, secţiunea lor putea întrece în şase luni cu mult oraşul Toledo… I se va da însă acest răgaz de şase luni? Sau asta înseamnă că securea stătea gata să cadă? Oftă. În cazul unei destituiri, toată viaţa i-ar fi fost sfărâmată.

Curry vorbea din nou. Vocea lui cumplită umplea încăperea.

— Eu nu afirm că mişcarea a dat greş întru totul – să nu vă închipuiţi aşa ceva. Sunt aici ca să vă spun adevărul şi adevărul este acesta: n'aţi muncit destul!

Cuvintele care urmară semănau mai degrabă a răcnete furioase: izbucnirea aceasta de mânie nu era câtuşi de puţin îndreptăţită de conţinutul vorbelor lui. Curry părea un cazan în care clocotea o mânie ascunsă, ţinută sub presiune. Cum deschidea gura, ţâşnea, răspândindu-se în jur, cu un sgomot puternic o fiere neagră, ca de vulcan în fierbere.

— Să vedem cum stăm acum cu activitatea pe teren! De pildă, în cazul comuniştilor, a roşiilor ăstora. Şi întorcându-se: ce-aţi făcut în direcţia aceasta? Ei, Harvey?

— Ei bine, răspunse Kellog cu o voce şovăitoare, acum câteva săptămâni am împrăştiat un meeting al Alianţei muncitoreşti.

— Cum asta?

— Cu ajutorul V.C.-ului.

— Perfect, spuse Curry – iniţialele V. C. indicau o bombă cu gaze vomitive). Altceva?

— Altceva nimic, în ultimul timp, după cât îmi amintesc.

— Tocmai ce spuneam, strigă Curry, întorcându-se spre ceilalţi. Există o librărie comunistă în oraş? Da, bineînţeles, există, şi face vânzare de dimineaţă până seara. Ştiţi voi ce le-au făcut băieţii din Toledo ticăloşilor ăstora? Le-au cărat într'o noapte toate cărţile lor afurisite în parc şi au aprins un foc care a luminat oraşul dela un capăt la celălalt! Luaţi aminte că toate astea s'au petrecut în faţa Prefecturii de poliţie, acolo unde se află biroul şefului poliţiei şi al primarului. Ce spuneţi de asta? Iar fraţii noştri din Toledo au început să facă iniţieri chiar în cuprinsul susnumitei clădiri!

Râsete, urale şi aplauze sgomotoase umplură sala. Unul dintre personajele mascate sări în picioare.

— Ar trebui să-i punem o bombă ca să sfârşim dracului cu librăria asta comunistă! Ar trebui s'o facem chiar în noaptea asta!

Uimit, Grebb recunoscu vocea lui Oliver. Nu putea înţelege reacţia aceasta fanatică la flăcăul acela de treabă şi cam nătâng pe care-l întâlnise cu câteva ore mai înainte.

— Văd că se află printre noi un băiat care a înţeles foarte bine ce trebue să facem, tună Curry în semn de încurajare.

— Am să vă mai spun ceva, urmă Oliver. Cred că trebue să punem câte o bombă în toate bisericile din oraş. Eu unul ştiu c'o s'o fac să sară în aer cât mai curând pe aceea din strada Gollingwood.

Se aşeză la loc, în timp ce aplauzele izbucneau furtunoase.

— Bravo, frate, spuse Curry. Îmi place cum vorbeşti! Acum să vă povestesc câte ceva din isprăvile celor din Toledo: săptămâna trecută a avut loc un important meeting al apucaţilor ălora de ovrei care i-au luat în braţe pe negri, al comuniştilor ălora care numai anarhie visează. Şi aveau un orator, un negru din New York! Un negru, negru de-a-binelea! E aşa cum vă spun: un negru le vorbea albilor!... Ei bine! Nu trecuseră nici zece minute, că oamenii noştri aruncară nişte bombe lacrimogene. Erau vreo cincizeci de agenţi în jurul imobilului; fireşte că băieţii noştri vorbiseră dinainte cu ei, aşa că timp de un sfert de oră, fiecare dintre agenţi îşi făcu de lucru în celălalt capăt al cartierului, chipurile în interes de servici (râsete). Şi noi ne-am văzut de treabă! (râsete înteţite). A doua zi, ce-am făcut, ce-am dres, că proprietarul sălii a fost amendat pentrucă îngăduise turburarea ordinei publice. Aşa trebue să lucrăm peste tot!

— Bine ai spus, *Picior-de-lemn*! strigă cineva.

— La Toledo, continuă Curry, membrii noştri fac în fiecare zi exerciţii de tragere la semn; au câmpul lor de tir la Bowling Green. Stau cu ochii'n patru flăcăii noştri! Au privirile aţintite asupra tuturor depozitelor de arme, asupra arsenalelor, a poliţiei şi a prăvăliilor armurierilor din sector. La Toledo, în clipa de faţă, se pregătesc în vederea campaniei electorale. Anul trecut, în 1935, a fost o grevă la *Chevrolet*. Legiunea a convocat imediat un meeting. Directorul general al uzinei a venit şi el şi a luat cuvântul. Ne-a cerut atunci să asigurăm mersul uzinei pe timpul grevei. Iar şeful suprem al Legiunii Negre, Vergil Effinger, a venit (aplauze), în persoană şi ne-a vorbit. Şi, credeţi-mă, băieţii au lucrat straşnic! S'au pus pe capul agitatorilor sindicalişti şi al sindicatului ăstuia de trântori şi au făcut treabă bună.

Curry răsuflă sgomotos. Faţa lui lată se roşi.

— Asta trebue să faceţi şi aci, urlă el. Chiar mai mult decât atât!

Se întoarse brusc şi se îndreptă şchiopătând spre locul lui. Aplauzele sguduiau încăperea. Era încântat de el; se vedea după fața lui strălucitoare, scăldată în sudoare. Zâmbea cu un aer fericit. Ascultând ovaţiile, se desfăta la gândul că nu exista om pe lume care să aibă mai mult decât el dreptul de a se simţi mulţumit. Lucrul acesta îl gândea în fiecare dimineaţă, atunci când îşi punea proteza, legându-i curelele. Abia acum, la patruzeci şi cinci de ani, începuse să întrevadă succesul carierei lui şi să-şi sporească veniturile. Câţi oameni ar fi putut spune la fel? Câţi oameni ar fi avut curajul să supravieţuiască unui accident ca acela pe care-l suferise el? Să ia totul dela început, fără o leţcae in buzunar, după ce pierduse pentru totdeauna situaţia pe care o avusese timp de treisprezece ani. Niciunul dintr'o mie, îşi spunea în sinea lui. Într'o zi, lumea întreagă avea să-l cunoască. Într'o zi, Statele Unite ale Americii se vor ridica şi îi vor aduce prinosul lor de admiraţie. Uralele vor răsuna în urechile lui ca o muzică de jazz. Ascultându-le în închipuire, aproape că uita de infirmitatea lui.

Harvey Kellog, care aplauda şi el cu toată puterea, se aşeză cu un zâmbet stingherit, căutând cu desnădejde mijlocul de a neutraliza veninul mustrărilor pe care i le adusese Curry. În cel mai bun caz, nu avea de suferit decât prestigiul lui; iar în cel mai rău, avea să fie destituit; partea cea mai proastă din toată povestea asta era că regulamentul organizaţiei interzicea categoric să se facă apel împotriva vreunei hotărâri luate de Curry. Era o chestiune de principiu, şi Kellog îşi dădea seama de necesitatea acestei măsuri; era vorba de o organizaţie militară şi dacă nu s'ar fi menţinut o disciplină foarte aspră, membrii ei n'ar fi fost la înălţimea sarcinei pe care juraseră s'o

îndeplinească. Trebuia neapărat să se supună şefilor lui, tot aşa cum oamenii de sub comanda lui trebuia să-l asculte pe el. Dar cât de nedreaptă putea să fie disciplina asta în unele cazuri particulare!

Cercetă cu înfrigurare situaţia. Ştia că pe faţă nu putea ataca poziţia pe care o luase Curry. Îl cunoştea bine şi ştia că trebuia să ţină seama de criticile aduse. Dacă-i intrase lui Curry în cap să pornească la o recrutare în mase, după cum se părea, n'o să-l mai scoată dintr'ale lui chiar dacă Harvey Kellog ar fi distribuit cărţi de membru tuturor senatorilor din Statele Unite! Măcar dacă l-ar fi recrutat pe Grebb cu o lună mai înainte! Dar omul se hotărâse cu atâta greutate! Se vădise grozav de prudent, de bănuitor, de îndărătnic! Măcar de-ar fi putut să stea acum de vorbă cu el între patru ochi… Discutaseră şi altădată despre problema recrutării în mase. Grebb ar înţelege oare ce anume aşteaptă dela el, dacă i-ar cere să ia cuvântul?

După ce ovaţiile se mai potoliră, Kellog se ridică şi înaintă până la mijlocul încăperii, continuând să aplaude:

— Fraţilor, începu el, reluând genul de discurs pe care-l rostea îndeobşte la şedinţe. Pun rămăşag că nu se află aci un singur om care să nu fi fost mişcat de cuvântarea fratelui Curry şi care să nu se simtă mai bun şi mai puternic decât înainte.

Se întoarse cu zâmbetul pe buze spre Curry. Acesta îi surâse şi el. Era semn bun. Totuşi, Kellog ştia prea bine că Curry era în stare să-ţi zâmbească şi atunci când îţi repezea un pumn în falcă. Se întoarse în partea cealaltă ca să-i arunce o privire lui Grebb. Îşi trecu mâna peste chelie:

— Dar mai am să vă spun ceva, strigă el deodată, cu putere. Felul în care ne-a vorbit fratele Curry a fost mai mult decât inspirat! Ne-a dat atâtea sfaturi bune! Ne-a adus însă şi aspre învinuiri! Fratele Curry…

Kellog se opri brusc. Răsuflă adânc – dar cu casnă – şi pe urmă îşi dădu drumul:

— … Şi cea mai aspră mustrare, fratele Curry mie avea să mi-o facă. O! e adevărat că nu mi-a pomenit numele, continuă el pripindu-se şi dând din umeri. Şi asta, numai pentrucă e un om plin de tact şi pentrucă n'a vrut să mă jignească. Dar îmi cunosc răspunderile în cuprinsul acestei organizaţii. Da întradevăr, dacă lucrurile nu merg bine, dacă nu merg pe roate, e din vina mea şi sunt gata să-mi primesc osânda. Frate Curry, îţi făgăduesc că vom face treabă bună! Până'ntr'o lună vom strânge atâtea adeziuni, încât cei din Toledo vor rămâne hăt, în urmă. Aşa e, fraţilor?

Strigăte puternice izbucniră, întărindu-i spusele.

— Prea bine, rosti Kellog cu o voce mai hotărâtă şi mai puţin isterică; începea să-şi dea seama că începea să fie iar stăpân pe situaţie. Şi să ştiţi, astea nu sunt vorbe în vânt! Sunt încredinţat că spun adevărul, aşa cum l-a spus şi fratele Curry! Pentrucă am un plan, un plan la care am cugetat îndelung… (aruncă iute o privire lui Grebb). O! Nu mi-e teamă să vă spun că am şi cumpănit problema asta, a recrutării. Nu vreau să spun că n'am mers cam încet, nu vreau să spun că n'ar fi trebuit să începem mai demult să lucrăm în direcţia asta. Dar m'am gândit la ea şi am făcut chiar mai mult decât atât. Aşa că, fraţilor, ca să nu mai pierdem timpul, am să vă împărtăşesc ceeace am pus la cale, şi dau acum cuvântul noului nostru membru, fratele Grebb, aci de faţă (se întoarse spre Grebb, căutând să-i dea a înţelege din ochi că avea neapărată nevoie de ajutorul lui). Frate Grebb, ştiu că nu eşti pregătit să vorbeşti. Dar cred că ţi-au rămas în minte câte ceva din cele discutate de noi; când vor afla despre ce este vorba, sunt sigur că băieţii noştri se vor ridica în picioare şi vor aplauda din toată inima. Te rog să le înfăţişezi pe scurt planurile noastre. Ce părere ai, frate Grebb?

Kellog începu să aplaude şi se întoarse repede la locul lui. Nici prin gând nu-i trecea că ar putea fi refuzat. Îi dăduse să'nţeleagă lui Grebb destul de limpede ce anume aştepta dela el. Dacă Grebb era un dobitoc – şi nu era cazul – şi dacă juca pe două fronturi – iar de-ar fi aşa, bine nu i-ar merge – atunci Kellog ar scăpa cu faţa curată. Şi în cazul acesta, Curry *Picior-de-lemn* va aplauda şi el împreună cu ceilalţi.

Grebb pricepuse de minune. Îşi dăduse seama de măsurile pe care le necesitau ideile lui Curry şi privirile pline de înţeles ale lui Kellog îi întăriseră presupunerile. Era destul de mulţumit că i se oferise acest îndoit prilej: putea începe relaţiile oficiale cu Kellog, aducându-i un ajutor real, dobândind în acelaş timp un oarecare prestigiu, încă din prima zi, faţă de cele mai alese feţe ale Legiunii.

— Fraţilor, începu dânsul, sunt foarte mândru că am fost primit în minunata voastră organizaţie.

Răspunse cu un zâmbet uşor la aplauze şi se gândi că era mai bine să continue pe acest ton degajat; în felul ăsta, după exploziile lui Curry, va obţine un efect deosebit.

— … Mulţumirea pe care o simt e cât se poate de firească şi sunt sigur că ar încerca-o orice american admis într'o organizaţie ca a noastră, al cărei scop este să ocrotească sănătoasele tradiţii din bătrâni ale ţării noastre… Şi acum, prieteni, continuă el devenind deodată serios, să nu lungesc vorba: iată la ce se referea adineaori fratele Kellog. După cum unii dintre voi o ştiu, sunt directorul personalului la *Jefferson Motors*. Între alte atribuţii, postul acesta are şi sarcina noilor angajări şi a concedierilor. Ei bine! Propun ca începând de mâine, ori de câte ori se va prezenta un lucrător la biroul de plasare care va avea la el un glonţ de revolver pe care îl va juca în mână, să fie angajat în douăzeci şi patru ore.

Ca la o comandă, în sală se produse o explozie de urale. Grebb privi cu coada ochiului spre Kellog. Faţa acestuia strălucea de bucurie.

— Propun să se dea de lucru oricărui om din Legiune, fie el muncitor calificat ori nu. (Fu iar întrerupt de aplauze). Propun să i se asigure lucrul, chiar de-ar trebui să fie dat afară un altul ca să i se facă loc lui. Măsurile acestea le vom duce la îndeplinire, atât în mod direct, cât şi prin mijlocirea Biroului de Plasare al Statului, căci mi-a spus Kellog că am avea şi acolo un om de-al nostru.

În mijlocul uralelor unanime, Dayton Oliver sări de pe scaun urlând:

— Toledo, ia seama! Trăiască Jeffrey Grebb!

Se aşeză, nădăjduind că Grebb îi recunoscuse vocea.

— Bineînţeles, continuă Grebb, de câte ori un legionar va intra în uzină, sper că va găsi timp să facă, pe tăcute, şi puţină propagandă (râsete… aplauze). Va trebui, deasemenea, să fie vigilent şi să nu scape din ochi pe extremiştii străini şi pe agitatorii care, din când în când, se strecoară printre noi.

— A! Avem noi grijă de ei! Nicio frică! strigă entuziasmat unul dintre cei de faţă.

— Nu mă sfiesc să vă spun că ne cam aşteptăm să avem de furcă în curând cu C.I.O.-ul roşu, care tocmai s’a constituit. Ştim că şi-au făcut planul să pătrundă în industria de automobile şi să-şi continue urzelile la Detroit. Eu numai atât vă spun: dacă se produc dezordini, dacă vreunii dintre aceşti agitatori plătiţi ajung să sucească capetele unora dintre străinii care lucrează în uzinele noastre – sau ale altor imbecili – ei bine, vom profita de ocazie şi vom înlocui orice catolic, negru sau străin din uzină cu câte un flăcău de-al nostru, american, alb şi protestant. Atât am avut să vă spun astăzi.

Şi se întoarse la locul lui.

Kellog sări iar în picioare, aplaudând frenetic împreună cu ceilalţi şi privindu-l pe Grebb ca şi cum ar fi vrut să-l sărute. În sală plutea veselia. Domnea impresia unei strălucite biruinţe. Era cu totul altceva decât ovaţiile făcute lui Curry. Discursul lui Grebb fu consfinţit chiar de Curry, care strigă cu toată puterea:

— Trăiască Grebb! Trăiască Kellog!

Era felul lui de a arăta că uitase tot şi o făcu din toată inima. Pe Harvey Kellog îl iubea, îi plăcea zelul cu care lucra. I-ar fi părut rău dacă ar fi fost silit să-l destitue…

Îmbătat de triumf, Kellog stătea în picioare în faţa adunării, cu o mână ridicată, cerând să se facă linişte. Curry se afla acum lângă el, ca aliat, şi avea să rămână astfel necontenit până ce Kellog avea să ducă la îndeplinire munca cerută. Kellog nu se gândise să ia din nou cuvântul, dar îşi dădu seama că trebuia totuşi să spună ceva. Era foarte turburat şi nu putea lăsa să treacă momentul fără să-l comenteze. Căci împrejurarea de faţă însemna mult mai mult decât un succes trecător. Într'un fel sau într'altul, era un fapt simbolic. Simţea lucrul acesta. Pentru el era o zi hotărâtoare, căci începând de astăzi nimic pe lume nu l-ar mai fi putut împiedica să-şi atingă ţelul. Cu o armată de oameni disciplinaţi, însufleţiţi de un ideal, pătrunşi de misiunea măreaţă a Legiunii, Kellog socotea că va rămâne o pildă de patriotism pentru posteritate. Ca să găseşti pe altcineva care să-şi fi iubit ţara cu atâta convingere, va trebui să te întorci în trecut, la oamenii din Massachussetts, la un George Washington.

— Pentru dumnezeu! Ascultaţi-mă, urlă el vorbind în delir, aproape fără să-şi dea seama. Era roşu la faţă, avea ochii scânteietori, îşi vântură braţele prin aer. Am să vă spun ceva, ceva de care aş vrea să vă aduceţi aminte. O zi întreagă şi tot nu ne-ar ajunge ca să vorbim despre recrutări; o zi întreagă nu ne-ar ajunge ca să discutăm

problemele de organizaţie. Şi una şi celelalte trebue discutate pe îndelete. Sunt însă lucruri şi mai importante de care trebue să ne amintim în acelaş timp. Niciodată n'o să le putem uita. Ele trebue să existe în sângele nostru, ele trebue să fie mereu vii în cugetele noastre, în orice clipă din viaţă!

Mascaţii îl ascultau, vrăjiţi, unii tot în picioare, cu toţii cu privirile ţintă la cuvântător, muţi, fascinaţi. Grebb însuşi se simţea electrizat de această izbucnire pătimaşă, de priveliştea omului care se agita înfierbântat, besmetic, la câţiva paşi de el.

— Trebue să vă aduceţi aminte de America! strigă Kellog. Trebue să vă gândiţi la poporul american care e pe cale să fie năpădit de pretutindeni de negri, de venetici şi de comunişti; ori toţi aceştia obligă poporul american să se pună în slujba unor ţeluri străine. Mă înşel cumva?

Se opri şi respiră puternic. Strigătele izbucniră din douăsprezece locuri diferite ale sălii:

— Nu, nu, aşa este!

— Dacă mă înşel, strigă Kellog înfierbântat, gândiţi-vă numai la ceeace s'a întâmplat în ultimii patru ani, şi e de ajuns pentru ca oricare cetăţean cinstit să se cutremure de indignare. Este o nebunie ce a cuprins totul, o anarhie, o dictatură dintre cele mai amarnice.

Se opri puţin, ca să-şi tragă adânc răsuflarea. Pentru a doua oară în ziua aceea, Grebb îl privi cu oarecare mirare. Nu juca teatru, în privinţa asta nu încăpea nicio îndoială. Omul acela era pătruns de fiece cuvânt pe care-l rostea, şi ceilalţi deasemenea. Dar ce să însemneze asta? se întreba el nedumerit. Clasa burgheză, sau cel puţin o parte din ea, se îndrepta oare cu paşi atât de repezi spre fascism? Nu se gândise că lucrul acesta avea să se întâmple atât de iute, şi totuşi, ce altă concluzie putea să tragă din tot ceeace văzuse? Era firesc ca primele scăpărări ale acestui spirit fascist să se

arate la nişte oameni de afaceri ruinaţi cum era Kellog.

— Uitaţi-vă în jurul vostru, strigă el dând din mâini, şi vedeţi cine are puterea. Vă întreb: puteţi răbda aşa ceva? Strigăte de „nu“! izbucniră din toate colţurile sălii.

Kellog obosise. Făcuse spume la gură şi faţa lui, schimonosită de patimă, era înfiorătoare.

— Trebue să punem capăt acestei situaţii! Şi nu cu vorbe! Şi nici cu rugăciuni! Prin fapte! Aceasta este misiunea noastră, misiunea sfântă a Legiunii Negre! Juraţi împreună cu mine că o veţi duce la bun sfârşit. Juraţi pe loc! Luaţi armele cu toţii! Ridicaţi-le! Fluturaţi-le cu mândrie deasupra capetelor voastre!

Legiunea neagră era în picioare, fiecare om ridicase revolverul în mână. Figurile de mort străluceau albe în lumina puternică şi strigăte pătimaşe izbucneau neînfrânate di! toate piepturile.

— În numele legământului de sânge pe care l-aţi făcut, juraţi că vă veţi îndeplini misiunea!

— *Jurăm*! răspunseră vocile răguşite.

— Până când toate aceste jivine care rod trupul Americii vor fi exterminate!

— *Jurăm*!

— Prin sânge!

— *Jurăm*!

— Acum, spuse Kellog cu o voce mai slabă, acum suntem gata să pornim înainte.

Lăsă să-i cadă mâna în jos şi se îndreptă spre locul lui, clătinându-se. În mijlocul strigătelor de trăiască şi al uralelor, oamenii din Legiunea neagră îşi scoaseră măştile. Şedinţa luase sfârşit în mod oficial…

CAPITOLUL IV

Duminică, ora 18,35

Princey se opri o clipă în gang şi privi distrat strada. Nu-i venea să se îndrepte spre automobilul care-l aştepta la colţ; i se părea că-i cere o sforţare prea mare. Se gândea mereu la Betsy; toată fiinţa lui era numai blândeţe şi-i părea grozav de rău că trebue s'o pornească în seara asta la lucru.

Un vânt rece îi biciuia obrazul şi-i ardea pielea. Îl pătrunse un fior şi, cu un gest automat, îşi ridică gulerul dela pardesiu. Găsea că-i demn de plâns şi se gândea cu voluptate că ar fi putut rămâne cel puţin în noaptea aceea acasă. Ar fi putut umbla de colo-colo prin încăperea caldă. S'ar fi culcat amândoi odată şi ar fi stat întinşi în pat, liniştiţi, unul lângă altul, fără să simtă măcar nevoia de a vorbi. Nu-şi dorea în momentul acela decât să aibă sentimentul că este eliberat de orice problemă… Dece oare nu putea scăpa niciodată de conflictul acesta lăuntric? se întreba el. Ar fi fost un nemernic dacă ar fi părăsit Partidul, era convins de asta. Credea cu tărie în viitorul socialismului, şi dacă ar fi părăsit Partidul, mândria lui de om s'ar fi prăbuşit. Pe de o parte, accepta toate responsabilităţile legate de încadrarea lui politică, le înţelegea, era mândru de ele, iar pe de altă parte avea momente în care dorea grozav de mult să ducă o viaţă personală mai uşoară. Dece, nu putea oare ieşi odată din încurcătura asta?

Ca majoritatea lucrătorilor, Princey intrase în Partidul Comunist aşa cum, mai înainte căutase să facă parte dintr'un sindicat. La prima vedere, fusese cam acelaş lucru; de fapt, însă, de data

aceasta îşi lua mai multe angajamente. Intelectualii se alătură mişcărilor revoluţionare ale epocii lor pentrucă au viziunea unei societăţi noi sau pentrucă nedreptăţile din jur îi desgustă sau pentrucă iluziile de mai înainte li s'au risipit. Viaţa, lucrul de fiecare zi şi mai cu seamă lanţul acela greu pe care, odată, îl învârtise un sergent, ameninţător, prin aer – făcuseră din Princey un comunist. Mai târziu, faptul că-şi însuşise principiile înscrise în programul politic îl făcuse să rămână în Partid, dar tot viaţa lui zilnică şi aceea care se desfăşura în jurul lui, constituiau legătura cea mai temeinică cu Partidul. Altfel, s'ar fi mulţumit – ca majoritatea celorlalţi lucrători – să lase idealismul în seama celor care au răgaz să-l cultive. Renunţase la timpul liber şi primise cu toată hotărârea să depună o activitate care îi lua uneori chiar şi serile de duminică, cum se întâmplase astăzi. Totuşi, în seara asta – aşa cum i se mai întâmplase în câteva rânduri – ar fi vrut să uite totul şi să doarmă o săptămână încheiată, încovrigându-se ca o pisică în faţa focului, să bea o cană cu lapte, să mai aţipească un pic… O! ce bine ar fi!

„În orice caz, se gândea el, munca asta de noapte e groaznică".

Pentru cel care o face, sfârşitul săptămânii pare o oază într'un pustiu; îndată ce ajunge acolo, însă, mirajul se destramă. Cei mai mulţi dintre lucrători rup şiragul acesta monoton al zilelor din săptămână dormind acasă duminica, aşa cum face toată lumea. Fiecare simte nevoia să se destindă un pic în mijlocul familiei, şi'n ziua aceea unică din săptămână i se pare că trăieşte în acelaş ritm cu restul lumii. Deaceea lunea somnul nici nu se mai lipeşte de el. Dar, inevitabil, ca judecata din urmă, munca de noapte începe lunea la aceeaşi oră şi omul se apucă iar de lucru ca un automat. Uzina întreagă este plină luni seara de lucrători pe

jumătate adormiţi care se mişcă aproape ca'n somn!

— Hei!

— Hei, tu eşti?

Jesse Vandermill stătea în mijlocul drumului în faţa lui Princey, şi îndruga ceva, încercând, stângaci, să glumească, aşa, ca între prieteni.

— Paul credea că nu te-ai putut trezi, spuse el. Mă dau jos din maşină să te chem şi când colo te găsesc aici în gang, cu ochii la stele.

— Unde vezi tu stele? Arată-mi şi mie una.

Vandermill gâlgâi a râs şi-şi vântură mâna enormă, roşie pe la încheieturi.

— Ei, lasă c'ai înţeles tu ce-am vrut să spun, rosti ei timid.

Dintr'o săritură, Princey fu în mijlocul străzii şi-i trase un ghiont straşnic în spate.

— Noroc, Vandermill.

Jesse gâlgâi iar a râs. Era un băiat de vrea 20 de ani, foarte înalt, lucrător la *Jefferson*. Avea înfăţişarea unui luptător de meserie. În ultima vreme, Turner îl pusese să-l însoţească mereu pe Princey şi să vegheze asupra lui, dată fiind munca pe care o făcea acesta. Asemenea însărcinări se iveau rareori în Partid şi Vandermill, nou aderent, era încântat de latura aventuroasă a misiunii lui.

După Princey, Vandermill era un imbecil, şi-i părea rău că-l recrutase. Se înşela însă. Vandermill era un băiat destul de inteligent. Ceeace te supăra, însă, la el era felul lui de a fi. Datorită unui accident din copilărie, suferea de un uşor dezechilibru nervos, care se manifesta prin timiditate, prin nevoia de a pălăvrăgi fără sfârşit, cu poticneli, printr'o voce plângăreaţă care contrasta în mod ciudat cu trupul lui de uriaş. Când Princey îl repezea, devenea şi mai nătâng. Cu îngăduinţă şi răbdare, s'ar fi putut obţine alte rezultate, dar Princey nu putuse niciodată să sufere fiinţele lipsite de vlagă. De când, din ordinul lui Turner, erau mereu împreună în orele petrecute

înafara uzinei, începuseră să se işte neînţelegeri între! ei. De vină era în primul rând Princey, care nu-l înghiţea şi care, încă lipsit de maturitate cum era, refuza să se arate mai îngăduitor cu Jesse, aşa cum s'ar fi purtat cu el dacă băiatul n'ar fi fost decât membru al sindicatului. Vandermill se apăra cum se pricepea, într'un fel ciudat şi mişcător, luptând pentru demnitatea lui, pentru dreptul de a fi socotit un tovarăş vrednic de acest nume. Partidul tocmai asta îl ajutase să dobândească: respectul de sine şi sentimentul că poate fi de folos. Erai mândru de cartea lui de membru. Prin mâinile lui necugetate şi prin zeflemelile lui, Princey lovea tocmai în aceste simţiminte, sdruncinându-le din temelii. Pentru Jesse era ca o trădare, care îl făcea să sufere cu atât mai mult cu cât avea o admiraţie nemărginită faţă de Princey.

Acum, suflând în pumni ca să-şi desmorţească mâinile înţepenite de frig – cineva îi furase mănuşile în ajun, la uzină – Vandermill se uita cu atenţie la Princey cu un devotament adânc şi cu teamă totodată, cum s'ar fi uitat un câine la stăpânul lui, şi, la adăpostul unui zâmbet pierdut, se străduia să afle în ce toane era!

— Ce mai face odrasla revoluţiei americane? îl întrebă Princey în timp ce coborau strada.

Neamul lui Vandermill era de fel din Noua Anglie; băiatul îşi atârnase tabloul genealogic pe perete, în odaia lui mobilată. Se mândrea grozav cu el.

— O! foarte bine, foarte bine, spuse el zâmbind. Dar ce face doamna? întrebă el la rândul lui politicos.

Princey dădu din cap, fără să-şi dea osteneala să-i răspundă. Pe Vandermill, tăcerea îl făcea să se simtă prost.

— Ai citit articolul lui Foster în *Worker* de astăzi?

— Nu.

— O! e tare! îl anunţă Vandermill, mândru. Pe faţa lui roşie şi cu fălci puternice pe care frigul aşternuse pete albe, se citea o adâncă seriozitate. Am învăţat o mulţime de lucruri din articolul ăsta; şi ţie ţi-ar fi de folos, Princey.

— Sunt sigur.

— Nu e nimic pe lume mai frumos decât să înveţi, nu-i aşa?

— Întradevăr.

— Înainte de a intra în Partid, nu citeam niciodată nimic: numai pagina sportivă şi aia doar din când în când. Partidul, însă, m'a făcut să cunosc preţul învăţăturii. Acum îmi pare rău că n'am învăţat la şcoală, pentrucă, atunci când ai carte, te simţi mai tare. Nu crezi tot aşa?

— Ba da.

Jesse se uită la el cu coada ochiului. Princey privea drept înainte. Trăncăneala asta îl scotea totdeauna din fire.

— Da, ştiinţa este o armă, aşa e, îl vesti Jesse repetând învăţătura Partidului de parcă ar fi fost vorba de o descoperire a lui. Nu crezi?

— Ba da.

— Fără o educaţie marxistă temeinică te paşte primejdia să devii un opor-opor-oportunist.

— Vandermill, ce crezi tu că înseamnă să fii oportunist?

— Oportunist înseamnă…

Vocea lui era şi mai plângăreaţă acum.

— Un oportunist este un om care… care trădează interesele clasei muncitoare.

Princey aplaudă:

— Minunat!

Jesse îl privi încurcat.

— Cred că am început să mă desvolt puţin politiceşte, nu-i aşa?

— Drace! Ca mâine o să ţi se publice articolele în *Daily Worker*.

Ajunseră la maşină, un Hupmobile 28, pe care Jesse îl desgropase dintr'un maldăr de fiare vechi

şi pe care se trudise să-l repare. În părţi, geamurile erau înlocuite cu perdele, dar lor nu le păsa; doar când era ger cam strângeau din umeri. Jesse intră şi se aşeză la volan, căutând să se facă cât mai mic ca să încapă, iar Princey se urcă în fund, lângă Turner. Se înţeleseseră să se întâlnească aici, fiindcă socotiseră mai nimerit ca Princey să nu se ducă la sediul Partidului şi nici Turner să nu se ducă la Princey.

Turner zâmbi, dădu uşor din cap şi-i întinse mâna:

— Tot aşa de iute ca argintul viu?

Mesteca liniştit o bomboană de gumă.

— De mine vorbeşti?

Celălalt răspunse cu un mormăit, îi aruncă o privire râzătoare şi sumedenie de creţuri mărunte i se săpară în colţul ochilor. Îl iubea grozav de mult.

— Ce mai face bătrânul nostru birocrat? întrebă Princey la rândul lui.

Turner începu să râdă, dându-şi capul pe spate; pe urmă oftă şi-şi prinse tâmplele în palme.

— Păcatele mele! Uit mereu că nu trebue să râd.

— Te doare capul?

— Groaznic. Am zugrăvit ieri birourile. Tovarăşii habar n'au cum se prepară vopseaua, aşa că am făcut-o singur. Sper că n'o să păţesc nimic.

Princey scoase înafară buza de jos. Uimit, îl întrebă:

— Ce tot vorbeşti?

— Mirosul de plumb îmi dă nişte crampe înspăimântătoare, nu ştiai?

— Nu. De unde să ştiu? Nu mi-ai spus-o niciodată…

Turner dădu din umeri:

— Am fost zugrav timp de zece ani. Dece crezi că am mutra asta?

Făcea aluzie la culoarea lui pământie, simptom de intoxicaţie cronică cu plumb, şi care contrasta ciudat cu părul lui blond. Dacă pielea lui ar fi avut o culoare firească ar fi semănat cu un fermier

bogat din Dakota. Se născuse în Ungaria şi se trăgea dintr'o familie germană.

— Aşa dar, din cauza asta? întrebă Princey. Totdeauna am crezut că suferi de constipaţie.

Turner îşi dădu din nou capul pe spate, râzând cu poftă. Deodată deveni serios:

— Am glumit destul! Să-ţi spun ceva. E un lucru mai grav decât s'ar părea. Pârdalnicul ăsta de plumb îţi atacă mai întâi stomacul. M'am lăsat de meseria asta acum 15 ani şi nici în ziua de azi nu pot să beau sau să fumez. Trebue să ţin regim întocmai ca o femeie frumoasă.

— Din păcate, nu eşti o femeie frumoasă, îi răspunse Princey.

În jurul ochilor lui Turner se ţesură iar o mulţime de creţuri.

— Ei, când eram mai tânăr…

— Spune, Paul, n'ai cumva de gând să ne ţii locului aici? scânci Jesse.

— Du-ne la o cafenea, oriunde. Poţi să intri înăuntru, la căldură. Aş avea ceva să-i vorbesc lui Princey între patru ochi.

Vandermill puse motorul în mişcare. Turner îşi încrucişă mâinile pe genunchi – gestul lui obişnuit – cu palmele în sus şi cu degetele încleştate. Era un om cât un munte. Acum, la patruzeci şi cinci de ani, trăsăturile aspre ale feţei i se mai învârtoşaseră. Era aidoma unui mare număr dintre membrii mai în vârstă ai Partidului Comunist: toţi croiţi la fel; anii de muncă îl transformaseră într'atât, încât omul nu se mai deosebea acum de militant. În momentul acela avea o cumplită durere de cap, dar oamenii de soiul lui nu se sinchisesc de fleacurile astea. După ce va vorbi ce avea de vorbit cu Princey, se va duce la Toledo, unde trebuia să ia cuvântul. Pe urmă, va cina şi va discuta temeinic cu organizatorul local. Şi apoi, după cinci ore de somn, va fi din nou la lucru, ca deobicei, obosit sau nu. Era puternic, curajos – fără să-şi facă o falǎ dintr'asta – gata, la nevoie, să treacă dela o muncă

la alta sau dintr'un stat într'altul, să ia asupra lui orice sarcină i s'ar propune. Constituia, astfel, un element de elită al Partidului, un militant foarte cinstit şi neclintit ca o stâncă. Trudea necurmat, fie că întâmpina succese, fie că suferea înfrângeri. Era un soi de om a cărui principală virtute era, înainte de orice, un devotament şi o abnegaţie neţărmurite.

Sfârşind cu amabilităţile, Turner începu să vorbească despre trebuii cu asprimea lui obişnuită:

— Cum mai merg lucrurile la uzină?

— Destul de bine. Primim manifestele noastre in mod regulat în uzină; am găsit acum mijlocul de a le face să pătrundă şi la fierărie.

— Cum aţi făcut?

Princey izbucni în râs.

— Acum două zile, tovarăşii au pus un pachet de manifeste pe macaraua cea mare. A fost grozav! Toţi porcii de contramaiştri din uzină au alergat ca nebunii. Până să se dumirească ei despre ce era vorba, fiecare lucrător ascunsese în haine câte un manifest; aşa că au rămas de râsul întregului atelier. Săptămâna trecută a fost bună; au aderat mai mulţi băieţi. Cu o săptămână mai înainte mergea atât de greu, încât mi se părea că recrutez aderenţi pentru Partid, nu pentru sindicat.

Turner dădu din cap în semn de încuviinţare. Timp de o clipă, ochii lui negri, obosiţi, părură holbaţi. Asta şi pleoapele îngreunate, palide îi dădeau o înfăţişare puţin pleoştită care-i urâţea chipul cu trăsături regulate. Era însă numai o părere; omul nu era nici obosit, nici pleoştit.

— Sper că nu ţi-ai pierdut curajul? întrebă dânsul.

— Nu, doamne fereşte, îi vom câştiga pe toţi dela *Jefferson*! Acum, însă, se ridică o problemă despre care tocmai vroiam să-ţi vorbesc. Sunt o seamă de indivizi care susţin că sindicatul ar trebui să ţină un meeting public. Ziice-se că ar fi bine să facă o demonstraţie de mase. Dar, ce dracul mi se pare că, dimpotrivă, asta o să arate tocmai cât de

slabi suntem! Nădăjduesc că lucrătorii nu se vor lăsa amăgiţi. Nu prea au ei chef să se dea în vileag şi nici să se lase fotografiaţi. Dece ar face-o? Ce zici, am dreptate sau nu?

Turner cumpăni lucrurile în minte câteva minute.

— Cred că ai dreptate! Uite cum văd eu lucrurile: oare *Jefferson* ar fi încântat ca sindicatul să ţină acum un meeting public sau ba?

— Asta le-am spus şi eu. Dar sunt câţiva flecari dintr'aştia care, de le spui o vorbă îţi răspund zece şi-ţi toarnă dovezile cu ghiotura.

— Ţine-te bine, Princey. Ideea asta numai în mintea unui agent provocator se putea naşte. Iată care-i explicaţia: *Jefferson* ar da marea cu sarea pentru ca întrunirea asta să aibă loc. Într'o fabrică împânzită cu agenţi cum este asta nici nu-l poţi dibui pe cel care a dat ideea. Trebue să fii atent la fiecare pas. (Îl lovi uşor peste genunchi). Noroc că m'ai înţeles. Un lucru ca ăsta ar putea să facă mult rău sindicatului, tocmai acuma, când e pe cale de organizare.

— Îmi închipui.

— Voi ăştia, scoţienii!… spuse Turner. Când dai peste un om cu sânge scoţian în vine să ştii că ai descoperit un sindicalist straşnic.

Princey începu să râdă:

— Strămoşii mei au părăsit Scoţia demult. Ar trebui să-i vezi însă pe câţiva dintre băieţii dela atelierul mecanic. Ştii, englezi şi scoţieni din ăia veniţi din Canada! Nu sunt încă pregătiţi pentru Partid, dar aş vrea să-i auzi vorbind despre sindicat! Se străduesc din răsputeri să câştige aderenţi.

— Ascultă-mă, nu-ţi bate prea mult capul ca să-i aduci în Partid, Princey. Elementele cele mai bune vor veni singure printre noi, în decursul luptei: vor vedea înfăptuirile Partidului. Aş vrea totuşi să-ţi, atrag atenţia asupra unui lucru: există un fapt pe care ar trebui să-l scoţi în vileag în faţa tovarăşilor

la fiecare şedinţă de celulă: şi anume, că acum e cel mai bun prilej pentru ca mişcarea muncitorească să ridice capul la Detroit. Acum e momentul să luptăm împotriva sporirii orelor de lucru, să obţinem o ridicare a salariilor şi să dăm muncitorilor posibilitatea sa trăiască ceva mai bine. Partidul nostru poate contribui mult la asta, dar numai dacă vom lupta fără întrerupere. Să nu pregetăm în faţa muncii. Dacă e de înfăptuit ceva primejdios sau vreo muncă de birou sau indiferent ce muncă, şi nu are cine s'o facă, tovarăşii noştri trebue să-şi ia asupra lor aceste sarcini şi să vegheze, pe răspunderea lor, ca ele să fie bine îndeplinite. Cuvântul nostru de ordine trebue să fie alcătuirea sindicatului.

Princey încuviinţă, dând din cap. Vandermill opri maşina în faţa unui restaurant din piaţa Joseph.

— Paul, întrebă el şovăind, rămâneţi mai mult aci?

— Nu prea mult. Dece?

— Uite, dacă staţi numai puţin, atunci am să beau numai o cafea, dar dacă staţi mai mult, atunci aş şi îmbuca ceva.

— Ei şi ce, îţi trebue un ceas să mănânci? Du-te, flăcăule!

— Nu voiam să vă fac să mă aşteptaţi.

— Hai, du-te, du-te!

— Astăzi n'am mâncat la prânz, îi explică Jesse. A trebuit să mă duc să-l iau dela gară pe frate-meu.

— Nu te pripi. Am să te chem eu când vom fi gata de plecare.

— Bine, dacă crezi că se poate.

Îşi urni corpul mătăhălos, chinuindu-se să iasă din maşină.

— Te rog să mă chemi când o să ai nevoie de mine. Chiar dacă n'am terminat de mâncat, nu face nimic.

— Ne-am înţeles.

Jesse făcu câţiva paşi, pe urmă se întoarse la maşină. Princey îşi duse pălăria în dreptul obrazului, ca să nu-l vadă Jesse şi, făcu o strâmbătură de exasperare.

— Nu vreţi să intraţi şi voi? Puteţi să vorbiţi liniştiţi. O să îngheţaţi de frig aci!

— Lasă, e foarte bine şi aici, spuse Turner.

— Nici măcar mănuşi nu aveţi, observă Jesse. Nu ştiu cum puteţi să umblaţi aşa. Simt că mi-au amorţit mâinile de frig.

Turner nu răspunse.

— Bine atunci, spuse Jesse şi intră în restaurant.

Princey mârâi, plictisit:

— Doamne sfinte! Mocăitul ăsta mă enervează numai când îl aud!

Turner dădu din umeri.

— Mă scoate din fire! Mă înnebuneşte! Nu-i om pe lume care să mă întărâte într'atât!

— Fii mai răbdător şi atunci o să-ţi păstrezi şi cumpătul, îl sfătui Turner cu blândeţe. Jesse este un băiat foarte bun. Este un element sănătos. Ne-ar trebui o sută ca el la Detroit.

— Încă o sută şi… mă duc la călugărie…

Turner deschise larg braţele cu un gest elocvent.

— Dece vorbeşt aşa? Când vrei să lucrezi cu masele trebue să iei oamenii aşa cum sunt.

Princey tăcu, jignit. Aceasta era una dintre trăsăturile care nu-i plăceau la Turner şi pe care le numea apucături „funcţionăreşti". De câte ori nu se înţelegeau, i se părea că Turner voia să-i închidă gura, pomenindu-i despre mase. Îi spuse odată lui Betsy că Turner scotea argumentul cu masele cum scoate un prestidigitator iepurele din pălărie. Ea râsese… şi-i răspunsese că se înşeală.

— Sincer vorbind, adăugă Turner, nerăbdarea este una din slăbiciunile tale, Princey. Ar trebui să bagi de seamă. O atitudine ca asta te poate duce la snobism, te poate face să dispreţueşti masele. Vorbesc foarte serios. La urma urmei, cine suntem noi ca să ne uităm la Jesse de sus?

„Of, doamne, gândea Princey. Iar am greşit. Totuşi Vandermill mă scoate din fire.“

— Suntem un Partid politic care se strădueşte să conducă clasa muncitoare, continuă Turner, şi nu nişte doamne dintr’un comitet de binefacere, care încearcă de trei ori pe săptămână să înnoiască sufletele lucrătorilor.

— Bine, bine, vom vorbi despre Jesse mai târziu. Şi pentru moment, să lăsăm masele, spuse el ironic.

Pleoapele grele ale lui Turner se ridicară o clipă, descoperindu-i pe de-a’ntregul ochii. Pe urmă, în timp ce încuviinţa cu o mişcare din umeri, se aplecară din nou. Simţise ironia, dar se făcu că n’o bagă în seamă.

— Cum a mers şedinţa dela New York? întrebă Princey, cu scopul vădit de a schimba vorba.

— Foarte bine.

— Întotdeauna am dorit să ştiu ce se petrece la şedinţele Comitetului Central.

Turner zâmbi şi se uită la ceas.

— Să ne întoarcem la treburile noastre.

— Haide, nu ocoli, mărturiseşte deschis, răspunse Princey. Mai faceţi şi altceva acolo, sau jucaţi poker tot timpul?

— Ai să oboseşti tot făcând spirite proaste, şi eu mai trebue să mă duc în seara asta şi la Toledo. Smitty nu ţi-a spus nimic despre planul meu?

— Nu.

— Ţi-aduci aminte că în toamna trecută era vorba să deschidem o şcoală naţională de partid?

— Da, spuse Princey scoţându-şi buza de jos înafară.

— Acum, ideea asta ia fiinţă. Totul a fost pus la punct în amănunţime şi s’au adunat şi fondurile necesare. Comitetul Central cere să trimitem doi tovarăşi din Michigan. Hotărârea va fi luată de biroul sectorului, bineînţeles, dar eu aş fi vrut să fie trimişi o femeie şi un bărbat.

— Care femeie?

— Becky Green.

— Şi cum rămâne cu munca pe teren, printre negri, dacă pleacă ea?

— Nu putem să privim lucrurile dintr'un punct de vedere îngust. Dacă nu ne instruim, nu ne putem desvolta.

— Ar fi pentru şase luni, nu-i aşa?

— Da… Vezi tu… (şi privirea lui Turner căpătă deodată o expresie plină de tinereţe, de însufleţire). Cred că niciodată nu a existat ca acum în viaţa Partidului o nevoie mai urgentă de cadre bine pregătite. În ultimă analiză, succesul sau eşecul unei mişcări depind de nivelul cadrelor conducătoare, atât pe plan local, cât şi naţional. Dacă în fiecare an s'ar alege treizeci sau patruzeci de persoane care să urmeze cursuri atât de serioase ca acesta, atunci am fi siguri că am obţine nişte rezultate nemaipomenite, în câţiva ani.

— Da, aşa se pare.

— Ascultă-mă. Nici nu ştii încă despre ce e vorba. Programul cursurilor este minunat. Elevii sunt deasemenea bine aleşi. Vor fi responsabili sindicali şi de partid, precum si tovarăşi din organizaţiile de bază.

Desigur, criteriile după care se va face alegerea vor fi destul de largi, aşa ca să îmbrăţişeze toate categoriile de reprezentanţi ai maselor: bărbaţi, femei, tineri, oameni de cele mai felurite naţionalităţi, etc. Cât despre profesori, vor fi cei mai buni pe care-i are Partidul, tovarăşi ca Stachel şi Hathaway, care vor veni să ţină cursuri speciale.

— Şi unde vor avea loc cursurile acestea?

— În împrejurimile New Yorkului.

— N'aş putea s'o iau şi pe Betsy?

— Nu… înţelegi…

Urmă o scurtă tăcere. Turner tot plimba prin gură guma de mestecat.

— Ce zici, te duci?

Princey tăcea şi se gândea. Dorinţe contradictorii îl hărţuiau. Se gândise adesea la

şcoala aceasta, încă de când îi vorbise Turner pentru prima oară de ea ca despre un lucru încă în proiect. Îl atrăgea îndeosebi posibilitatea de a dobândi cunoştinţe mai largi, prilejul de a face studii temeinice, prilej pe care nu-l putea întâlni în fiece zi. Îşi dădea seama că în felul acesta va deveni mai destoinic. În depănarea asta de gânduri era aproape să treacă peste un element care pentru el avea aceeaşi însemnătate: prestigiul pe care i l-ar fi adus învăţătura. Fiecare organizaţie are o ierarhie a ei de valori. În Partidul Comunist se punea accentul pe învăţătură şi cunoştinţe, şi însemna o cinste să fii trimis la o şcoală ca asta, aşa că Princey se simţea măgulit. Totuşi, pregeta gândindu-se la urmările pe care le-ar avea hotărârea lui. Fără îndoială, viaţa lui va fi schimbată. Era dela sine înţeles că i se va cere să devină activist de partid, şi perspectiva aceasta nu-l îmbia. Uneori, la uzină, când îl repezea câte un contramaistru, i se părea că singura lui dorinţă era să fie activist într'o organizaţie de partid. Dar asemenea năzuinţe nu ţineau mult. Erau condiţii grele, îi trebuia multă energie, un devotament statornic şi o dârzenie morală pe care nu era sigur că o are. Oricum, ar fi trebuit să accepte o sărăcie desăvârşită, istovitoare. Obiceiul era ca fiecare organizaţie să-şi acopere singură nevoile strângând fonduri pentru activitatea şi pentru cadrele ei. Acolo unde membrii erau mai puţin numeroşi, un activist primea opt dolari pe săptămână, pe care de cele mai multe ori îi primea cu întârziere. În unele organizaţii era şi mai puţin. Asta însemna o odaie de doi dolari şi jumătate pe săptămână, o cutie de conserve la prânz şi niciun ban de cheltuială peste suma strict necesară nevoilor zilnice. În cazul lor, Betsy putea să lucreze şi ea aşa cum făceau majoritatea soţiilor de activişti. Lucrul acesta le îngăduia să trăiască ceva mai bine. Dar cum rămânea atunci cu copilul pe care-l doreau?

Oricum, ţinea oare cu tot dinadinsul să ducă o viaţă ca asta?

Turner îl lovi uşor peste genunchi.

— La ce te gândeşti?

Princey şovăi. Ocoli întrebarea şi spuse:

— Ce mutră am să fac printre ceilalţi cu care voi merge la şcoală? Eu nu am atâta experienţă.

— Nu trebue să fii timid. Eşti un băiat destoinic şi se cuvine să-ţi desvolţi aptitudinile.

Princey rămase tăcut. Îşi dădu deodată seama că rămăsese cu ochii pironiţi asupra mâinii acoperite de peri blonzi a lui Turner.

— Ascultă-mă, Princey, vreau să-ţi spun şi părerea mea în privinţa asta. După mine, eşti un tovarăş care merită o atenţie deosebită. De când eşti în Partid ai lucrat bine şi ai fost devotat. Faci parte din clasa muncitoare şi, mai cu seamă, ai o calitate care lipseşte multor muncitori care fac parte din organizaţia noastră: eşti în stare să-ţi însuşeşti teoria. Ştii şi tu cu câtă greutate pot urmări unii tovarăşi un articol teoretic. Ţie, în schimb, îţi vine foarte uşor. Bineînţeles, ca toată lumea, spuse Turner schiţând un surâs care îi descoperi dinţii mici şi regulaţi, ai şi tu defectele tale. Nu mai e nevoie, cred, să ţi le înşirui. Şcoala va izbuti să te schimbe, căci nu e vorba numai de o cercetare a textelor. Deocamdată îţi atrag atenţia că nu ţi-ai însuşit îndeajuns ideologia marxistă: ai citit cam la întâmplare.

— Ei, doamne! spuse Princey, n’am prea avut prilejul să citesc. Nu văd cum aş fi putut face.

— Ştiu, spuse Turner, crezi că nu ştiu? Dece crezi că vreau să te trimit la şcoală? (se gândea cu un pic de nemulţumire: „Aş avea mai multă încredere în el dacă n’ar căuta mereu să se justifice pentru cel mai mic lucru”). În orice caz, am să-ţi spun care este scopul şcolii: să-ţi mijlocească o cunoaştere cât mai temeinică a lucrărilor de căpetenie ale lui Marx, Engels, Lenin şi Stalin.

Princey privea în zare. Asculta un sgomot de maşină care toi se auzea departe, spre capătul străzii; se uita la un sergent care trecea nepăsător dela o prăvălie la alta, aruncând câte o privire înăuntru şi încercând uşile să vadă dacă sunt bine zăvorâte.

— Cum rămâne cu sarcina mea în uzină? Asta mă cam sâcâe.

— Dece?

— Dacă plec pentru şase luni, ce-o să se întâmple?

— Nu trebue să priveşti lucrurile dintr'un punct de vedere îngust, ţi-am mai spus-o.

— Ştiu, dar când trei ani de zile te străduești să realizezi ceva… şi apoi laşi totul baltă.

— Cine-ţi vorbeşte de aşa ceva? Oare Willis nu poate să-ţi ţină locul? Şi el e la *Jefferson*.

— Nu poate să facă munca mea la fel de bine cum o face pe a lui.

— Atunci o să-ţi dăm pe altcineva să te înlocuiască.

— Pe cine?

— Asta cade în sarcina mea. Dacă ne-am lua după tine, n'am avea niciodată o şcoală de Partid. E dela sine înţeles că acela care a fost ales pentru şcoală e luat dela o muncă importantă. Dacă nu ar fi om de oarecare valoare, n'ar fi ales

— Ştiu. Dar trebue să organizăm sindicatul muncitorilor din industria de automobile.

Turner se opri din mestecat şi continuă, niţel obosit;

— Ascultă-mă, dece nu laşi pe seama Partidului grija asta? Fii fără teamă, o să se aranjeze totul. Oricum, nu pleci pentru cine ştie câtă vreme!

Urmă un moment de tăcere. Princey îşi freca ciotul degetului dela mâna stângă. Privea în lungul străzii, departe, cu faţa pe jumătate ascunsă sub gulerul pardesiului.

— Mă întreb cum o să se descurce Betsy cu banii, cât am să fiu plecat.

Turner îl întrebă cu un glas repezit, pe care Princey îl găsi jignitor:

— Dece n'ai spus asta dela început?

— Ce anume?

— E foarte firesc să te gândeşti la Betsy; în privinţa asta putem sta de vorbă. Numai că… (vocea i se înăspri) dece încurci lucrurile şi-mi vii cu tot felul de pretexte?

Roşind, Princey stărui, încăpăţânat:

— Şl celălalt motiv e tot atât de puternic. Am muncit din răsputeri la uzină şi mi-ar părea rău să văd cum se duce totul pe gârlă.

Turner îl privi nepăsător.

— Ei, spune ce e cu Betsy?

— Nu câştigă decât 14 dolari pe săptămână.

— Uite ce e, Princey, trebue să faceţi amândoi sacrificii. Pentru Partid, treaba asta este destul de costisitoare. Chestiunea fondurilor a întârziat cu un an deschiderea şcolii şi nici acum nu s'a lămurit pe de-a'ntregul. În timp ce tu stai aci, alţi tovarăşi se duc să colecteze banii care să-ţi asigure cele trei mese zilnice. Ştiu că nici ţie nu-ţi vine uşor. Alta e situaţia tovarăşilor mai tineri, necăsătoriţi, care vor urma şcoala odată cu tine. Dar totul depinde de ceeace ai de gând să faci. Dacă mă întrebi: „Pot s'o fac?" Am să-ţi răspund: „Da, poţi". Betsy o şă se mute într'o locuinţă mai mică cât vei lipsi, sau dacă vrei să rămână acolo unde staţi acum, o să închirieze una din camere. Fireşte, o parte din economiile voastre o să se irosească. E, întradevăr, un sacrificiu. Dar îl puteţi face. Dar nu de asta atârnă plecarea ta.

— Atunci de ce?

— Ţi-am mai spus. De consimţimântul tău.

Urmă un moment de tăcere. Turner se aplecă şi scuipă afară printr'o crăpătură a perdelei guma de mestecat:

— Uite, de câte ori mă chinue crampele astea, am un gust metalic în gură. Până şi guma de mestecat capătă gust de plumb.

Luă o altă bomboană, îi scoase hârtia în care era înfăşurată, o frământă puţin în mână şi o aruncă în gură.

Princey privea în jos:

— Eu…

Se opri.

— Spune.

— Am să-ţi spun. Îmi caut cuvintele.

Liniştea se aşternu din nou.

— Nu cred că sunt gata, Paul.

— A!

— Ce vrei să spui?

— Nimic, nimici

— Iată… Eu nu sunt în Partid decât de patru ani, Paul. Cred că faptul de a urma şcoala va atrage după sine mai târziu o răspundere pe care nu ştiu şi nu ştiu dacă voi fi în stare s'o iau asupra mea. Nu vreau să primesc nicio sarcină de partid pe care să n'o pot duce la bun sfârşit.

— Ce prostie!

Princey se înfurie.

— N'ai dreptul să-mi vorbeşti aşa, Turner!

Turner stătea liniştit cu mâinile pe genunchi.

— Aşa am să-ţi vorbesc atât timp cât o să umbli cu ascunzişuri, Princey.

— Cum adică?

— Mi-ai înşirat tot felul de motive, numai pe cel adevărat nu mi l-ai spus.

— Bun. Grozav de isteţ mai eşti! Şi care e motivul acela?

— Nu-l cunosc încă, răspunse Turner liniştit, pentrucă nu mi l-ai spus. Ar fi ridicol să pregeţi să urmezi cursurile din prea mare modestie. Tot ce ştiu este că nu vrei să primeşti. Te cunosc eu. Dacă ai vrea să primeşti, ai face-o.

O clipă, Princey rămase liniştit, frecându-şi degetul şi privindu-l cu atenţie. Ochii îi erau înlăcrimaţi.

— Dece nu-mi spui adevărul? întrebă Turner aproape rugător. Cred că nu trebue să umblu cu

tine cu mănuşi. Îţi fac o propunere făţişă. Dacă nu vrei să primeşti – foarte bine. Probabil că ai motive temeinice. Dar nu înţeleg dece umbli cu ascunzişuri. Trebue să fie la mijloc ceva ce nu vrei să-mi spui. Îmi pare rău că m'am înfuriat, dar nici tu nu mi-ai vorbit deschis.

— Mi se va cere să devin activist.

— Nu neapărat. Noi nu…

— Hai, mărturiseşte. Nici vorbă c'o să mi se ceară asta. E dela sine înţeles.

Turner îl privi pe Princey câteva clipe. Pe urmă, spuse liniştit:

— Şi dac'ar fi aşa…

— Nu mă simt încă în stare să înfrunt felul ăsta de viaţă, Paul.

Turner dădu din cap.

— Cred că mai am încă o anumită mentalitate. Doresc să fac tot ce-mi stă în putinţă, muncind în timpul liber pentru Partid, ca oricare alt membru. Nu mă simt încă în stare să fac mai mult decât atât. S'ar putea ca într'o zi să fiu în stare.

Turner râse cu poftă:

— Bine. Aşa dar, asta era povestea! Acum înţeleg.

— Îmi pare rău, Paul.

— N'ai dece. Sunt mulţumit că ştiu adevărul. Partidul n'ar trage niciun folos dacă te-ar pune să faci un lucru spre care nu te simţi îndemnat. Adevărul este că nu mă gândeam să devii activist… Cel puţin, câţiva ani de aci încolo. Dată fiind, însă, atitudinea ta, cred şi eu că nu eşti încă pregătit să urmezi şcoala.

— Nu, nu sunt.

Amândoi tăcură. Turner era foarte dezamăgit. Cunoscând destoinicia lui Princey, îşi închipuise că făcuse o alegere minunată şi ar fi dorit mult ca el să primească. Pentru un vechi luptător în slujba Partidului cum era Turner, desvoltarea unui tovarăş mai tânăr era un prilej de mândrie. În toamna trecută îi spusese câteva cuvinte în privinţa şcolii.

Pe atunci, Princey se arătase entuziasmat de ideea aceasta; dar acum bătea în retragere. Ajunsese să creadă că, întradevăr, Princey respingea orice situaţie care l-ar fi ridicat în ochii celorlalţi. Era slăbiciunea lui cea mai mare, din păcate. Împrejurările ar fi putut să-l desbare de ciudăţenia aceasta, căci în ultimul timp Princey se mai schimbase. În aşteptare se adeverea odată mai mult că oamenii slabi nu pot fi buni comunişti şi că înfumuraţii nu sunt tovarăşi de nădejde… iar un partid este alcătuit, bineînţeles, din tot felul de oameni. Se simţea mai totdeauna îndemnat să uite de asta.

— Bine, spuse el. Acum putem să-l chemăm pe Jesse.

Se şi gândea acum la alţi tovarăşi pe care să-i trimită la şcoală.

— Mai aşteaptă puţin. Aş vrea să-ţi spun ceva în legătură cu ei, dacă mai ai timp.

Turner aruncă o privire la ceasul dela mână.

— Te ascult.

— Aş vrea să mă descotoroseşti de mocăitul ăsta.

— De Jesse? Dece?

— Pentrucă e un nătărău. E singurul membru din Partid pe care nu-l pot suferi.

— Nu văd pe cine ţi-aş putea da în locul lui.

— N'am nevoie de nimeni.

— Aici te înşeli, spuse Turner cu hotărâre. Ascultă-mă: n'ai putea să te porţi mai altfel cu el?

— Doamne sfinte! Aş vrea să stai cu el numai o zi! Trăncăneşte şi tot trăncăneşte şi iar trăncăneşte neîncetat. Mă scoate din fire!

Turner făcu un gest de neputinţă.

— Nu cunosc alt tovarăş care să lucreze într'o echipă de noapte şi căruia să-i pot da sarcina asta… Tu ştii vreunul? La drept vorbind, n'ar fi nevoe decât de un om în stare să se descurce dacă ar fi să se întâmple ceva şi care să primească s'o facă benevol. Jesse e tocmai ce ne trebue. Pe

deasupra, mai are şi maşină. Cred că e un adevărat noroc că l-am găsit.

— Dacă n'ai nimic împotrivă, Paul, eu aş zice să facem ca şi cum n'am fi descoperit norocul ăsta şi să ne lipsim de el.

— Eu nu cred c'ar fi bine.

— Ei, lasă! Greul ține de două luni şi nu s'a întâmplat nimic până acum. Nu am nevoie de paznic.

— Ştii că-mi place felul ăsta de a judeca lucrurile? Să desfiinţezi vaccinul pentrucă oamenii nu se îmbolnăvesc de vărsat!

Princey râse:

— Roosevelt are nevoie de paznic, nu eu.

— Princey, spuse repede Turner, nu ştiu ce să mă fac cu tine. Eşti atât de obraznic!

— Eu? Ce vrei să spui?

Turner îl lovi peste genunchi.

— Crezi că tovarăşii ca Jesse n'au rost să fie folosiţi? Ascultă, acum trei săptămâni tovarăşul Ford a luat cuvântul la Toledo. Meetingul a fost împiedicat şi mulţimea împrăştiată cu gaze lacrimogene. Două zile mai târziu librăria a fost jefuită.

— Ştiu, ştiu: Bob Wood a fost frânt în bătăi la Alabama, – îl întrerupse Princey… dar noi suntem la Detroit, nu la Toledo şi nici la Birmingham.

— Dar Marchuk, care a fost ucis aci în apropiere? Nu cumva o să-mi spui că a murit în războiul de secesiune?

— Au trecut doi ani de atunci, Paul, şi acum alta-i situaţia.

Turner ridică un deget cărnos şi răspunse cu oarecare pedanterie:

— Nu. Priveşti lucrurile ca şi cum ar fi vorba de fenomene statice. Şi nu este aşa. Situaţia-i asta: orice încercare de organizare a celor din industria de automobile, a fost combătută prin terorismul organizaţiilor secrete.

— Despre Marchuk se ştia că e membru de partid: despre mine, nu se ştie.

— Marchuk a fost omorât pentrucă organiza un sindicat şi nu pentrucă era membru al cutărui sau cutărui partid. Trebuia să ştii asta. (Se aplecă, punându-şi mâna pe genunchiul lui Princey.) Ascultă-mă, argint viu, Liga Drepturior Omului a fost informată că în ultimele şase luni s'au petrecut peste douăsprezece agresiuni la Pontiac, Lansing şi Flint. Şi niciuna n'a fost îndreptată împotriva unui comunist. Sectorul nostru este cel vizat.

Princey rămase pe gânduri o clipă:

— Crezi că e vorba de aceeaşi bandă?

— Nu cred, dar cine ştie? Mai degrabă par a fi nişte organizaţii locale. Da, ştiu că incidentele astea devin tot mai numeroase şi atunci când un tovarăş ca tine face o muncă sindicală în cuprinsul unei întreprinderi ca *Jefferson*, trebue să luăm măsurile de prevedere elementare.

— Orice ar fi, Jesse tot nu-mi place.

Turner dădu din umeri:

— Fii om de înţeles, Princey, nu te lăsa dus de porniri. Eu pot cere Biroului să ia o hotărâre în privinţa asta. Dar n'aş vrea să procedez astfel: cu cât vor fi mai puţini membri de partid în curent cu lucrurile astea, cu atât va fi mai bine. Între timp, până când sindicatul va fi cât de cât organizat, situaţia ta este de asemenea natură încât trebue să luăm unele măsuri. (Se uită la ceas). — Trebue să plec. Vrei să-l chemi?

Princey coborî din maşină şi se îndreptă spre restaurant. Turner îl urmărea cu atenţie. Mersul acesta aparte… Un umăr puţin lăsat, corpul aplecat înainte ca şi cum s'ar fi grăbit. Nu mai încăpea îndoială: Princey era o fiinţă complexă. Pe de o parte, inteligent, dârz la muncă, plin de convingere, bun organizator şi cu capul bine aşezat pe umeri; pe de altă parte, grozav de individualist, neputându-se devota cu totul Partidului. Bineînţeles, se supunea hotărârilor luate, dar asta

era prea puţin. Pentru un comunist, disciplina trebue să fie un lucru acceptat, făcut din înţelegere şi fidelitate. Nu putea fi sigur de Princey. Totuşi, de câţi tovarăşi poţi fi sigur mai dinainte? se întreba el. Până când un om n'a fost încercat, trebue să păstrezi întotdeauna un pic de îndoială asupra lui; nu poţi şti niciodată cine va şovăi într'o încercare sau cine va ieşi învingător, cine se va sătura de luptă sau cine se va căli. Cu toate acestea, Partidul n'avea ce face şi trebuia să-i primească pe toţi cel plămădiţi din acelaş aluat ca Princey.

Princey se întoarse urmat de Jesse, care abia-şi târa picioarele.

— Nu credeam că-i atât de târziu; mi se pare că va trebui să mă conduceţi la gară, spuse Turner.

— Of, doamne! oftă Princey. Şi eu am întârziat; trebuia să fiu la Will încă de acum un ceas. Şi voiam să mă întorc, măcar de data asta, mai devreme acasă. Nu s'ar putea să te lăsăm într'o staţie de tramvai?

— Nici gând de aşa ceva. Nu pot să lipsesc dela şedinţa asta.

— Bine. Ia-o mai repede, Vandermill.

— La ce oră pleacă trenul? întrebă Jesse.

— La 7,35. Acum e 7,20.

— A! Până atunci ajungem, spuse Jesse. În altă zi nu m'aş prinde s'o fac, din pricina circulaţiei, dar cum e duminică, o să ajungem precis.

— Vandermill, bolidul, murmură Princey. Adoarme la volan şi conduce maşina ca o broască ţestoasă. Nu eşti niciodată, chiar niciodată obosit de şedinţe, Paul? adăugă el.

Turner schiţă un gest:

— Ba da, desigur.

— Cred că după cincisprezece ani, tu…

Se întrerupse.

Turner zâmbi.

— Numai cincisprezece, Princey? Dece devine un om comunist? Nu din dorinţa de a lua parte la

şedinţe de dragul şedinţelor!

— Crezi? răspunse Princey ironic.

— Ei, doamne! Am trăit timp de cincisprezece ani viaţa cea mai fericită pe care poate s'o trăiască astăzi cineva! (Vorbea cu mândrie). Ştii ce m'a făcut să devin şi mai face încă şi acum din mine un comunist? Nu marile nedreptăţi, cum ar fi războiul sau contradicţiile puternice, sguduitoare.

Pe cât de năvalnic începuse, pe atât de brusc se opri.

— Ei?

Turner dădu din umeri încurcat.

— Aş vrea să ştiu.

— Faptul că am înţeles nefericirea de fiece zi, Princey… (îşi căuta cuvintele). Rănile ascunse, ştii?… Mizeria de fiecare zi, care te macină… putreziciunea fizică şi morală… Decăderea unui popor, a unei ţări… Şi toate astea – fără niciun rost!… Iată care este crima: inutilitatea lor. Timp de cincisprezece ani, lucrurile acestea au dospit în mine. Mă gândesc uneori că, puse grămadă, aceste suferinţe s'ar ridica mai sus decât munţii şi că, în orice caz, mistuesc mai multe vieţi decât toate războaiele laolaltă.

Princey rămase tăcut, uitându-se cu atenţie la ochii aceia cu pleoape grele, la faţa puternică, dârză, deosebit de expresivă şi gânditoare.

— Ştii cum măsoară astronomii distanţele? întrebă Turner. Folosind noţiunea de an-lumină: distanţa pe care o parcurge lumina într'un an. O sută optzeci şi şase de mile pe secundă, înmulţite cu toate secundele dintr'un an. Iată cum vor măsura istoricii viitorului zadarnica suferinţă îndurată de popoare în perioada capitalistă.

— Şi eu mă gândesc la asta, dar într'alt fel, spuse Princey agale. În fiecare noapte, în timp ce Jesse şi cu mine ne îndreptăm spre uzină, fumez o ultimă ţigară. O aprind în dreptul postului de benzină dela jumătatea drumului; ştiu că de aci încolo îmi mai rămâne tocmai atâta timp cât să

fumez' o ţigară, şi că până la sfârşitul lucrului n'o să mai pot trage niciun fum. În fiecare noapte, de câte ori arunc ultima ţigară, Jesse îmi spune: „Şi acum, eşti iar un număr, măi fârtate!“ Ei drăcia, dracului! Nici nu ştii cât mă turbură vorba asta! La fiecare douăzeci şi patru de ore, cincizeci de mii de oameni intră în uzină şi devin cu toţii nişte numere. Niciunul dintre noi nu este om din nou decât după opt ore, când ieşim dela lucru. Nu ştiu cum să tălmăcesc mai bine ceeace simt, dar in inima mea ştiu că de câte ori spune: „Eşti un număr“, Jesse îmi dă de veste că totul merge prost. Când nu eşti decât un număr, pot să te muncească, pot să te tragă de limbă sau să-ţi micşoreze salariul sau să-ţi spună că eşti concediat. Nu eşti decât un număr şi o pereche de braţe. N'ai voie să râzi, nici să vorbeşti, nici să fumezi, nici să te duci la privată. Şi îmi dau seama că ăşti cincizeci de mii de inşi se vor speti muncind până în ziua când vor ajunge să fie altceva decât numere. Şi dacă lucrează pentru sindicat, o fac pentrucă sindicatul le trezeşte nădejdile. Iată ce înseamnă Partidul pentru mine. Aceleaşi nădeji, dar mai puternice. Şi atunci când Partidul ajunge să facă schimbarea asta într'un biet om ca mine, pentru el e un câştig important.

Rămaseră din nou tăcuţi.

— Betsy şi cu mine am dori să avem un copil, spuse Princey. N'ai avut copii?

— Am doi flăcăi.

— A!.

— M'am despărţit de nevastă-mea. Unul dintre băieţi stă cu ea, în Wisconsin. Am avut acolo o fermă doi ani de zile. Celălalt… (faţa i se lumină) a intrat în Partid din propriul lui îndemn. Sunt doi ani de când a intrat fără să spună nimic. Face parte din Tineretul Comunist.

— Nu ştiam. Cum se face că nu-l cunoaşte nimeni?

Turner începu să, râdă.

— E îndrăgostit de o fată din Pasadena şi lucrează acolo. Nu putea să găsească una aci, păcătosul.

— Cred că ar fi bine s'o apucăm prin Woodward, strigă Vandermill dela locul lui, e drumul cel mai drept, nu?

— Bun, spuse Turner.

Pe urmă, deodată, luă iar tonul acela impersonal, făcând să se curme apropierea vremelnică dintre ei.

— Era să uit, Princey. Unde este articolul pentru *Buletinul Partidului*.

— Nu-l am.

— Dece? Trebuia să-l dăm încă de-acum două numere.

— Paul, am muncit ca un câine. — Mi-a fost peste putinţă să-l fac.

Turner oftă.

— Bine-ţi mai stă, Princey. Ţi-aduci aminte ce ţi-am spus când am vorbit prima oară de articolul ăsta?

— Nu.

— Ţi-am spus că ni s'a cerut o notă privitoare la metodele de organizare a sindicatelor din industria de automobile şi că tu erai unul dintre cei mai indicaţi s'o faci. Dar ţi-am spus totodată că te ştiam foarte ocupat şi că ar fi poate mai bine să-l lăsăm pe Ketchum s'o scrie în locul tău. Ţi-aduci aminte?

O scurtă pauză…

— Da.

— Dar tu ai spus „nu“. Ai spus că vrei s'o faci şi c'o să-ţi găseşti timp. Au trecut şase săptămâni de atunci. Spune-mi, te rog, vrei s'o scrii sau nu?

— Să o scrie Ketchum.

— Bine.

Turner scuipă guma de mestecat, luă o altă bucată şi-i desfăcu hârtia. Îi oferi una şi lui Princey, care mormăi ceva refuzându-l. Se lăsase între ei o tăcere stânjenitoare.

După ce coborî din maşină, Turner se mai opri o clipă, îşi dădea seama cu părere de rău că, atât timp cât ţinuse întrevederea lor, nu făcuse decât să-i aducă lui Princey tot felul de critici, fireşte îndreptăţite; dar parcă, totuşi, întrecuse măsura.

— Ascultă, Princey, spuse întorcându-se spre el. Un Partid, ca al nostru este ceva complex (şovăi, şi-şi duse mâna la tâmplă). Oamenii, neînţelegerile, ciocnirile… Despre astea nu se scrie nimic în lucrările noastre teoretice. Dar sunt inevitabile. Să nu mă înţelegi greşit. Sunt brutal, aşa e, ăsta e unul din cusururile mele. Şi dacă te critic, o fac numai pentrucă ştiu că face să-mi dau osteneala asta cu tine.

Îi întinse mâna.

— Pe curând, băiete.

Princey zâmbi.

— La revedere, Jesse.

Princey îl urmări cu privirea. Turner era un munte de om. Vântul îi vânzolea părul des şi blond. O bucată de şapcă îi ieşise afară din buzunarul pardesiului. Omul acesta avea o personalitate puternică, a cărei pecete o purtau până şi ultimele lui cuvinte. Intenţia lui fusese prea vădită pentru ca Princey să n'o fi desluşit. Îi făcuse bine totuşi.

Acum, când discuţia se terminase, îi părea rău de atitudinea pe care o avusese tot timpul. Îşi dădea seama că ar fi trebuit să vorbească mai deschis în legătură cu şcoala. Simţise că umbla cu ascunzişuri chiar în momentul când începuse să vorbească. Totuşi, continuase. Dece? Oare din trufie? Iată un cuvânt pe care Turner îl folosise de mai multe ori, repnoşându-i că era semeţ, lipsit de simplitate. El, însă, nu se socotea aşa. Putea să afirme cu tărie că Turner se înşela.

— Ei, ia spune, fârtate, întrebă Jesse, tot cu capul în lună eşti? Nu vrei să mergi la şedinţă?

Princey ridică privirea.

— Aha, uite-l pe comisarul Vandermill!

Jesse începu să râdă.
— Nu vrei să vii lângă mine?
— Ba da.
Sări în picioare şi încălecând spătarul canapelei fu alături de Jesse.
— Altădată să nu mai faci asta, îl luă Jesse la rost. Se strică pernele dacă le calci în picioare.
— Iertare, Vandermill, n'am să mai fac.
— Nu e nimeni în urmă? întrebă Jesse neliniştit
Princey se întoarse.
— Nu. Dar ce-i asta? Nu poţi să te uiţi în oglindă?
— O! Când conduc nu mă bizui eu pe oglindă. E mai prudent aşa.
Princey duse mâna la faţă făcând o mutră disperată.
— Ştii, mi-ar fi plăcut să nu fi fost şedinţă astă seară, spuse Jesise. Trebue să vină fratele meu, pe care nu l-am mai văzut de şase luni.
— Unde stă?
— La Chicago.
— E în Partid?
— Nu. Am încercat să-l hotărăsc, dar nu vrea.
— Ei, opreşte! spuse deodată Princey.
— Dece?
— Opreşte, nătăraule!
Jesse frână:
— N'am văzut niciun semnal!
— Nu vezi cum stau automobilele la rând?
Jesse dădu înapoi maşina. Apoi o porniră iar.
— Despre ce era vorba? întrebă el.
— Nu ştiu…
— Era ceva important… A, da, fratele meu.
Avea o mutră serioasă. Şedea la volan încordat, ţeapăn.
— Cred că deaceea nu l-am putut niciodată convinge pe fratele meu, pentrucă are idei burgheze.
— Adevărat? spuse Princey cu ironie.

— Întocmai. Ştii, chiar în preajma crizei, strânsese bani şi deschisese un restaurant lângă un parc din Chicago. Şi a dat faliment, înţelegi? Din pricina asta a început să gândească ca un patron, înţelegi?

— Da, spuse Princey.

Era cu mintea aiurea, se gândea la Betsy. Probabil că în momentul acela termina de măturat sau se apucase să cârpească.

— Lucrează acuma la *Armour*, fabrică de conserve de carne, continuă Jesse. Dar tot mai nădăjdueşte c'o să ajungă iar patron.

«Ce ar fi spus Betsy dacă el ar fi primit să urmeze cursurile acelea?»

—… N'o să intre nici măcar în sindicatul de acolo, care deabea se înfiripă. Spune că n'are de gând să-şi piardă slujba. Iar eu îi apun că, dimpotrivă, numai sindicatul îi poate apăra cu adevărat interesele şi că, oricum, este de datoria lui să-şi ajute tovarăşii. N'am dreptate, Princey?

„Of, doamne! gândea Princey, o să fiu silit să-i ascult trăncănelile toată seara, şi la întoarcere, tot aşa!“

— Asculţi? îl întrebă Jesse neliniştit.

— Da, da.

— I-am spus că părerile lui despre sindicat sunt ale unui oportunist. Nu crezi că am mers cam departe, Princey?

— Ascultă, cred că e păcat să nu petreci seara asta cu fratele tău.

— L-am anunţat, ştie că am o şedinţă de celulă.

— Probabil că ai însă o grămadă de lucruri să-i spui.

— A! Desigur! Dar nu cred că ăsta e un motiv destul de puternic ca să lipsesc dela o şedinţă de celulă. Ce părere ai?

— Ba da, ba da!

— Eu nu cred, Princey.

— Ascultă-mă, sunt secretar de celulă, aşa că ştiu mai bine decât tine. Ce zici?

— Dar nu vreau să pierd o şedinţă. Învăţ o mulţime de lucruri acolo.

— Haide, Vandermill, stărui Princey. Pentru un comunist e o datorie de căpetenie să recruteze noi membri de Partid. Aşa că după ce mă conduci pe mine ai face mai bine să te înapoiezi acasă şi să cauţi să-l convingi pe fratele tău.

— Şi cum să te las singur la întoarcere?

— Treizeci şi doi de ani în şir m'am întors singur acasă. În orice caz, poate şi altcineva să mă însoţească.

— Dar nu-i tot una. Sunt dator să te întovărăşesc pretutindeni. Aşa mi-a spus Paul.

— Acum, ascultă la mine. Cred că nu-ţi place să faci un lucru în mod mecanic?

— Nu.

— Şi totuşi, aşa faci, Jesse. De vreme ce mă însoţeşte cineva până acasă, nu e acelaş lucru?

— Dar s'ar putea să nu te însoţească nimeni. Şi atunci! Paul mi-a dat ordinul ăsta, protestă Jesse, nenorocit.

— Iar eu îţi dau alt ordin. Nu mai încape discuţie. Chiar dacă rămâi, tot n'am să mă întorc cu tine. Trebue să-ţi dau o lecţie ca să te înveţi minte să nu te mai porţi ca un automat.

— Bine! Dacă o iei aşa, spuse Jesse şovăind. Îmi pare rău, însă, că n'am discutat despre asta mai întâi cu Paul.

— *Schluss*! Asta, pe nemţeşte, înseamnă: am terminat.

Se opriră în faţa casei lui Carmichael. Era o clădire cu două etaje, foarte asemănătoare aceleia în care locuia Princey.

— Atunci, la revedere, tovarăşe comisar. Vezi de-o convinge pe sora ta… ă… fratele tău am vrut să spun.

— La revedere, răspunse Vandermill cu o mutră de înmormântare. Cred că Paul n'o să mă ia la ocară pentru asta.

Princey zâmbi şi o luă din loc înainte ca Vandermill să-şi schimbe părerea. În timp ce aştepta să i se deschidă uşa, se întreba ce chestiune ar putea tăia de pe ordinea de zi ca să termine mai repede…

— Noroc, Zybisco! spuse el vesel, în timp ce Will Carmichael îi deschise uşa. Ce mai nou pe la bursă?

CAPITOLUL V

Duminică,

ora 19

În salonul lui Kellog duduia un foc bun, întregind confortul încăperii. Scaunele şi perdelele erau de culoare roşie închisă. Reproduceri de gravuri vechi franţuzeşti, alese cu un gust pe care numai o femeie îl poate avea pentru dichisul casei, erau agăţate pe pereţi. Contrastul dintre cadrul acesta burghez şi răvăşala din pivniţa pe care abia o părăsise, îl surprinse pe Grebb. Rămăsese acolo un ceas încheiat după sfârşitul ceremoniei, ca să asculte discuţiile înfierbântate ce se iscaseră. Kellog oferise participanţilor o jumătate de butoiaş de bere, şi limbile se deslegaseră. Pivniţa însăşi căpătase un alt aspect. Când se aprinseră luminile

îşi dăduse seama că, mai înainte, fusese odaia de joc a copiilor; pe pereţi se mai vedeau încă nişte desene nostime făcute cu creionul, totuşi, privindu-l pe Kellog, care şedea acum în picioare lângă foc, cu un pahar de coniac în mână, se gândi că în fond există o unitate între aceste contraste. Existenţa unor contradicţii ca acestea ţineau de însăşi natura perioadei istorice pe care o trăiau.

— Nu mai trebue să-ţi spun că am fost încântat de felul în care ai vorbit în după masa aceasta… încântat!… spuse Kellog cu o faţă strălucitoare.

Grebb schiţă un gest cu mâna.

— Ne aşteaptă succese răsunătoare, Jeffrey… Bineînţeles, acum trebue să-ţi punem în aplicare propunerile.

— Desigur.

Kellog atinse punctul capital al problemei.

— Ce părere ai? Eşti pentru recrutare?

— Nu, deşi aş vrea să-ţi vorbesc şi despre asta…

El şovăi un moment. Ştia unde voia să ajungă, dar nu prea ştia ce metodă să întrebuinţeze. Se hotărâse să nu plece până ce Kellog nu va cădea de acord în privinţa legăturilor cu Legiunea.

— Harvey, voiam să-ţi vorbesc câteva minute între patru ochi pentrucă, drept să-ţi spun, întrunirea de azi nu m'a satisfăcut pe deplin.

Kellog se arătă surprins:

— Dece?

— Pot să te întreb ceva? Cum ţi se pare trăsnaia pe care Curry a pus-o la cale?

Făcea aluzie la faptul că, după reuniune, se luase hotărârea – primită, de altminteri, cu entuziasm – ca librăria comunistă din oraş să fie aruncată în aer. Curry plecase împreună cu alţii la faţa locului, fără să mai aştepte sfârşitul întrunirii. Aveau de gând să introducă explozibilul noaptea târziu.

— Dece? E o idee grozavă, spuse Kellog. Sunt gata să recunosc că o parte din criticile lui Curry

erau pe deplin îndreptăţite. N'am fost destul de activi la Detroit.

Grebb tăcea.

— Cred că nu eşti nemulţumit din cauza asta?

— Ba da. Şi pentru alte motive încă. Diverse lucruri pe care le-a spus Curry în legătură cu Toledo şi care au fost luate din nou în discuţie la sfârşitul întrunirii.

— Şi anume?

— Ca să vorbim deschis, după cum am putut să văd astăzi Legiunea noastră nu este nici mai mult nici mai puţin decât o bandă de terorişti.

Kellog râse:

— E absurd!

— Şi eu sper că nu e aşa. Dar am auzit vorbindu-se de ciomăgeală, de împuşcături, de bombe. Şi pe cât se pare, nimic din toate astea nu poate fi motivat de anumite împrejurări excepţionale. Ce înseamnă asta?

Kellog se aprinse la faţă.

— Legiunea Neagră este o armă politică în luptă împotriva duşmanilor noştri. În lumea asta, ţinând discursuri, nu ajungi nicăieri. E o prostie să-ţi închipui că activitatea noastră ar avea vreo asemănare cu gangsterismul. Iartă-mă, dar aşa este.

— Ce crezi c'o să obţineţi cu expediţiile acestea nocturne despre care am auzit vorbindu-se? Îţi amintesc că atunci când mă tot pisai să-mi dau adeziunea n'ai pomenit nimic despre aceste lucruri.

— Era şi firesc. Activităţile organizaţiei noastre sunt secrete. Atunci când recrutăm noi aderenţi, o facem pe bază de principii. Considerăm că acordul în privinţa principiilor atrage după sine şi acordul privitor la metode.

— E ceva care, în cazul meu, nu se potriveşte.

— Păcat, tare păcat, răspunse Kellog cu indiferenţă. Cred că va trebui să fii de acord.

— Dacă nu?

— Ai să fii silit.

— Mai există o posibilitate.

— Nu văd care.

— Să-mi dau demisia.

Kellog avu un râs care-l făcu să îngheţe.

— Nimeni nu părăseşte Legiunea Neagră. Dacă ai fi fost atent când s'au citit în timpul iniţierii articolele statutului nostru ai fi ştiut-o. Am avut câteva încercări de felul ăsta. Cei în cauză au avut dece să se căiască.

Grebb aprinse o ţigară. Fuma în tăcere, furios din pricina neaşteptatei manifestări de autoritate a lui Kellog. Înainte de iniţiere, raporturile lor fuseseră cu totul altele. Această încercare de a-l domina, chipurile în numele poziţiei lui oficiale, era prostească şi supărătoare.

— Sfinte dumnezeule! spuse Kellog. E o ruşine! Cum de îndrăzneşti măcar să te gândeşti la o demisie?

Faţa lui Grebb era împietrită, de nepătruns.

— Nu m'ai înţeles, Harvey.

— Adevărat?

— Da. Nu vreau să demisionez. Nici nu mă gândesc la aşa ceva. Dar nu văd cum expediţiile nocturne ale Legiunii Negre ar fi nimerite sau folositoare din punct de vedere politic.

— Vrei să spui că exterminarea duşmanilor noştri nu e politiceşte indicată?

— Nu, dacă momentul nu e bine ales.

— Şi care ar fi, după dumneata, momentul potrivit?

— Momentul în care veţi fi gata să daţi o lovitură pentru a lua puterea. Nu acum.

Kellog rămase nemişcat, privindu-l ţintă. Străbătu încăperea şi se apropie de el. Pentru a doua oară în ziua aceea, Grebb fu izbit de râvna ce se întipărea, tocmai când te aşteptai mai puţin, pe chipul lui, ca şi cum emoţia lui ar fi izvorât din adâncuri. Îşi aminti de un tablou pe care-l văzuse cândva şi care înfăţişa un schimnic în extaz, un

martir care îndura cu voluptate chinurile. Se simţi neliniştit.

— Cum îţi explici dumneata această neaşteptată stăruinţă pentru o campanie de recrutare în mase? întrebă Kellog, silindu-se să-şi stăpânească turburarea ce i se zugrăvea pe faţă. Asta nu mai înseamnă huzur.

Glasul lui scăzu; nu se mai auzea decât un murmur pătimaş.

— S'ar putea să ne vedem foarte curând siliţi să pornim la atac. Acum înţelegi mai lămurit cum stau lucrurile?

— Nu. Ce vrei să spui?

— Avem motive să credem că duşmanii noştri sunt pe cale de a pregăti o revoluţie năprasnică, spuse Kellog. Asta-i tot. *Iar noi avem de gând să luăm înainte de asta puterea în mână*.

— Tot nu înţeleg.

— Şl dece, păcatele mele?

— Cum veţi pune mâna pe putere, şi când?

— Sorocul atârnă de felul în care se vor desfăşura evenimentele. Ştim însă de pe acum ce metodă vom întrebuinţa. Legiunea Neagră Americană va porni asupra capitalelor federale. Vom ridica drapelul libertăţii, ne vom scutura de comunişti, O. C. de socialişti, de toţi duşmanii Americii. Şi toată America albă şi protestantă va fi cu noi!

— Crezi că lucrul acesta se va întâmpla curând?

— S'ar părea că da.

Grebb se stăpâni.

— Legiunea Neagră este organizată îndeosebi în două state: Ohio şi Michigan; chiar dumneata mi-ai spus-o. Cum vă închipuiţi c'o să puteţi porni asupra capitalelor federale?

Kellog zâmbi.

— Îngădue-mi să-ţi dau câteva exemple din istorie: atacul corăbiilor cu ceai din Boston[1] care a fost săvârşit de vreo 12 oameni şi care a făcut să se ridice o naţiune întreagă.

[1] Incident prin care a început războiul de independenţă al St. Unite.

Un singur om a strigat: „Libertate sau moarte!“ şi strigătul acesta a fost auzit de 13 state! Dumneata ştii câţi fermieri erau la Lexington? Ştii ce a făcut John Brown pentru a trezi America? Când va sosi pentru Legiunea Neagră momentul să intre în acţiune, ţara întreagă va merge cu ea!

— Veţi fi măturaţi de pe faţa pământului, spuse Grebb cu un glas tăios şi hotărât. Veţi fi striviţi ca nişte gângănii!

Kellog se strădui să-şi păstreze calmul şi se uită la el neîncrezător.

— Vorbeşti serios? Dumneata nu crezi că vom izbândi?

— Să cred c'o să puneţi foarte curând mâna pe putere? Asta-i o socoteală nesăbuită.

— Şi eu care credeam că eşti de ai noştri! exclamă Kellog. Îmi închipuiam că ai fost cucerit de idealul nostru şi crezi în el.

— Cucerit de ideea unui putsch de cafenea… Doamne! Nu ştiu de unde să încep. Să ştii un lucru însă: nu vreau să am nici cel mai mic amestec în treaba asta.

Kellog se îmbăţoşă.

— Trebuia să fie printre noi şi doi, trei inşi pe care să nu ne putem bizui, trebuia să ne aşteptăm la asta. Deocamdată faci parte din Legiunea Neagră. Iar când vei primi ordinul să ne urmezi, ne vei urma.

— Aşa crezi?

Kellog îşi agita braţul ca apucat.

— Ştiţi cum se pedepseşte la noi nesupunerea?

— Nu uitaţi că aveţi nevoie de mine.

— Nu e nimeni mai tare ca Legiunea Neagră, urlă Kellog înfierbântat. Nimeni, nici dumneata, nici eu, nici chiar Vergil Effinger! Ai făcut un legământ şi – ţi-o spun – ai să-l ţii.

Grebb se stăpâni. Îşi dădea seama că cearta lor întrecuse orice măsură; nu voia să intre făţiş în conflict cu Kellog. Ceeace aflase după masă îl hotărâse să se ţină departe de acţiunile Legiunii Negre. Asta urmărea în primul rând, iar nu să rupă cu totul relaţiile cu Kellog. Faptul că organizaţia aceasta îl dezamăgise din punct de vedere politic, nu însemna că ea nu i-ar fi putut fi de folos într'o oarecare măsură. După cum faptul că, împotriva tuturor aşteptărilor, Kellog se dovedea un om neînduplecat, nu însemna că nu s'ar fi putut sluji de el. Acum, însă, îşi dădea seama că lucrurile astea trebuiau mânuite cu mai multă dibăcie decât îşi închipuise.

— Ei haide, Harvey, spuse el împăciuitor: şi de data asta văd că e o neînţelegere la mijloc, că doar nu degeaba am intrat în Legiunea Neagră! Cred în Legiunea Neagră. Socotesc că am şi dovedit-o.

— Bine. Dar e grozav de primejdios pentru un membru al Legiunii – oricine ar fi el – să fie nesocotit în vorbă, şi nu strică s'o afli dela început. Noi suntem o organizaţie militară care are de îndeplinit o misiune istorică. Trădătorii şi cei ce se lasă pe tânjeală sunt pedepsiţi după cum o merită.

— Aşa şi trebue; sunt cu totul de aceeaşi părere. Dar aş vrea să mă asculţi o clipă.

— Ei?

— Eu nu critic treburile Legiunii, nici ideea că până la urmă ea va ajunge să conducă poporul american. Cred numai că nu sunteţi realişti în metodele pe care le folosiţi.

— Dece?

— Pentrucă se pare că socotiţi terorismul drept un scop. Şi terorismul nu poate fi în niciun caz un scop, numai o armă folositoare pe care trebue s'o întrebuinţezi cu măsură. Totuşi, după cum văd, el constitue temeiul acţiunilor voastre, şi asta e învinuirea pe care v'o aduc. Ca să ajungem un partid politic în stare să ia puterea în mână, avem nevoie de o mişcare de mase, organizată în mod

oficial. Vom avea, desigur, şi grupări de luptă clandestină. Da, după cum văd, activitatea oamenilor voştri se restrânge la nişte încăierări de gangsteri, lucru pe care nu l-am ştiut atunci când mi-am dat adeziunea.

— Iar teorii, spuse Kellog cu dispreţ. O vânturare de vorbe ca mijloc de agitaţie. Ce de cuvântări meşteşugite! La fiecare şase luni mai răsare un teoretician. Pentru mine eşti o cumplită dezamăgire, Jeffrey. Şi atunci dece crezi că se desvoltă organizaţia noastră? Dece mergem din succes în succes? Oare pentrucă ne ocupăm pe plan teoretic de problemele legate de interesele Americii, sau pentrucă ne străduim să facem ceva ca să le rezolvăm? Un om cinstit acţionează potrivit convingerilor lui! Ei bine! Noi credem în misiunea noastră! Ştim care sunt duşmanii noştri. Expediţiile noastre nocturne sunt însuşi temeiul organizaţiei noastre!

— Nicio mişcare politică largă n'a considerat terorismul ca un scop principal – în privinţa asta nu încape îndoială, Harvey.

Kellog începu să râdă:

— Iarăşi fraze! Lasă-mă să-ţi fac educaţia şi ia aminte la ceeace-ţi spun: Legiunea Neagră a fost întemeiată de un grup de idealişti pe care lucrurile ce se petreceau în America îi umplea de amărăciune. Oamenii aceştia simţeau până în adâncul inimii lor că America avea nevoie, în primul rând, de acţiune… fapte şi nu vorbe amăgitoare. Principiul acţiunii directe e cel care stă la origina Legiunii! Faptele Legiunii – şi nu discursurile ei – vor hotărî poporul american să pornească la luptă. Pleava societăţii o exterminăm fără cruţare, necontenit, şi nu ne vom pierde timpul tocmindu-ne ce să facem cu ea. Inima ne spune ce trebue să facem şi o vom face. Atâta ne ajunge. (Se întoarse la locul lui, în faţa căminului). Şi nici dumneata nu trebue să ceri mai mult. Totul e hotărât, îţi vom da toate posibilităţile să-ţi faci o

educaţie potrivit principiilor noastre, să te integrezi în asociaţia noastră. Dar să-ţi aduci mereu aminte de lucrul acesta: faci parte din Legiunea Neagră! De acum înainte vei primi ordine dela superiorii dumitale, ca oricare alt membru al organizaţiei.

Grebb făcu semn din cap, încuviinţând. Îşi dăduse seama că nu putea s'o scoată la capăt cu Kellog. N'avea de gând să înlăture organizaţia aceasta din câmpul lui de activitate politică, până ce nu va fi luat legătură şi cu ceilalţi conducători; deocamdată, însă, trebuia să cedeze.

— Harvey, spuse el degajat, vreau să fim înţeleşi asupra unui lucru; nu există o deosebire între punctele noastre de vedere. Admit, deasemenea, că mai am multe de învăţat. Şi, fără îndoială, sunt gata să primesc ordine.

— Foarte bine, spuse Kellog pe un ton mai prietenos.

Nu se simţea mirat în faţa acestei capitulări pe care o considera ca o izbândă personală.

— Aş vrea să-ţi cer, însă, ceva.

— Anume?

— Aş vrea să mi se dea voie să nu iau parte la întrunirile Legiunii Negre.

— Nu va fi prea greu pentrucă nu eşti încă membru.

— A!

— E adevărat că la iniţierea dumitale au fost de faţă membrii Legiunii, dar asta nu înseamnă că eşti îndreptăţit să porţi acest titlu. Va trebui să fii supus, ca oricare altul, la încercări pentru a-l căpăta. Totuşi, există şi întruniri la care iau parte toţi membrii Legiunii. Îmi închipui că nici la acelea nu vrei să asişti.

— Nu.

— Dece?

— Pe de o parte, treburile mele la uzină îmi iau foarte multă vreme…

— Suntem cu toţii foarte ocupaţi, îl întrerupse Kellog.

— Bine, dar munca de recrutare pe care o voi face la *Jefferson* în cadrul mişcării, va fi o muncă de fiecare clipă.

— Aşa e.

— La drept vorbind, după mine, cu cât vor fi mai puţini membri care să cunoască legăturile mele cu organizaţia, cu atât va fi mai bine.

— Bine!… Voi interveni să se ţină seama de cererea dumitale. Fireşte, câteodată mai facem unele aranjamente în cazuri speciale, când ni se cere aşa ceva.

— Mulţumesc, Harvey.

Kellog zâmbi liniştit.

— Nici nu ştii cât de întinsă e reţeaua noastră. Avem legături puternice. Clubul republican este în întregime al nostru. Avem în listele noastre anumite nume care te-ar uimi. Am intrat în tratative până şi cu câteva înalte personalităţi din armată şi din marină. O! Ştim, desigur, cu cine avem de a face. Bineînţeles că pentru nişte oameni ca ăştia există aranjamente speciale.

— Bine.

— Dar, adăugă el, întunecându-se la faţă, atunci când vei fi chemat la o întrunire, să ştii că va fi un motiv temeinic.

— Înţeleg… desigur.

— Trebue neapărat să înţelegi.

Se auzi soneria. Kellog se încruntă.

— Iartă-mă o clipă, spuse el şi ieşi.

Grebb rămase să se gândească la cele discutate. Nu avea nimic împotriva faptului că Kellog îl socotea sub dominaţia lui, dar nu se gândise niciodată că legăturile lor vor lua o astfel de întorsătură. Intrase în Legiune sub îndemnul unui anumit sentiment de oportunism, dar dacă nu era cu ochii'n patru, toată treaba asta putea deveni un viespar. Dece oare oameni de soiul lui Kellog erau stăpâniţi de neastâmpărul ăsta nervos, de clocotul ăsta sentimental? Ce anume-l făcea să fie astfel?

Kellog se întoarse:

— Era un om afară care ţinea să-ţi vorbească, îl vesti el, mânios. Nu ţi s'a spus că nu trebue să spui nimănui nimic despre întâlnirea de azi?
— Asta am şi făcut.
— Atunci de unde ştia că eşti aici?
— Habar n'am. A spus cum îi chiamă?
— Frank.
— A! Uitasem… nicio grijă!
— Să-l ia dracu!… Aşa înţelegi dumneata să asculţi de ordinele primite?
— Ascultă, Harvey, Frank este mâna mea dreaptă. Nu mă duc nicăeri fără să-i spun. Ştie numai atât – că sunt aici. De altfel, am să-l conving să intre în Legiune, dacă-l veţi primi.
— Nu trebuia să-i spui fără să fi cerut voie!
— Îmi pare foarte rău, crede-mă… Totuşi, aş vrea să vorbesc cu el. Trehue să fie ceva important dacă a venit să mă' caute!
— Cred c'a plecat; i-am spus că a greşit adresa.
Grebb începu să râdă.
— Pun rămăşag pe o ţigară că n'a plecat. Frank e ca un câine de vânătoare.
Se apropie de fereastră.
— Ar fi în stare să dea târcoale casei o săptămână întreagă. Te supără dacă-l chem înăuntru?
— Nu, spuse Kellog, cam în silă. Vrei să vă las singuri?
— Te rog.
— Atunci, eu cobor; cred că ar fi timpul să plece toată lumea.
— N'avem mult de vorbit.
Kellog plecă. Grebb deschise uşa dela intrare, strigă şi în timp ce Speaight se apropia, începu să râdă încet.
— Te-a ocărât? Era Kellog.
— Tocmai căutam un loc pe unde să intru, răspunse Speaight vesel.
Era de statură mijlocie, destul de şui, cu spatele uşor adus, cum se întâmplă uneori când muşchii se

desvoltă prea mult. Eră un fost boxeur categorie uşoară, foarte cunoscut.

— Era cât pe ce să-l fac knock-out! Nu mi-a plăcut cum m’a luat.

Grebb râdea şi-i făcea semn să tacă. Închise porţile duble care dădeau în vestiar.

— Ce s’a întâmplat?

Speaight se aplecă puţin din şale ca să-i poată vorbi mai de aproape şi trosni din degete. Avea o faţă mică şi ascuţită, cu o expresie de veselie şi totodată de cruzime.

— Cred că o să putem pune mâna pe Lasham aşa cum am plănuit.

Grebb se lumină la faţă de bucurie şi-l apucă prieteneşte de braţ.

— De unde ştii?

— De data asta, nu mai e cu nătângul ăla. Mi-a telefonat George.

— Unde-i acum?

— Într’o casă dela capătul lui Hiamtramck, lângă uzinele *Dodge*. A mai fost acolo la şedinţe. George spune că a intrat singur şi că bivolul a plecat cu rabla lui.

— E cineva cu George?

— L-am trimis pe Herman.

— Aş vrea să te duci şi tu.

— O! Asta mă şi gândeam să fac. Mă duc îndată; voiam să te înştiinţez. Şedinţele lor ţin deobioei două ore, aşa că avem timp berechet.

— Şi acum ascultă, Frank, spuise Grebb serios. Dacă la întoarcere e însoţit de cineva, lasă-te păgubaş.

— Bine, dar băieţii s’au săturat să-l tot urmărească. Treaba asta ţine de şase săptămâni.

— Elt fir’ar al dracului, parc’ar mai avea altceva de făcut! Dacă nu-l putem înhăţa fără să simtă cineva, nu mă interesează. Nu uita asta.

— Nu, nu.

— Tu ce crezi?

Speaight trozni din degete.

— Până acum, n'am hotărât încă nimic; trebue să văd mai întâi cine-l întovărăşeşte şi cum o să se întoarcă acasă.

— Perfect. Rămâne în seama ta. Dar aminteşte-ţi: pentru mine va fi la fel de interesant luna viitoare, ca şi peste opt zile.

— Sigur, Jeff.

Grebb îl înghionti prieteneşte.

— Du-te şi fă treabă bună, tinere… Când am să-ţi spun ce s'a întâmplat azi după masă, ai să crezi că mi-a sărit o doagă.

— Vrei să-ţi dau un telefon?

— Numai dacă-l prinzi! Chiamă-mă dela vilă, oricât de târziu mi-e tot una… Va trebui să-l văd mâine.

Speaight părăsi odaia şi închise binişor uşa dela intrare. Grebb rămase locului, cu zâmbetul pe buze, jucându-se cu o şuviţă de păr pe care o tot înfăşură pe deget. Ştirea primită îl umplea de neastâmpăr. O clipă se întrebă dacă nu trebuia să-l informeze şi pe Kellog. Hotărî să nu spună nimic.

— Tată…

Se întoarse brusc. Glasul venea din hall. Ştia că era Adelaida, şi inima îi bătea zănatică.

— Tată!

Fata intră în odaie şi când îl văzu se opri cu răsuflarea tăiată. El nu spuse nimic. O sorbea din ochi. Era îmbrăcată într'o rochie de seară albă şi avea pe braţ o haină de blană. Aşa cum se întâmplase şi la prima lor întâlnire, Grebb se gândi că nu văzuse în viaţa lui o femeie mai fermecătoare.

— Halo! spuse ea roşindu-se.

— Ce mai faci, Adelaida?

— Ce cauţi aci?

— Am treabă cu tatăl dumitale.

— Nu cumva te duci la întrunirile lui?

Grebb simţi ceva ciudat, ca o turburare, în glasul el.

— Ce întruniri?

— O!… Nimic, nimic.
— Îmi dai voie să-ţi spun cât de fermecătoare eşti? Făcu un pas spre ea. Eşti…
Ea se dădu înapoi, râzând încetişor.
— Rămâi acolo, n'am încredere în dumneata.
El zâmbi.
— Avem o întâlnire mâine seară, cred că n'ai uitat?
— Poate că dumneata ai o întâlnire… eu nu prea ştiu să am vreuna.
Îşi bătea joc de el, încântată de puterea pe care simţea c'o are asupra lui.
— Ai să vii?
— N'am spus asta…
— Să nu întârzii!
Kellog intră. Se opri în pragul uşii, încruntat. Adelaida şi Grebb stăteau unul în faţa celuilalt şi în felul lor de a fi era ceva nelămurit care-l nemulţumea. Gelos cum era pe fiica sa, se întreba dacă nu cumva Grebb îi dădea târcoale.
Adelaida se întoarse, roşindu-se, şi începu să vorbească foarte repede.
— Îţi place rochia mea?
Se învârti pe loc, cu braţele ridicate.
— E foarte frumoasă. Logodnicul tău vine să te ia? spuse Kellog apăsând pe primul cuvânt.
Grebb zâmbi.
Neştiind dacă vorbele lui nu cuprindeau cumva o mustrare, Adelaida răspunse:
— N'am vrut să se obosească până aici… pot să iau maşina?
— Da.
— O şterg; am întârziat. La revedere, domnule Grebb.
Îl cinsti cu zâmbetul acela convenţional pe care-l afişa în lume, fără să-i întindă mâna. Înainte de a se întoarce spre tatăl ei, timp de o secundă privirile se încrucişară cu cele ale lui Grebb; avea ceva răutăcios în ochi. Apoi îl sărută pe tatăl ei.

— La revedere, tată. Nu mă aştepta astă seară; pari obosit.

Adelaida ieşi din odaie cu un pas mlădios şi mândru, petrecută de privirile grele de dorinţă ale lui Grebb. Suferea c'o vede plecând.

— Fiica dumitale este foarte frumoasă, spuse el cu un aer nepăsător.

— Da. Ştii că se mărită în curând?

— Ştiu. Logodnicul ei mi-a plăcut. N'ai vrea să mai vorbim puţin despre chestiunea aceea cu recrutarea? Am una sau două sugestii de făcut.

Kellog încuviinţă încântat:

— Desigur… Omul dumitale a plecat?

— Da. După părerea mea, trebue neapărat să începem prin a-i câştiga pe contramaiştrii şi pe cei din poliţia uzinei. Eşti de acord? Mi se pare că…

— Mă ierţi o clipă.

Kellog se ridică repede şi se duse să deschidă fereastra:

— Adelaida, strigă el, Adelaida!

Maşina, care abia pornise se opri.

— Am uitat să-ţi spun că frânele trebue strânse. Ai grijă!

Grebb o auzi răspunzând încetişor:

— Ce spui, tată? Închipueşte-ţi că băgasem şi eu de seamă!

— Fii atentă, funcţionează foarte prost.

— N'avea grijă.

Kellog închise fereastra şi rămase o clipă locului.

— Cred c'o să ningă… (Îşi trecu mâna peste faţă)… Iarna mă apasă. Tristă. Nu ţi se pare?

— Nu tocmai.

— Uneori am, impresia că nimeni nu mai ştie în America ce înseamnă soarele; e ca şi cum am trăi într'o iarnă veşnică.

Grebb se juca, înfăşurându-şi pe deget o şuviţă de păr.

„Într'o lună, gândea el, am să mă joc cum vreau cu sentimentalul ăsta“.

— Într'o zi va răsări din nou soarele deasupra țării noastre. Pentru asta însă, va trebui mai întâi să curăţim locurile.
— Ce-ar fi să stăm de vorbă în privinţa recrutării? întrebă Grebb politicos.

CAPITOLUL VI

Duminică, ora 23,30

O ceată uşoară începuse să se lase deasupra oraşului. Se înfăşură în jurul felinarelor, pierea destrămată de vânt, pentru a se întoarce iar, în valuri plutitoare. Timpul era friguros şi foarte umed.
Princey ieşi în stradă căscând. Venise obosit, iar acum se simţea înviorat de şedinţa care se desfăşurase minunat de bine. Se remarcaseră progrese în munca sindicală.
Respiră adânc, apoi căscă din nou. Tocmai atunci Ambrose Bishop cobora cele câteva trepte dela intrare; Princey se întoarse spre el și-i spuse:
— Spune drept, nu ţi-e greu să mă conduci?
— Nu. Dece mi-ar fi greu?
Bishop fusese de curând primit în celulă; era un negru de treizeci de ani, nu prea înalt şi destul de voinic. Era măturător la *Jefferson*. Nu era cine ştie ce treabă grea, dar era o muncă prost plătită, pentru care nu se angajau decât negri.
— Am s'o iau pe strada Harper, Princey, aşa că nu fac niciun ocol.
— Te-am auzit spunându-i lui Will că eşti obosit. Nu mă gândeam să merg cu maşina, şi dacă nu eşti prea…
— Ba nu, nu… Pentru mine e un fleac. Nu-mi trebue decât cinci minute ca să te duc până la

tramvai; în schimb, tu câştigi mult mai mult timp. Iei tramvaiul din piaţa Joseph?

— Dacă mă duci până acolo, e perfect.

Când ajunseră la maşina lui Ambrose, Princey se dădu un pas înapoi şi fluieră cuprins de admiraţie.

— Măi să fie, Ambrose, de unde ai găsit biştari pentru droşca asta?

Era o maşinuţă Ford ce părea abia scoasă din fabrică. Până şi cauciucurile erau noi.

Bishop începu să râdă, scărpinându-şi obrazul. Avea o piele gălbuie cu câteva ciupituri uşoare de vărsat pe obraji şi pe bărbie.

— N'ai niciun frate? întrebă el.

— Nu.

— Ţi-ar trebui unul. E tocmai ceeace-ţi lipseşte, Printey.

— E maşina lui frate-tău?

— Îhâ!

— Mare noroc pe tine!

— Îhâ! Râdea descoperindu-şi dinţii de aur. Dar mi-o lasă tot timpul pe mână. Acum, frate-meu e bolnav. Ia uită-te: are radio, calorifer şi tot ce-i trebue.

— Modelele astea noi de acum sunt straşnice. O maşină, fie ea cât de mică, de azi, face mai mult decât un Cadillac de acum cinci ani. Aş da oricât să am un Plymouth. Sunt întradevăr nişte maşini pe cinste.

— Porcăriile astea mici merg repede, dar înghit foarte mult ulei, spuse Bishop. Sunt tare costisitoare.

— Aşa-s toate maşinile după douăzeci de mii de kilometri.

— Fordurile nu-s prea grozave.

— Motorul consumă prea multă benzină. Un Plymouth, asta-mi doresc.

Bishop o pomi, făcând să scârţâe pârghia vitezelor.

— Ei, apasă pă ambreiaj! spuse Princey.

Bishop începu să râdă.
—Mi-e lene.
— Dă-o dracului Ambrose, îi spuse Princey hotărât, dece-ţi baţi joc de maşină în halul ăsta? Ar trebui să fii mai atent când conduci. Strici cutia de viteze, şi aşa ceva te costă o avere.
Bishop râse din fundul gâtlejului. Se uita atent la reflexele aburite pe care le arunca lumina farurilor de-a-lungul şoselei lucioase.
— Nu mai e aşa frig acum, dar asta n'o să ţină mult. Ce timp ticălos aici la Detroit; se schimbă, dela ceas la ceas.
Ferestrele erau aburite de ceată şi picături mici se rostogoleau pe geamul dinainte.
— A fost o şedinţă straşnică, nu-i aşa? întrebă Princey. Când era cu Bishop se simţea stingherit. Băiatul ăsta avea întotdeauna un aer zâmbitor şi încurcat şi Princey nu-şi putea da niciodată seama dece; poate din pricina sfielii, ca nou venit printre ei ce era.
Partidul statornicise principiul egalităţii absolute între albi şi negri. Uneori, câte un nou venit se simţea descumpănit. Sam Stein, care lucrase în Sud, îi vorbise despre nişte membri de partid proaspăt recrutaţi printre negri, care la o şedinţă, numai în urma stăruinţelor se hotărâseră să se aşeze lângă tovarăşii albi.
— Da, fără îndoială, a fost o şedinţă straşnica, spuse Ambrose.
Îşi dădu pălăria pe ceafă, tot scărpinându-şi capul pleşuv şi gălbui.
— Willy este un om grozav, nu găseşti?
— A, sigur!
Cotiră, apucând-o pe strada Harper şi se opriră în faţa unui semnal roşu. Trotoarele erau pustii şi pe drum circulau puţine maşini. Ceaţa se îngroşa în jurul lor, din ce în ce mai deasă, destrămată din când în când de vântul care lăsa să se vadă strada până departe înainte. Pe urmă, o pâclă umedă cădea din nou.

— S'ar zice că suntem în avion, cu ceaţa aceasta.

— Te-ai urcat vreodată în avion? întrebă Princey.

— Nu, dar am văzut la cinema (Începu să râdă). Când eram copil, tata mare îmi spunea adesea că ceaţa este sudoarea negrilor. Tata mare era un harap tare şugubăţ, cum n'am mai cunoscut altul.

Princey şovăi o clipă, apoi deodată:

— Ambrose, n'ar trebui să vorbeşti aşa.

— Cum?

— Harap… Cuvântul ăsta-l folosesc patronii albi, ca să-i umilească pe oamenii de culoare. Noi, cei din Partid, nu-l întrebuinţăm niciodată.

Bishop tăcea.

— Nu te superi că-ţi vorbesc despre asta.

— Ei, na, cum să mă supăr!

Glasul lui avea ceva ascuţit.

— Vezi tu, Ambrose, Partidul nostru luptă să organizeze pe toţi muncitorii. Patronii se bucură atunci când ne văd desbinaţi; numai aşa ne pot avea în puterea lor şi ne pot asupri. Dacă eu am să-l fac pe unul „jidan“ şi acela o să-l facă pe altul „macaronar“, n'o să ajungem niciodată să ne unim. Partidul luptă împotriva tuturor prejudecăţilor de felul acesta, în sindicate, în uzină şi oriunde aiurea. Palrtidul afirmă că negrii trebue să capete drepturi depline de cetăţeni.

Bishop continuă să tacă. Princey se întrebă dacă nu cumva îl jignise. Totuşi, trebuise să spună lucrurile acestea.

— Ştii, Ambrose, că în curând o să înceapă un curs la care tovarăşii proaspăt intraţi în Partid îşi vor putea însuşi principiile comuniste. Ţii minte că ţi-am mai vorbit despre asta?

— Da, da.

— O să înceapă miercuri seara, la ora opt. O să te poţi duce, nu-i aşa?

— Cred că da.

Din nou, impresia aceea de stânjeneală; şi parcă mai era ceva, un fel de1 amorţeală. Princey îşi dădea seama că flăcăul ăsta nu se simţea încă în largul lui în Partid. Rareori lua parte la discuţiile politice în cadrul şedinţelor de celulă. Totuşi, mai important era că-şi ducea cu bine la capăt sarcinile pe teren. De două ori până acum făcuse să pătrundă în uzină manifeste de ale sindicatului şi asta întradevăr era ceva greu de făcut la *Jefferson*. Îţi trebuia oarecare curaj, căci puteai să-ţi pierzi slujba.

— Ai citit broşura aia pe care ţi-am dat-o, Ambrose?

— Încă nu, dar am de gând s'o citesc.

Princey îl lovi uşor peste genunchi.

— Este o cărţulie straşnică, dragul meu. Ai să înveţi o mulţime de lucruri din ea.

— Să-ţi spun drept, nu prea mă împac cu cititul. Citesc doar pagina sportivă din ziare şi încolo nimic.

— Nu se poate, trebue să încerci. Cu cititul te deprinzi pe'ncetul. Încearcă odată, de două ori, şi ai să vezi c'o să meargă.

— Bine, am să încerc. Numai să nu adorm.

— Îl cunoşti pe Ban Silversmith? Nici el nu putea să citească, atunci când a intrat în Partid. Acum e unul dintre tovarăşii de căpetenie. Asta-i sarcina Partidului: să ne educe.

— Îhâ!

Princey cdntânuă cu blândeţe şi stăruinţă privindu-l:

— Ştii cât de mult au suferit negrii, Ambrose. În lupta lor pentru condiţii omeneşti de viaţă au nevoie de conducători, de călăuze. Nimic nu te împiedică să ajungi cândva unul dintre aceşti conducători. Dar mai întâi trebuie să-ţi faci educaţia politică.

Bishop tăcea mereu.

Cam stingherit, Princey întoarse capul şi căută să străbată cu privirea întunericul din jur… Îşi

dădu seama cu părere de rău că una dintre greutăţile pe care le întâmpinau legăturile lui cu Bishop era faptul că nu-l cunoştea îndeaproape. Va trebui să-l ia la el acasă de câteva ori să stea de vorbă. Ce păcat că nu mai era niciun alt tovarăş negru în celulă!

Acum pâcla se învârtoşase. Bishop aprinsese farurile şi încetinise mersul. Terminând de vorbit, gândurile lui Princey se întoarseră spre Betsy; se întreba dacă o va găsi adormită. Nădăjduia că nu va fi uitat să-i pregătească ceva de mâncare. Poate că se va trezi şi va veni să stea lângă el în timp ce va mânca. Aşa făcea câteodată. În felul acesta o să-i poată împărtăşi convorbirea lui cu Paul; altminteri va trece încă o săptămână şi va uita. Se mai simţea şi acum stânjenit din pricina lui Paul; ceasul pe care-l petrecuseră împreună îi lăsase o amintire neplăcută.

— Ce face fratele tău, Ambrose?

— E camionagiu.

— E simpatizant?

— Nu cred.

— I-ai vorbit despre asta?

— O, da… Nu mă prea văd cu el… de fapt, cu munca pe care o face trebue să plece foarte des din oraş.

— Crezi că s'ar putea să-l văd odată?

— Ştiu eu…

Ambrose frână brusc: — Era cât pe ce să nu văd semnalul roşu. Fir'ar să fie, mereu mi se întâmplă asta, nu ştiu ce am!

O maşină neagră şi lungă îi ajunse din urmă şi se opri brusc. Un om coborî ca furtuna din ea şi sări pe scară, lângă Bishop.

— Poliţia, strigă el arătându-şi insigna. Sus mâinile şi nicio mişcare!

Omul acesta era Frank Speaight.

Bishop ridică iute braţele. Se uita la Speaight cu nişte ochi înspăimântaţi; rămăsese cu gura căscată,

cu buzele strâmbe, ca muncit de o cumplită suferinţă.

— Ce s'a întâmplat, domnule comisar? întrebă Princey.

Un al doilea ins răsări lângă el şi deschise portiera cu un gest repezit.

— Dumneata… ţine mâinile pe genunchi!

Princey strânse genunchii, râzând nervos.

— Nu suntem nici escroci, nici hoţi, domnule comisar. Despre asta nicio teamă.

— De unde ai luat maşina? îl întrebă Speaight pe Bishop.

Avea un glas tăios.

Bishop îi prdvea ţintuit de teamă, fără să răspundă.

— Spune-le, Ambrose… Dece nu le spui nimic? strigă Princey.

Bishop amuţise.

— Este maşina lui frate-său, îi informă Princey.

— Da dumneata cine eşti? De unde ştii a cui e? îl repezi Speaight. Ce cauţi în maşină cu el?

— Suntem prieteni.

— Unde lucrezi?

— La *Jefferson*.

— Cum te chiamă?

— Ernie Lasham. Pentru numele lui dumnezeu, domnule comisar, nu suntem tâlhari.

— Ai vreun act de proprietate? întrebă Speaight.

Bishop scutură din cap. Îl privea ţintă pe Speaight şi pe faţă i se zugrăvea o groază cumplită.

— Trebue să ai vreun permis? exclamă Princey. Arată-l pentru dumnezeu.

— Ce permis? îi curmă Speaight vorba. Maşina asta a fost furată noaptea trecută; n'aveţi niciun act de vânzare!

Princey se întoarse brusc către Bishop.

— Ei! Ambrose?

Bishop scutură din cap.

— N'am furat-o, n'am furat-o! strigă el deschizând pentru prima dată gura.

Insul de lângă Princey se urcă în maşină şi-l apucă de umăr.

— Tu ieşi afară! O să ne urmaţi amândoi.

— Foarte bine, domnule comisar, n'avem nimic pe cuget, răspunse. Princey foarte liniştit.

Coborî din maşină. Celălalt îl scotoci, căutând arme.

— Ia-o pe aici!

Princey se supuse. Şoferul celei de a doua maşini îi arătă un strapontin în fund.

— Aşează-te acolo!

După ce se urcă, Speaight se strecură în spatele lui, cu mâinile în buzunare. Cel de-al treilea detectiv se aşeză lângă Ambrose.

— Dă-i drumul, spuse Speaight.

Maşina o porni cu toată viteza. Totul ţinuse doar un minut şi ceva.

Princey şedea încordat, într'o stare de aţâţare nervoasă. Faptul că eşti arestat, din greşeală sau nu, te face să-ţi pierzi cumpătul. Şi totul se întâmplase atât de neaşteptat!

— Pun rămăşag pe o ţigară că vă înşelaţi, îi spuse lui Speaight.

— Nu face pe prostul. Închide gpra şi vezi să nu cumva să te mişti.

Princey tăcu mâlc. Cam greu de scos la capăt cu tipul ăsta! Celălalt detectiv era un munte de om, o brută înfiorătoare. Scârboasă meserie, să fii curcan! Aruncă o privire în urmă pe fereastră. Ceaţa se risipise iar; se vedeau farurile maşinii lui Bishop, care venea după ei. Îşi spuse, făcând o strâmbătură, că ar fi o treabă a dracului dacă maşina era într'adevăr furată. Da, da, a fi o adevărată încurcătură şi ar trebui să dea o mulţime de explicaţii. Mai întâi, faptul că el, un om alb, se plimba în maşină cu un negru. Oricum, dădea de bănuit. Va trebui să născocească o explicaţie care să justifice plimbarea aceasta în tovărăşia unui negru. Nici vorbă că au să-l descoasă. Ce-ar fi să spună că îl cunoscuse la uzină şi că se gândea să-i

cumpere maşina? Ambrose o fi având la el cartea de membru de Partid? Asta ar strica tot.

Mergeau cu viteză; tăceau cu toţii. Princey observă că maşina era un model nou dela *Jefferson*. Nu auzise vorbindu-se că poliţia ar folosi modelul acesta. Stătea la o parte, cercetând peisajul, silindu-se să recunoască străzile. Era greu; se opreau în dreptul semnalizatoarelor când lumina era roşie, dar între timp ocoleau pe străzi lăturalnice, străbătând distanţe mari. Deodată, se pomeni la Woodward; maşina se oprise înaintea unui semnal luminos. Recunoscu îndată bulevardul; i se părea, însă, că se aflau mult mai departe de oraş decât ar fi crezut. Socoti că le-ar mai trebui vreun sfert de oră ca să ajungă la City Hall, la comisariat. Nu putea să-şi dea seama de mai înainte cât va fi reţinut acolo; poate până a doua zi dimineaţa. Îi părea rău că nu aveau telefon acasă; în cazuri ca acestea ar fi fost bine venit. Poate că plăcintăria din colţ va mai fi deschisă încă şi că va putea ruga pe cineva să-i trimită vorbă lui Betsy.

Lumina se făcu verde; maşina o porni imediat în viteză. O clipă, faptul acesta îl puse în încurcătură. Poliţia se afla în direcţie opusă. Dece oare ieşiseră din oraş? Se întoarse spre Speaight, gata să-l întrebe. Pe urmă, întâlnindu-i privirea şi văzându-i expresia feţei, se opri. Fără să-şi dea seama dece, se simţea neliniştit. Bănuitori, ochii lui Speaight erau aţintiţi asupra lui. Şedea ţeapăn, aplecat înainte, ca şi cum ar fi pândit.

Deodată îl fulgeră o durere năprasnică şi Princey simţi că-i plesneşte capul. Într'o clipă, parcă tot sângele îi năpădi creierii. Se întoarse repede şi privi înapoi pe fereastră. Maşina lui Bishop nu se mai vedea! Reveni încet la poziţia dinainte, pironindu-şi năuc ochii în ceafa şoferului, plină şi albă ca de copil. Nu se putea gândi la nimic. Mintea lui era doldora de idei ce stăteau gata să ţâşnească, dar Princey nu putea duce un

gând până la capăt, ca şi cum corpul şi creierul lui s'ar fi dizolvat într'un univers de senzaţii. Apoi, deodată, cotropit de o groază cumplită, înţelese. Fusese răpit; oamenii aceia făceau parte dintr'o bandă. Furtul maşinii nu fusese decât un pretext.

Era paralizat de o spaimă de nedescris. Frica devenise ceva viu, care i se târa pe sub piele, dealungul șirii spinării şi se oprea la baza craniului, dibuindu-şi drumul. Senzaţia aceasta se repetă, până când o spaimă de ghiaţă îi cotropi toată fiinţa, împâclindu-i gândirea… Se sgârci, strângându-şi genunchii, silindu-se să se stăpânească, străduindu-se să-şi înnăbuşe nevoia isterică de a striga după ajutor, de a urla ca o femeie înspăimântată, mereu, mereu.

Se linişti, scăpat de iureşul senzaţiilor, ca şi cum s'ar fi închis portiţa prin care năpădiseră. Îşi simţea mintea plină de vioiciune, svâcnind ca un puls răzvrătit, dar limpede ca un cristal. Nici măcar un foşnet să nu se audă, îşi spuse. Nici degetul cel mic să nu-l mişte. Ceilalţi nu trebuiau să bănuiască nimic. În dreptul viitorului semnal roşu, va sări din maşină. Ivărul portierii era lângă mâna lui. Deajuns să-l apese; s'o poată sbughi afară, mei înainte ca ei să facă vreo mişcare. Odată aflat în stradă, va fi salvat. Aşa trebuia să facă, chiar în momentul când maşina îşi va încetini mersul. Nici să nu se gândească măcar că s'ar putea întâmpla să cadă. O singuiră smucitură şi corpul întreg va fi tras afară, odată cu portiera.

Speaight se aplecă înainte, scoase mâna dreaptă din buzunar şi fără să-şi întrerupă mişcarea braţului, îl lovi cu toată puterea. Princey icni scurt, în timp ce ochii i se injectau de sânge, făcându-l să vadă roşu, apoi negru. Ca o păpuşă mare de câlţi se rostogoli de pe scaun, prăbuşindu-se pe o coastă.

Un bâzâit puternic, ca al unui imens roi de albine care s'ar fi apropiat tot mai mult, mânios… O durere domoală., lumea întreagă târâtă într'un vârtej dureros. Pe urmă, sgomotul unei răsuflări

întretăiate, răsuflarea lui, şi o impresie de sufocare…

… Princey se trezi. Înţelese.

Simţea o durere cumplită la baza craniului, un svâcnet puternic ca bătăile năpraznice ale unui puls monstruos. Trupul său era golit de puteri. Unde-l duseseră?

Recunoscu trepidaţia aceea repede şi dureroasă. Era tot în maşină, culcat pe jos. Simţea ceva deasupra lui: era o pătură de lână.

Mai avea briceagul la el? Nu, rămăsese în cealaltă pereche de pantaloni. Dacă ar încerca să sară? „Nu încă“, hotărî el. Ar fi greu să găsească prilejul… Simţi nişte pantofi ce-i apăsau spinarea. Nu-şi dăduse seama până atunci. Trebue să fie ai celui care şedea pe scaunul din spate: în felul acesta putea să preîntâmpine orice mişcare a lui Princey… Doamne… dece întorsese capul? Dacă şi-ar fi văzut paznicul, ar fi putut să facă ceva.

Cum ar putea afla încotro îl duceau? O luaseră pe Woodward Dar cum să-şi dea seama, când nu ştia câtă vreme zăcuse în nesimţire? S'ar fi putut tot atât de bine s'o fi apucat între timp în direcţie opusă.

Auzi huruitul strident al unui tramvai care mergea cu toată viteza. Sgomotul se apropie, pe urmă se depărtă de ei. Degeaba. Era o stradă ca altele o mie… Totuşi, observă un lucru: nu existau întreruperi de circulaţie. În cazul că nu schimbaseră direcţia, probabil că acum erau afară din oraş, pe drumul care ducea spre Pontiac şi spre Flint. O bucată de drum, linia tramvaiului mergea paralel cu şoseaua. Pe urmă, staţiile erau foarte rare. Dar cum putea fi sigur de asta?

Mintea lui lucra, înfierbântată. Puterile îi reveneau, întovărăşite de un tremur dureros, un tremur lăuntric, ce se astâmpăra când şi când. Deschise gura, trăgând lacom aer în piept, fără sgomot. Se strădui să-şi fixeze din nou atenţia asupra problemei.

Tramvaiul părăsi şoseaua, undeva, înainte de Royal Oak. Putea fi un indiciu… Nu, se gândi Princey, numai dacă tramvaiul va fi cotit tocmai în clipa în care maşina trecea pe lângă el. Şi asta era puţin probabil. Totuşi, mai era o posibilitate de a se orienta; dacă maşina ar fi apucat-o pe drumul ce ducea spre Pontiac, ar fi trebuit să străbată locuri cu o circulaţie mai intensă, şi atunci şoferul ar fi fost silit să mai încetinească mersul. Ori ei mergeau cu cel puţin 80 pe oră; dovadă, sgomotul înnăbuşit pe care-l făceau cauciucurile. Câte oraşe se înşiruiau pe drumul acela? Dacă nu străbătuseră încă niciunul, atunci erau: Ferndale, Royal Oak, Birmingham, Bloomfield, Hylls, Pontiac… Ce era între Pontiac şi Flint? Nu-şi mai aducea aminte. Ei, na! Făcuse totuşi drumul acesta de o sută de ori… Era… Se opri deodată bucuros. Descoperise ceva: chiar înainte de Pontiac era o linie ferată. Îşi aducea foarte bine aminte. De o parte, şi de alta a şinelor, pavajul era întrerupt pe o lărgime de aproape 15 metri. Era un indiciu sigur, în cazul când se aflau pe drumul spre Pontiac.

Bucuria i se spulberă. La ce-i foloseau toate astea? La nimic, îşi spuse, chiar la nimic. Frica îl cotropi iar, paralizându-l. Îşi supse obrajii, apucându-i între măsele şi muşcă cu putere. Durerea îl făcu să-şi descleşteze dinţii. Respira cu greutate, simţea gustul sângelui în gură; îşi şopti: „Trebue să rămân lucid; trebue să rămân lucid. Ei fir'ar al dracului! că doar n'o să mă fac sindicalist galben!”

Pentru prima dată ura şi mândria îl cotropiră deavalma. Stătea culcat, cu dinţii strânşi, hotărât să reziste, cu nervii oţeliţi. Sentimentul urii ieşi deasupra, învârtoşat, dârz, ca un drug de fier. Nu, n'o să se lase. Orice ar face ei, n'o să se lase biruit.

Mintea lui lucra cu înfrigurare, cumpănind în fel şi chip aspectul practic al împrejurărilor. Nu cumva ar putea să lase o însemnare? Avea un creion. Şi hârtie, în unul din buzunarele dela haină.

Dar ce nădejdi îşi putea pune într'o simplă însemnare? Asta n'ar schimba nimic, îşi spuse el. Să vadă mai întâi ce se va întâmpla, şi apoi să folosească împrejurările cum va putea. Trebuia să dea de obiectele acelea fără să se simtă nicio mişcare. Ceeace era imposibil. Avea genunchii uşor îndoiţi; bustul întors spre stânga, stătea proptit puţin pe umărul drept. Trebuia să întindă braţul stâng, pe urmă să-l ridice la înălţimea mâinii drepte, care stătea asvârlită deasupra capului. Cu mare atenţie, pătura i-ar fi putut ascunde mişcările.

Dar Ambrose? Ce s'o fi întâmplat cu bietul Ambrose? Unde l-or fi dus? Nu era decât de vreo două luni în Partid. Nu era pregătit să înfrunte o aventură ca asta. Sforţarea care trebuia s'o facă pentru a manevra pe neştiute era un chin. Mâna lui se târa, înaintând centimetru cu centimetru. Îi trebuiră aproape cinci minute ca să dea de buzunarul hainei. La un moment dat, călcâile lui Speaight, înfipte în spinarea lui, îşi schimbară, poziţia. Se opri, cu răsuflarea tăiată. În sfârşit, simţi vârful creionului între degete, pe urmă scoarţele carnetului. Reîncepu operaţia, centimetru cu centimetru. Din pricina efortului pe care i-l cereau aceste mişcări minuţios chibzuite, i se pusese un cârcel în braţ.

Maşina, îşi încetini mersul. Poate că se apropiau de vreun oraş? Îşi încordă auzul, dar nu putu deosebi niciun sgomot caracteristic. Şi totuşi, era în toiul nopţii. Nu putea face altceva decât să numere de câte ori îşi încetineau mersul, şi apoi, dacă dădeau de linia ferată, să verifice socoteala, pornind dela acest punct de reper… Până una, alta mergeau tot înainte.

După zece minute izbuti să apuce creionul cu mâna dreaptă. Carnetul stătea deschis dedesubt. Nevoia de a sfârşi odată treaba asta devenea chinuitoare. Era scăldat în sudoare. Sub pătură era o căldură înnăbuşitoare.

Îi era greu s'o scoată la capăt în poziţia în care se afla. Se hotărî să scrie cu litere de tipar, aşa va fi şi mai uşor de citit. Scrisese: „AJUTOR”, pe urmă, dedesubt: „ANUNŢAŢI POLIŢIA” „ „RĂPIT”. Lăsase oare o distanţă suficientă între cuvinte? „E. LASHAM… DETROIT…” Pe urmă, după ce se mai gândi puţin: „CĂUTAŢI PE APROAPE”.

Va lăsa să-i cadă hârtia când se vor opri şi-l vor scoate din maşină… Se va preface că nu şi-a venit încă în simţire

Oare o va găsi cineva? Cine să vadă peticul acela de hârtie aruncat în mijlocul drumului sau cine se va opri, văzându-l?… Dacă ar fi putut să arunce carnetul! Dar şi în cazul acesta era un risc. S'ar fi putut să-l ridice de jos cineva care să nu dea niciodată peste pagina aceea. Una din cincizeci, dintre care jumătate erau mâzgălite… Dacă ar rupe celelalte file? Cu siguranţă că atunci însemnarea făcută acum ar fi fost citită.

Maşina îşi încetini mersul, de data asta foarte mult. Se hotărî să încerce să fugă în momentul când se va opri în dreptul unui semnal luminos. Îşi lipi palmele de podea şi-şi încorda muşchii, ca pentru un salt. Hotărâse în sinea lui să strige din răsputeri: „Poliţia”! chiar în clipa în care va sări. Nu cumva să uite!

Maşina mergea însă mai departe. Liniştit, dar strângând din fălci ca să-şi înnăbuşe suferinţa dezamăgirii, se ocupă iar de carnet. Trebuia să rupă foile cu mare băgare de seamă. Maşina putea să acopere sgomotul iscat de operaţia aceasta, dacă o făcea cu încetul. Era un carnet din acelea de zece cenţi, ale cărui file erau prinse cu un fir de sârmă în spirală. Apucă câteva pagini, le rupse încetişor, una câte una. I se părea că n'o să mai termine niciodată. Maşina îşi încetini mersul, de data asta însă mai puţin, şi după câteva minute începu iar să gonească. Dacă socotise bine, străbătuseră Birminghamul.

Îşi văzu de treabă mai departe. După un sfert de ceas terminase; nu rămăsese decât fila aceea atât de preţioasă. Trecură printr'un alt oraş. Să fi fost Bloomfield? Dacă era aşa, vor da peste linia ferată la Pontiac. Strânse resturile de hârtie, împingându-le cu degetul mare în buzunar. N'ar fi fost nimerit să le lase în maşină.

După ce sfârşi operaţia simţi dureri în tot corpul. Poziţia aceea care îi dădea cârcei era chinuitoare. Se sili să-şi slobozească muşchii din încordare şi-şi lăsă obrazul pe covorul aspru aşternut pe jos. Cuprins de o aprigă dorinţă, timp de o clipă avu chipul lui Betsy în faţă. Gemu şi se scutură cu hotărâre de amintirea ei. Dacă gândurile îl purtau pe făgaşul acesta, rezistenţa lui morală ar fi fost sdrobită… Asculta cântecul înnăbuşit al roţilor de cauciuc. Simţea un svâcnet dureros în cap…

Maşina îşi încetini mersul. Auzi roţile foşnind pe pietriş. Caroseria trosni odată şi încă odată. Pontiac! Linia ferată! Avusese dreptate, se potrivea întocmai cu numărul oraşelor pe care le socotise. Era încredinţat că o înşiruire ca asta nu putea să existe întocmai pe un alt drum. Cel puţin, acum ştia unde se află. Lucrul acesta putea să-i fie de folos. Maşina o luă spre stânga, traversând din nou linia ferată. Chibzui puţin, pe urmă îşi aminti de un drum care ducea spre lacurile din preajma oraşului. Fireşte, cunoştea bine regiunea. Erau mai multe lacuri prin părţile astea. Care să fi fost oare? Era peste măsură de încordat. *Dece îl aduseseră aici? Cine erau oamenii aceia? Ce anume ştiau în legătură cu el? Ce-a să se întâmple cu el?*

Se destinse puţin şi căuta să se liniştească. Nu era o răpire ca acelea pe care le săvârşea deobicei Legiunea; în cazul acesta, sau ar fi fost o bandă mai numeroasă, sau l-ar fi omorât până acum. Şi toată comedia aceea complicată cu furtul maşinii era deasemenea ceva neobişnuit pentru ei. Probabil că altceva urmăreau. Ar fi putut să-l asasineze şi să-i arunce cadavrul în drum sau să-l fi bătut de

zece ori până acum, dacă şi-ar fi pus aşa ceva în cap… Oare ce gânduri aveau cu el?

Maşina cârmi de două ori, mai întâi spre stânga şi după aceea spre dreapta. Drumul era desfundat; noroiul se întărise, îngheţase.

— Herman!

Îl auzi pe omul din fund chemând încet. Îşi ţinea răsuflarea, pândind. Un alt glas îi răspunse, din faţă:

— Ai spus ceva, Prankie?

— Când vei zări casa, să stingi farurile. Cunoşti drumul nu i aşa?

— Da.

— S'ar putea întâmpla să fie oameni prin împrejurimi şi ar fi mai bine să nu vadă lumină pe alee.

Mâna lui Princey se încleştă pe carnet. Îl duceau într'un loc dinainte hotărât, într'o casă dintr'acelea de vară din preajma lacurilor. Dece? Desigur, nu numai ca să-l bată. „Alee" spusese omul din spate. Atunci peticul acela de hârtie era de prisos. Să încerce, totuşi.

Maşina îşi încetini mersul; şoferul băgă în viteza a doua.

„Numai de aş avea noroc", îşi spuse el.

Maşina se opri.

PARTEA A DOUA

CAPITOLUL I

Duminică, ora 23.50

Betsy se trezi; i se părea că-l auzise pe Princey descuind uşa dela intrare; nu urcă însă nimeni treptele. Rămase întinsă, răsuflând rar şi adânc,

încă toropită de somn. Apoi, gândul că era târziu şi că Princey avea să se întoarcă, o făcu să se scuture puţin de toropeală. Şedinţele de duminică seara se terminau pe la unsprezece, unsprezece şi jumătate; i-ar fi plăcut să fie trează la întoarcerea lui. Făcu o sforţare să ridice capul ca să vadă pendula, dar era prea întuneric ca să poată desluşi ora şi se lăsă din nou să cadă pe pernă, suspinând. Pe jumătate adormită, se gândea la pendula luminoasă pe care şi-o dorea demult. O clipă încă şi apoi îşi va aduna puterile şi va întoarce comutatorul. Pentru nimic în lume n'o să iasă din aşternut în seara asta; dar Princey ar putea să mănânce aici, în cameră, lângă ea.

Se întoarse pe partea cealaltă şi îşi afundă faţa în pernă. O să-l roage să coboare cu gunoiul, îşi spuse ea, pentrucă iar uitase de asta… Perna îi alunecase de sub picioare… Auzi bătând orologiul bisericii. Numără mecanic bătăile. Zece? Credea că e mai târziu. Trezită de-a-binelea, căută pe dibuite comutatorul. Pendula arăta 12 fără 10 minute. Aşa dar, bătuse de miezul nopţii. ,,Săracul Princey", se gândi. Era atât de târziu pentru el! Dacă ar fi fost nevoită să trăiască după un orar atât de puţin statornic, în scurt timp s'ar fi simţit istovită. Bărbaţii au mai multă rezistenţă fizică… După o zi întreagă de lucru la spălătorie, abia dacă mai putea să-şi târască picioarele până la o şedinţă. Fireşte, o muncă de birou ar fi mai uşoară.

Întinse mâinile pe sub cuvertură, căutând perna pe care şi-o pune sub picioare ca să şi le odihnească. Gestul acesta o făcu să se gândească la prietena ei Mary Sillen care era bolnavă şi se hotărî să se ducă pe la ea, a doua zi, după lucru s'o vadă. Nu trebuia să mai aştepte, deoarece medicul spusese că, dacă starea ei nu se îmbunătăţea, Mary trebuia să plece la ţară. Ce lucru trist şi fără rost! Era o femeie atât de bună, atât de sfioasă…

De-ar fi acum sâmbătă seara şi de-ar şti că mai era o duminică înaintea ei… straşnic ar mai fi!

Munca din timpul săptămânii i se părea din ce în ce mai obositoare, din ce în ce mai monotonă! Exista oare ceva mai plicticos pe lume decât călcatul cămăşilor bărbăteşti? Totuşi, patronul era destul de omenos; era ceva şi asta. Femeile aveau voie să stea de vorbă şi să dea drumul la radio. Era altfel decât la atelierul de tapiţerie dela *Chevrolet*, unde i se păruse uneori că se află într'o casă de nebuni…

… Na! miercuri o să fie iar indispusă; dacă o să aibă dureri ca luna trecută, nici vorbă că va rămâne acasă. Dece dracu era ceva atât de uşor pentru unele femei şi atât de plicticos pentru altele? Altminteri, totdeauna a fost sănătoasă tun… Îşi aminti cum îi venise asta pentru prima dată; se speriase grozav. Se întâmplase într'o zi după ce se întorsese dela şcoală, aşa, din senin, fără să fi simţit nimic mai înainte. Aproape că leşinase de frică, gândindu-se că are să moară. Împrejurarea aceasta dădea în vileag, într'un chip ciudat, caracterul părinţilor ei: spirit revoluţionar, luminată într'o oarecare măsură în privinţa multor lucruri, mama ei, totuşi, nu se gândise niciodată să-i atragă atenţia asupra unui fenomen atât de firesc. Era o ruşine să-ţi creşti aşa copiii! Tot ce-i povestise Princey în legătură cu cele dintâi noţiuni pe care le căpătase asupra problemelor sexuale… să te apuce groaza, nu alta!

… Nimic nu putea înlocui într'o căsătorie apropierea aceea deplină a sufletelor… Cei care n'au cunoscut-o, nu pot să-şi dea seama vreodată de blândeţea şi de plenitudinea pe care o aduce. E ceva ce nu se poate tălmăci în cuvinte, ceva ce nu se poate decât cunoaşte şi simţi. Betsy îşi amintea de o seară… Se întorceau împreună dela o şedinţă. Princey îi mângâiase faţa, uşor, cu vârful degetelor.

Adormi din nou şi începu să sforăe încetişor.

CAPITOLUL II

Luni, ora 1 dimineaţa

Diarmud Quinn – Dinny, cum îi spuneau prietenii şi cei de aproape – stătea aplecat peste masă şi învârtea ţeava revolverului pe sub nasul *Doamnei Nooky*, pisica în trei culori. Era greu să-i stârnească interesul: Doamna şi cei patru pisici pe care îi purta în burtă tocmai terminaseră de mâncat; nu avea chef de joacă. Şi Dinny ştia că era ora când pisica îşi făcea toaleta, dar se plictisea singur. Aştepta în pivniţa căsuţei lui Frank Speaight dela ora nouă seara; trecuse de ora unu şi doar pisica îi mai ţinea de urât. Citise pagina hipică, o carte de vulgarizare asupra hipnotismului, ultimul număr din *Stelele Hollywoodului* lăsat acolo de Herman, şi i se făcuse lehamite.

Dinny îi spunea pisicii când „Kitty“, când „Dopey“; dar de cele mai multe ori Doamnă, ca un omagiu adus bogatei ei prăsile. Punctuală ca anotimpurile, *Doamna Nooky* avea trei sarcini pe an. Dinny făcuse socoteala: pisica avea trei ani şi făcea câte patru pisoi de fiecare dată. Chiar dacă n'ar fi trăit mai mult de zece ani şi încă ar fi putut să aibă optzeci şi şase de urmaşi. O prăsilă atât de numeroasă îndreptăţea cu prisosinţă mândria pe care o vădea ţinuta ei.

Doamna stătea pe jumătate tolănită, proptită semeţ pe picioarele din faţă şi-şi lingea pata galbenă de pe piept. Căpşorul ei fin părea ciudat de mic faţă de pântecul umflat. Avea o blană cu pete, împestriţată cu culori vii: galbenul, negrul şi castaniul se amestecau la întâmplare. Nici nu se sinchisea de Dinny. Limba ei trandafirie se încovoia, se strecura afară din botişor şi se trăgea îndărăt, după un ceremonial bine stabilit, netezind cu răbdare fiecare centimetru de blană.

Dinny întinse mâna şi o apucă de ceafă. O scutură drăgăstos, îi şopti, la ureche tot felul de înjurături triviale în chip de desmierdare. Pisica începu să toarcă şi îl privi mulţumită. El îi trecu ţeava revolverului pe sub nas. Doamna dădu alene de câteva ori cu laba. Încântat de succes, Dinny îi dădu drumul şi îi trecu din nou revolverul pe la nas. Doamna îşi văzu mai departe de toaleta ei. Omul suspină, profund dezamăgit, se lăsă pe scaun şi începu să caute, plictisit, un alt mijloc de distracţie.

Dinny era un bărbat scund şi vânjos. Muşchii puternici îi ieşeau în relief pe sub haină. Cei şase ani de viaţă fără griji, cât fusese în slujba organizaţiei poliţieneşti dela *Jefferson Motors*, nu-i micşoraseră deloc rezistenţa fizică. Trunchiul vânjos ce plesnea de forţă, îl moştenise dela străbunii lui, ţărani irlandezi, şi şi-l oţelise muncind în tinereţe ca hamal în port. Ochii lui albaştri, faţa rotundă şi voioasă, pleşuvia lui, buzele groase şi zâmbitoare, îl făcea să semene cu un călugăr plin de veselie dintr'o pictură medievală.

Dar nici cea mai bogată barbă n'ar fi putut ascunde cicatricea care-i brăzda faţa: cuţitul îi lăsase un semn de câţiva centimetri dela tâmpla dreaptă până la extremitatea bărbiei. Niciodată nu înţelesese lămurit cum i se întâmplase asta. În noaptea când i se dăduse drumul din închisoare după un prim stagiu acolo, noaptea în care-şi

sărbătorea cea de a douăzeci şi şaptea lui aniversare, se răzbunase pe cei doi ani de disciplină deşertând pahar după pahar, într'o cafenea de mâna zecea. Un prieten săritor îl scosese la timp dintr'o încăierare, până ce cuţitul nu apucase să-l lovească mai jos. Dinny spunea că tăietura asta de pe obraz avea pe „vino'ncoace" şi afirma că fetele numai puteau după ea. Adevărul era că văzându-l femeile se scuturau: le cam înspăimânta. Dar Dinny era un om mulţumit de sine şi nu se prea sinchisea de cicatricea lui. De opt ani de când o avea, se obişnuise cu ea.

Doamna Nooky îşi termină toaleta. Sări de pe masă şi Dinny o bătu uşor pe spate. Ea începu să toarcă cu cochetărie, ridică coada şi se duse să se încovrige lângă sobă, la căldură. Dinny începu să râdă fără motiv, numai aşa, pentrucă-i făcea plăcere, şi aruncă o gămălie de chibrit care se prinse în blana pisicii. Râse din nou, văzând cum îi tresare pielea fină la atingerea proiectilului.

Deodată auzi foşnetul roţilor unei maşini pe nisipul aleei. Se ridică repede şi deschise uşa care dădea afară. Aşteptă cu mâinile în şold, scotocind bezna cu privirea.

Noaptea era foarte întunecată, împânzită şi acum de o ceaţă subţire, deşi temperatura scăzuse; lumina ce venea din pivniţă abia îi îngăduia să întrezărească stratul de ghiaţă dela marginea lacului, dincolo de alee. Maşina se apropia cu farurile stinse. Vocea lui Frank Speaight se auzi, poruncitoare:

— Mult ai să mai stai proptit acolo? Dă-mi o mână de ajutor, trăzni-te-ar dracii!

Dinny se repezi într'acolo. Frank era fratele lui vitreg, singurul om de care se temea. Nu-şi dădea seama că se teme de el; îl iubea şi-i era credincios, ştiind că Frank e mai şiret decât el. Cândva, Frank fusese pe cale să câştige campionatul mondial de box la categoria uşoară şi asta lăsa să se bănuiască nişte aptitudini pe care Dinny nu le va putea avea

niciodată. Într'o zi, pe vremea când Dinny avea douăzeci şi doi de ani şi se simţea plin de putere ca un taur tânăr, primăvara, încercase să ţină piept fratelui lui. Pe atunci Frank avea treizeci de ani şi nu se mai antrenase de când se lăsase de box. Era subţire la trup şi mult mai uşor decât frate-său. Dar se închise cu Dinny într'o cameră mai dosnică a unei cafenele şi, după un sfert de oră, Dinny abia îşi mai târa picioarele. După întâmplarea aceea îşi văzu de treabă şi-i merse foarte bine. De câte ori primea ordine dela Frank, le îndeplinea

— Apucă-l de picioare.

Speaight ridică pătura care-l acoperea pe Princey. Se apleci şi-l prinse de umeri.

— Credeam… începu Dinny.

— Gura!

Îl scoaseră pe Princey din maşină. Princey lăsă să-i atârne braţul drept. Carnetul era în mânecă, ţinut cu un deget. Speaight se întoarse şi spuse şoferului:

— Treci şi-l ia pe Georgie din Bloomfield. Acum trebue să fie acolo în faţa cinematografului.

Princey simţi o dorinţă năpraznică să deschidă ochii, dar se stăpâni şi lăsă să-i cadă carnetul. Aştepta cu frica în suflet. Speaight continua să vorbească:

— Şi întoarce-te imediat. Nu cumva să te opreşti la cârciumă cu Georgie.

— Am înţeles, Frankie! răspunse şoferul. Doar mă cunoşti, Frankle!

Princey se lăsa greu, în timp ce-l cărau înăuntru. Se simţea acum golit de orice emoţie. Spaima cumplită prin care trecuse în maşină, făcuse loc unei puternice activităţi cerebrale. Urzea şi destrăma rând pe rând, mii de planuri. Faptul că fusese dus într'o casă, făcu din nou să-i mijească speranţa. Cel puţin i se dădea un răgaz. Hotărî să facă pe mortul atâta timp cât îi va fi de folos. Poate că vorbind între ei, vor lăsa să le scape cine ştie ce indicaţie preţioasă; poate că vor mai slăbi paza.

— Pe pat, spuse Speaight, gâfâind. Nici nu credeam că dobitocul ăsta poate atârna atât de greu.

Îl lăsară să cadă pe pat. Speaight închise uşa cu piciorul şi întoarse cheia, pe care o băgă în buzunar.

— Mult aţi mai stat, se plânse Dinny. Aş fi putut să fac altceva astă seară în loc să-mi pierd timpul aici ca un neghiob.

— Da, da! De pildă, ai fi putut să te procopseşti cu o blenoragie!

Frank rupse cu dinţii vârful unei ţigări de foi şi-l scuipă jos.

— Nu l-am putut înhăţa înainte de miezul nopţii.

— Nu v'a spus Jeff să nu-l tărbăciţi? întrebă Dinny mirat.

Speaight îşi aprinse trabucul, îl învârti între degete, cercetându-l atent, şi abia pe urmă răspunse:

— Mi s'a părut că voia să sară din maşină. Cred că a înţeles cum stă socoteala, atunci când am luat-o spre Woodward. Aşa că a trebuit să iau măsuri.

— Ha! ba! (Dinny începu să râdă). Şi zi, la asta nu te aşteptai, hai? Te matofeşti, Frankie!

Speaight trăgea din trabuc şi tăcea. Se vedea cât de colo că gluma nu prea-i era pe plac.

— Vrei să-l trezesc?

— Scotoceşte-l mai întâi.

Princey gemu în sinea lui. Nu avea cine ştie ce documente importante asupra lui, dar hârtiile pe care le avea în haină nu lăsau nici cea mai mică îndoială în privinţa părerilor lui politice. Cu atât mai rău; probabil c'o ştiau mai dinainte: doar nu degeaba se găsea aici. Din fericire, nu luase cu el listele cu membrii sindicatului.

Mâinile lui Dinny coborâră de-a-lungul trupului său, pipăindu-i fiecare buzunar; Speaight, însă, îl opri dispreţuitor:

— N'ai înţeles ce ţi-am spus, dobitocule? Nu-i înarmat. Vezi dacă n'are ceva acte la el.
— Aha!
— Aha! îl îngână Speaight, în batjocură. Nimic nu-ţi intră în cap, Dinny. Ţi-am spus de atâtea ori că indivizii ăştia nu au niciodată arme la ei. Astea-s idei de ale lor…
— Uitasem…
Fratele scuipă printre dinţi.
— Halal dovleac! N'o să se aleagă nimic de tine dacă nu vrei să înveţi nimic. Caută să cunoşti oamenii. Unui nătărău ca tine, Jeff n'o să-i dea să facă decât o treabă de nătărău.
— Hei, nu mai scuipa! Abia am spălat pe jos.
— Lasă, nu-ţi strică să te mai mişti puţin.
— E burduşit cu hârtii. Dinny îi arătă un pumn de scrisori, de însemnări, de broşuri. Băiatul ăsta e un birou pe două picioare. Şi n'am terminat încă!…
Doamna Nooky sări uşor pe pat. Cu urechile lăsate pe spate, se apropie de Princey şi-i mirosi cu băgare de seamă manşeta pantalonilor.
— Ce-o fi mirosind? întrebă Dinny. Îţi place cum miroase, ticăloaso?
Pisica mieună, nedumerită.
— Fii pe pace, spuse Dinny râzând, doarme, nu e mort.
Îi dădu lui frate-său tot ce găsise prin buzunare.
— Mă întorc îndată.
Speaight ieşi prin fund, pe o uşă care dădea spre scară. O închise după el şi împinse pe dinafară zăvorul.
Princey simţi cum i se trezeşte în inimă nădejdea. Rămăsese oare numai cu un singur om în încăpere? Oare ar observa ceva… dacă? Uşor de tot, întredeschise pleoapele. Risipa de energie pe care o cerea un act atât de simplu era istovitoare. Îşi simţea palmele năpădite de sudoare. Zărea nelămurit printre gene trupul voinic al lui Dinny care şedea aproape de pat. Se părea că ţine capul

întors. Deschise ceva mai mult ochii. Îl vedea acum lămurit din profil, îi deosebea capul, braţele, umerii puternici; mâinile, însă, erau înafara câmpului său vizual. Dacă ar sări din pat, nu cumva celălalt, prinzând de veste, i-ar lua-o înainte? Câteva secunde chinuitoare de şovăială; simţea cum îi svâcneşte sângele în cap; corpul îi era scăldat în sudoare. Apoi se hotărî. Trebuia sa încerce! La ce bun să mai aştepte?

Trupul lui rămase nemişcat dar cu toţi muşchii încordaţi, îşi propti vârful degetelor în saltea. Trebuia să ajungă în spatele omului să-i petreacă un braţ pe după gât, deci sărind, să se şi întoarcă cu aceeaşi mişcare; altminteri, celălalt va ţâşni de pe scaun, înfruntându-l. Bine ar fi fost să nu fi avut pardesiul pe el! Haide. Se încordă. „Unu, doi…“ Dinny făcu o mişcare uşoară; îi zări mâna dreaptă în care ţinea un revolver. Se juca cu o pisică.

Princey închise ochii. Îşi simţi capul sloi de ghiaţă, golit de sânge. Cu un calm silit, înfrânându-şi reacţia pe care faptul acesta ar fi trebuit să i-o provoace, îşi spuse că orice cutezanţă nesocotită era zadarnică. Să prindă cel dintâi prilej de a fugi – asta da; dar la ce bun să facă un lucru fără sorţi de izbândă, să-i provoace degeaba?

Chibzui din nou… Cel care ieşise făcuse o observaţie ciudată: „Astea-s idei de-ale lor“. Ceeace dovedea că ştiau lămurit cam ce învârtea. Faptul că erau dinainte convinşi că nu purta arme la el, lăsa să se înţeleagă două lucruri: se ştia că este membru de partid şi cunoşteau poziţia Partidului în privinţa folosirii armelor. Cum se făcea că tâlharii ăştia erau atât de bine informaţi?

Şi cum de aflaseră atâtea lucruri despre el? Se crezuse la adăpost, după aceşti patru ani de activitate în care nu-l sâcâise nimeni. Totuşi, fusese cât se poate de prudent. Vreun agent? Desigur… Numele lui Bishop îi trecu îndată prin minte – o bănuială pe care singur o alungă, scârbit. Ce era cu oamenii ăştia de aici? Greu de spus, dar

dracu să-i ia! Îşi cunoşteau bine meseria! Probabil că erau în curent cu şedinţa de celulă. Le-ar fi venit uşor să-l urmărească la întoarcere şi să-l încolţească pe o stradă pustie, cum erau atâtea între piaţa Joseph şi casa lui. Fără îndoială, când l-au văzut că pleacă cu Ambrose, şi-au schimbat planul. Povestea cu maşina furată fusese al dracului de bine ticluită! S'au lăsat prinşi amândoi în cursă ca şoarecii.

Întredeschise din nou pleoapele. Pisica se afla acum pe genunchii omului care-i tot învârtea pe sub bot ţeava revolverului. Se auziră paşi pe scară. Zăvorul uşii scrâşni şi Speaight intră în încăpere

— Fir'ar al dracului, Dinny, spuse el gemând, am avut o diaree grozavă toată ziua. Nu mă mai puteam ţine în maşină.

Dinny rânji.

— Ţi-o fi turnat cineva zahăr în rezervor?

Princey nu pricepu imediat. Pe urmă, înţelegând aluzia, ciuli urechile. În ultimele luni, maşinile mai multor organizatori sindicali fuseseră scoase din uz printr'un procedeu atât de simplu încât te umplea de ciudă: cineva turna zahăr în rezervorul de benzină: treabă care nu cerea decât două secunde. După câteva ore, zahărul ajungea la motor şi îmbâcsea toată maşinăria. Să fi fost un renghi jucat de brutele astea? Toată lumea îi bănuia pe agenţii întreprinderii.

— Dobitocul ăsta e tot cu duşii de pe lume? se interesă Speaight.

Se apropie de pat şi se uită cu atenţie la victima lui.

— Nu l-am lovit chiar atât de tare.

Princey chibzui la repezeală… Făcu o mişcare uşoară, scoase un geamăt. Deschizând ochii pe jumătate, se făcu că-şi vine în fire.

Chipul aspru şi plin de şiretenie al lui Speaight nu-şi schimbă expresia.

— Ascultai, mama ta de golan?

Princey gemu din nou, închizând ochii. Îşi duse mâna la cap.

— Nu, lasă-l că nu se face, spuse Dinny.

Princey suspină, deschise ochii mari. Îşi ridică puţin capul, ca şi cum asta i-ar fi cerut o sforţare peste măsură de mare.

„Am să mă scol, prefăcându-mă că abia mă ţin pe picioare, se gândea. Dacă revolverul este pe masă, trebue să fac ce-oi face şi să pun mâna pe el".

Speaight se aplecă şi-l pălmui pe amândoi obrajii. Era mai puţin bănuitor acum. Îl scutură de umeri şi Princey se făcu în sfârşit că-l recunoaşte.

— Te-ai trezit?

— Da…

Speaight îl trase în sus şi-l aşeză în capul oaselor.

— Du-te şi bagă-ţi capul sub cişmea.

Princey scotoci cu ochii pe masă, prin toate cotloanele camerei… Nimic! Când se ridică din pat, geamătul lui fu de data asta adevărat

„Şi ce uşor ar fi fost", îşi spuse el, cu amărăciune. Făcu încet câţiva paşi, căutând să aibă un mers şovăelnic, şi putu să dea ocol cu privirea odăii. Pivniţa era destul de mare, podită şi întocmită ca o încăpere de locuit. Obiectele i se întipăriră foarte lămurit în minte: cişmeaua, frigiderul, bufetul, lampa cu gaz. Erau două uşi: una, probabil, ducea afară; cealaltă, la parter. Trei ferestre, nu, patru, mici şi cu zăbrele de fier. Păreau pregătite tocmai pentru oaspeţi de soiul lui.

Apa îngheţată dela cişmea îi făcu bine. Îi svâcneau tâmplele şi avea un cucui dureros la cap, către ceafă, acolo unde fusese lovit. Îşi scoase pardesiul, lăsându-l să cadă pe jos. Apoi se aplecă băgându-şi capul sub cişmea şi dădu drumul la apă.

Ştiuseră oare că Jesse n'o să-l însoţească? Jesse! doamne! nu cumva el l-o fi vândut? Nu… era ridicol să-l bănuiască pe Jesse. Puteau fi tot atât de

bine Nappy sau Clarance sau oricare alt membru din celulă. El singur îi spusese lui Jesse să plece; Jesse nu-i ceruse aşa ceva. Poate că fusese urmărit luni de zile cu nădejdea că se va ivi odată un prilej când va rămâne singur. Se mai întâmplaseră lucruri dintr'astea.

Dinny se apropie, nepăsător, cu un prosop.

— Poftim! (Un zâmbet îi însoţi gestul). Altădată să nu te mai pui cu Frankie.

Îi aruncă fratelui său o privire plină de admiraţie, iar lui Princey îi oferi politicos un pieptene.

— Cred că n'ai păduchi?

Îşi pipăi chelia.

— Trebue să am grijă de păr.

Vocea tăioasă şi rece a lui Speaight puse capăt vorbelor lui şăgalnice.

— Ia loc.

Îi arătă lui Princey un scaun. Se aşezară cu toţii în tăcere de o parte şi de alta a mesei. Princey privea în podea. Se simţea într'o stare de ne mai pomenită încordare. I se părea că-l apucase un tremur nervos. Strângea din fălci şi-şi ţinea buza de jos puţin scoasă în afară. Îşi dădea seama că Speaight avea ochii aţintiţi asupra lui. Încercă să nu-i dea atenţie, să nu se gândească decât la ceeace trebuia să spună… În primul rând să mintă. Chiar dacă ceilalţi ştiau adevărul asupra lui, tot n'avea nimic de pierdut… Îl privi pe Speaight în faţă. Zâmbetul ironic îi înflori pe buze, descoperindu-i dinţii neregulaţi.

— Nu ştiu nici cine sunteţi, nici ce vreţi dela mine. Începu el agale. Dar cu siguranţă că pe altul îl căutaţi. Sunt…

Speaight îi curmă cu un gest explicaţiile, în timp ce Dinny râdea cu poftă.

Princey îşi dădu seama de zădărnicia încercării lui.

— Să vedeţi, spuse fără prea mare convingere, mă chiamă…

— Lasham, îl întrerupse Speaight; pronumele: Ernie. Lucrezi la secţia de motoare. Ai treizeci şî doi de ani. Mai vrei să ştii şi altceva?

— Eu…

— Numele celălalt: Fred Prince. Toată lumea îţi spune Princey. Eşti organizatorul Partidului Comunist la *Jefferson*, de aproape patru ani.

„Unul dintre organizatori, se gândea Princey, pe celălalt n'aţi pus mâna, haită de ticăloşi!"

Îşi vârî mâinile în buzunare. Zâmbetul batjocoritor nu-i dispăruse nici acum de pe faţă.

— Sunteţi nebuni!

Speaight îl cinsti cu un zâmbet nu tocmai binevoitor.

— Dacă îţi place să spui poveşti, spune-le lui Dinny. Mie mi-e somn şi mă duc să mă culc. Până una, alta bagă bine în minte ce-ţi spun: în seara asta poţi să dormi. Dinny o să-ţi dea de mâncare dacă ţi-e foame. Mâine dimineaţa o să vină cineva să-ţi vorbească. N'ai voie să ieşi de aici… aşa că nici nu încerca. Dacă încerci s'o faci, te arzi. Ai înţeles?

Princey făcu o strâmbătură. Cel puţin aflase un lucru: oamenii aceştia erau nişte „*Jeffi*", nişte agenţi de-ai întreprinderii… Totul părea s'o arate: informaţiile pe care le aveau, ca şi metodele lor. Umblau cu o maşină *Jefferson*, erau în curent cu ceeace făcea, îi cunoşteau amândouă numele. De altfel, numai nişte agenţi puteau vădi atâta interes pentru activitatea lui în Partid sau la sindicat. Asta însemna că cel care trebuia să-l viziteze a doua zi va fi, poate, Jeffrey Grebb, cel mai câinos dintre toţi.

— M'ai înţeles?

— Am înţeles.

Speaight se ridică.

— Noapte bună, Dinny. Spune-i lui Georgie, când va veni, să doarmă în garaj. Lasă-l pe Herman să-ţi mai ţină locul aci. Vezi dacă Georgie nu e cumva afumat.

— Bine. Noapte bună, Frankie! Ia seama să nu mai ai zahăr în rezervor…

Dinny râdea.

Speaight nu se osteni să-i răspundă; îi întinse o cheie şi ieşi. Dinny închise uşa. Îndată ce sgomotul paşilor încetă pe scară, se întoarse iute spre Princey.

— Ştii cine e? îl întrebă el cu mândrie, arătându-i cu capul spe uşa pe care ieşise celălalt. N'ai auzit niciodată de „K.O." Larkin, Frank Larkin. Irlandezul, categoria uşoară?

— Fireşte! (În viaţa lui nu auzise vorbindu-se de el).

— Nu l-ai văzut niciodată boxând?

— Nu.

— Oh!

Dinny scutură din cap, ca un şcolar dezamăgit.

— Era ne mai pomenit: avea precizie, iuţeală, un knock-out în fiece pumn. Nici nu ştii ce ai pierdut! E fratele meu vitreg. Larkin era numele lui de boxeur.

— Pe vremuri, am citit în ziare despre el, desigur… (încă o minciună).

— Adevărat? Pe cinstea mea, straşnic boxeur, frate-meu! Ar fi trebuit să fie campion, ţi-o spun eu.

— Dece n'a fost?

Celălalt se întristă.

— L-au scos. I-a dat cuiva odată o lovitură prea jos şi s'a găsit un ticălos care să-l pârască comisiei. Ca şi cum nu s'ar întâmpla de-alde astea în fiecare zi! Frankie şi-a făcut atâta inimă rea când a auzit!

De n'ar fi fost gândurile mai serioase care-l munceau, Princey ar fi izbucnit in râs. Omul ăsta era desigur mai puţin şmecher decât frate-său. Ar fi putut – cine ştie – să-l tragă pe sfoară, dar cum?

Doamna Nooky ieşi de sub pat, se întinse cu voluptate şi o porni spre uşa care dădea în grădină.

— Ia te uită puţin la pisică, îi şopti Dinny. Jos, la mijlocul uşii, se afla o portiţă anume făcută, care

se deschidea singură.

Doamna Nooky o mirosi şi pe urmă o împinse cu lăbuţa. Portiţa se deschise, veni înapoi şi când se deschise a doua oară, pisica se strecură afară. Dinny lovi cu pumnul în masă, într'o explozie de bucurie.

— Ai văzut? îl întrebă. Totdeauna face aşa. Întâi se uită dacă uşa se leagănă cum trebue, pe urmă iese. Măi să fie! Şmecheră mai e pisica asta!

— Păi da!…

Princey încerca să se lămurească asupra firii interlocutorului său. Cum să-l ia, de unde să-l apuce?

— Eu îi spun *Doamna Nooky* pentrucă are atâţia pisoi.

Râsul lui Princey ţâşni aproape dela sine.

— Îmi dai voie să mă uit puţin pe fereastră? întrebă el. Vreau să văd ce face.

— Du-te! ca la tine acasă.

Fereastra era înaltă, aşa că se ridică pe vârful picioarelor.

— Ştiu că nu te uiţi după pisică, spuse Dinny răutăcios. Vrei să vezi cam ce e prin împrejurimi. Te-ai gândit că ai putea chema pe cineva să te scape.

— Despre asta, nicio teamă!

Ar fi vrut siă spună ceva mai puţin stupid, dar nu reacţionase destul de repede: celălalt nu era atât de nătărău pe cât arăta.

— Am să-ţi spun eu, se oferi Dinny mărinimos: casa e pe malul unui lac, şi alta nu mai e la zece kilometri în jur.

„Minte“ se gândi Princey.

— Nu trece nimeni pe aici, aşa că degeaba ai striga. Dealtfel… trăsăturile lui se înăspriră o clipă şi orice urmă de îngăduinţă se şterse. De altfel, încearcă numai să crâcneşti, puişorule, şi să vezi ce-o să-ţi pocesc mutra!

Princey se depărtă de fereastră, explicându-i cu un zâmbet prietenos:

— Vezi, mie îmi plac pisicile. Sunt foarte inteligente.

— Ce e drept, e drept, răspunse Dinny, redevenind deodată foarte amabil. Lumea spune că pisicile sunt proaste. Ei bine, eu îţi spun că pisica asta e tot atât de isteaţă ca şi mine.

Princey zâmbi…

„Pisica intră şi iese prin deschizătura asta“, se gândea el ouprins de interes. N'ar putea oare să-i lege de gât un mesaj? Entuziasmul îi scăzu numaidecât. Doar nu era la Hollywood!

— Ascultă ce-ţi spun eu, rosti Dinny solemn, un om care iubeşte pisicile e un om bun.

— Mulţumesc, spuse Princey recunoscător.

— N'ai pentru ce. Ai început să-mi placi.

„… Dragul de el“ se gândi Princey.

— Ţi-e foame? îl întrebă Dinny îndatoritor.

— Da.

— Am o bucată de friptură pe cinste. Am să fac şi o cafea.

Se îndreptă spre bufet şi făcu să zornăe o legătură cu chei.

— Ţinem cuţitele încuiate să nu se taie cineva din greşeală cu ele.

Începură amândoi să râdă, înţelegându-se de minune.

— Nu cumva ai din întâmplare şi ceva de băut?

— Desigur.

Scoase o jumătate de kilogram de wisky şi puse un pahar pe masă.

— Dumneata nu bei?

— Drace, spuse Dinny, treaba-i treabă şi distracţia-i distracţie; doar n'ai vrea acum să le amestec una cu alta? Pare-mi-se că ai pus ceva la cale…

— Mă gândeam că, dacă te-ai îmbăta, mi-ar fi uşor să ies de aici.

— Nu te lăsa, puiule, până la urmă tot ai să găseşti un vicleşug.

Râseră din nou. Dinny tăie felii mari de friptură, scoase pâine şi puse apa să fiarbă pentru cafea. Pe urmă în mod ostentativ, încuie sertarul în care se aflau cuţitele, grozav de mândru de isteţimea lui. Princey începu să înfulece ca un căpcăun. Era deabia a doua masă din ziua aceea şi încordarea din ultimele ore îi înteţise foamea.

— Dumneata ai făcut-o? E grozavă!

Dinny încuviiinţa; încercă să facă pe modestul, dar nu-şi putu stăpâni un zâmbet de mândrie.

— Îmi place să gătesc. Am citit undeva că bucătarii cei mai buni sunt bărbaţii.

— Eşti însurat? spuse Princey căutând să întreţină conversaţia.

— Nu! (Dinny rămase pentru o clipă cufundat în gânduri). Nu, dar am de gând s'o fac îndată ce-oi găsi o fată care să se potrivească cu mine. Eu cred că un om care a trecut de-o anumită vârstă şi care este în stare, ca mine, să ţină o femeie, trebue să întemeieze un cămin şi să facă copii. Ce zici?

— Tot aşa cred şi eu.

— Socotesc asta de datoria unul bărbat. Eşti însurat?

Princey trase adânc aer în piept.

— Nu, şi eu caut o fată.

— Ia, spune-mi, exclamă Dinny, e ceva ce îmi dă de gâtidit: voi, comuniştii, nu vă însuraţi cu adevărat, nu-i aşa?

— Cine ţi-a spus asta?

Îşi dădu seama că, rostind vorbele acestea, recunoscuse faptul că era comunist (o clipă mai înainte protestase faţă de celălalt).

Se hotărî să nu mai stărue în atitudinea aceasta. De vreme ce ştiau totuşi, la ce bun să se mai prefacă?

— Eu credeam că sunteţi pentru dragostea liberă. Ştii…

Dinny îi făcu cu ochiul.

— Ba nu, ne căsătorim ca toată lumea.

— Adevărat?

Putea scoate oare ceva dela omul ăsta? Cum să-l ia?

— Dar admiteţi divorţul, nu-i aşa? continuă Dinny.

— Da.

Celălalt lovi cu pumnul în masă,

— Eu nu admit divorţul, sunt catolic. N'am pretenţia că sunt evlavios, dar cred că o căsătorie e ceva sfânt. De vreme ce te-ai cununat, cred că trebue să rămâi cununat.

Princey protestă, îngrozit:

— Vrei, să spui că o fată poate fi silită să la un bărbat pe care nu-l iubeşte?

— Sigur că nu! Ce-ţi veni? N'am spus niciodată aşa ceva.

— Dar nu e acelaş lucru atunci când o femeie e silită să rămână cu un bărbat pe care nu-l iubeşte?

Dinny se încruntă şi începu să-şi frece bărbia.

— Nu ştiu. Îmi dau seama că ce-mi spui tu e o dovadă puternică. Trebue să mă mai gândesc.

Princey se grăbi să-i dea un sfat.

— Uite ce e, trebue să citeşti o carte scrisă de unul Shaw, unde se vorbeşte despre asta. Altădată şi eu credeam ca dumneata, dar Shaw ăsta m'a făcut să-mi schimb părerea.

— Cine-i individul?

— Un scriitor englez.

— Atunci să-l ia dracul. Eu sunt împotriva englezilor. Toţi ai mei sunt în I.R.A.[1]

— A, stai, spuse Princey râzând, m'am înşelat; stă în Anglia, dar e irlandez. Acum îmi aduc aminte. Ar trebui

[1] Armata republicană irlandeză.

să citeşti o piesă de a lui care se chiamă *Gettink* Married[1]. Am citit-o de curând.

— *Getting Married*, spui? Am să ţin minte. Ştii, mie îmi place să citesc: vreau să mă cultiv. Ştii

ceva despre hipnotism?

— Nu.

— E un marafet grozav, am început să mă pricep la de-alde astea. Pot să adorm la moment. Şi trosni din degete.

— Adevărat?

— Curând am să pot hipnotiza şi pe alţii.

— Nemaipomenit! Şi la ce-ţi foloseşte?

— Ei cum!… şi pe faţă i se zugrăvi şiretenia. Am de gând să încerc cu femeile.

Princey îi făcu semn cu ochiul…

Dinny se ridică să toarne cafelele.

— E mai ieftin decât Barbitalul, adăugă el râzând.

— Ce e aceea Barbital?

— Cum, nu ştii?

— N'am auzit niciodată de el.

— Ei nu? Credeam că toată lumea îl ştie. E o pilulă. Acum nu se mai poate cumpăra decât într'unele state. Dacă, de pildă, e o femeie care nu vrea să se lase, îi strecori câteva pastile în cafea. După două ceasuri nu mai poţi s'o opreşti. E formidabil.

— Am să ţin minte.

[1] Hai să ne căsătorim (N. T.).

— Te-ai săturat? Lasă mofturile, mănâncă cât vrei.

— Mulţumesc. Am mâncat bine; eşti un bucătar pe cinste.

Princey se întreba dacă nu se găsea cumva prin odaie un obiect cu care să poată lovi. Haidamacul ăsta era puternic. Ar fi absurd să-l atace cu mâinile goale. Scotoci odaia cu ochii: era limpede că nu lăsaseră afară niciun obiect primejdios. „La toate se gândesc ticăloşii ăştia…“ Dar, doamne, avea răgaz o noapte întreagă; până la urmă, tot o să găsească el mijlocul să scape.

— Vezi, nu ştiu nimic despre hipnotism, începu el iar, străduindu-se să păstreze un ton prietenos. Vrei să-mi spui şi mie, dragul meu?

— Ei, dragă, e ceva tare complicat. De un an întreg mă ocup de asta. Am citit până acum şase cărţi.

— Nu mai spune! Nu cumva te-ai ocupat şi de umflăturile alea ale capului?… Am uitat cum le spune.

— Ascultă-mă, toate astea-s poveşti, nu ştiinţă. Hipnotismul, asta zic şi eu ştiinţă.

— Nu ştiam.

— Bine'nţeles. Nu ştiai nici că l-a inventat un francez, unul Karcot.

— Trebue să fie interesant Numai dacă înţelegi ceva.

— Da. E ceva greu, ce mai încolo şi 'ncoace, te pune pe gânduri.

Glasul lui deveni plin de bunăvoinţă.

— Ştii, mă uit la tine și nu-mi vine să cred. Până acum n'am mai întâlnit niciodată un roşu. Nu-mi închipuiam că arată ca tine. Ştii că citesc şi eu ziarul *Daily Worker*!

Princey îl privi uimit.

— Şi-ţi place? fu tot ce găsi să spună.

— De… (Dininy îşi frecă chelia). Cinstit vorbind, nu!

Princey începu să râdă.

— E un ziar vechi şi are şi el lipsurile lui. Dece îl citeşti?

— ÎL citeşte patronul. Are teancuri întregi de scrieri dintr'astea extremiste pe biroul lui. Trebue să fiu şi eu la curent, înţelegi?

— Şi dece-l citeşte patronul dumitale?

— Ha, ha! Acuşi ai să mă întrebi şi unde poţi găsi prin apropiere un telefon! Uite ce e, îmi place să mai schimb o vorbă, mă înţelegi? Mă plictisesc tot stând aici fără să fac nimic, dar nu încerca să mă tragi de limbă.

Şi adăugă pe un ton jalnic:

— Mă sileşti să-mi pun lacăt la gură, şi atunci n'o să mai avem cu ce să ne omorâm timpul.

— Bine, să vorbim. Dacă-ți pun întrebări care te stingheresc, n'ai decât să-mi spui: „e secret". Primeşti?

— Primesc! Mie îmi place să mă am bine cu toată lumea.

„Ce suflet gingaş! Bestia!" îşi spuse Princey furios.

— Ce nu-ţi place în *Daily Worker*?

Dinny lăsă ceaşca jos.

— O! Nu ştiu. Mi se pare mai cu seamă că n'are dece să facă atâta gură, că doar lucrurile nu merg chiar atât de prost. Uneori citesc articolele unuia care-şi zice Mike Gold; îmi place, da' numai atunci când n'o ia razna ca ăilalţi.

Princey râse cu poftă. Se simţea mai puţin încordat de când plecase Speaight şi ai fi zis că petrecea cu maimuţoiul ăsta. Dar va putea oare să-l lege la gard sau măcar să se slujească de el?

— Dinny, n'ai vrea să ştii ce este cu adevărat comunismul?

— Nu, mulţumesc! Uite ce e, şi-aşa sunt destul de ocupat. Pe lângă hipnotism, mai caut şi un sistem ca să câştig la curse; atât şi încă-i deajuns ca să-mi plesnească capul. După cum văd, adăugă el, vrei să mă converteşti.

— Chiar aşa.

— Ce zici, nu sunt chiar atât de prost pe cât par, nu-i aşa?

— Deloc. Eşti chiar destul de inteligent ca să fii de-ai noştri, din Partid.

— Vrei să-mi spui ca să nu fiu. Nu vezi ce ţi se întâmplă?

— Ei, hai, ce-o să mi se întâmple?

— E secret!

Princey mai bău o ceaşcă de cafea. Îşi dădu deodată seama că era atât de liniştit, de parcă s'ar fi aflat la el acasă, nestingherit de nimeni. I se risipiseră, parcă, toate temerile; râdea. Ciudată mai

e şi uşurinţa cu care se adaptează omul! Totuşi, peste câteva ceasuri poate c'au să-l supună la chinuri… Se gândi la Ambrose: cum s'o fi descurcând?

— Ce s'a întâmplat cu negrul care era în cealaltă maşină?

— E secret, dragă, răspunse Dinny cu un zâmbet larg.

Sărmanul Ambrose! Ce ghinion să se întâmple asta tocmai lui, care abia intrase în Partid.

Roţile unui automobil foşneau pe alee. De data aceasta, Dinny auzi strigându-se de afară să se deschidă uşa. Intrară doi oameni; erau cei care aduseseră împreună cu Speaight la îndeplinire savanta stratagemă a răpirii.

— Uite-l şi pe beţivul ăsta bătrân de George Felt, îl luă Dinny în primire pe ultimul venit. Ce faci?

— Beţiv eşti tu, răspunse Felt cu un râs prostesc.

Acum, când Princey îl vedea la lumină, i se părea şi mai respingător la chip decât prima dată, în stradă. Să tot fi avut vreo 40 de ani, un munte de om, îndesat la trup; avea o fată cu trăsături greoaie, plină, aproape obscenă. Privindu-l, lui Princey i se părea că-l vede printr'o lentilă care-i deforma trăsăturile: un nas umflat, ochi bulbucaţi şi buze moi şi groase. Celălalt nu părea să aibă mai mult de 20 de ani. Era blond de tot şi foarte placid, Princey l-ar fi luat drept un jucător de rugby care se lăsase de sport din pricină că i se îngreunase trupul. O ţigară stinsă îi atârna din gură, ducându-te cu gândul la o bucată de cretă lipită de un cocoloş de ipsos. Intră tăcut în, odaie, se aşeză, îşi încrucişă mâinile pe pântecul proeminent şi închise ochii. Nu dădu nici cea mai mică atenţie celorlalţi.

— Pot să mă culc? îl întrebă Felt pe Dinny.

— Da. În garaj. Stai puțin! Iar ai băut?

— Nu, nu Dinny dragă. Poţi să mă miroşi, protestă el.

— Bine, nu te apropia. Puţi ca un butoi, am simțit de cum ai intrat pe uşă.

Râseră amândoi. După plecarea lui Felt încuie uşa.

— Ia uită-te la Herman, îi şopti el lui Princey arătând spre tânărul de pe scaun. A şi adormit! N'am mai văzut aşa ceva: Cum se aşează, începe să sforăe. Uneori stă cu ochii pe jumătate deschişi şi totuşi doarme şi aşa. Altul ca el nu mai există!

— Ce are? Ia stupefiante?

— Nu, nici cocaină, nici alcool, nimic; nici măcar nu se ţine de fete. Îi place să doarmă şi să citească romane poliţiste. Şi mai cu seamă îi plac filmele cu Boris Karloff.

— Atunci ce faceți cu el aici?

Dinny îi făcu cu ochiul.

— Tot secret, dar nu-i nimic. E cel mai bun şofer pe care l-am văzut vreodată. Dacă ar vrea, ar putea să ia parte la concursurile de automobile.

Se apropie de cel care dormea şi îi trase brusc ţigara din gură. Tânărul se trezi numaidecât, ca un animal, fără a fi nevoit să-şi alunge somnul de pe pleoape.

— Ce este?

— Povesteşte-i lui Princey cum e cu tine şi cu fetele.

Herman păru încântat.

— Am să-ţi spun. Sunt unic în felul meu. Aşa spun doctorii: „Un caz unic”. Şi tata era la fel; până la vârsta de 40 de ani, nu-i plăceau femeile, dar ştii, deloc. Pe urmă, s'a schimbat dela o zi la alta. S'a însurat şi a avut şapte copii. Medicii spun că ar fi ceva cu glandele. Cred că la fel o să se întâmple şi cu mine, aşa că aştept. Fraţii mei sunt toţi normali.

— Foarte interesant, spuse Princey.

Se întreba dacă tânărul nu era cumva homosexual.

— Câţi ani ai?

— Treizeci şi unu; arăt mai tânăr, nu?

— Da, într-adevăr.

Oare cu ăsta era mai uşor de umblat? Princey spera că-i va veni acum rândul tânărului să stea de strajă.

Dinny îi confirmă nădejdile.

— Mă duc să mă culc, Herman. Uite cheia. Fii cu ochii pe individul ăsta. Nu e un băiat rău, dar i-a abătut să se ducă acasă.

Dinny îi dădu lui Princey o palmă prietenească.

— Noapte bună şi… pe mâine dimineaţă!

— Noapte bună, Dinny dragă, răspunse Princey cu un zâmbet ironic.

— Prieteni la toartă, spuse Dinny plin de haz.

Apoi ieşi. Herman încuie uşa; după aceea, arătându-i patul, îi porunci:

— Culcă-te. Nu te scula din pat până nu-mi ceri voie.

— Ascultă…

Princey scăzu glasul:

— Cât vrei ca să mă laşi s'o şterg de aici?

Herman scutură din cap.

— Du-te şi te culcă. De-alde ăştia ca voi n'au bani.

— Pot să fac rost. Cât vrei?

Herman râgâi fără să se sinchisească.

— Asta-i tot ce pot să-ţi răspund: n'aş primi chiar dacă s'ar putea. Aici, dacă mă ţin bine, mă procopsesc pe viaţă.

— Dacă nu-mi dai drumul s'ar putea să intri pe viaţă le închisoare.

Princey ridică glasul.

— Fiecare muncitor sindicalist…

O lovitură straşnică de pumn în coşul pieptului îi întrerupse brusc ameninţările, iar Princey se clătină şi tăcu. Se căia că mersese prea departe.

—Asta, că să-ţi mai primeneşti gândurile, spuse Herman. Dacă nu iei seama, s'ar putea să nu ieşi viu de aici.

Îşi trase un scaun lângă lampa cu gaz.

— Acum culcă-te şi ţine-ţi gura.

Princey se întinse pe pat. Spusele lui Herman îi mutaseră destul aripile. Oare ce aveau de gând să facă cu el? Dacă ar fi vrut numai să-l ucidă, nu l-ar fi adus aici, în casa asta. Altceva urmăreau ei… Să-l tragă de limbă, desigur.

Lumina se stinse. Se lăsă un întuneric adânc.

Cum vor căuta oare să-i smulgă vorbele? Supunându-l la chinuri, bineînţeles. Nu va fi prima oară că va îndura schingiuiri. Strânse din fălci. Nu era o perspectivă plăcută., Ştia ce-l aştepta pentrucă era păţit. Era uşor să-ţi închipui. Este uşor să-ţi închipui că poţi îndura fără să crâcneşti caznele, dar în toiul lor, suferinţa fizică devine lucrul cel mai cumplit din câte există… I se trezi în minte o amintire dureroasă din adolescenţă. Avea 14 ani când tatăl lui, care era în slujba unei societăţi feroviare, căzuse victima unui accident de tren. Se căznise un ceas, bietul om, până să moară, cu trupul prins sub roti, urlând ca o fiară şi rugându-se de cei din jur să-i grăbească sfârşitul. Medicii ii dăduseră morfină, dar fără efect: „Princey, băiatul meu“, striga el. „Oh! Princey al meu!“ Princey se repezise ca un nebun cu o cărămidă în mână, dar fusese oprit. Şi taică-său se luptase cumplit cu moartea şi-şi dăduse sfârşitul fără să fi fost scos de sub roţi… Princey se scutură, înfiorat, amintindu-şi de scena aceea. Somnul nu-i mai era bântuit ca altădată, de visuri urâte. Betsy, cu iscusinţa ei femeiască, îl tămăduise de vedenii. În noaptea nunţii, în pat, lângă ea, îi povestise întâmplarea. Durerea ce zăcea înnăbuşită în el din ziua nenorocirii, izbucnise deodată din adâncul fiinţei lui. Nu avusese pe nimeni căruia să i-o împărtăşească; maică-sa murise la naşterea lui. Atunci Betsy îl mângâiase’ aşa cum l-ar fi mângâiat maică-sa, până când, în sfârşit durerea i se alinase. Ciudată mai fusese şi luna lor de miere! Dar legătura care-i unea se strânsese şi mai mult.

Suspină, gândindu-se la Betsy. Îşi îndoi braţul şi-şi acoperi ochii.

„Mi se pare, îşi spuse el, că n'am să mă pot duce mâine la întâlnirea cu Willis”.

CAPITOLUL III

Luni, ora 2 dimineaţa

— Felicitările mele, spuse Kellog la telefon. Aşteptam să mă chemi: mă temeam că lovitura a dat greş.

— Să dea greş? Dar am făcut praf din dugheană, spuse Dayton Oliver. Era foarte multă lume pe stradă, aşa că am fost nevoiţi să aşteptăm.

— Unde sunteţi acum?

— Într'o cafenea. Bem ceva. Nu vii şi dumneata?

— Nu, mulţumesc. Picior-de-lemn a plecat?

— Da, devreme.

— Bine. Spune-le celorlalţi că au făcut treabă bună.

— Am înţeles. Noapte bună, Harvey.

— Noapte bună, băiete!

Kellog se privi un moment în oglindă. Zâmbea încântat. Ce mai încolo, încoace, fusese o zi straşnică: îi creştea inima. Când te devotezi unei cauze cu tot sufletul şi cu toată energia pe care o cheltuia el în slujba Legiunii, ai nevoie uneori, pentru munca depusă, de imboldul pe care-l dă succesul. Asta, însă, nu-l făcea să fie mai puţin desinteresat

Apropiindu-se mai mult de oglindă, deschise gura mare. După cum se aştepta, văzu că spre

interiorul gurii, dinţii aveau suprafaţa neagră. Se strâmbă scârbit. Ştia totuşi că erau curaţi: nu uita niciodată să se spele pe dinţi. Negreala aceea era din pricina nicotinei, îi explicase dentistul; era ceva obişnuit la fumători. Clătină din cap, regretând că nu putea să-şi cureţe din nou dinţii: nu îndrăznea să treacă pe la dentist până nu va fl achitat o parte din onorariile pe care i le mai datora încă. Adelaida îl punea mereu la cheltuială! Era sănătoasă tun, dar avea dinţii ca de cretă, de parcă ar fi fost copilul unui lucrător prost hrănit. Şi, fireşte, ca să nu-şi piardă frumuseţea, toate jucrările trebuiau făcute din porţelan. Putea să pună rămăşag că, dacă făcea socoteala pe ultimii ani, ar fi ajuns la mai bine de şapte mii de dolari plătiţi dentistului numai pentru tratamentele lui Donald şi ale Adelaidei. Dacă ar fi avut astăzi suma asta în mână! Cu şapte mii de dolari şi-ar fl putut muta birourile în alt local, ar fi putut să angajeze o jumătate de duzină de reprezentanţi pricepuţi, cu mult mal destoinici decât cei cu care trebuia să se mulţumească acum. Se smulse gândurilor, oftând: prea se lăsa furat de visări fără sfârşit, al căror rezultat practic era că-i izgoneau somnul. Dece era oare osândit să fie chinuit de insomnii? Medicul se mulţumea să bage în buzunar cei cinci dolari, după ce-l asigura că sănătatea lui nu lăsa nimic de dorit. Îl sfătuia „să mai dea încolo grijile”. Uşor de spus! Ce, parcă el n’ar putea să facă aşa ceva? Ar fi încântat să încaseze cinci dolari ca să le recomande oamenilor să nu se mai gândească la nimic după ora opt seara…

Se urcă fără chef la etaj, unde se afla biblioteca, şi luă iar în mână cartea pe care o citea când sunase telefonul. De vreun an de zile se apucase din nou să studieze tactica militară. Găsea că e singura lectură interesantă, singurul lucru de care merită să te ocupi. Fusese obligat să-şi

reîmprospăteze cunoştinţele de matematică şi o făcuse cu oarecare plăcere.

Auzi sgomotul unui automobil care cotea, intrând pe aleea din grădină. „Trebue să fie Adelaida”, gândi el cuprins deodată de bucurie. Făcu un semn la pagina unde rămase şi ascunse cartea: nu ţinea ca fiica lui să afle ce fel de lucruri îl preocupau.

Adelaida urca scara; o strigă. Ea intră, veselă.

— Bună seara tată, nu te-ai culcat?

Era strălucitor de frumoasă, cu faţa rumenită de aerul rece de afară, cu ochii vioi şi trupul plin de viaţă.

— Ai petrecut bine?

— Minunat! Cred că iar am băut cam mult astă seară. Mai mare ruşinea, nu-i aşa?

Se aşeză pe genunchii lui taică-său:

— Stai să-ţi povestesc ce a făcut Shepherd. Ce aiurit! Nu m’a lăsat să mă întorc singură cu maşina. Dar după ce mă conducea pe mine trebuia totuşi să se ducă şi el acasă. Atunci a poruncit unui şofer de taxi să se ţină după maşina noastră. Era trecut de miezul nopţii, tată. Când, aproape de casă, îi vine chef deodată să mai dăm o raită prin oraş. Înţelegi? Şi iată-ne iar colindând străzile, cu taxiul după noi. Ce smintit!

— Ei şi! De vreme ce-i dă mâna să plătească, spuse Kellog indulgent.

— Dece nu te-ai culcat, tată?

— Mereu acelaş lucru: insomnia.

— Dar e ceva groaznic, tată. Ai să te istoveşti.

Îi dădură lacrimile: era şi efectul băuturii, dar şi un simţământ de sinceră compătimire. Se aplecă să-l sărute pe obraz. Rochia decoltată lăsa să i se vadă sânii. Kellog, mângâind-o pe păr, îi spuse cu un pic de asprime:

— Ştii, fetiţo, cu moda asta a voastră, nu m’aş mira să le văd azi, mâine, ieşind în oraş în pielea goală.

Ea îşi puse capul pe umărul lui taică-său şi-l privi şăgalnic cu coada ochiului.

— Crezi că bărbaţii ar avea ceva împotrivă?

— Shepherd, poate.

— Da de unde! Îi place rochia: mi-a spus că-l excită… Kellog mârâi nemulţumit.

— A, stai, voiam să te întreb ceva.

— Să te sărut mai întâi.

Îi atinse vârful nasului şi fruntea cu buzele.

— Ţi-aduci aminte? Aşa făceai în fiecare seară.

Kellog îşi simţi inima plină de dragoste părintească. Ei, dacă ar mai fi trăit soţia lui, să împărtăşească şi ea mândria de-a avea o fată ca a lor!

— Hai, dă drumul la predică, spuse Adelaida.

— Dece predică?

— Am înţeles după glas.

Ea îl ciupi de ureche.

— Te cunosc eu.

— Ţi-aduci aminte? Aseară, când am intrat în salon…

— Da.

— Mi s'a părut că se petrecuse ceva între tine şi Grebb. Adelaida nu răspunse.

— Aşa e?

— Nimic grav!

Se lăsă să alunece de pe genunchii lui, murmurând:

— Mi se pare că te-am obosit.

— Ce s'a întâmplat între voi, Adelaida?

— Voia să ies cu el.

— Ce i-ai răspuns?

— Nimic.

— Şi-o să te duci?

— Nu ştiu încă.

— Ar fi trebuit să-i spui dela început că nu vrei. Nu crezi?

— Poate.

— Dece n'ai făcut-o?

Din nou tăcere…

Împins de o vie curiozitate, aproape cu gelozie, o întrebă:

— Îţi place, Adelaida?

— Foarte mult

— A!… Nu-i frumos să-i faci una ca asta lui Shepherd. Ce zici?

— Mă gândeam că n'ar fi mare lucru dacă i-aş da o întâlnire. Stăruia foarte mult. Credeam că ar fi cel mai bun mijloc să scap de el.

— Nu vreau să te vezi cu el. Ştiu mai bine decât tine cât îi face pielea.

Ea tăcu. Pe urmă, râzând uşor:

— Crezi că n'o să se poarte frumos cu mine?

— Nu vreau să te vezi cu el, repetă Kellog. Viitorul tău este alături de Shepherd. Dacă îl mai iubeşti. Îl iubeşti, nu?

— Desigur! Ce întrebare!…

Răsfoia o revistă.

— Atunci, vezi să nu faci vreo prostie. Ce crezi c'ar spune dacă ar şti că ai ieşit cu Grebb? S'ar putea întâmpla să afle.

— Cred că ai dreptate.

— Îmi făgădueşti că n'o să te vezi cu el?

— Cred că n'am să-l mai văd.

— Făgădueşte-mi.

— Lasă tată, de vreme ce-am luat o hotărâre, poţi să ai încredere în mine. N'am să ies cu el.

— Dar nu vrei să-mi făgădueşti nimic.

— Nu, tocmai pentrucă stărui atât.

Ea făcu pe fetiţa supărată, ducându-şi mâinile în şold cu o mutră bosumflată.

Kellog râse fără să vrea. Cu toate că nu-i trecuse necazul, socoti că e mai bine să nu stărue deocamdată. Dar dacă totuşi ar fi ieşit cu Grebb, ar fi fost în stare să-l tragă o bătaie bună, ca atunci când era mică. N'avea dece să fie supărat pe Grebb: era firesc să se fi simţit atras de o fată frumoasă ca Adelaida, dar, ce să-i faci, era logodită. Mai mult îl nemulţumea cochetăria ei.

Cum se putea gândi să-şi compromită căsătoria cu Shepherd?

— Tată, pot să te întreb şi eu ceva? spuse Adelaida cu prefăcută indiferenţă.

— Sigur că da.

— Ce căuta domnul Grebb aici, azi după masă?

— Aveam de discutat afaceri.

— Vrei să spui la adunarea voastră?

— Da.

Tăcu, întrebându-se dece-i spusese oare Grebb că nu venise pentru adunare.

— Dece vrei să ştii? o întrebă taică-său.

— O! aşa, diin curiozitate; nu ştii cum sunt femeile? Mă duc să mă culc. Mâine trebue să mă scol de dimineaţă.

— Dece de dimineaţă? Dormi prea puţin.

— Trebue să mă duc la o întrunire importantă. Am început să devin o „personalitate'' în toată legea. M'au numit preşedinta comitetului care organizează o serbare în folosul orfelinatului. O să-mi apară fotografia în pagina mondenă a ziarelor şi altele şi altele.

— Nu puteţi să ţineţi întrunirea asta după masă?

— Nu. După masă sunt ocupată.

— Dacă o s'o ţii tot aşa o să te doboare oboseala.

— Da de unde! Ştii tată, nu vreau să ajung ca matroanele din înalta societate care nu fac nimic toată ziua, vorbi ea cu seriozitate. După căsătorie, am de gând să mă ocup cu tot dinadinsul de binefaceri. Cred c'o să facem şi călătorii, căci lui Shep îi plac drumurile. Dar cât vom sta aici, am să-mi găsesc eu ceva de făcut, un lucru folositor.

— Bine, fetiţo, spuse taică-său îngăduitor. Acum hai la culcare.

— Ah! minunată e viaţa! spuse ea întinzându-se cu cochetărie.

Kellog se întoarse pe partea cealaltă, gemând. De mai bine de un ceas sta întins în pat fără să poată dormi. În fiecare noapte era acelaş chin. Citea până ce nu-şi mai putea ţine ochii deschişi. După ce stingea lumina, simţea cum îl cuprinde somnul, când deodată i se părea că-i plesneşte un arc în creier… Brusc, căpăta o luciditate deplină. Mii şi mii de gânduri ciudate îl cotropeau şi rămânea aşa întins ceasuri întregi până să-şi recapete somnul. De data aceasta, nu ştia dece, începuse să se gândească la Donald.

Donald eră băiatul lui, cu un an mai mare decât Adelaida. Kellog izbutise prin tot felul de intervenţii să-l bage la Academia Militară din West Point; tânărul, însă, se lăsase de şcoală prin anul doi, ca să se însoare cu o manicuristă poloneză căreia îi făcuse un copil.

Netrebnicia asta îl rănise adânc pe Kellog. Donald trăia acum la Los Angeles cu soţia lui şi cu cei doi copii. Lucra într’o agenţie de proprietăţi funciare. Îşi scriau rareori şi dacă nu rupseseră de tot legăturile, totuşi nu-l mai socotea pe Donald băiatul lui. Ceeace-i legase până atunci nu era decât o amintire dintr’o vreme apusă. Adesea, în ultimul timp, această altă viață izbucnea din adâncurile memoriei ca apele unui fluviu subteran care ar fi răzbătut la suprafaţa conştiinţei lui.

În noaptea aceaşţa retrăia o întâmplare din copilăria lui Donald. Căzând, băiatul se lovise de un trotoar şi îşi rupsese un dinte. Degeaba îl îndemnase taică-său să se țină tare, să se arate bărbat; copilul urlase cât îl ţinea gura, un ceas întreg. În ziua aceea Kellog îşi dăduse seama că fiu-său avea în firea lui ceva slab, ceva laş.

Se răsuci iar în pat. Ca deobicei, încerca tot felul de poziţii. Din pricina nesomnului, simţea dureri în tot corpul; uneori abia se stăpânea să nu cârtească, să nu strige cât îl ţinea gura. Numai cel care a suferit de insomnie ştie ce chinuitor e lucrul

acesta, îşi spunea el înduioşat de soarta lui. Să te apuce nebunia şi mai multe nu!

Se gândi la afacerile lui, la evenimentele politice din tară. Începu să depene în minte întâmplările zilei… ceeace spuseseră Grebb şi Curry. Istovit, ne mai putând îndura chinul, hotărî să ia un somnifer. Se dădu jos din pat; abia se ţinea pe picioare.

„Am să iau un somnifer mai slab“, îşi spuse el. „Din păcate, m'am hotărât cam târziu s'o'fac şi mâine, când mă voi trezi, o să am dureri de cap. În sfârşit, mai bine aşa decât să nu dorm deloc…”

Buimac de oboseală, abia se târî până la baie. Pe sală era frig.

Căutând pe dibuite medicamentul pe etajeră, se gândi că ar trebui să citească mai întâi eticheta: ar fi fost atât de uşor să se otrăvească luând din greşeală altă sticlă. Dar pleoapele îi cădeau de somn şi se văzu silit să țină o compresă la ochi timp de câteva secunde, ca să poată găsi şi înghiţi pilulele. Se opri un moment în fața oglinzii: niciodată nu avea o mutră prea odihnită, dar în ultimele zile era şi mai tras la faţă. „Totuşi, gândi el, medicul m'a găsit sănătos tun; de vină sunt problemele astea care mă apasă…” Uneori ar fi vrut să poată fugi pe o insulă pustie.

Odată culcat, încordarea îi slăbi. Bineînţeles, medicamentul nu-şi putuse încă face efectul, dar ştiind că acţiunea lui binefăcătoare întârzia uneori, se simţea mai liniştit. Se mustră că'n ziua aceea uitase să facă gimnastică, aşa cum obişnuia. Ca maior în Garda Naţională era dator să fie un exemplu de energie pentru subalternii lui.

Încet-încet se cufunda în somn. Ca întotdeauna în preajma somnului, amintirea gingaşă şi veşnic proaspătă a răposatei lui soţii îi umplu inima de o blândă melancolie. Trecuseră douăzeci şi trei de ani dela moartea ei, dar cele mai imperceptibile expresii ale feţei ei îi rămăseseră întipărite în amintire. Cu câtă blândeţe îi mângâiase buzele cu vârful degetelor în noaptea aceea în care se

născuse Adelaida! Un ceas mai târziu, îşi dăduse sfârşitul. Şi el nu se încumetase s'o vadă moartă. Dece murise? Cine hotărâse astfel?

Medicii spuseseră: embolie… O embolie! Viaţa lui întreagă sfărâmată de o vorbă ca asta. Embolie! Douăzeci şi trei de ani de singurătate!…

Era cu putinţă să iubeşti o moartă timp de douăzeci şi trei de ani?

— „O Lucie, draga mea, şoptea el, Lucie dragă!"

O plângea încă, după atâta amar de ani?

CAPITOLUL IV

Luni, ora 2 dimineaţa

Plutind între somn şi veghe, lui Betsy i se păru ca aude scârţâind patul sub greutatea lui Princey. Dădu să-i rostească numele, dar de pe buzele ei nu se desprinse decât un suspin nelămurit. Se întoarse fără să deschidă ochii şi întinse mâna. Mirată că nu simte nimic, întredeschise pleoapele şi căută comutatorul.

O clipă rămase uimită, cu ochii la pendulă. Două fără cinci! Stătu aşat întinsă în pat, neputându-se dumiri cum se făcea că Princey nu se întorsese încă până la ora asta. Pe urmă, tresărind brusc, îşi dădu seama că era ceva neobişnuit. Trebuia să fi venit demult. Stătea încremenită, cu tot corpul încordat Ce se întâmplase? Poate că se nelinişte degeaba, dar era atât de târziu! Nu se mai întâmplase niciodată ca Princey să se întoarcă după miezul nopţii dela şedinţele de duminică seara şi de data aceasta spusese lămurit că va veni devreme acasă.

Orologiul bisericii bătu de două ori. Uitase că pendula lor rămânea în urmă, şi aceste câteva minute mai mult îi sporiră spaima. Poate că maşina avusese vreo pană. Sau poate că… se întâmplase vreun accident? Înlătură gândul acesta. Dacă ar fi fost aşa, poliţia i-ar fi dat de veste, căci Princey avea totdeauna un carnet de indentitate. Atunci, ce să fie? Măcar de ar fi avut un telefon la îndemână! Într'un minut, ar fi putut telefona lui Jesse sau lui Will Carmichael…

Betsy se sculă din pat. În odaie era frig. Se înfăşură într'un capot şi închise fereastra. Se duse în bucătărie şi puse la fiert apă pentru cafea. În bucătărie era tot atât de frig ca şi în dormitor. Se întoarse să-şi ia un pled. Se gândi că dacă Princey ar intrat în clipa aceea şi i-ar fi spus că stătuse până atunci de vorbă cu cineva, i-ar fi aruncat cu ceainicul în cap. Nu se făcea s'o sperie aşa.

Se aşeză, ghemuindu-se sub pătură şi aşteptă să se încălzească apa. Dădu cu ochii de salopeta lui, pe care o spălase înainte de a se culca. Era pusă la uscat pe o frânghie întinsă de-a curmezişul bucătăriei şi răspândea un iz neplăcut de umezeală. Fără îndoială, îşi spuse ea, nu este o bucătărie frumoasă. Mai înainte, nu luase niciodată seama prea bine, dar în seara asta simțea cât de strâmtă şi de tristă era încăperea. Nu avuseseră niciodată o bucătărie dintre acelea în care o femeie roboteşte cu drag, şi deşi cheltuiseră destui bani cu prafurile insecticide, gândacii se înmulţeau în voie; şi acum era unul în spălător!… Pretutindeni în cartierele muncitoreşti din Detroit, aceleaşi salopete stăteau întinse la uscat în aceleaşi bucătării triste.

Dacă s'ar apuca să-i calce salopeta? Aşa poate că o să-i treacă timpul mai repede… Dar oboseala fu mai puternică decât ea, aşa ca rămase locului. Se simţea şi mai obosită decât atunci când se sculase. „Ce greu o să-mi vină mâine la lucru, “ gândi ea.

Apa fierbea. După ce făcu cafeaua, se aşeză la masă şi începu sa bea cu gesturi mecanice, fără să-i simtă gustul. Luă o carte de pe masă şi o deschise la întâmplare.

„Evident că nu e vorba de burghezia germană, ci de burghezia universal. Capitaliștii împart între ei lumea, nu din pricina ticăloșiei lor specifice, ci pentrucă gradul acumulării de bunuri pe care l-au atins îi obligă să urmeze drumul acesta pentru a dobândi beneficii; şi o împart între ei proporţional cu „capitalurile”, cu „forţele” ce stau faţă’n faţă, pentrucă nici n’ar putea exista alt sistem de împărţire într’un regim de producţie pe baze comerciale şi de capitalism…"

— O! Princey, şopti ea. Dece nu te-ai întors până acum? Ce s’a întâmplat?

Făcu o sforţare ca să-şi potolească neastâmpărul şi reîncepu să citească. Cum se făcea că tovarăşii îşi însuşeau teoria mai uşor decât majoritatea femeilor? Era un fapt pe care-l constatase şi în cazul ei şi al lui Princey, cu toate că ea avusese parte de mai multă învăţătură decât el. În locul ei, Princey ar fi tot atât de neliniştit, dar asta nu l-ar împiedica să citească. Bărbaţii au mai mult simţ practic. La ce-i folosea să stea aşa, degeaba, înfofolită in pătură, gândindu-se că ar trebui să-i calce salopeta?

„Anumiţi scriitori burghezi socotesc că datorită cartelurilor internaţionale, una dintre formele cele mai desvoltate ale internaţionalizării capitalului, s’ar putea nădăjdui ca pacea să domnească între popoarele cu regim capitalist. Din punct de vedere teoretic, părerea aceasta este cu desăvârşire absurdă; în practică, este un sofism…”

Princey îi spusese adesea că în anii de şomaj măcar cu atât se alesese şi el; avusese răgaz să citească. Luni de zile îşi făcuse veacul prin biblioteci, citind carte după carte. Dragul de el, un biet băieţandru care se silea să înţeleagă dece nu avea de lucru, să-şi explice dece vedea atâta

mizerie în jurul lui. Dar de pe urma vieţii de şomer căpătase, însă, şi un ulcer la stomac. Faptul că putuse citi câteva cărţi era prea scump plătit.

Orologiul bisericii bătu sfertul de ceas; un sunet stingher, grav. Betsy tresări. Toată fiinţa ei parcă striga: Princey! „E două şi un sfert!” Rămase o clipă locului, tremurând de teamă. Nu mai putea să-şi ascundă adevărul: lui Princey i se întâmplase ceva rău. Se ridică repede, scuturându-şi pătura de pe umeri şi se năpusti în dormitor ca să se îmbrace. Cu tramvaiul făcea douăzeci de minute până la Carmichael, unde se dusese Princey la şedinţă. Era caraghios să stea acasă şi să se frământe, când putea foarte uşor să se repeadă până acolo.

Avea degetele înţepenite de frig şi deabia izbutea să-şi încheie rochia. Trăgea cu disperare de fermoarul fustei, întrebându-se dece vestmintele femeii sunt atât de complicate Pendula arăta două şi douăzeci; dacă pierdea tramvaiul, altul nu mai avea până la trei.

Peste câteva clipe îşi luă din cui haina şi se îndreptă, în fugă, spre uşă; se opri deodată la gândul că ar fi trebuit să lase acasă un bileţel; Princey se putea întoarce cât lipsea ea şi negăsind niciun bilet, situaţia s’ar fi inversat devenind ridicolă. Scotoci pe sub vrafuri de scrisori şi de ziare vechi ca să găsească un creion. Scrise:

Iubitule, eram îngrijată văzând că nu mai vii. Am plecat la Will să te caut. Dacă te întorci, culcă-te. Ne vom vedea mai târziu.

BETS

P. S. – Te sărut, dragule.

Prinse cu un ac biletul de pernă şi ieşi lăsând luminile aprinse. Pe scară era întuneric, dar se ţinu cu mâna de balustradă şi coborî treptele în goană. Mai avea cinci minute şi stația de tramvai era la

câteva străzi depărtare; trebuia să alerge o bună bucată de drum.

Începea să se lase frigul. Timpul era umed, iar pe jos se prindea o pojghiţă de ghiată ce scârţâia sub picioare. Scurtă drumul luând-o printr'un teren viran; deşi gâfâia, continuă să fugă până când un junghi într'o parte o sili să-şi încetinească un timp mersul.

Când ajunse în staţie, tramvaiul nici nu se vedea. Se sprijini de un stâlp, istovită de sbuciumul acela neobişnuit pentru ea. Cu fruntea îmbrobonată de sudoare, răsufla sgomotos, cu gura deschisă; era mulţumită, însă, că ieşise; mai bine aşa decât să moară de urât singură în casă.

— Aşteptați tramvaiul, domnişoară?

Se întoarse mirată. Nu văzuse când se apropiase sergentul.

— Da, pentru piaţa Joseph.

— A trecut acum câteva minute.

— Nu se poate! exclamă ea, chiar acum m'am uitat la ceasul dela biserică.

Sergentul zâmbi cu bunăvoinţă.

—Totuşi a trecut. Noaptea nu prea vin regulat.

— Când o să mai treacă altul? La trei, nu?

— Aşa ar trebui. Dar ştiti, ultimul a venit prea devreme, iar următorul s'ar putea să întârzie. Ştiti cum se întâmplă…

Crunt dezamăgita, se întreba ce să facă. O clipă se gândi să se întoarcă acasă, dar când îşi aminti de apartamentul pustiu îşi mută gândul. Orice, numai să nu aştepte singură în bucătărie. O s'o ia pe jos; poate va da peste vreun taxi. În cartierul lor erau puţine, chiar ziuă. Noaptea era şi mai puţin probabil să găsească unul.

— S'a întâmplat ceva? întrebă sergentul.

Era un tânăr cu o faţă mare de ţăran care nu lăsa nicio îndoială în privinţa obârşiei lui poloneze.

— Nu, mulţumesc, nimic.

Se grăbi să plece repede; faptul că se arăta atât de îndatoritor n'o încălzea deloc. Ar fi greu pentru

o comunistă să vadă într'un sergent altceva decât un om care i-ar putea fi oricând duşman. De câte ori vedea un flăcău ca acela în poliţie, se întreba cum de pot cei de teapa lor să fie în unele privinţe oameni ca toată lumea şi în altele adevărate fiare. „Sticleţii" care, ca să împrăştie un detaşament de grevişti, loveau cu bastoanele de cauciuc în femei şi copil, aşa cum i se întâmplase să vadă; poate că, altminteri, erau nişte soţi minunaţi şi nişte părinţi drăgăstoşi…

Mergea repede. Sudoarea începuse să-i îngheţe pe trup. Pândea mereu un taxi, dar străzile erau pustii; nu se zăreau nici maşini, nici trecători. La fiece pas, întunecimea şi vitrinele negre îi sporeau spaima. Se grăbea, simţindu-se cuprinsă de un tremur lăuntric.

* * *

Ora 3,20

dimineaţa

Will Carmichael se trezi când sună cineva la uşa din faţă; în acelaş timp auzi un sgomot de paşi în odaia lui taică-său. Strigă tare:

— Mă duc eu, tată.

Patul scârţâi sub greutatea lui, trezindu-i nevasta.

— Ce este? întrebă ea. Cine să fie?

— Nu ştiu, mârâi el.

Nu se putea scutura de mrejele somnului. Se încurcă în puloverul pe care-l trăgea peste cap. Deabia îşi ţinea ochii deschişi.

— Nu ştiu. Dar ce l-o fi apucat de sună aşa?

Coborî treptele desculţ. Soneria, stridentă, se auzea mereu. „Nu ştiu cine o fi, dar de smintit ştiu că e smintit", mormăi el.

Întredeschise uşa şi scoase nasul afară. Fu atât de uimit când dădu cu ochii de Betsy, încât rămase locului, fără să mai poată face o mişcare.

— Deschide-mi cel puţin uşa, spuse ea repezită.

Era gata să izbucnească în lacrimi. Ultima jumătate de oră de mers fusese grozav de supărătoare; temerile pe care i le stârnise Princey, deveniseră certitudini mohorâte care o chinuiau, făcând-o să-şi piardă cu totul sângele rece.

— Ce s'a întâmplat?

— Princey este aici?

— Nu.

Se uită la ea cu uimire.

— Unde este?

— Habar n'am. Nu e…

Ea îl întrerupse, strigând, lăsând să izbucnească temerile ce-o chinuiau:

— Nu, nu-i acasă! Nu s'a întors astă seară!

Betsy se lăsă să cadă pe un scaun, plângând cu faţa în mâini.

Will, în picioare, lângă ea, stătea încruntat, silindu-se să găsească ceva de spus. Aerul acela preocupat părea nepotrivit cu un chip atât de placid; cu toate că avea treizeci de ani, trăsăturile lui păstraseră prospeţimea unui obraz de băieţandru, contrastând ciudat cu trupul lui mătăhălos şi cu braţele lui peste măsură de lungi. Dominând-o pe Betsy, care stătea gheboşată, se mulţumi s'o bată pe umăr neştiind cum s'o mângâie altfel. Plânsetele nu încetară. Pe urmă el se gândi uşurat la nevastă-sa.

— Celia, vino repede, grăbeşte-te!

Clarence, taică-său, intră în cameră, înfăşurat într'un halat vechi. Om la vreo şaizeci de ani, înalt şi uscăţiv, semăna mai curând cu un bătrân medic de ţară decât cu un lucrător. Părul lui des şi mustaţa stufoasă erau cărunte, trăsăturile fine şi pline de distincţie. Între tată şi fiu nu exista nici cea mai mică asemănare. Doar mâinile bătătorite ale celui dintâi, erau, fără nicio îndoială, nişte mâini de lucrător metalurgist.

— Ce s'a întâmplat? întrebă el.

— Princey nu s'a întors acasă astă seară!

— Cum adică?
— Nu s'a întors şi atât!
— Mi se pare ciudat.
Celia sosi alergând. Se duse de-a-dreptul la Betsy şi îngenunche lângă ea.
Betsy izbucni într'un hohot de plâns şi îşi lipi obrazul de umărul Celiei, îmbrăţişând-o; aşa, se simţea mângâiată. Will se aplecă spre taică-său şi-i vorbi în şoaptă:
— Ce crezi că i s'o fi întâmplat?
— Nu ştiu. Asta mă pune pe gânduri.
Bătrânul avea în vorbă un uşor accent din Sud: era de fel din Kentucky.
După ce Betsy se mai potoli, Celia se ridică şi îi spuse:
— Acum, fetiţo, povesteşte-ne ce s'a întâmplat.
Era o femeie frumoasă, destul de voinică, cu o faţă liniştită şi plăcută. Îmbrăcată într'o cămaşă de noapte largă, părea tot atât de voinică ca şi soţul ei.
— Princey nu s'a întors acasă, asta e tot. Nu vă ajunge?
— La ce oră ai plecat tu de acasă? întrebă Will.
— Pe la ora două şi jumătate. Am pierdut tramvaiul şi a trebuit să vin pe jos.
— Vai de mine, dar trebue să fii…
— Mă simt foarte bine. La ce oră a plecat Princey de aici?
— Pe la unsprezece şi jumătate, spuse Will.
— Unsprezece şi jumătate? strigă ea, ridicându-se brusc.
— Nu-i aşa, tată? L-am poftit la o ceaşcă de cafea, dar n'a vrut să mai rămână.
— Jesse a plecat cu el?
— Jesse n'a fost aici astă seară. Princey ne-a spus că venise fratele lui şi că atunci l-a lăsat să plece.
Toţi se uitară la Betsy, îngrijoraţi. Faţa ei se făcuse galbenă ca ceara. Nu mai avea pic de sânge în obraji.

— Ce înseamnă asta: *l-a lăsat să plece*? Jesse e dator să-l păzească. *Nu trebue să plece de lângă el*.

Lovea cu pumnul în masă ca o isterică.

— Nemernicul; nemernicul!

— Betsy! Betsy! Ce-i asta? protestă Celia. Lui Princey nu i s'a întâmplat nimic!

— De unde ştii tu? N'ai auzit niciodată până acum de comunişti dispăruţi fără urmă, bătuţi, omorâţi? Deee crezi tu că i-a dat Turner un om să-l păzească?

— Betsy, linişteşte-te, spuse Will cu blândeţe. Trebue să facem ceva ca să-l găsim. Să vedem cum.

— Da!

Betsy se aşeză. Se strădui să se stăpânească şi îşi încrucişă mâinile pe genunchi. Îşi simţea fiecare dintre puternicele bătăi ale inimii.

— Ce să fac? Spuneţi-mi ce să fac.

Nimeni nu răspunse.

— Cine a fost în seara asta la şedinţă?

— Am fost puţini la şedinţă. Jesse nu era aici. Nappi e la spital. Nu era decât Princey, Sig Smith şi Ambrose Bishop, tata şi cu mine.

— Au plecat cu toţii împreună?

— Nu. Ambrose trebuia să-l conducă pe Princey până la tramvai, nu-i aşa, tată?

— Nu ştiu.

— În orice caz, Ambrose a plecat odată cu Princey, spuse Celia. A rămas numai Sig la cafea.

— L-am auzit pe Ambrose spunând că-l duce până la tramvai, sunt sigur, repetă Will. El…

— Atunci, haidem la Ambrose, îi tăie vorba Betsy. Slavă domnului, avem un punct de sprijin. Unde stă?

Ceilalţi se priviră întrebători.

— Cred că nu ştie nimeni, spuse Will amărât.

Betsy sări din nou.

— Dar cineva tot trebue să ştie! Cine l-a adus pe Ambrose în Partid?

— Princey!

Betsy se lăsă să cadă pe scaun.

— … şi numai el cunoştea adresele celor din celulă; numai dacă nu vrei cumva să aşteptăm până ce s'o deschide biroul sectorului, mâine dimineaţă.

— Nu putem aştepta!

— Ascultaţi, îi întrerupse Clarence. Mi se pare că Ben Silversmith s'a ocupat de înscrierea lui Ambrose în Partid…

— Ştii unde stă?

— Nu, dar Sig Smith trebue să ştie. Ben este un tovarăş negru dela *Chrysler*, şi Sig făcea parte din aceeaşi celulă.

— Atunci, hai la Smith.

— Mă duc eu, tată, se oferi Will. Tu culcă-te, mâine te duci la lucru.

— Parcă tu nu te duci la lucru, ai? răspunse tatăl lui puţin enervat. Mergem amândoi.

— Bine. Celia, până ne îmbrăcăm noi, dă-i puţină cafea lui Betsy.

Ieşiră în goană din odaie. Betsy râse amar:

— Nu vreau cafea. Pe Princey îl vreau!

— O să-l găseşti, dragă, spuse Celia, nu te mai sbuciuma..

Vorbele acestea nu avură darul s'o liniştească; dimpotrivă. Cella văzu cum i se contractează fața şi cum o podidesc iar lacrimile.

— Oh! Betsy, se ruga de ea, o să fie bine! Nu i s'a întâmplat nimic, ai să vezi.

Se apropie de ea, o luă în braţe şi o sărută. Betsy îi strânse mâna cu putere.

— Ce bună eşti, Celia! spuse, lipindu-se emoţionată de ea.

Mireasma caldă, intimă pe care o răspândea trupul Celiei, îi dădu curaj.

— Vrei să vin şi eu? o întrebă Celia.

— Nu e nevoie!

— Oricum, am să mă rog pentru tine.

Betsy zâmbi cu sfială. Îi era recunoscătoare, dar se simţea stingherită. Celia era o catolică foarte evlavioasă. Clarence şi Will părăsiseră amândoi

biserica cu câţiva ani înainte de a intra în Partid, dar Celia îşi păstrase credinţa.

— Mulţumesc, Celia, roagă-te pentru mine, răspunse Betsy; apoi, stânjenită şi căutând să spună ceva, întrebă:

— Ce a pățit Giosne?

— Cine?

— Nappi Giosne: Will a spus că e în spital.

— A! Se pare că o roată dela o maşină i-a fracturat braţul. Giosne, ce nume!

— Na, exclamă Betsy, am lăsat ibricul cu cafea pe foc. S'a dus dracului!

— Betsy, propuse Celia, n'ar trebui să chemăm poliția?

— Dece? Sunt sigură că Princey nu poate fi la închisoare.

— Desigur, dar…

— Să-l vedem mai întâi pe Ambrose.

— S'ar putea să fie un accident de automobil.

— Nu-mi vine să cred. Accidentul s'ar fi întâmplat la câtva timp după plecarea lui de aici, adică pe la unsprezece şi jumătate. Poliția ar fi avut destulă vreme să ne înştiinţeze. Princey are un carnet de identitate la el.

— Poate că ar fi mai bine să vedem dacă întradevăr e aşa, să telefonăm pe la spitale.

— Poate, mai târziu. Vreau să-l văd mai întâi pe Ambrose. Am putea afla dela el ceva. Ştii, adăugă ea, de-alde ăştia ca noi, mai bine să nu se adreseze poliției.

Tăcură amândouă. Niciuna nici cealaltă nu avea chef să vorbească mai mult despre treaba asta.

— Spune drept, nu vrei să bei o cafea?

— Nu.

Betsy se ridică şi începu să meargă de colo până colo prin odaie. Făcând o sforţare să nu se mai gândească la Princey, continuă:

— În timp ce veneam încoace, o bucată de drum am mers prin ninsoare. Cădeau nişte fulgi mari şi frumoşi. Când eram copii alergam pe stradă,

lăsând să ne intre fulgi de zăpadă în gură şi strigam: „Îngheţată fără bani, îngheţată fără bani!“ Tu nu făceai aşa?

— Ba da! Cam tot aşa. Dar mi se pare că a trecut atâta timp de atunci… Patinam foarte bine. N'am mai patinat de ani de zile, acum sunt prea greoaie.

În clipa aceea, Will strigă din capul scării cu o voce de bas, puternică:

— Coborâm imediat.

Betsy se întunecă din nouă la faţă, îngrijorată.

— Cât e ceasul?

Celia se duse la bucătărie, mişcându-şi cu graţie corpul greoi sub cămaşa de noapte albă. Picioarele, goale, erau prea subţiri pentru o femeie atât de voinică.

— E patru fără un sfert.

Betsy se prăbuşi pe un scaun.

— Sunt obosită…

Rămase astfel un timp, apoi, încovoindu-se brusc, îşi prinse capul în mâini.

— Oh! Celia, spuse ea în şoaptă, mi-e frică! Mi-e atât de frică!

CAPITOLUL V

Luni, ora 4 dimineaţa

Era o noapte adâncă; răsărise însă luna şi la lumina ei, Princey putea să cuprindă cu ochii toată câmpia din jur.

Fusese mai întâi o ceaţă deasă, nişte sgomote pătrunzătoare şi nişte chipuri necunoscute, apoi totul se lămurise: se afla într'o maşină care străbătea domol câmpia. Era un camion vechi, descoperit, şi el sta tot în picioare pe platformă. De o parte a drumului se înşiruiau oameni care-l priveau. Princey se uita la ei, copleşit de tristeţe, căci erau cu toţii prieteni şi tovarăşi. Stăteau tăcuţi unul după altul, alcătuind un şirag fără sfârşit. Nemişcaţi, uşor întorşi spre el, cu pleoapele puţiti plecate. Îl priveau trecând; ştiau că se duce la moarte şi nu spuneau nimic, nici măcar o vorbă. Niciun gest, nicio mişcare ca să-l scape. Stăteau cu toţii tăcuţi, unul în spatele celuilalt cu feţele cernite. Betsy era ultima. Suferea pe tăcute, ca şi ceilalţi, cu capul aplecat. Voi să strige: „Betsy, ajută-mă!" Dar nu putea vorbi. Apoi trecuse mai departe… Nu mai era nimeni! Maşina mergea acum mai repede. Voi să se întoarcă să strige: „Betsy!" dar nu putea. Un vânt rece îi biciui faţa. Viteza creştea, maşina mergea mai repede, tot mai repede, cu o iuţeală pe care n'o mai putea îndura. Simţea că e gata să cadă, să se prăbuşească la pământ, făcându-se zob, apoi, venind spre el de foarte departe, se ivi ceva fioros, ceva mătăhălos şi netrebnic, fără picioare, un corp însângerat, o gură plină de sânge care urla. Şi arătarea aceea striga în vânt: „Princey, băiatul meu! Princey, băiatul meu!"

Voi să oprească maşina, încercă să-i strige şoferului să oprească, dar nu putea să scoată niciun sunet, să facă nicio mişcare. Şi era singur, părăsit de toţi. Nimeni, nici măcar soţia lui nu voia să-l ajute. Din ce în ce mai repede… Neputincios, aştepta prăpastia în care trebuia să se prăvălească singur…

Se trezi. Degetele îi erau încleştate pe piept, inima îi bătea foarte tare. O clipă avu impresia că în odaie, pe pat, se află ceva ca o piază rea; se simţi năpădit de groază. Pe urmă, luciditatea îi reveni; îşi dădu seama că se afla în pivniţă şi îşi

aminti că fusese răpit. Încordarea îl slăbi. Era leoarcă de sudoare; simţea un nod în gât, ca şi cum ar fi plâns. Încercă să-şi amintească visul în amănunt, dar nu izbuti. Ştia doar că fusese înspăimântător, ca visele urâte de odinioară.

… Nu cumva îl lăsau nervii? Ce însemna visul acela? Îl apucase oare frica de pe acum, deşi nu fusese încă supus la cazne?… Totuşi, dece nu i-ar fi frică? Încăpuse în mâinile unor criminali de profesie. Cum să nu-i fie frică?

Zâmbi cu amărăciune. În Partid se vorbea adesea despre revoluţionari oţeliţi şi era plăcut să-ţi închipui că eşti şi tu unul. Ei bine! Poate că se va dovedi la înălţimea acestui ideal. Dar asta nu însemna că trebue neapărat să fie lipsit cu totul de sensibilitate, că trebue să se socotească mai tare decât era în realitate. Dacă îi era frică, asta însemna că era şi el un om ca toţi ceilalţi. Existau însă şi alte sentimente înafară de frică, mai puternice decât ea! Există mândria şi există ura. Şi ură se strânsese destulă în sufletul lui. Ura făcuse din el un membru de partid. După greva cea mare dela *Ford*, trei sergenţi îşi dăduseră toată silinţa ca să-l facă să intre în Partid. Într'o încăpere dosnică dela comisariat îl dăscăliseră lovindu-i spinarea cu şenile de camion. Se întrebase: „dece şenile de camion?" N'avea nicio noimă. La fel de absurd ca şi bătaia pe care o primise. Trei sergenţi se înverşunară împotriva lui şi singurul rezultat la care ajunseseră fusese că îndrumaseră mâna unui tânăr şomer spre buletinul de înscriere în Partid. Se vede că erau foarte grăbiţi să-l vadă intrând mai curând în Partid, sergenţii aceia, ca şi paznicii dela uzina *Ford*, care, la ora şapte şi jumătate dimineaţa, într'o zi de iarnă, îl stropiseră cu furtunele, pe el şi pe alţi cincisprezece mii de şomeri care aşteptaseră toată noaptea în faţa biroului de angajamente. Şi baia aceea îngheţată avusese drept urmare recrutarea de noi membri în

Partid. Da, întradevăr, frumoase rezultate obţinuseră!,

Ura nu se uită uşor. La rece, ura devine activă. Unită cu o înţelegere lămurită a problemelor, oţeleşte voinţa. Această voinţă îi îmboldea pe el şi pe Betsy să lucreze pentru Partid, atunci când amândoi ar fi voit să stea liniştiţi acasă. Ea o făcea pe Betsy să se scoale la cinci dimineaţa ca să distribue manifeste la poarta vreunei uzine; îşi muşca buzele, atât de rău o durea mijlocul, dar spunea râzând: „Întotdeauna trebue să mă apuce durerile chiar în ziua în care am de făcut o muncă pe teren". Ura le dădea puterea de a stărui, da, dar nu mai era mobilul strădaniilor lor; mobilul acela era înţelegerea vremii lor şi idealul plămădit din această înţelegere: şi viaţa pe care o duce slujind acestui ideal nu era lipsită de lovituri şi mii de suferinţe, da, desigur, dar se simţeau temeinic legaţi de ea. Ca să-şi apere idealul acela se afla acum acolo, într'o pivniţă, cu gratii la ferestre şi cu porţile zăvorite… fără să ştie măcar ce-l aştepta de aici înainte.

Toate gândurile i se îndreaptă spre un singur ţel: să evadeze! Va izbuti să fugă? N'ar fi trebuit să adoarmă, se mustră el, mânios. Nu se crăpase încă de ziuă; mai avea vreme. Dar cum de putuse fi atât de nesocotit încât să adoarmă?

Întoarse capul încet, încet de tot. Nu era nimeni. Pivniţa era cufundată in întuneric, dar avea convingerea că nu se înşela: chiar pe întuneric deosebise destul de bine, înainte, cămaşa albă a lui Herman. Se ridică din pat, cu un uşor tremur nervos. Niciun sgomot. Nădejdea făcu să-i bată inima mai tare. Puse picioarele jos, îşi scoase repede pantofii, îi luă în mână, străbătu odaia. Podeaua scârţâia sub paşii lui, dar îşi văzu de drum fără să se oprească; nu era un sgomot care să le poată atrage atenţia celor de sus. Găsi ivărul uşii, îl apăsă încetişor…

— Unde te duci?

Era vocea liniştită a lui Herman.

— Caut closetul, răspunse el îndată, pe negândite. Nădejdea puternică de mai înainte îi îngheţase în inimă. O lampă de buzunar se aprinse; ridică instinctiv mâinile. Herman îşi pusese scaunul îndărătul sobiţei.

— E acolo.

Lumina lanternei se îndreptă spre un obiect pe care Princey îl luase drept o cutie cu cărbuni. Herman continuă, flegmatic, fără răutate:

— Dar ştiu că minţi. Nu-i frumos că încerci s'o ştergi aşa, pe nesimţite. Ne-am purtat destul de bine cu tine până acum. Dacă vrei să-ţi moi oasele, dă-i înainte cu şmechereala.

Ţinea mereu lumina lanternei îndreptată asupra lui.

— Dacă te mai scoli odată, să ştii că te fac eu să te potoleşti, şi de data asta pe neanunţate… Nu-i frumos, repetă el indignat. Şi acum, culcă-te.

Lanterna se stinse. Pe buzele lui Princey înflori iar zâmbetul ironic. Întâmplarea aproape că-l amuza. Ca şi cum l-ar fi lăsat dinadins singur, poftindu-l în mod discret să se întoarcă acasă! Scoase o ţigară din buzunar; îi pierise somnul. La licărirea chibritului pe care-l scăpără, văzu portiţa din dosul uşii deschizându-se şi închizându-se la ioc. În lumină *Doamna Nooky* se strecură înăuntru; ochii ei galbeni străluceau. O chemă încetişor; simţi o undă de bucurie văzând-o cum sare pe pat, ca şi cum, în sfârşit, i se întâmpla şi lui ceva bun. Pisica se culcă pe pieptul lui, privindu-l liniştită, şi începu să toarcă. Princey o mângâie. Ca să n'o gonească fumul, nu-şi mai aprinse ţigara. Ţâţele micuţe ale pisicii începuseră să se umfle de lapte; le simţi în timp ce o mângâia. Nu mai avea mult până să facă pui. Văzuse odată o pisică fătând. Fusese uimit: mâţa torsese tot timpul; scotea câte un miorlăit jalnic când o apucau durerile facerii, după care începea iar să toarcă, fericită şi mândră.

… Se ştia oare că fusese răpit? îi trecu prin minte deodată. Nu. Cum să se ştie? Betsy îşi va da seama că lipseşte abia dimineaţa, trezindu-se. Îl cotropi o cumplită nelinişte, gândindu-se la clipa aceea. Pe urmă alungă gândul cu hotărâre. Fără îndoială că vor anunţa poliția şi-i vor căuta corpul prin toate şanţurile din împrejurimile Detroitului, aşa cum îl căutaseră odinioară pe George Marchuk… Firul gândurilor se rupse brusc. Îi răsărise în minte un lucru pe care instinctiv căuta să-l înlăture; dar nu putea să nu-l recunoască; dacă fusese răpit, era numai vina lui. Ar fi putut foarte bine să evite asta!

E adevărat, recunoscu el ruşinat. Dacă ar fi fost cu Jesse, povestea cu automobilul furat nu s'ar fi prins. Ştiau amândoi că maşina lui Jesse nu putea fi de furat. Jesse ar fi apăsat pe accelerator fără să stea prea mult la gândit şi bandiţii n'ar fi îndrăznit să sară la bătaie. Dacă ştiau atât de multe despre el, probabil că la fel de informaţi erau şi în privinţa lui Jesse. La încăierare, Jesse făcea cât şase oameni. Amândoi împreună, ar fi măturat strada cu netrebnicii ăştia trei.

Cum putuse fi atât de zevzec? Ştia ce-o să spună Paul Turner: „i-am dat un om să-l păzească şi el l-a gonit. Cum să ajuţi un dobitoc care nu vrea să primească niciun ajutor? Pară de foc când e vorba să facă o revoluţie, dar prea plin de sine ca să asculte un sfat!"

… Dar dacă indivizii ăştia ţineau cu tot dinadinsul să pună mâna pe el, oare n'ar fi găsit ei, mai devreme sau mai târziu… Argumentul era prea slab ca să nu recunoască şi el că nu se ţinea pe picioare. Greşeala lui era de neiertat. Se purtase ca un băieţandru semeţ, ăsta era adevărul.

Oftă cu tristeţe. Aşa e, se mustra el amarnic. Cu cât privea mai mult în urmă, îşi dădea seama că viaţa lui era plină de uşurinţi şi de neghiobii de felul ăsta. Şi întotdeauna după ce săvârşea un lucru – şi asta niciodată la timp – îi venea mintea la loc.

Ştia prea bine că armătura unui partid revoluţionar trebue să fie făcută din bărbaţi de încredere şi din femei pe care te poţi bizui. Voise să facă şi el parte din aceştia. Dar era oare demn de ei?… Doamne! Se simţea grozav de ruşinat acum! Cât n'ar da să-l vadă pe Paul numai o clipă, să-i spună că şi el este un militant vajnic, că Partidul e totul pentru el, că deacum încolo nu va mai face neghiobii şi nici nu se va mai purta ca un smintit.

Pisica se lipi de obrazul lui. El îi mângâie uşor urechile. Grindina bătea în fereastră. Mâine o să fie urât… Mâine?…

Şi totuşi, cât de darnică fusese viaţa cu el! Da. Fusese foarte darnică. Îl învăţase să iubească… Îl învăţase ce înseamnă nobleţea unei lupte cot la cot cu semenii lui în slujba unui ideal comun: dragostea şi munca dădeau un sens existenţei sale. Viaţa nu căpăta un înţeles decât atunci când n'o trăiai singur; şi ajungeai s'o trăieşti din plin când o consacrai altora. Cu toată cumpăna în care se afla, cu toată neliniştea şi teama lui, se simţea plin de o bucurie temeinică. Ar fi voit să întindă braţele, beat de fericire, să cuprindă într'o îmbrăţişare universul întreg, pământul stăpânit de patimă, lumea răscolită de suferinţe, strălucitoare de bucurie…

Afară se auzi miorlăitul pisicilor îndrăgostite. Princey simţi cum tresare pisica ciulindu-şi urechile, atentă la scâncetele acelea lugubre. Princey zâmbi.

— Vezi-ţi de treabă, îi spuse el *Doamnei Nooky*, că nu te chiamă pe tine.

Se întrebă cât putea să fie ceasul. Afară era tot întuneric.

CAPITOLUL VI

Luni, către ora 4 dimineaţa

Deşi era cu Will şi cu Clarence, Betsy se simţea copleşită de singurătatea nopţii care-i înconjura. Strada, pustie, lumina felinarului din colţ, săracă, iar casele, părăginite. Îi înţepenise degetul de când tot apăsa pe butonul soneriei.

— Poate că Sig n'o fi acasă? spuse Will.

— Nu fi caraghios, îl repezi ea. Trebue să fie cineva: Ana sau cel puţin copiii.

Clarence tuşi.

— Nu mai suna atât, Betsy. O să se descarce acumulatorul.

— Cu atât mai bine. Dacă nu se trezesc, le sparg geamurile.

Tatăl şi fiul schimbară o privire. Will dădu din umeri.

— Ger, nu glumă! spuse el.

Grindina bătea pieziş spre uşă. Will întinse mâna. Lovindu-se de palma lui, boabele de măzăriche săreau jos. Fără voia ei, priveliştea aceasta îi stârni lui Betsy o năzărire macabră: parcă-l vedea pe Princey lungit la pământ, cu faţa biciuită de grindină.

— Ce faci, Will? strigă ea.

El o privi uimit: Betsy nu-i dădu nicio explicaţie. Îi părea rău că-l repezise, dar se simţea prea nervoasă ca să-şi mai ceară scuze.

O lumină crudă năpădi vestibulul. Chipul lui Smith se ivi îndărătul geamului gros dela uşă. Trăsăturile lui, deformate de paravanul acela de sticlă ce făcea ape, i se părură lui Betsy şi mai puţin atrăgătoare ca deobicei: ochii miopi ce priveau de după lentilele groase, faţa osoasă cu trăsături ţepene, dinţii scoşi înafară… Smith deschise uşa şi intrară cu toţii repede într'un salon sărăcăcios mobilat. Rămase în picioare, uitându-se la ei tăcut şi clipind din ochi. Nici măcar nu le

dăduse bună seara. Faţa lui nu vădea nici emoţie, nici curiozitate, nici uimire. Ori de câte ori îl vedea, Betsy încerca să-şi explice nepăsarea aceasta aparentă. O punea când pe socoteala acelei sfiiciuni pe care o au îndeobşte străinii – era polonez – când pe seama unei atitudini afectate. Nu părea să fie vorba de prostie pur şi simplu, căci trecea drept un tovarăş destoinic şi de încredere. Dar Betsy nu simţea nicio plăcere să-l vadă; lucrul acesta o necăjea cu atât mai mult, cu cât era vorba de un tovarăş din Partid.

— Sig, începu Will cu un glas ca din mormânt, Princey nu s'a întors acasă aseară. Nu l-ai văzut cumva, după ce te-ai despărţit de noi?

Privirea lui Smith se opri o clipă asupra lui Betsy.

— Nu, răspunse el.

— Nu ştii pe unde ar putea fi?

— Poate că mai avea alt şedinţă.

Ca mulţi alţi emigranţi, Smith nu se simţea obligat să facă acordul gramatical.

— Nu! interveni Betsy.

Simţea o poftă grozavă să-l sgâlţâe; calmul lui o scotea din fire.

— Am vrea să dăm de Ambrose, spuse Will. Mi se pare că l-a condus pe Princey până la tramvai. Nu ştii cumva unde stă?

— Nu. Poate ştie Ben Silversmith.

— Şi noi ne-am gândit la asta.

— Da, Ben ştie.

Smith vorbi repede:

— Aveţi un maşină? Stă pe bulevard 23 colţ cu strada Michigan. Uit numărul, dar este casa doi după bulevard, pe stânga. Să vin cu voi?

— Nu e nevoie.

— Ştii cumva unde stă Paul Turner? Trebue să-l înştiinţăm si pe el, spuse Betsy.

—Paul plecat la Toledo, pentru meeting.

— Ah! Fira'ar a dracului de treabă! exclamă ea amărâtă. Toate ne stau împotrivă!

— Putem vedem pe el mâine dimineaţă, devreme, spuse Smlth. Am întâlnire cu el la opt, la gară. Pentrucă s'a întâmplat cu Princey, merg cu el drept la birou. Vedeţi acolo cu el.

— Să ne ducem la Ben, spuse Clarence.

Corpul lui deşirat se gârbovise de oboseală; chiar şi aici, la Smith, stătea înfofolit în palton; lipsa de somn îl chinuia grozav.

— Mă îmbrac, merg la Perry, spuse Smith, să văd ce spune el. Perry dă sfat bun.

— Dece? întrebă Betsy. Ai face mai bine să te culci.

— Crezi că mai pot să dor acum? întrebă mirat Smith.

Betsy se simţi ruşinată. Glasul cu care îi răspunsese vădea o îngrijorare sinceră pentru soarta lui Princey, desminţind părerea pe care şi-o făcuse despre el.

Ieşiră cu toţii. Ninsoarea le năvălea în faţă. Urcându-se în maşină, Betsy văzu luminile aprinse la primul etaj al casei în care locuia Smith.

— Strada Michigan e departe, îi spuse ea lui Will. Înainte de a merge la Ben, să trecem pe la mine.

Will încuviinţă cu capul. Îi cercetă cu atenţie faţa întrebându-se dacă n'ar fi fost mai bine s'o lase pe Celia să vină cu ei.

Clarence tuşi şi murmură:

— Lasă, Besty, c'o să-l găsim. Poate c'a şi sosit acasă.

Betsy nici nu încerca măcar să-i răspundă.

* * *

Ora 4,30

dimineaţa

— Mă urc singură.

Ieşi grăbită din maşină şi fu cât pe aci să alunece pe trotoar. Poleiul se acoperise de un strat de

zăpadă. Ridicând capul, Betsy văzu lumină în apartament. Cuprinsă de emoţie, o clipă stătu să-şi amintească dacă stinsese lumina la plecare. Urcă scările în goană, în timp ce inima îi bătea cu putere şi repeta:

„Nu, nu e acolo! Nu trebue să mă amăgesc; n'am să-l găsesc acolo”. I se părea că treptele nu se mai termină…

Deschise uşa. Strigă, fără a îndrăzni să-i rostească numele. Dar o întâmpină tăcerea. Fără ţel, fără nădejde, trecea dintr'o încăpere într'alta. În odaia de culcare se aplecă deasupra patului, deasupra biletului pe care-l prinsese de pernă. Îl citi. Cuvintele se destrămau sub ochii plini de lacrimi. Scrisese biletul doar cu două ceasuri în urmă, dar ei i se părea că-i o amintire dintr'o altă viată. „Te sărut, dragule”. Smulse hârtia şi o mototoli cu furie. Simţi că i se face rău. Aşa dar, se întâmplase? Asta să fie? Asta să fie lucrul acela despre care comuniştii nu vorbeau niciodată, pe care soţul şi soţia se fac că nu-l ştiu, neliniştea aceea sfredelitoare care macină inimile? Li se întâmplase deci lor, ei, lui Princey?

— Nu! O, nu! strigă Betsy.

Trase adânc aer în piept; teama îi curma răsuflarea. Se înţepeni, îndreptându-şi trupul şi îşi încordă muşchii, străduindu-se să-şi ţină'n frâu nervii, să-şi înnăbuşe durerea. Trebuia să-şi învingă frica… Trebuia!

Încetul cu încetul se linişti. Îşi adună gândurile, iar senzaţia de greaţă o părăsi. Ieşi din dormitor şi se duse în bucătărie. Cafeaua se evaporase. În încăpere, ibricul răspândea un miros de ars. Stinse gazul şi lumina. Coborând scara, i se păru că izbutise să se stăpânească de minune, cu toate că avusese o clipă de slăbiciune. Se simţi mulţumită. Acum va putea să vadă limpede lucrurile. Trebuia: era de datoria ei să se încredinţeze că tot ceeace se putea face va fi făcut… Ca să coboare treptele alunecoase dela intrare, se ţinu cu mâna de

balustradă. Observându-şi gestul, se simţi oarecum satisfăcută: cât de bine îşi stăpânea reflexele!

— N'a venit. Acum, ne putem duce la Ben.

Vorbea liniştită, gândindu-se cu mândrie: „E ca şi cum Princey nu mi-ar fi bărbat. Sunt pe deplin stăpână pe nervii mei. Aşa trebue să se poarte o tovarăşă."

Cât ţinu drumul, Will se feri s'o privească. Simţise ca o lovitura, văzându-i ochii adânci, când se suise în maşină. Erau mari, strălucitori şi aveau o privire fixă, iar sub pleoape se desluşeau nişte proeminenţe uşoare. Îşi dădea seama, fără să fi întors capul, că avea faţa încordată şi că strângea mereu din fălci cu o mişcare convulsivă. Îi părea rău că Celia nu-i însoţise.

* * *

Ora 4,55

Casa lui Silversmith era o şandrama cu două caturi, pe o stradă nepavată. Şi acolo Betsy ajunse la uşă înaintea celorlalţi şi apăsă pe butonul soneriei. Răspunsul veni îndată: storul dela fereastra parterului fu ridicat brusc, iar la lumina felinarului zăriră o negresă tânără cu o broboadă pe cap. Ţinea un copil mic în braţe şi-i privea cu nişte ochi miraţi.

— Vrem să vorbim cu domnul Silversmith, spuse Betsy.

Nu primi niciun răspuns. Betsy repetă aceleaşi cuvinte aproape strigând. Femeia întredeschise puţin fereastra.

— Cu cine?

— Cu domnul Silversmith.

— Cine sunteţi dumneavoastră?

— Nişte prieteni.

— Nu stă aici.

— Dar unde stă?

— Nu ştiu. Cum vă chiamă?

— Betsy Prince.

O clipă de tăcere.

— Prince?

— Da.

— Pe bărbatul dumneavoastră îl chiamă Princey?

— Da.

— Sigur, aici stă Ben. Un moment numai, să vă deschid uşa.

Fereastra se închise. Până şi Betsy nu-şi putu stăpâni râsul.

— Mai rar aşa prudență, observă Will. Mai degrabă i-ai fi scos o măsea decât să-i smulgi o vorbă din gură.

Uşa se deschise. Femeia îi întâmpină zâmbind. Să tot fi avut vreo treizeci de ani; era durdulie şi avea pielea foarte neagră şi întinsă.

— Iertati-mă, tovarăşi, le explică ea, dar nu m'aş fi aşteptat să-mi vină cineva la ora asta.

— Ben, dânsa e Betsy Prince, spuse Will. Am avut o şedinţă de celulă astă seară şi Princey a plecat dela noi pe la unsprezece şi jumătate însă nici până acum nu s'a întors acasă.

— O!...

Silversmith fu gata să spună ceva, dar se opri. Copilul începu să plângă. Sheila se aşeză în capătul celălalt a odăii şi-şi desfăcu broboada.

— Vrem să dăm de Ambrose Bishop. L-a condus pe Princey până la tramvai, după şedinţă; poate c'o fi ştiind el ceva.

Silversmith îşi frecă bărbia.

— Ştiam unde stătea Ambrose, dar nu l-am mai văzut de trei luni. Totuşi, să încercăm: Dacă nu-l găsim acolo, proprietăreasa lui o să ne spună unde stă acum.

— Dă-ne adresa, îi spuse Clarence. Nu e nevoie să vii cu noi.

— Degeaba v'aş da adresa, le explică Silversmith cu un zâmbet uşor. Este o pensiune

unde locuiesc numai negri şi proprietăreasa n'ar spune nimic unor albi. Nu e departe de aici, adăugă el, îndreptându-se spre odaia din fund.

Sheila aşeză copilul în leagăn. Pruncul adormise, cu buzele întredeschise, ca şi cum ar mai fi vrut încă să sugă. Ţinea pumnişorii strânşi deasupra capului. Will se aplecă peste leagăn.

— Băiat? întrebă el.

— N'avem decât băieţi.

Sheila se apropie de Betsy; şovăi o clipă, pe urmă îi atinse braţul.

— O să-l găsiţi, fiţi fără grijă, spuse ea cu blândeţe. Princey ne e foarte drag.

Silversmith se întoarse; îşi trăsese un pulover pe deasupra salopetei. Luă un pardesiu vechi şi ponosit şi-i făcu nevesti-si un semn cu capul.

Ieşiră cu toţii, în linişte.

* * *

Ora 5 şi 15

Silversmith coborî din maşină.

— Aşteptaţi-mă aci, le spuse. Apoi adăugă:

— Voiam să vă atrag atenţia… (Îşi frecă bărbia). Proprietăreasa este de partea noastră. Dă bani pentru I. L. D., citeşte uneori *Daily Worker*, dar nu vrea să intre în Partid din pricina religiei: zice că dumnezeu ar fi gelos din cauza asta.

Zâmbi, descoperindu-şi cele două şiraguri albe de dinţi.

— Aşa că, vedeţi să nu scăpaţi vreo vorbă nepotrivită. Şi mai cu seamă să nu drăcuiţi: nici să nu audă aşa ceva.

Făcu ocolul casei, o clădire mare cu trei etaje, îngrozitor de urâtă, care fusese odată vila unui alb bogat. Păşea cu grijă, de teamă să nu cadă. De vreo jumătate de ceas peste tot se prinsese un strat

subţire de ghiaţă: pe stradă, pe trotoar, chiar şi pe automobile. Grindina începuse din nou să cadă, după ce se potolise ninsoarea şi se auzea trosnetul alicelor de ghiaţă. După ce Silversmith se îndepărtă, Will se întoarse spre tatăl lui, care şedea acum lângă el, în faţă.

— Tată, dece nu te-ai aşezat când te-a poftit nevasta lui Ben? Avea un ton puţin nefiresc şi blândeţea cu care vorbea nu izbutea să-i ascundă enervarea.

— Ce vrei să spui?

— Nimic mai mult decât ce am spus, tată.

— N'aveam chef să stau şi-atâta tot.

— Ei, lasă! Deabia te mai ţineai pe picioare.

Taică-său ridică din umeri. Pe faţă i se întipări o expresie îndărătnică.

Will aruncă o privire spre Betsy. Ea nu-i asculta; şedea nemişcată şi părea că se uită ţintă la ceva în lungul străzii, departe, dar Will ştia, fără să-i urmărească privirea, că acolo nu era nimic. Se întoarse spre tatăl lui.

— Eu ştiu pentru ce n'ai vrut să te aşezi, spuse el cu o urmă de asprime în glas.

— A! Da? Ei şi?

Bătrânul îşi răsuci mustaţa; îi tremura puţin mâna.

— Şi eu care credeam că te-ai mai dat pe brazdă! Credeam că ai lepădat afurisitele tale de prejudecăţi.

— Las-o moartă. Vrei? Las-o moartă! Nu e momentul să vorbim acum despre asta..

Will oftă. Era întradevăr mâhnit. Ştiau amândoi care era adevăratul motiv al neînţelegerii dintre ei: îndărătnicia bătrânului, care nu voia să-i socotească pe negri egali cu ceilalţi oameni. Se născuse în Sud şi făcuse chiar parte timp de câţiva ani din Ku-Klux-Klan. Poziţia pe care o luase Partidul faţă de problema negrilor îl făcuse să şovăe, în timp ce Will intrase in Partid. Faptul acesta îi întristase pe amândoi, căci altminteri, în

orice împrejurare, merseseră mână'n mână. Bătrânul acceptase în sfârşit principiul de bază al Partidului: anume că lupta pe tărâmul politic necesită o unitate de acţiune. Dar oricât discutase cu el, oricât de convingătoare fuseseră argumentele pe care i le adusese, nu-l putuse determina să transpună principiul acesta din domeniul politic în acela al legăturilor cu oamenii.

Clarence se hotărî să vorbească, rupând tăcerea ce se aşternuse între ei; avea un glas plin de amărăciune:

— Fir'ar ăl dracului! Parc'aş fi spus sau aş fi făcut cine ştie ce ticăloşie! Dar nu l-am primit astă seară la şedinţa de celulă pe Ambrose în casa mea, la fel ca pe ceilalţi?

— Ascultă tată, îi explică Will liniştit, nu de asta e vorba. Ştiu însă ce se ascunde sub toate astea. Atât timp cât o să rămâi cu prejudecăţile tale, te poţi aştepta oricând să te dea de gol. Nu vreau să faci vreo prostie într'o bună zi şi să fii dat afară din Partid pentru rasism.

— Nimeni n'o să mă dea afară din Partid, îl repezi bătrânul mânios. Sunt un luptător la fel de vrednic ca şi tine. N'ai să mă vezi niciodată purtându-mă cu un negru altfel decât cu un alb. Albii şi negrii treime să lupte cot la cot, ştiu. Dar asta nu înseamnă nimic: în fond, sunt cu totul deosebiţi unii de alţii.

Will privi din nou spre Betsy.

— Vorbeşte mai încet… Doamne! Gândeşte-te puţin la ceea ce ai spus. Pretinzi că nu faci niciodată vreo deosebire între un alb şi un negru şi în acelaş timp spui că sunt în fond cu totul diferiţi unui de altul! Nu vezi că de aici pornesc toate nedreptăţile pe care le au de îndurat oamenii? Vorbeşti întocmai ca un plantator alb din Sud.

— Nu-i adevărat, îi răspunse bătrânul furios.

— Ai cunoscut cumva un tovarăş mai bun, un om mai drept decât Ben Silversmith? A dus printre

şomeri o muncă pe care nici tu, nici eu n'am fi fost în stare s'o facem.

— Nu spun nu. Ben e inteligent, e băiat bun. Ştiu numai atât: că dacă mi-ai cere să stau la masă sau să trăiesc în aceeaşi casă cu el m'aş simţi grozav de prost. Asta e tot. Nu pot lupta cu sentimentele mele!…

— Ce vrei să spui? Cum nu poţi lupta cu sentimentele tale? Când cineva e cucerit de o idee nouă, atunci înseamnă că-şi schimbă şi sentimentele, nu? Tocmai aici se văd roadele educaţiei pe care ţi-o dă Partidul! Dacă ai fi cu adevărat nemulţumit de tine însuţi, aşa cum ar şi trebui, ai căuta să simţi altfel.

— Cred că sunt prea bătrân pentru o educaţie ca asta, murmură taică-său. E ceva ce nu ascultă de logică.

— Ei fir'ar să fie al dracului, continuă Will aprins, sentimentele tale! Pentru mine, sentimentele tale trăsnesc cât de colo a rasism, asta e! Ce deosebire e între tine şi cei care nu vor să meargă în acelaş compartiment cu un negru şi-l dau afară cu un picior în sipate? Şi ăştia spun: „Fireşte, e, poate, mai inteligent decât noi, dar e negru şi noi suntem albi şi, în fond, suntem cu totul deosebiţi unul de altul"… Tot aşa vorbeşti şi tu despre Ben!

— Nu-i adevărat, răspunse Clarence tremurând de supărare, mă faci să spun nişte lucruri… Ştii bine că sunt gata să lupt împotriva rasismului oriunde, oricând! Înţeleg toate astea. Eşti nedrept!

— Atunci trebue să pricepi că nişte „sentimente'' ca ale tale nu se potrivesc cu Partidul, stărui Will cu încăpăţânare. Ce ar spune Turner dacă ar şti ce gândeşti?

— Ce nevoie are să ştie? Dacă am idei pe care n'ar trebui să le am, pot foarte bine să le păstrez numai pentru mine.

— Idei? Vrei să spui prejudecăţi!

— Bine, fie şi prejudecăţi.

— Dar tu n'ai de gând să te lepezi de prejudecăţi, când ştii că n'ai dreptate?
— Sunt bătrân şi nu pot să mă schimb atât de uşor.
— Există în Partid destui membri tot atât de bătrâni ca line.
— S'o lăsăm baltă, vrei? Mi-e lehamite.
Betsy îi întrerupse deodată:
— Will!
Will se întoarse spre ea, încurcat, crezând că auzise discuţia lor. Dar Betsy nu ascultase. Îşi depăna gândurile ei…
— Will, dece nu vreţi să faceţi un copil, tu şi cu Celia?
Will se roşi puţin.
— Nu ştiai nimic? o întrebă el.
— Ce să ştiu?
— Acum câteva luni Celia a rămas însărcinată. A avortat, însă.
— O! Nu mi-a spus.
— Cred că n'a spus-o la nimeni. E pentru a doua oară că i se întâmplă.
— Şi o să mai încercaţi, nu-i aşa?
— Trebue să mai aşteptăm puţin.
— Princey şi cu mine aşteptam şi noi… Să punem ceva bani de o parte… Dar mi-am schimbat gândul: aş vrea să am un copil acum.
Pe cât de brusc deschisese vorba, tot aşa o şi încheie.
Clarence tuşi.
— Cred că aici este, spuse el.
Silversmith le făcea semn din uşă. Se dădură jos din maşină şi urcară cele câteva trepte de lemn.
— Aici este, spuse Siversmith. Ambrose, însă, nu-i acasă?
Părea turburat.
— Unde este? întrebă Betsy liniştită.
— Nu ştiu. Trebue s'o aşteptăm pe Hattie, proprietăreasa. Se îmbracă acum.
— De unde ştii că nu e acasă?

— Am fost până sus, în camera lui.

Tăcură cu toţii. Să fi fost răpiţi amândoi? Tuturora le trecu prin minte acelaş gând, dar nu-l dădură pe faţă. Intrară în casă.

Veni şi proprietăreasa. Neobişnuit de voinică pentru o mulatră, avea o figură osoasă şi aspră. Ben făcu prezentările cu o gravitate ceremonioasă. Cu fiecare nume auzit, cucoana strângea uşor din buze în chip de salut. Părea îmbufnată şi neprietenoasă. Stătea cu mâinile încrucişate pe piept şi nici prin gând nu-i trecea să-i poftească în salon. Se vedea lămurit că nu aştepta decât să scape de ei cât mai repede.

— Hattie, nu ştii cumva unde e Bishop? întrebă Ben.

Primi un răspuns tăios:

— De unde să ştiu?

— Trebue să dăm de el, Hattie

— Ben, eşti prieten bun cu domnul Bishop? îl descusu proprietăreasa cu o mutră aspră.

— Da.

Se lăsă o tăcere de ghiaţă.

— Trebue neapărat să-l găsim, Hattie, neapărat.

— Da' ce crezi, că altceva n'am de făcut decât să mă ţin după el să văd pe unde umblă, ai?

Din nou linişte.

— De când îl cunoşti pe Ambrose Bishop?

— De vreo şase luni.

— A!

— Dece?

O tăcere dispreţuitoare îi răspunse. Silversmith era nedumerit: proprietăreasa nu se purtase niciodată atât de rece cu el. Se întreba dacă nu cumva lucrul acesta se datora unei noi orientări a părerilor ei politice sau faptului că erau de faţă nişte albi.

— Doamnă Rivers – Betsy făcu câţiva paşi spre ea – dacă am venit cu toţii aci, e pentrucă aveam eu nevoie. Soţul meu nu s'a întors acasă în noaptea asta şi mi-e teamă să nu i se fi întâmplat ceva. Ne-

am gândit că domnul Bishop ar putea să ne dea o mână de ajutor.

— Şi cum ar putea să vă ajute? întrebă cealaltă agale.

— Au plecat aseară împreună.

— La vreun chef? Ori să joace zaruri?

Portăreasa vorbea cu un ton dispreţuitor.

— Nu, veneau dela o şedinţă.

Cercetă chipurile celor din faţa ei:

— Ce fel şedinţă?

— Dar pentru dumnezeu, Hattie! izbucni Ben; poţi să ai toată încrederea. Oamenii ăştia sunt şi ei comunişti. Fac parte din aceeaşi organizaţie cu mine.

— O! exclamă femeia. Dece nu mi-ai spus dela început?

Era clar că lămurirea aceasta o liniştise. Deodată, însă, faţa ei se înăspri iar.

— Şi Ambrose Bishop e în Partidul vostru?

— Fireşte. Suntem toţi împreună.

— A!

— Ce e?

— Nimic.

— Ba da, e ceva. Hattie, hai, vorbeşte deschis! Te-a asmuţit cineva împotriva noastră?

— Nu!

— Atunci ce este?

— Dacă ţii atât de mult să ştii, nu-mi plac oamenii care vor să mă ducă de nas. Dacă Partidul ăsta e atât de grozav, de ne mai pomenit, cum ziceţi, cum se face atunci că primiţi printre voi pe unul de teapa lui Ambrose Bishop?

Urmă o clipă de tăcere. Ben o luă domol:

— Dece vorbeşti aşa, Hattie?

— Dece?

Proprietăreasa făcu o mutră grozav de indignată:

— Dece? Un netrebnic, un beţiv ca el! Şi mă mai întrebi dece?

Ben se întoarse spre Will Carmichael.

— Tu ştiai că Ambrose era beţiv?

— Nu!

Clarence interveni:

— Dar nu-i adevărat. Nu pune strop de băutură în gură. Mi-a spus-o chiar el. L-am poftit aseară la un păhăruţ, ca să se mai încălzească, şi n'a primit.

Portăreasa izbucni într'un hohot de râs dispreţuitor.

— Să am iertare, dar nu ştii ce vorbeşti, domnule Carmichael. Netrebnicul ăsta adoarme cu sticla în braţe aproape seară de seară. Toată ziua bea de stinge.

— Eşti sigură? întrebă Ben liniştit.

— Sigură?

Ridică braţele într'o izbucnire indignată.

— Sunt creştină! Nu spun poveşti! Sunt şi aşa destul păcătoşi! Cine poate să-l cunoască pe Bishop mai bine, dumneata sau eu? Cine adună sticlele goale în fiecare dimneaţă şi le aruncă ia gunoi? Nu cumva crezi că le goleşte la canal?

Se opri să-şi tragă răsuflarea şi bombăni ceva. Betsy începu la rândul ei să vorbească, tălmăcind limpede ceeace gândeau cu toţii.

— Doamnă Rivers, ce ne spui dumneata este grozav de important! Ni-e teamă să nu i se fi întâmplat cine ştie ce soţului meu. Poate chiar din vina lui Bishop. Beţivii n'au ce căută în Partidul nostru. Bishop ne-a minţit şi asta ne nelinişteşte. Te rugăm să ne spui tot ce ştii despre el!

Portăreasa zâmbi pentru prima dată. Se vedea cât de colo că era încântată.

— Am să vă spun tot. Intraţi, luaţi loc!

Îi conduse în salon şi aşteptă până ce se aşezară cu toţii; avea pe buze zâmbetul acela strâmb şi făţarnic al celui care se pregăteşte să povestească un lucru scandalos.

— Mai întâi, începu ea, după cum v'am spus, bea de stinge. În al doilea rând este foarte mojic. Nu ştie să se poarte În al treilea rând, nu se duce niciodată la biserică, dar e în stare să stea închis în cameră cu o femeie cât e duminica de mare. Dacă

nu mi-aş câştiga viaţa cu atâta trudă, demult l-aş fi dat afară… Nu l-aş fi ţinut la mine în casă nicio noapte!

— Hattie, toate astea n'au importanţă, interveni Ben.

— N'au importanţă! exclamă portăreasa indignată. N'au importanţă! Aş vrea să ştiu ce poate fi mai important decât asta?

— Voim să ştim dacă-i un om de încredere, dacă te poţi bizui pe el, doamnă Rivers, îi explică Betsy.

— Cum să ai încredere în el? Nu i-aş da pe mână nici gaura dela ciorap.

— Dece?

— Pentrucă aşa stă treaba şi gata. Nu poţi să ai încredere în el. E putred până'n măduva oaselor.

— Dece?

— Dece? Dece? Pentrucă eu îl văd mereu. Iată dece! Nu se poartă ca lumea, nu e cum ar trebui să fie. De unde ia atâţia bani? Nu ţinând mătura de coadă la *Jefferson*! Asta, nu!

Urmă o linişte încordată. Se uitară unii la alţii.

— Hattie, spuse Ben răspicat. Ce e cu banii ăştia? Hattie, spune-ne tot ce ştii.

— Asta-i tot: cheltueşte mai mult decât ar trebui.

— Şi de unde face rost de bani?

— Cred că vinde pe sub mână nişte păcătoase de ţigări dintr'alea.

— Ce ţigări? întrebă Betsy.

— N'aţi auzit niciodată de ţigări dintr'alea cu stupefiante?

— „Reefers"? spuse Ben.

— Chiar aşa! Cunosc o mulţime de lume care câştigă din gros cu scârnăvii dintr'astea.

— L-ai văzut pe Bishop vânzând aşa ceva?

— O, nu! Asta se face numai pe ascuns.

— Ai dat peste ele la el în cameră?

— Nu. Degeaba am scotocit că n'am putut niciodată să le găsesc.

— Atunci de unde ştii că se ocupă cu treburi dintr'astea?

— N'aş putea să jur, dar de bănuit, îl bănuesc.

— Sfinte dumnezeule, Hattie! gemu Ben scos din fire. Cum să punem temei pe nişte lucruri de care nu eşti sigură?

Portăreasa se înfurie din nou:

— Foarte bine. Atunci, spuneţi-mi de unde are bani?

— De unde ştii că are atâţia bani? întrebă Clarence.

— Făcând socoteala, şi uite cum: văd ce cheltueşte şi stau apoi şi cumpănesc. Ca măturător, câştigă treizeci de dolari pe săptămână, nu?

— Întocmai!

— Îmi dă patru dolari pentru cameră, pentrucă are nevoie de două paturi. Masa îl costă cel puţin cinci dolari, căci nu găteşte niciodată acasă şi nici prea slab nu este. Cinci şi cu patru fac nouă. Plăteşte cincizeci de cenţi pentru garajul din fată, dela Toby Jefferson; chiar Toby mi-a spus.

— Nouă şi jumătate, adună Betsy.

— Îl costă cel puţin şase dolari ginul…

— Pe săptămână?.

Lui Clarence nu-i venea să creadă.

— … Fără să socotim ce mai bea în oraş, când nu-l văd. Şi nu cumpără decât băuturi scumpe, de un dolar sticla; şi le număr pe toate.

— Fie. Cu asta face 15, spuse Will.

— Şi jumătate, îl îndreptă Clarence.

—Cheltueşte cel puţin doi dolari pe haine. Cam aşa ceva în mijlociu. Se îmbracă ca un bogătaş din ăia cu cai de curse.

Clarence o întrerupse.

— Nu l-am văzut niciodată îmbrăcat aşa! Ce zici Will? Se îmbracă tot ca şi noi.

— A! Ia, duceti-vă să-i vedeţi odaia. Uitaţi-vă puţin în dulap. Cinci costume – şi-a cumpărat două noi-nouţe numai de când a început lucrul în Septembrie – cravate, cămăşi colorate…

— Optsprezece dolari, spuse Ben.

— Aşa crezi dumneata, eu însă aş pune mai mult. Dar nu face nimic. Să socotim! mai departe. Îl costă cel puţin doi dolari pe săptămână femeile pe care le aduce cu el? Doar n'o fi venind toate pe degeaba: nu e chiar atât de chipeş.

— Totuşi, nu ne-a ieşit la socoteală mai mult de douăzeci de dolari.

— Da'unde mai pui benzina pentru maşină? Şi reparaţiile? Şi cauciucurile şi uleiul? Şi radioul de şase dolari şi nouăzeci şi nouă pe care şi l-a cumpărat? Am văzut nota când a aruncat-o. Ca să nu mai punem la socoteală şi ţigaretele şi trabucurile şi tutunul pentru pipă… fumează de toate. Şi cinematograful; ştiu că se duce, pentru că-mi povesteşte filmele pe care le-a văzut. Şi cât l-au mai costat toţi dinţii ăia de aur pe care-i are în gură! Şi spălătoria, căci nu-şi spală niciodată rufele singur. Pe urmă ziarele, mărcile pentru scrisori, frizerul, lamele de ras şi toate celelalte.

— Dar toate la un loc nu înseamnă cine ştie ce, spuse Will. Cheltuielile lui nu trec de treizeci de dolari pe săptămână.

— E drept, dar zău, nu ştiu ce-o fi în capul dumitale, spuse ea cu dispreţ. Ce face un om care lucrează într'o uzină de automobile? Dumneata ce faci? Nu pui bani deoparte? Trăieşti cu cincisprezece dolari şi ceilalţi cincisprezece îi pui la ciorap. Dece? Pentrucă aşa trebue să faci. Pentrucă ştii că n'o să ai de lucru decât şase, sau şapte, sau opt luni pe an. Mai cu seamă un măturător.

Silversmith îşi plesni cu putere palmele.

— Ei, fir'ar al dracului, rosti el înfrigurat.

— Aşa şi este, reluă Hattie cu însufleţire. *Ambrose Bishop nu pune un ban de o parte!* Anul trecut, când nu a avut de lucru din Aprilie până în Septembrie, a dus-o bine, ca întotdeauna! Maşină, femei, băutură. L-am întrebat de unde are bani.

„Am pus de o parte” mi-a spus. Dar ştiu că minte. Omul ăsta nu păstrează un ban.

Tăcu, în sfârşit; spusese tot ce avea pe inimă. Urmă un timp de tăcere. Will vorbi cel dintâi.

— Uite ce cred eu, Ben. Pare-se că s'a făcut o greşeală când a fost primit Ambrose în Partid… Ar trebui, poate, să facem cercetări în privinţa lui. — Dar asta nu înseamnă că poartă vreo vină în cazul ăsta cu Princey.

— Ia lasă-mă'n pace! îl întrerupse Ben aprig. Crezi tu asta? Ce poate să însemne toată povestea asta cu banii?

— Stai puţin, protestă Will. Poate că joacă zaruri, sau la curse, sau mai ştiu eu ce! Asta nu înseamnă că…

Nu-şi sfârşi vorba.

— Asta nu înseamnă ce? întrebă Ben domol. Şi strânse crâncen din dinţi, Dece nu vrei să spui? (Avu un râs necruţător). Dacă Ambrose Bishop ar fi fost un alb, n'ai fi şovăit atât. Te-ai fi întrebat; dece caută să ne mintă că nu bea. De unde ia bani pentru băutură şi dece nu are nevoie să strângă bani aşa cum facem toţi? Trase adânc aer în piept. — Şi tu, Betsy şi tu Clarence, ştiţi tot atât de bine ca şi mine lucrul ăsta; Ambrose e negru şi deaceea nu vreţi să-l bănuiţi. Nimeni din Partidul nostru nu vrea să creadă că un negru poate fi trădător!

— Ascultă, începu Will.

— Lasă! îi tăie vorba Ben. Dă-o dracului Will, între noi nu merge să ne amăgim. Ştim cu toţii cât de asuprit a fost poporul meu. Dece să ne mirăm atunci că se găseşte printre negri şi un om stricat? Pe mine, în orice caz, asta nu mă miră. Ba încă sunt mândru că există atât de puţini dintr'ăştia!

— Până una, alta, nu ştim încă dacă există vreo legătură între Ambrose şi dispariţia lui Princey, stărui Will. Nu crezi că te cam pripeşti?

— Nu, nu mă pripesc deloc. Dar nici să tărăgănesc lucrurile nu-mi place. Dacă există cu

adevărat vreo legătură, am s'o descopăr. N'am vată în urechi şi ce-am auzit, am băgat bine la cap.

— Cum o să afli?

Ben răsuflă adânc şi răspunse liniştit şi cu socoteală:

— Lăsaţi-mă singur cu el.

— Ce ai de gând să faci?

— Las'pe mine. Am să aflu eu.

— Ascultă Ben, nu cumva…

— Nu! izbucni Ben. Nu te amesteca. Am să aflu eu dacă Ambrose l-a vândut pe Princey! Suntem amândoi tovarăşi, dar aici te sfătuesc să nu-ţi bagi nasul. Am să mă încui cu Ambrose în camera lui. Când am să cobor, o să ştiţi! Voi să nu vă mişcaţi de aici!

Betsy sări de pe scaun, se apropie de Ben şi-l apucă de braţ.

— Bine, Ben. Foarte bine, ai dreptate! Fără atâtea mofturi. Trebue să-l găsim pe Princey.

— Care mofturi? M'a şi găsit pe mine să umblu cu de-alde astea! răspunse Ben tăios. Las' pe mine.

Rămaseră un timp tăcuţi. Portăreasa se legăna în fotoliul ei; îi străluceau ochii. Era singura care dorea să se fi întâmplat ceva groaznic. Îl şi vedea spânzurat pe Bishop.

Clarence tuşi ca să le atragă atenţia:

— Nici nu ştim măcar dacă o să se întoarcă.

Privirea lui cercetă pe rând chipurile fiecăruia. Avea pleoapele roşii; părea beat de oboseală.

— Aşa e, aşa e, nici măcar asta nu ştim!

Presupunerea aceasta o făcu pe Betsy să se neliniştească.

— Dacă e agent, n'o să mai dea pe aci!

— N'o să se întoarcă, dacă e şmecher, o îndreptă Ben. Dar eu nu cred să fie şmecher.

— Nu trebue să fii prea şmecher ca să ştii când trebue să-ţi iei tălpăşiţa.

— Asta numai când ştii că te-a dibuit careva. Dar el o fi ştiind? N'are niciun motiv să creadă că-l bănuim.

— Atunci, dece n'a venit acasă?
— Nu ştiu. Dar până una, alta e singura urmă pe care am descoperit-o. Eu îl aştept. Îşi trecu mâna prin părul negru şi creţ. — Da, am să-l aştept, repetă Ben.
— Păcatele mele! izbucni Will. Cum dracu am lăsat să se strecoare unul ca ăsta în Partid?
— Vă rog să vă măsuraţi cuvintele, îi trase atenţia proprietăreasa.
— Mă iertaţi, doamnă.
— Princey şi cu mine l-am băgat, se căină Ben. Pentru asta am fost trecuţi pe tabloul de onoare. Timp de trei luni nu l-am scăpat din ochi. Părea un băiat de treabă.
— Spuneţi-mi – Clarence tuşi din nou – nu credeţi că ar trebui să înştiinţăm poliţia?
— Nu, spuse Betsy. În orice caz, nu încă.
— Dece nu?
— Să vedem întâi ce-i cu Ambrose.
— Nu suntem siguri că o să dăm ochii cu el. N'aveţi dreptate. Trebue să ne folosim de toate mijloacele pe care le-avem la îndemână.
Proprietăreasa interveni:
— Ei, cred că deocamdată eu nu vă mai pot da niciun ajutor în treaba asta. Aş vrea numai să ştiu dacă n'o să am niscaiva neplăceri.
— Poţi să fii liniştită, Hattie.
— Îmi garantezi?
— Desigur. Nicio grijă. Este o chestiune care nu ne priveşte decât pe noi.
— Atunci, pentrucă tot aşteptaţi, să vă fac o cafea. Eşti tare obosită, doamnă Princey.
— Nu, mă simt foarte bine. Nu te osteni pentru mine.
— O ceşcuţă de cafea o să-ţi facă bine!
Şi cu asta, curmând orice discuţie, ieşi din odaie. Era dela sine înţeles că Betsy, vrând nevrând, va trebui să bea cafeaua.
— Dece să nu chemăm poliţia? întrebă Clarence din nou. Nu sunt de acord.

Will trosni din degete.
— Tu ce crezi, Ben?
— Cred că trebue să aşteptăm. Peste câteva ceasuri o să putem vorbi cu Paul. Nu-mi vine să mă duc la poliţie până nu-l întreb şi pe el. Asta ar fi ultimul lucru pe care ar trebui să-l facem… Uneori chiar poliţia este amestecată în treburi dintr'astea. Mai bine am încerca să scoatem ceva dela Ambrose.
— Şi eu sunt de părerea ta, spuse Will.
Clarence clătina din cap, fără să vină însă cu alte argumente. Se lăsă pe spate şi închise ochii.
— Ei drăcia dracului! exclamă Ben deodată. Ce aiuriţi suntem cu toţii!
Se ridică brusc.
— Dacă Ambrose este agent, când va da cu ochii de maşina noastră la o oră ca asta, o să-şi ia numaidecât tălpăşiţa. Ar fi fost tot una dacă înconjuram casa cu un cordon de poliţişti!
— Nu te iuţi aşa. Nu cunoaşte maşina.
— De unde ştii că n'o cunoaşte şi că nu şi-a notat şi numărul? Dă-mi cheile.
Will zâmbi puţin cam ruşinat şi i le dădu.
— Am să las maşina dincolo, în strada cealaltă, spuse Ben ieşind.
Betsy îşi scoase haina. Se duse înaintea oglinzii să-şi aranjeze părul.
— Sunt cam palidă, spuse ea.
— Te simţi bine? o întrebă Will.
— Foarte bine. Văd că sunteţi îngrijoraţi din pricina mea.
— Nu, deloc.
— Ba da, ştiu că sunteţi, spuse ea zâmbind. Dar nu trebue să-mi purtaţi de grijă, cel puţin mie… Mi-a fost frică adineaori, acasă. Acum nu mai mi-e frică. Nu mai simt nimic acum. E ciudat, nu? Cred c'o să-mi fie frică deabia după ce s'o sfârşi totul.
Şi începu să râdă.
Clarence se apropie de ea. Îi puse o mână pe umăr. Dintr'un îndemn firesc, Betsy se ridică în

vârful picioarelor şi-l sărută.

— Îţi mulţumesc că ai venit cu noi, mi-ai dat încredere, şopti ea.

Bătrânul trase de sfârcul mustăţii, tuşi şi abia izbuti să spună:

— O să-l găsim noi pe Princey.

— Sigur că da.

Betsy se privi din nou în oglindă.

— O să facem un chef straşnic după asta. Celia, Sig Smith, Ben, cu toţii.

— Da, da. Straşnică idee!

Will îşi trosni degetele pe rând, tacticos. Începu să fluiere, cu gândul aiurea, o melodie. Betsy colindă încăperea, uitându-se la portretele vechi de pe pereţi.

— Ce meserie are Ben? întrebă ea.

— Laminorist, atunci când are de lucru.

— A! exclamă Betsy surprinsă.

— Este munca cea mai primejdioasă din metalurgie şi cere o foarte mare îndemânare…

— Acum nu lucrează?

— Nu, nu cred.

— Ai văzut ce copil drăguţ are?

— Da.

— Tare-s frumoşi copiii negri!

— Am lucrat ca laminorist vreo două zile, în tinereţe, spuse Clarence. Dar m'am lămurit numaidecât. Trebue să fii nebun ca să faci meseria asta! Mai curând ori mai târziu drugii aceia de fier te cocoşează.

— Aşa e, spuse Will uitându-se la taică-său. Dar poate că nici lui Ben nu-i place să facă meseria asta. N'are de ales, însă. Ştii, negrii sunt întotdeauna ultimii pe care-i angajează o fabrică şi primii pe care-i dă afară.

Bătrânul tuşi şi nu spuse nimic.

Cineva ciocăni în uşă. Dintr'o săritură, Will fu în picioare; devenise sprinten deodată, cu toată greutatea lui.

— Aşteaptă puţin, spuse Clarence. Las-o pe doamna Rivers să deschidă uşa.

Will se opri în mijlocul odăii.

— Nu e nevoie.

Betsy aruncă o privire printre perdele.

—E Ben.

Will deschise uşa.

— Am lăsat maşina pe altă stradă, prima la dreapta. Afară e un polei grozav.

— Dece ai bătut la uşă? Ne-ai speriat pe toţi.

Ben se scarpină în cap.

— Da'ce, ai fi vrut să stau afară? E frig.

Will izbucni în râs.

— Ei, drăcia dracului!… Eram sigur că e Ambrose!

Ben trase un scaun lângă fereastră, adăugând încet:

— Dacă Hattie încearcă să aducă vorba despre religie, la cafea, beţi-o şi nu vă puneţi la discuţie cu ea… Afară ninge mereu, spuse el apoi tare, numai de plimbat nu-i arde cuiva pe vremea asta.

Hattie intră în odaie.

— Ajută-mi, te rog, să aduc ceştile, doamnă Princey. Cafeaua e gata.

Betsy se duse după ea în bucătărie.

— Ascultă, începu iar Ben cu un glas scăzut. Dacă vine Ambrose, eu o şterg sus, în camera lui. Vreau să-i văd mutra când o aprinde lumina şi-o da cu ochii de mine.

— Bine, încuviinţă Will.

— Voi stati ascunşi aci. După ce se va fi urcat, duceţi-vă tiptil pe coridor şi încuiaţi uşa dela intrare. Nu uitati asta; dacă îmi scapă din mână, ațineți-i calea aici.

— O! Nu e nevoie să încuiem uşa ca să-l prindem… când îl avem pe Will cu noi, spuse Clarence pipăind braţul fiului său.

— Tata mă ia drept un al doilea Hercule. Nu-i aşa tată?

— Voinic, dar nătâng, rosti taică-său laconic.

Ben făcu un gest mânios, brăzdând aerul cu pumnul încleştat.

— Dacă Ambrose e într'adevăr agent, dacă l-a vândut pe Princey, îl strâng de gât, câinele!

— El, ei! Mai domol, băiete! Spuse Clarence neliniştit. Lasă prostiile!.

Ben schiţă un zâmbet.

— Fii pe pace, vorbeam şi eu aşa.

— Uite, numai asta nu-mi place în Partidul nostru, îi ținu hangul Will, râzând. Partidul are idei dintr'astea, că nu trebue să fii prea crâncen cu agenţii. Faptul că-l demaşti e pentru un agent floare la ureche. Că mult îi pasă dacă i se publică poza în *Daily*! Ba se mai simte şi măgulit…

— Will, spuse taică-său, niciodată n'ai să te lecueşti de anarhism. De-alde ăştia ca tine n'ar trebui să fie primiţi într'un adevărat partid marxist. Mâine, poimâine, te pomeneşti c'o să arunci şi bombe.

— Cine? Eu?

Se uită mustrător la taică-său; erau amândoi mulţumiţi că puteau să glumească după sfada de mai 'nainte…

— Tată! Cum poţi să spui aşa ceva? (Se întoarse spre Ben). Să ştii că am să-l dau în judecată pentru calomnie. Tocmai taică-meu să mă ponegrească în halul ăsta!

— Orice-ai face, nu eşti bun de nimic, stărui taică-său. O matahală de o sută de kilograme ca tine, e o povară grea pentru mişcarea muncitorească.

— Ei! Spune-mi, te rog, tată, cine te-a convins să intri în Partid?

— Nu tu! Will, nu tu! Te-am lăsat să-mi faci puţină propagandă înainte de a mă înscrie, tocmai ca să văd cât de bine eşti lămurit politiceşte… Drace! Ben, nici nu ştii cât am avut de furcă cu nătărăul ăsta. Avea nişte idei cu totul greşite; la un moment dat era revizionist şi o clipă după aceea te pomeneai că devenea stângist…

— Ridică-te, îi spuse Will pus pe bătaie. Vom vedea cine are dreptate şi cine greşeşte. Acuşi îţi crăp capul! Nu eşti decât un fascist camuflat, un mic burghezi

— A! vezi, Ben? Nu ştie să răspundă decât cu pumnul! exclamă triumfător bătrânul, ferindu-se după un scaun…

Will dădea mândru ocol încăperii.

— Aşa-i că l-am pus cu botul pe labe? se lăudă el faţă de

Ben.

Trosni din degete dispreţuitor.

— Pentru mine, e-o nimica toată să-l înfund când e vorba de o discuţie de principii.

Ben râse din toată, inima. Stătea la pândă, lângă fereastră. Betsy intră cu o tavă pe care se afla pâine, unt, lapte condensat. Proprietăreasa venea după ea plină de demnitate. Faţa ei, severă ca totdeauna, nu lăsa să se întrevadă plăcerea pe care i-o făcea întâmplarea asta neaşteptată. Gândul că Bishop va căpăta răsplata cuvenită păcătoşilor de teapa lui o făcea să fie prietenoasă.

— Dacă mai staţi puţin aci, vă dau şi o gustare, îi înştiinţă.

— Asta ne-ajunge, sunt numai lucruri bune, răspunse Betsy. Ai fost tare drăguţă că te-ai deranjat.

— Din mila domnului, e încă prea puţin, murmură ea. Câte bucăţele de zahăr, Ben?

Ben se ridică de pe scaun:

— A venit Ambrose… Nu uitaţi ce v’am spus!

Îl auziră urcând scara în fugă. Will închise uşa ce da în vestibul şi stinse lumina.

— O să încuiem uşa dela intrare după ce s’o urca în camera lui, doamnă Rivers. Acum, să nu mai mişte nimeni!

Betsy încercă să-şi bea cafeaua. Dela a doua înghiţitură se înnecă. Ruşinată că nu-şi putea stăpâni nervii, mai făcu o încercare. În zadar. Puse

ceaşca jos şi-şi încleştă mâinile, lăsându-se copleşită de neliniştea aşteptării.

Afară, sgomotul motorului încetă; se auzi izbindu-se portiere. Lumina verzuie a zorilor se cernea prin perdele.

— E şi o femeie cu el, şopti Hattie cu însufleţire.

Se uită cu atenție pe fereastră.

— Sunt beţi.

— Sst!

Se auziră paşi pe treptele de afară. Uşa dela intrare scârţâi.

Râsete înnăbuşite. Paşii şovăitori urcau acum scara.

Ben Silversmith, tupilat după un scaun în camera lui Bishop, auzi râsetele şi vocea fetei. O clipă se simţi descumpănit; pe urmă îşi spuse că, la urma urmelor, lucrul acesta nu schimba cu nimic situaţia: va fi doar nevoie să-i spună fetei să coboare, şi apoi să-l descoasă pe Ambrose. Sarcina lui era să afle dacă Bishop era cumva vinovat de dispariţia lui Princey şi treaba asta atrăgea după ea o mare răspundere. O bună parte dintre tovarăşi, dacă s'ar fi ştiut numai bănuiţi de aşa ceva, ar fi fost în stare să părăsească Partidul. Ambrose era încă membru de partid. Nu trebuia oare să se poarte cu el ca atare? Nu, hotărî Ben repede, dimpotrivă! Dacă se afla acolo, la pândă, era tocmai din pricină că Ambrose era suspect. Sau Ambrose era vinovat, sau nu purta nicio vină. Dacă era vinovat, se va feri, va juca teatru. Să-l întrebe deschis, ce ştie despre dispariţia lui Princey, ca pe un tovarăş de încredere, ar însemna să nu afle nimic; fireşte, Ambrose l-ar minţi. Singurul mijloc de a descoperi adevărul era să-l socotească dintru început vinovat şi să încerce să-l prindă în cursă.

Uşa se deschise. Pe urmă se închise la loc, trântită cu putere. Ben se întinse puţin înainte, gata să sară; dar lumina nu se aprinse, aşa că nici el nu

se clinti. Bishop luase femeia în braţe. Ea se sbătea, continuând să râdă.

— Aşteaptă o clipă, se împotrivi ea.

— Nu pot, răspunse Bishop, râzând cu hohot.

Sbenguiala lor îl scotea din fire pe Ben. I se părea că Bishop n'ar fi putut să găsească ceva care să-l turbeze mai tare decât să-şi aducă o femeie în cameră într'o împrejurare ca asta. Simţea o ură sălbatică împotriva lui.

— Porcule! Vezi ce faci! strigă femeia furioasă. Ai să-mi rupi rochia.

— Cumpăr alta, spuse Bishop râzând.

— Nu vreau alta!

Prin împletitura de răchită a scaunului, Ben o văzu cum se sbate şi se smulge din braţele bărbatului.

— Ah, lua-te-ar dracul Aşteaptă să mă desbrac!

— Nu, duduiţă, nu pot să aştept!

Bishop o prinse din nou în braţe şi o trase spre pat. Aplecat cum era, Ben întinse mâna spre comutator.

— Ia seama, am să cad! strigă fata. Apoi izbucni în râs. Ce om! Ai înnebunit de tot.

Mâna lui Ben ajunse la comutator. Auzi sgomotul înfundat al corpurilor ce se prăbuşeau pe podea. Odaia fu năpădită de lumină.

— Ce e? strigă Bishop uimit.

Stătea întors cu spatele la Ben.

— Cum?… cum s'a aprins lumina? întrebă fata.

Corpul lui Bishop îi acoperea vederea. Erau prea beţi pentru ca să-şi dea seama imediat că trebuia să mai fie în odaie o a treia persoană ca lumina să se aprindă.

Continuând să râdă, Bishop se întoarse. Când îl văzu pe Silversmith, îi îngheţă râsul pe buze şi rămase cu gura căscată, cu faţa golită de orice expresie. Uimit, se uită ţintă la Ben cu nişte ochi injectaţi. Femeia se întoarse şi ea. Înnăbuşindu-şi un strigăt, îl dădu pe Bishop la o parte şi se ridică în picioare. Ben nu-l mai slăbea din ochi pe

Bishop. Şi desluşi atunci pe faţa lui ceeace căuta: mirarea pe care o simţi recunoscându-l pe Ben, oaspetele nepoftit, desmeticirea lui, o contractare de frică… Bishop se ridică cu grabă.

— Bine, spuse el, bine, dar… (glasul îi deveni deodată ascuţit) Să… să trăieşti Ben, îmi pare bine că te văd.

Şi-i întinse mâna. Ben şovăi, pe urmă îi dădu şi el mâna.

— Uf! făcu fata uşurată. Credeam că e un sticlete. E un prieten de-al tău, Ambrose?

— Sigur, sigur, spuse Ambrose. Un prieten bun. Ben, îţi prezint… bun, cum dracu te chiamă?

— Straşnic te-ai mai pilit!

Femeia se întoarse spre Ben:

— Mă chiamă Gloria. Totdeauna vii în vizită la prieteni pe la ore dintr'astea?

— Adevărat! Ce dracu cauţi aici? îl luă Bishop la rost, indignat.

Pe urmă, cu un alt glas:

— Ce e Ben? S'a întâmplat ceva grav?

Dece folosise oare cuvântul acesta? îi trecu deodată lui Ben prin minte. Dece tocmai „*ceva grav*…" Dar Bishop era şmecher; faţa lui nu dădea nimic în vileag. Sau poate că era cu adevărat nevinovat?

— Vreau să-ţi vorbesc, Ambrose.

— S'a întâmplat ceva, Ben?

— Nu. E o treabă de făcut.

Şi-i cercetă faţa: văzu că Bishop nu-l crede.

— N'ai vrea să cobori pentru câteva minute? o întrebă el pe femeie.

— Cotu'! îi întoarse ea vorba. Doar nu m'am întins cu el toată noaptea pe de gratis!

— Hai, dă-i drumul, stărui Bishop, nu-i nimic, poate să asculte şi ea.

— Nu, spune-i să coboare.

— Du-te 'ncolo, prea faci fiţe, se porni Bishop înfuriat.— Se stăpâni însă, numaidecât. — Bine, fie, Ben. Hai, fetiţo, du-te jos puţin. Nu stăm mult.

Femeia îi privi cu neîncredere.
— Bine, dar întâi plăteşte-mi.
— Mai vezi de altul.
— Plăteşte-i, Ambrose.
Bishop şovăi, pe urmă scoase portofelul. Îi dădu doi dolari.
— Mai pune doi.
— Restul mai târziu.
Ben luă aminte la sumă.
— Mai dai ceva, dacă o să mă faci să aştept!
Femeia îşi luă haina şi ieşi trântind uşa.
Ben se ţinu după ea şi la jumătatea scării o strigă pe proprietărească, care veni în fugă.
— Ține-i de urât un moment.
Pe la spatele femeii îi făcu semn să n'o lase să plece. Hattie dădu din cap şi Ben se urcă iar sus. Bishop stătea aplecat deasupra ligheanului şi-şi turna apă în cap. Încet de tot, Ben închise uşa şi băgă cheia în buzunar. Se aşeză pe pat şi aşteptă.

— Poftim aici, drăguţă, spuse Hattie, poftim să iei o ceaşcă de cafea.
Gloria intră în salon, legănându-şi şoldurile. Era foarte tânără şi foarte frumoasă. Avea nişte trăsături fine şi un chip plin de însufleţire. Faţa ei oacheşă era puternic fardată, genele făcute pe îndelete. Cum trecu pragul camerei se opri brusc şi dădu să se întoarcă.
— Intră! îi porunci Hattie.
— Ce caută aici albii ăştia?
— Nu te teme, intră.
— Nu, nu vreau.
Proprietăreasa făcu un pas înainte, tăindu-i drumul.
— Haide, fetiţo, intră. N'o să te mănânce nimeni. Nu vrem decât să-ţi vorbim.
— Duceţi-vă dracului! Aşa? Să-mi vorbiţi?
Hattie o apucă de mâini, o smuci în loc şi o împinse înăuntru. Totul, cât ai clipi din ochi.

— Măsoară-ţi cuvintele, o luă ea la rost, sunt o femeie credincioasă.

Will se propti înaintea uşii, după ce proprietăreasa o închise.

— O ceşcuţă de cafea, o îmbie Hattie.

— Nu vreau.

— Nu te sileşte nimeni:.

— Ascultă domnişoară, spuse Betsy pe care situaţia asta o făcea să se simtă prost. Nu trebue să te temi de noi. Am vrea numai să te întrebăm ce ştii despre domnul Bishop.

— Nu ştiu nimic.

— Nici nu ştie măcar despre cine-i vorba, mititica, spuse Hattie ironică.

— Nu ştiu nimic despre el, repetă Gloria. Abia astă seară l-am cunoscut. Apoi ridicând glasul: Dece nu-mi daţi drumul să plec?

— Cât îţi dă? o întrebă Hattie cu un glas tăios.

Femeia scoase un ţipăt de furie.

— Cât îţi dă?

— Dă-i pace, asta n'are nicio importanţă, interveni Clarence.

— Ba da, vreau să ştiu… Cât îţi dă? repetă ea încă odată.

Gloria îşi înălţă capul:

— Patru dolari, strigă ea înfruntând-o. Ei, ce zici? Crezi c'ar da cineva atât pentru mutra dumitale?

— Patru dolari, stărui Hattie cu un glas triumfător. Aţi văzut?

— Ce? Nu-i merit? întrebă femeia.

— Sigur că-i meriţi, încuviinţă Hattie. Eşti fată frumoasă, chiar prea frumoasă pentru meseria asta.

— *Aleluia*! o luă peste picior femeia.

— N'ai decât să râzi. Degeaba te ţii aşa măreaţă că, zău, n'ai dece.

— Isuse doamne! Mântuitorule!

— Mai sunt destui de mântuit: Asta-i nenorocirea.

— Lăsaţi-mă să plec acum! se rugă femeia.

— Ţi-a dat şi de mâncare?

— Ba bine că nu! Ce crezi? O masă de optzeci şi cinci de cenţi şi băutură pe deasupra. Măcar atât merit şi eu!

— Vedeţi, spuse Hattie, şi toate astea din leafa lui de măturător!

— Îmi vine să te strâng de gât! urlă fata.

— Nu vreau să te ruşinez, fetiţo! Mi-e milă de tine.

— Doamne Isuse! Mântuitorule! exclamă fata plângând de ciudă.

Betsy se ridică de pe scaun:

— Nu ştie mai mult. S'o lăsăm în pace.

Se plimba de colo până colo prin încăpere. Gândurile ei dădeau târcoale camerei lui Bishop. Ar fi vrut să fie şi ea acolo. Voia să ştie. Liniştea de mai'nainte i se năruise. O spaimă cumplită o cotropea. Voia să ştie. Trebuia să ştie.

— Stai jos, Betsy, o îndemnă Will.

Nu-i răspunse. Continua să umble de colo până colo prin încăpere. Clarence avea o tuse uscată. Fata plângea încet într'un colţ. Will stătea tot proptit în dreptul uşii, încordat, cu mâna pe clanţă.

Aşteptau…

Ben şedea într'o rână pe pat, căutând să pară nepăsător. Bishop îşi afunda mereu capul în apa din lighean. De câte ori îl scotea afară ca să răsufle, se scutura sgomotos ca şi când ar fi simţit o plăcere grozavă. Era cu adevărat atât de liniştit în sinea lui, se întreba Ben, sau căuta să câştige timp? Un lucru era sigur: dacă Bishop era agent atunci trebuia să fie neapărat amestecat în tărăşenia asta cu dispariţia lui Princey. Era de bănuit că ştie ceva… trebuia să mintă ca să poată da în vileag minciuna…

Bishop se ridică. Îşi frecă cu putere chelia cu un prosop. Ben îşi dădea seama că mai era încă ameţit de băutură, cu toate strădaniile lui de a se ţine

drept. Bishop îi zâmbi cu familiaritate, lăsând să i se vadă dinţii de aur.

— Ce s'a întâmplat, Ben? E nevoe de cineva ca să vândă

Daily Worker?

Silversmith trase adânc aer în piept înainte de a porni la atac:

— E cineva jos care vrea să te vadă.

— Să mă vadă, pe mine? Cine?

— Princey.

Bishop se dădu înapoi ca şi cum ar fi primit o lovitură în piept. O umbră de neîncredere şi de spaimă îi trecu pe faţă. Îşi recăpătă imediat stăpânirea de sine, dar era prea târziu. Bert sărise de pe pat; era acum în picioare, lângă el.

— Dar… dar… dece vrea să mă vadă?

Vorbise cu un glas ascuţit.

— Ştii tu dece!

— Nu, nu, Ben, eu…

— El însă ştie dece vrea să te vadă!

— Da?

I se schimbase glasul.

— Da?

Respira cu greu.

— Atunci… ia spune, uite ce e, Ben…

Adăugă mai încet:

— Faină-i fata asta, nu? — Se apropie de el. — Ştii Ben, dacă vrei să te dai la ea, nu mă…

Mâinile vânjoase ale lui Ben îl apucară de umeri. Acum ştia! Ştia! Avea atâtea dovezi: glasul fals, râsul fals, aceste ultime cuvinte. Îl scutură cu sălbăticie. Îşi încleştase mâna cu atâta putere, mânia lui era atât de aprigă, încât Bishop ţipă de durere.

— *Unde e Princey? Ce ai făcut cu Princey*?

— Nimic, Ben! Nimic, strigă Bishop.

Se făcuse cenuşiu la faţă de frică; i se bulbucaseră ochii.

— Mărturiseşte adevărul.

— Ţi-am mai spus, Ben… Pe urmă, disperat: – Ben, dă-mi drumul. Lasă-mă!

Mâinile lui Ben se încleştau şi mai vârtos pe gâtul lui. Se sbătea, lovindu-l furios cu picioarele. Ben se feri în lături. Cu mâna stânga îl apucă pe Bishop de ceafă, în timp ce cu dreapta îi repezi o cruntă lovitură de pumn în plină faţă. Îl izbi odată, de două ori ţinându-l cu mâna stângă şi pocnindu-l cu svâcnituri repezi, piezişe şi puternice, ale pumnului. Bishop urla; îl podidise sângele pe nas şi pe gură.

— *Spune-mi adevărul!*

Un strigăt smintit:

— N'am făcut nimic, Benl N'am făcut nimic!

Ben îl Iovi de două ori, repezindu-şi cu sete pumnul ca pe o măciucă. Bishop începu iar să urle; genunchii i se muiară. Cu faţa strâmbată, sluţită de furie, Ben îl săltă mai sus:

— Nu te las până când n'o să-mi spui adevărul!

Se opri o clipă… Pe urmă se apucă iar să-i piseze mutra. Bishop plângea, îi tremura faţa, sângele i se prelingea pe bărbie. Aproape că-şi pierduse cunoştinţa. Necruţător, Ben îi trase câteva palme ca să-l trezească.

— Spune-mi, ticălosule, spune-mi unde l-ai dus pe Princey cu maşina?

— Îţi spun! Bishop plângea, de durere: Îţi spun, striga el.

— Acum să spui, că te omor.

— Dă-mi drumul… nu mai pot să răsuflu, gâfâi Bishop.

Ben îl apucă de vestă, ţinându-l strâns lângă el. Stăteau cu feţele aproape lipite,

— Haide! Îl sgâlţâi. Vorbeşte, ticălosule!

— Da, i s'a întâmplat ceva, Ben, i s'a întâmplat ceva! Deabia putea să-şi tragă răsuflarea. Se uită la Ben şi întoarse capul. Avea nişte ochi sticloşi.

— Îl duceam cu maşina acasă… şi deodată… deodată… Bolborosi ceva de neînţeles.

Ben îl scutură:

— Să nu-mi tai mie piroane!

— Nu, Ben, nu! strigă celălalt.

Începu să vorbească, învălmăşit, ca un smintit.

— Ne-au oprit nişte detectivi, ziceau că maşina e de furat; le-am spus „nu-i adevărat”; totuşi, ne-au arestat; l-au luat pe Princey cu maşina lor. Unul din ei s’a urcat lângă mine. Ăsta-i adevărul, Ben, adevărul…

— Minţi! Cum se face atunci că nu te-au băgat la închisoare?

— Mi-au dat drumul. Sticletele mi-a spus s’o iau din loc.

— Ticălosule! Nu minţi!

— E adevărat, Ben, e adevărat. Mă laşi să plec?

— Dece n’ai spus nimic? Dacă ştiai că Princey a fost arestat, dece nu ne-ai anunţat?

— Mi-au spus că mă omoară. Mi-a fost frică. Am fugit, am intrat într’o cârciumă. Sunt un om slab, Ben. Nu merit să fiu în Partid… Nu sunt bun de nimic.

— Adevărul!

Pumnul lui Ben se abătu din nou asupra lui; Bishop avea faţa umflată de lovituri.

— Mărturiseşte până nu te ucid.

— Stai, strigă Ambrose, nu mă mai bate.

— Îmi spui adevărul? Ai de gând să vorbeşti?

Şi-i repezi iar un pumn. Bishop începu să urle.

— Agenţii dela uzină l-au ridicat. (Se prăbuşi învins.) Agenţii dela *Jefferson* l-au ridicat.

— Cum? Spune-mi cum?

— Aşa cum ţi-am spus.

— Şi unde-i acum?

— Nu ştiu.

— Unde este?

Bishop începu iar să urle.

— Nu mă bate. Jur că nu ştiu. Într’adins nu mi-au spus. Mi-au dat paşaportul.

— Nu cumva eşti şi tu de-ai lor?

— Nu, eu… eu…

— Agent, ai? Ticălosule!

— Mă silesc s’o fac. N’am încotro.

Ben îi dădu drumul.

Bishop căzu în genunchi. Pe urmă se lăsă în patru labe. Gemea. Pe covorul tocit se făcuse o pată de sânge. Ben îl privea neturburat. Se gândea încordat la ceeace declarase Bishop, străduindu-se să deosebească adevărul de minciună. Ştia acum că Princey fusese răpit: era ceva ce se potrivea cu celelalte întâmplări. Să fie adevărat, însă, că Bishop nu ştia unde se află?

— Ridică-te, îi porunci el.

Bishop înălţă capul.

— Ridică-te şi aşează-te pe scaun. N’am terminat încă. Mai ai încă multe lucruri să-mi spui.

Bishop se sculă cu greutate, pe urmă se prăbuşi iar. Era frânt de atâtea lovituri. Ben îl ridică de jos şi-i dădu brânci pe un scaun. Nu simţea pentru el nimic: nici ură, nici milă, acum îl privea ca pe un lucru, nu ca pe un om. Îl snopise în bătaie; lovindu-l, nu simţise însă nici plăcere, nici mulţumire. Umplu un pahar cu apă. Nici când i-l întinse să bea nu i se muie inima. Bishop bău o înghiţitură; îi tremura mâna. Istovit, scăpă paharul care se lovi de picior şi se rostogoli pe podele.

— Ce mai vrei dela mine? întrebă Bishop prăpădit.

Era stâlcit, fără vlagă; nici nu mai căuta măcar să se apere.

— Când l-ai văzut pe Princey pentru ultima oară?

Bishop îşi prinsese capul în mâini.

— L-au luat cu maşina lor, cum ţi-am spus.

— În ce loc l-au luat?

— Ne-au oprit la… la…

— Să nu minţi!

— Nu mint, spuse el disperat. La ce bun? Acum tot m’a luat dracul! — respira cu greutate. — L-au arestat cam pe lângă uzina *Dodge*.

— Tu ai pus asta la cale?

— Nu, n'am pus nimic la cale, Ben, eu, nu. S'au luat după noi şi ne-au ajuns din urmă. Ne-am pomenit deodată cu ei; mai mult nu ştiu. Îl urmăreau de câteva săptămâni… Nu puteau face nimic însă, pentrucă era Jesse cu el.

— De câteva săptămâni? De când ai intrat în Partid, nu-i aşa, păcătosule?

Ambrose se feri instinctiv, ridicând braţul.

— Nu da!

— Răspunde!

—Da, aşa e. Dar m'au făcut să vorbesc cu de-a-sila, Ben.

— Minţi! Dacă îl urmăreau de câteva săptămâni, puteau să pună mâna pe el măi demult, chiar dacă era Jesse cu el.

— Nu mint. Atâta ştiu: că voiau să-l înhaţe pe tăcute.

— Dece?

— Nu ştiu. Aşa mi-au spus: pe tăcute, fără să ştie nimeni.

— Ce au făcut cu Princey după ce v'au oprit?

— L-au luat în maşina lor, cum ţi-am spus. M'au silit să-i urmez cu maşina, ca să creadă Princey că ne duceau la poliţie. (Bishop înghiţi în sec). Îţi spun tot, acum, tot adevărul!

— O să vedem noi. Te strâng de gât dacă aflu că ai minţit.

— Când am ajuns în dreptul bulevardului Woodward, Georgie mi-a spus să opresc şi a coborât din maşină. Mi-a spus s'o şterg acasă. Am luat-o din loc, Ben, şi m'am dus să mă îmbăt. Asta-i tot ce ştiu.

— Cine e Georgie?

— Nu ştiu. Un găligan voinic. Mă are în primire pe mine. Îmi spune mereu ce am de făcut.

— Cine erau ceilalţi?

— Nu-i cunosc, Ben. Nu-i mai văzusem niciodată până atunci.

— Pe unde a luat-o maşina cealaltă când te-ai oprit?

— Cobora bulevardul Woodward.

— Încotro?

— Se duceau afară din oraş, cred: nu sunt sigur. Spre Ferndale.

— Se duceau la Ferndale?

— Nu ştiu. Ţi-aş spune dacă aş şti, crede-mă. Dar nu ştiu. M'am dus să mă îmbăt.

Pe Ben îl cuprinse iar mânia.

— Puţin îţi pasă, hai? Ţi-au dat bani… şi acum nici nu te sinchiseşti. Ţi-ai făcut treaba şi eşti împăcat.

— N'am încotro, strigă Bishop. Mă silesc să fac asta. Dacă nu mă supun, mă trimit la închisoare. M'au scos din închisoare pe cauţiune. Ei poruncesc. Dacă nu ascult, mă dau pe mâna poliţiei. Sunt condamnat la zece ani de închisoare: nu cumva crezi că am chef să mucezesc zece ani în închisoare?

Ben nu răspunse. Erau lucruri ştiute. De ani de zile marile uzine de automobile îşi recrutau agenţii în felul acesta.

— Ai spus adevărul? îl întrebă el.

Ambrose izbucni într'un hohot de plâns.

— Da, adevărul, mama lui de adevăr! Am stat şase ani la gros pentru tâlhărie. Mai aveam zece ani de făcut. Directorul închisorii mi-a spus: „E cineva oare ar da o cauţiune pentru tine dacă vrei să lucrezi şi dacă te porţi bine“. M'au trimis la *Jefferson*. Trebue să fac tot ce-mi poruncesc. Ei au plătit cauţiunea!…

Ben tăcu din nou. Pentru prima dată simţi un pic de milă faţă de omul de lângă el…

— Ei te-au îndemnat să intri în Partid?

— Da. Când tu şi cu Princey mi-aţi vorbit de comunism, le-am spus. Nu mă scăpau din ochi, mă obligau să le spun tot. M'au îndemnat: „Caută să intri în Partidul lor. Comuniştii îi primesc pe harapi!…” ziceau ei.

Ben sări ca ars.

— Nu spune vorba asta. Dacă de când eşti în Partid, nu te-ai ales cu nimic altceva, ai învăţat cel puţin că vorba asta e ceva scârbos.

Bishop înălţă capul.

— Da, spuse el agale. Ştiu ce înseamnă cuvântul ăsta, „harap“ înainte de a intra în Partid, ştiu de când eram copil la Chicago. Am învăţat atunci că un harap e un harap!… şi că un alb e un alb. L-am văzut pe tata lungit în faţa casei când cu turburările rasiale! Am văzut albi înarmaţi cu bastoane cu clonţuri de fier la vârf. L-am văzut pe taică-meu cu capul găurit, cu faţa găurită şi cu ochii scurşi! Da, am învăţat ce înseamnă asta! Am învăţat că sunt un harap, şi că Ben Silversmith este un negru şi că albii sunt cei care conduc treburile! Am învăţat tot ceeace era de învăţat.

Un timp, Ben nu putu vorbi. Pe urmă întinse involuntar mână, într'un gest rugător.

— Atunci, n'ai suferit destul? îl întrebă el. N'ai fost destul de umilit?… Când vezi un alb care-i gata să lupte pentru tine, nu ţi se pare că ar fi ceva mai mult de înţeles aici? Cum de-ai putut primi bani dela ei? L-ai vândut pe treizeci de dinari, ca Iuda. Nu ştii, strigă el îndurerat, că fapta asta e nevrednică de un negru? Un om negru trebue să rămână cinstit! E tot ce mai are pe lume!

— Taică-meu a fost un om cinstit, spuse Ambrose.

— Şi Princey, nu?

— E un alb.

— Un alb care ţi-a spus „frate“! strigă Ben înfierbântat. Un alb ţi-a spus „frate” în inima lui! Nu ştiai asta? Un alb care nu pregeta să mănânce cu tine, să trăiască cu tine, să se bată pentru tine! Doar e un comunist, nu? Oare nu comuniştii l-au eliberat pe Angelo Herndon? Nu sunt ei oare aceia care luptă cot la cot cu oamenii negri, ajutându-i să ridice capul? N'au făcut ei toate astea? Pentru ce te-ai purtat aşa? N'ai învăţat nimic de când eşti

printre noi? N'ai învăţat că nu există mândrie mai mare decât să fii comunist? Inima ta e pustie?

— Ba nu, port încă amintirea lui taică-meu, bietul, a lui taică-meu, aşa cum l-am văzut lungit în faţa casei, cu faţa găurită şi cu ochii scurşi.

— Minţi, strigă Ben înfuriat. În inimă n'ai nimic! Nu porţi în inimă decât minciuna! Ştii foarte bine că Princey ar fi fost în stare să se ducă la închisoare pentru tine, dacă trebuia, dar tu nu ai curajul să te duci la închisoare pentru el. Poate că acum a murit, şi asta din pricină că a avut încredere în tine. El a avut încredere şi tu l-ai vândut, ca Iuda. Şi vii acum să-mi vorbeşti de taică-tău! Puţin îţi pasă de el: ai ştiut să iei bani dela cei care-i linşează pe oamenii negri. I-ai vândut, pe cei mai buni dintre oameni, pe singurii noştri prieteni, ai tăi şi ai mei. Să nu-mi vorbeşti mie de taică-tău!

— Nu da! se rugă Bishop. Nu, nu mă bate!

Ben îi dădu drumul, plecând de lângă el.

— Blestematule! îi spuse. Simţea un nod în gât… Să te lovesc! Nu pot nici măcar să mă ating de tine. Să nu te mişti de aici din cameră.

Îi întoarse spatele scârbit şi ieşi. Coborî scara, fără să vadă pe unde calcă; îşi dădea seama că-i curg lacrimile, dar nu se putea stăpâni. Parcă-i sfâşiase cineva carnea, parcă avea o rană adâncă în trup. Se simţi apucat de braţ. Era Betsy: îi zărea faţa printr'un văl de lacrimi.

— Agenţii dela *Jefferson*, spuse dânsul. Ei l-au luat pe Princey.

Betsy strigă:

— Ce? Ce-ai spus?

— Şi Iuda e un, om din seminţia mea! răspunse Ben.

Se întoarse şi se ţinu de balustradă.

Prin întunericul ce-o învăluia, Betsy auzi glasul lui Will, care-o chema. Ar fi vrut să-i răspundă. Lângă ea cineva gemea întruna: „Of! Of! Of! Of!”

Ştia că era Ben, şi ar fi vrut să-l mângâie. Dar nu-l vedea. Simţea în urechi un vuiet asurzitor. Auzea mereu glasul acela care se jeluia: „Of! Of! Of!“, întruna, întruna…

Se simţi deodată frântă de oboseală. Nu se mai putea ţine pe picioare. Avea atâta nevoie să se odihnească puţin, să se culce şi să se odihnească…

PARTEA A TREIA

CAPITOLUL I

Luni, ora 7,30 dimineaţa

Se auziră paşi la parter, deasupra pivniţei. Princey se întoarse în pat. Privea în gol, cu ochii la tavanul văruit. După ultima lui păţanie cu Herman, rămăsese treaz. Mângâiase pisica, şi depănase în minte o sumă de gânduri nelămurite. La ora când primul crâmpei de cer mâlos se zări printre zăbrelele ferestrei, aţipise iar: fusese un somn chinuit, mai mult o toropeală, în timp ce spiritul lui era bântuit de vise fără şir, de năluciri trunchiate; când o vedea pe Betsy, când îşi depăna în faţă trecutul lui de militant ori anii de şomaj petrecuţi pe drumuri. Acum se uita la măzărichea ce cădea mereu. Boabele de ghiaţă băteau necurmat darabana în geamuri, ca şi când ar fi vestit o zi pustie de bucurii. Îşi amintea de dimineţele în care, părăsind uzina luminată cu neon, era nevoit să înfrunte luminia unei zile atât de spălăcite, încât la întoarcere, drumul cu tramvaiul era mai trist decât cele opt ore de lucru din timpul nopţii. În zilele acelea tramvaele ticsite cu muncitori istoviţi erau lugubre şi reci ca fundul mării. Oamenii şedeau prăbuşiţi pe bănci, cu trupul îngreunat, toropit, cu gura căscată şi cei mai mulţi aţipeau aşa; alţii, în picioare, stăteau agăţaţi de curele, aruncaţi la fiecare oprire de colo, colo, ca nişte manechine de paie. De câte ori nu despăturise vreun ziar, să citească, dar adormise ca şi ceilalţi, trecând de staţia lui; era silit atunci să se întoarcă pe jos, clătinându-se de oboseală şi cu sufletul mohorât.

Desigur, omul nu este făcut să muncească noaptea; oricât de grea ar fi munca de zi, o dovedeşti mai uşor.

De sus se auziră din nou paşi. Princey întinse mâna ca s'o mângâie pe Doamna Nooky. Pisica şedea lungită lângă el, cu pântecele cu pete galbene şi negre caraghios de umflat. Doamna Nooky, sub desmierdarea lui, tresări şi scoase un mieunat somnoros. Paşii aceia greoi coborau acum treptele; se auzi scârţâind un scaun şi Herman deschise uşa lui Dinny Quinn. Ras şi îmbăiat, plesnea de sănătate; un zâmbet larg îi înflorea pe chipul cu obraji bucălaţi.

— Noroc, copii! rosti el cu un glas ca tunetul. Ce mai e cu voi, puişorilor?

Vocea lui făcea să se cutremure pereţii. Princey îl salută cu un zâmbet. Deşi posomorit şi descurajat, vitalitatea lui Dinny îl înviora. Dinny era, fireşte, un bandit, o brută, dar firea lui avea toată ştrengăria aceea atrăgătoare a şcolarului care trage la fit. Princey se aştepta din clipă'n clipă să-l vadă mâzgălind pe perete caricatura învăţătorului.

— Ce mai faci, dragă Princey?

Întinse mâna până deasupra grinzii de sus a uşii şi apăsă pe un buton de sonerie.

— Mulţumesc, foarte bine, răspunse Princey.

Observase de mai înainte butonul acela. Şi întrebă, cu o politeţe exagerată:

— Dar dumneata, domnule, ce mai faci?

Dinny rânji.

— Ai dormit bine? îl întrebă el.

— Minunat.

— Mare mincinos mai eşti! Pun rămăşag că n'ai închis ochii. Mă prind că ai ieşit verde azi dimineaţă.

— Chiar aşa.

Dinny râse sgomotos şi îl lovi prieteneşte pe umăr. O luă pe Doamna Nooky în braţe.

— Dar tu, ce mai faci… băbuţo?

Îşi frecă nasul de botul pisicii, care stătea supusă în braţele lui.

— Gimnastică de dimineaţă, explică el, începând din nou să necăjească pisica.

— Eu mă duc sus, spuse Herman.

După noaptea de veghe, faţa lui plină era albă ca un aluat. IÎ aruncă lui Dinny cheile.

— A fost cuminte? întrebă acesta din urmă…

— Da. A încercat numai să se ducă la privată… în grădină.

Dinny râse şi-l ameninţă pe Princey cu degetul:

— Să ştii că nu-ţi mai dau prăjitură la masă dacă nu te astâmperi!

Herman urcă scara ce ducea la parter, iar Dinny încuie uşa după el.

— Ti-e foame?

— Da.

— Atunci să-ţi fac o omletă: să vezi ce bine ştiu s'o prepar.

— Ce vorbeşti! Nu te superi dacă am să mă spăl puţin?.

— N'ai decât.

Dinny începu să pregătească gustarea de dimineaţă. Desbrăcat până la brâu, Princey se spăla cu apă rece.

— Măi, al dracului, exclamă Dinny privindu-l.

— Cât e ceasul, îl întrebă Princey.

— Aproape opt fără un sfert. Da'de ce întrebi? Vrei să ieşi în oraş?

— Aş ieşi eu, numai că…

Dinny izbucni în râs.

… Acum Betsy ştie, se gândi Princey cu amărăciune. Deodată îşi îndreptă atenţia asupra lui; Dinny care tăia pâinea. Ar fi greu oare să împlânţi un cuţit în burta unui om? Ar îndrăzni?

Cineva ciocăni la uşa de afară. Dinny deschise…

— Bună ziua, Georgie, spuse el.

— M'ai sunat? întrebă Felt. Fir'ar al dracului! Credeam că am să pot dormi şi eu un pic, acum,

dimineaţa.

Dinny îi vorbi încet:

— A telefonat patronul, şopti el. Zice că să te duci în oraş după negrul ăla, Bishop.

— Of! păcatele mele! se plânse Felt. Trebue să mă duc chiar acum?

— Da. Tocmai bine, cât faci drumul dus şi întors, pică şi Jeff aci.

Felt se strâmbă.

— Şi atunci, nu mai am timp să mănânc? Mi-e foame.

— Până-i gata haleala, scoate maşina.

Dinny îl împinse afară şi încuie uşa. Apoi îi spuse lui Princey în bătaie de joc:

— Ne iertaţi, dumneavoastră, că vorbim la ureche!

— Vă rog, răspunse Princey pe acelaş ton.

— Vrei să pui masa, puiule?

— Cu plăcere.

— Patru tacâmuri. Farfuriile sunt acolo.

— De unde eşti, Dinny? Nu te superi că te întreb.

Era curios să ştie de unde se trăgea omul ăsta.

— Din Brooklyn. Din mahalaua Red Rock.

— E pe lângă port, nu?

— Da. Dece?

— Nimic, voiam şi eu să ştiu. Ai fost cumva docher?

— Ba bine că nu! Cinci ani încheiaţi, spuse Dinny mândru. Asta-i meserie, nu glumă… Trebue să fii bărbat în toată legea ca să faci asta.

— Dece te-ai lăsat?

— O!… M'au băgat la răcoare.

— Da?

— A! o nimica toată, un an.

Punea în tigaie bucăţile de slănină.

— Şi te-ai întors la lucru în port?

— Nu. M'am întors la puşcărie, oftă Dinny plin de haz.

— Dar ce mai făcuseşi?

— Nu te priveşte. Prima dată fusese pentru lovituri şi rănire, mă'nţelegi? Jucam zaruri cu un italian. Zarurile noastre erau măsluite, mă'nţelegi? Al naibii italian, încercă pe furiş să schimbe zarurile noastre măsluite cu ale lui. Ce chelfăneala a căpătat!

Dinny zâmbi fericit, cu gândul la întâmplarea aceasta.

— Dar cum de te-au înhăţat?

Dinny redeveni serios.

— N'am avut noroc. Tocmai în momentul ăla, ce să vezi? Un sticlete; şi ăsta tot italian pe deasupra. Nici vorbă că i-a ţinut parte ăluilalt.

Fu rândul lui Princey să râdă. Dinny îl privi nedumerit o clipă, pe urmă începu şi el să râdă.

— Şi a doua oară?

— Pentru viol.

Dinny îşi făcuse de lucru un timp cu ouăle.

— Pis, pis, pis!… Moare după ouă, îi explică el.

Turnă puţin gălbenuş într'o farfurioară pe care pisica o linse cu delicateţă.

— Dar de data asta era ceva pus la cale, începu iar Dinny. Într'o seară, pe chei, o muieruşcă se tot fâţâia pe sub nasul meu; am dus-o atunci în baraca paznicului de noapte. Paznicul tocmai îşi făcea rondul. Şi, oricum, credeam că e unu pe care-l cunoşteam, mă'nţelegi? Ei bine! Mă pomenesc că a doua zi maică-sa depune o plângere pentru viol şi-l ia ca martor pe paznic! Porcul ăla bătrân se uitase tot timpul pe fereastră. Martor mi-e dumnezeu că n'am tăbărât pe ea… Mai c'aş zice dimpotrivă! Dar avea paisprezece ani, înţelegi cum vine treaba? Părea mult mai mare… Se pricepea la de-alde astea ca una mai coaptă… De unde să ghicesc eu că n'avea decât paisprezece ani?

Începură să râdă amândoi.

— De data asta n'am făcut decât unsprezece luni, adăugă el. Frankie mi-a făcut rost de o cauţiune.

— Cum de-a căpătat-o?

— Nu trebue să ştii prea multe…

Afară, Felt încerca să încălzească motorul maşinii dându-i drumul, cu toată puterea.

Princey exclamă nemulţumit:

— Dece dracu o fi dat drumul aşa la motor?

—???

— Nu se umblă aşa cu maşina: se uzează motorul.

Dinny îi privi mirat:

— Da'ce, e maşina ta?… Ce-ţi pasă ţie?

— Nu se umblă aşa cu un motor, ca să ştii!

Dinny părea din ce în ce mai mirat.

— Da'ce te doare pe tine de maşinile altora?

Princey dădu din umeri, resemnat. N'avea chef să mai stea acum să-i explice. Dinny deschise uşa care dădea spre scară.

— Frankie! Herman! strigă el. Gata haleala!

Felt bătu la uşa de afară şi Dinny îi deschise.

— Toarnă-ţi o ceaşcă de cafea, dar repede, Georgie, băiete. Acu coboară şi frate-meu, şi daca te mai găseşte aci, o să-ţi tragă un picior în dos.

— Fii pe pace, îl linişti Felt cu o mutră misterioasă. Am ceva grozav să-i arăt.

— Bine, bine! spuse Dinny. E dosul tău, nu al meu.

Bătu ouăle şi le vărsă în tigaie; un miros îmbietor se răspândi în odaie.

— Ia seama cum prepar eu omleta, îi spuse lui Princey cu solemnitate. Mai întâi, tigaia trebue să fie fierbinte, aşa. Şi nu trebue s'o clatini. Mai cu seamă asta: să n'o clatini; nu trebue decât să deslipeşti marginile şi s'o întorci când începe să se prăjească.

Se auzi sgomot de paşi pe scară şi-apoi intră Frank Speaight urmat de Herman care îşi curăţa cu delicateţă unghiile cu vârful unui briceag.

— Ce mai cauţi aici? îl luă Speaight la rost pe Felt.

Se uită apoi crunt la Dinny.

— I-am spus eu, i-am spus eu! se grăbi Dinny să se desvinovăţească.

— Am ceva grozav să-ţi arăt, îi explică Felt; de aia am rămas.

— Hai, scoate.

Felt scotoci în buzunarul dela vestă, sorbindu-şi în acelaş timp tacticos cafeaua. Întinse apoi carnetul pe care-l lăsase Princey să cadă pe alee.

— Ce-i asta?

— Citeşte.

Speaight îl luă şi citi; pe faţa lui nu se clinti nimic.

— Acum şterge-o, se răsti el.

Adânc dezamăgit, Felt dădu să spună ceva, dar se opri. Ieşi grăbit din odaie. O clipă mai târziu, maşina o porni pe alee.

Speaight se aşeză.

— Ce faci, îmi dai să mănânc sau nu?

Princey, care rămăsese în picioare, îl privea. Nu-şi dădea seama dacă întâmplarea cu carnetul găsit era ceva prost pentru el. Toate peripeţiile astea se petreceau parcă într'un vis urât şi în felul ăsta nimic nu părea să mai aibă vreo importanţă.

— Aşează-te, îl pofti Dinny cu bunăvoinţă. Ai să mănânci o omletă cum n'ai mai mâncat.

Princey îşi trase un scaun lângă masă. Dinny îi umplu farfuria. După o clipă, Speaight ridică ochii spre el.

— Tare isteţ te crezi, ai? îi spuse el cu gura plină.

Ochii lui negri străluceau de necaz.

Princey nu răspunse.

— Când ai scris asta? În maşină?

— Da.

— În timp ce te credeam leşinat, nu?

— Da.

— Ai vrut să mă păcăleşti, hai, şmechere?

Îl ţintuia cu o privire mânioasă.

— Ce s'a întâmplat? întrebă Dinny.

Speaight îl lăsă fără nicio lămurire şi îşi vârî iar nasul în farfurie.

Princey simţea că aici, în camera asta, se sufocă. Îşi dădea seama pentru prima oară cât de adâncă era ura lui faţă de oamenii ăştia. Nişte bandiţi tocmiţi cu simbrie! Nişte mercenari de teapa tuturor celor pe care fiecare generaţie de stăpâni ştia să-i găsească! Acum nu-i mai putea judeca cu indiferenţă. Îi ura pe fiecare în parte şi se simţea copleşit de greutatea simţimântului lui.

— Nu mănânci? întrebă Dinny.

— Nu mi-e foame.

— Voiam să guşti şi tu din omleta asta.

Princey se îndreptă spre pat. Se culcă cu faţa la perete.

CAPITOLUL II

Luni, ora 9 dimineaţa

— Mai spune odată, că n'am înţeles.

— Bishop mi-a spus că voiau să pună mâna pe Princey „pe tăcute'', repetă Will Carmichael.

— Pe tăcute?

— Da.

Tnrner îşi plecă pleoapele grele; s'ar fi zis că stătea cu ochii închişi. Îşi privea mâinile mari şi păroase; le ţinea împreunate pe birou, aşa cum îi era obiceiul, cu degetele încleştate. În liniştea încordată din încăpere, sgomotul pe care-l făcea răsuflarea lui îngreunată părea un sforăit înnăbuşit: căpătase un guturai grozav pe drum, de dimineaţă, când venise dela Toledo spre Detroit. Ţăcănitul monoton al unui aparat de policopiat ce se auzea din birourile alăturate turbura tăcerea ce dăinuia în

odaie. Nimeni nu-l lua în seamă; numai Betsy, care stătea în picioare, ţeapănă, într'un colţ, avea impresia că fiecare din ţăcăniturile acelea îi străpungeau carnea. Se simţea gata să leşine. Liniştea amăgitoare pe care o vădise în primele ceasuri se risipise în faţa certitudinii că Princey fusese răpit. Şi acum nu-şi mai putea stăpâni tremurul acela lăuntric: inima, măruntaiele, nervii, creierul chiar, totul era ca un terci scuturat de nişte spasmuri cărora nu li se putea împotrivi. Se temea că acum-acum o să înceapă să strige ca din gură de şarpe sau c'o să se svârcolească pe jos cuprinsă de nebunie. Pe urmă, criza trecea făcând loc unor neaşteptate tălăzuiri de furie. Ura lumea întreagă. Nu-l mai putea vedea în ochi pe Paul Turner, aşa cum şedea ca un butuc la birou, vorbind liniştit ca şi cum ar fi discutat cine ştie ce mărunţişuri. Nu-i mai putea suferi pe Clarence, pe Will, pe Smitty şi nici pe Celia Carmichael, care căuta s'o îmbărbăteze şi care nu făcea decât s'o stingherească. Ce să facă ea cu dovezile de dragoste ale Celiei? Ea îl voia pe Princey. Ar fi vrut ca ei să se sbată, să facă ceva ca să-l găsească, în loc să clănţăne din gură ca nişte nătărăi în jurul biroului.

— Ce-aţi făcut cu Bishop? întrebă Turner.

Tăcerea lui, care pentru Betsy durase ceasuri întregi, nu ţinuse decât câteva clipe. În ciuda celor ce i se năzăreau în spaima şi nerăbdarea ei, erau cu toţii atenţi, grăbiţi, şi discuţia fusese însufleţită.

— L-am lăsat acolo. Îl păzeşte Ben.

— I-aţi luat o declaraţie?

— În scris vrei să spui? Nu.

— Dece? întrebă Turner liniştit.

— Fără vreun motiv anume. Ben era ca prăbuşit, şi m'am gândit că avem tot timpul… Oricum, mi s'a părut că ar fi mai bine să stăm mai întâi cu tine de vorbă.

— Bine. Au telefon acolo?

— Nu cred. Tu ai văzut aşa ceva, tată?

Bătrânul Carmichael clătină din cap. Era prea obosit ca să mai poată vorbi.

— Atunci, ascultă… Dă o fugă până acolo. Ia-i lui Bishop o declaraţie sub semnătură în care să scrie tot ce i-a spus lui Ben. Pe urmă, du-l acasă la Ben. Spune-i lui Ben să nu-l scape din ochi. Dacă vrea să-mi spună ceva, s'o pună pe nevastă-sa să-mi telefoneze.

— Bine, spuse Will.

Îşi scoase pardesiul de sub grămada de haine asvârlite într'un colţ.

— Aş zice să-mi dai un telefon îndată ce-o să ai la mână declaraţia, adăugă Turner. Când îmi vorbeşti, în loc de Bishop să spui Joe.

— Am înţeles, spuse Will. Tu rămâi aici, tată.

Will ieşi. Aproape îndată după plecarea lui intră în odaie James Perry, secretarul federal al organizaţiei. Era mic de stat, rumen la faţă şi cu părul roşcat. Fusese muncitor în minele de antracit din Pensilvania.

— Nu-i nimic de făcut, Paul, spuse el.

Nu te aşteptai să aibă o voce ca asta, o voce de bas, atât de adâncă încât răsuna odaia când vorbea.

— Am întrebat la toate spitalele din cartea de telefon, afară de câteva la care încearcă să vorbească Jesse.

Turner şovăi, aruncând o privire spre Betsy.

— În altă parte n'ai mai încercat?

Vroia să spună la Morgă.

— Unde… A, da! Mi-au spus că de aseară, dela zece, nu le-au mai adus pe nimeni.

— A mai rămas ceva. De lămurit împreună? îl întrebă Turner pe Clarence.

Bătrânul clătină din cap. Pe urmă îşi îndreptă trupul, scuturându-şi amorţeala. Avea ochii roşii de oboseală.

— Nu crezi că ar trebui să înştiinţăm poliţia?

— Mă întreb şi eu…

— Cât ai să te mai întrebi? izbucni Betsy cu o voce ascuţită

Turner o privi mirat.

— Cât timp o să mai stai să te întrebi? repetă ea cu o duşmănie vădită.

Avea faţa răvăşită, privirea fixă şi aprinsă.

— Betsy, ce-i asta? spuse Celia cu sfială.

— Lasă-mă în pace! strigă Betsy. Nu mă dădăci ca pe un copil! Vreau să ştiu când aveţi de gând să faceţi ceva?

Turner îşi puse mâinile pe birou.

— Ascultă-mă, răspunse el liniştit. Nu sunt decât trei sferturi de oră de când am coborit din tren, şi zece minute de când suntem aici. Îmi dau seama de starea în care te afli, dar trebue să te linişteşti. Dacă ne pierdem cu toţii capul, nu-i vom mai putea fi de niciun folos lui Princey.

Maşina de policopiat, care se oprise o clipă, începu iar să ţăcăne, ritmic. Betsy îşi înfipse unghiile în palme. Se uită la un afiş de pe perete, la o fotografie, la o hartă a Statelor Unite…

— Nu cred că ar fi nimerit să înştiinţăm poliţia, spuse Smitty. Ce crezi că au să facă ei? Au să ne pună beţe'n roate şi atâta tot.

Ochii lui se vedeau clipind pe după lentilele groase ale ochelarilor.

— Dar ce putem face noi singuri, fără ajutor? stărui Clarence. Putem să-l găsim singuri?

— Cred că s'au putut întâmpla două lucruri, rosti Turner răspicat. Sau Princey a fost victima unei agresiuni din partea teroriştilor, sau a fost răpit în alt scop… În cazul acesta, probabil că-l ţin închis, pe undeva.

— Care alt scop? întrebă Betsy.

— Tocmai asta nu ştiu…

— Şi ce mi-e una, ce mi-e alta? îl întrerupse Betsy, pornită.

Turner se ridică şi se apropie de ea.

— Betsy, vorbi el chinuit; Aş da orice ca să-l găsesc pe Prineey. Dar vrăji nu ştiu să fac. Asta nu pot.

Betsy tăcu.

— Aş da orice, repetă el, dar nu pot s'o pornesc orbecăind să-l caut. În felul ăsta, cine ştie dacă nu-i facem şi mai mult rău. Este o situaţie groaznică, dar trebue să ne păstrăm liniştea. Si tu la fel. Trebue.

— Da, fireşte, spuse ea trăgând adânc aer în piept. Ştiu, mi-am cam pierdut cumpătul, ştiu. Voiam numai…

— Nu-i nimic, te înţelegem foarte bine. N'ai vrea să treci în biroul celălalt pentru câteva minute?

— Nu, am să stau liniştită. Vreau să ascult şi eu ce vorbiţi.

El îi puse mâna pe braţ, a îmbărbătare, apoi se întoarse spre ceilalţi.

— Uite ce mă frământă, spuse el aşezându-se pe scaun. Nu înţeleg ce-a vrut să spună Bishop când a mărturisit că-l urmăreau pe Princey de câteva săptămâni şi că voiau să pună mâna pe el pe „tăcute". Mi se pare un lucru foarte important, tovarăşi.

— Îmi vine să-l omor pe ticălosul ăsta, interveni fără niciun rost Perry. Când te gândeşti că l-am primit în casa mea acum trei zile!

— Eu aşa cred c'ar trebui să judecăm lucrurile, continuă Turner: dacă e vorba de o simplă agresiune, atunci l-au lăsat pe Princey undeva, înafara oraşului. În cazul ăsta, Betsy, anunţă poliţia şi totodată începem şi noi să-l căutăm. E foarte lămurit.

Îşi suflă nasul sgomotos.

— În celălalt caz însă, dacă poliţia particulară a lui *Jefferson* îl ţine închis cine ştie pe unde, cu un scop anumit, s'ar putea să riscăm foarte mult anunţând poliţia.

— Dece? întrebă Clarence.

Turner se încruntă şi aruncă o privire spre Betsy, care, băgând de seamă, se simţi din nou cuprinsă de nelinişte.

— Vrei să spui că poliţia ar putea să-i înştiinţeze pe agenţii dela *Jefferson* şi; că atunci aceştia ar face să i se piardă lui Princey urma? întrebă ea încet.

— Da, răspunse Turner. Se prea poate. N'ar fi ceva nou ca aste două bande să lucreze mână'n mână.

— Nu, interveni Smith., Eu am altă părere. Dacă ticăloşii aceia au pus mâna pe Princey, n'au să-l lase niciodată s'o şteargă. Se tem, mă înţelegeţi? Dacă-i dau drumul, sunt siguri c'o să le facă încurcături. Nu, n'am pierde nimic dacă ne-am duce la poliţie.

Perry se ridică.

— Cred că Sig are dreptate. Paul. Dar nu cred că ar fi nimerit să intervenim noi pe lângă poliţie. Cu cât Partidul se va amesteca mai puţin în treaba asta, cu atât va fi mai tine pentru Princey. Dece să nu intervină sindicatul? N'au decât să scrie o declaraţie şi s'o trimită imediat la toate ziarele. Că, la urma urmei, dacă l-au ridicat pe Princey, au făcut-o numai din pricina activităţii lui sindicale.

Celia interveni cu sfială:

— N'am putea încerca să obţinem un mandat de arestare chiar împotriva lui Jeff Grebb? Sau ar fi o prostie?

— Nu, spuse Turner răspicat, n'ar fi deloc o prostie. O plângere împotriva lui Grebb şi o plângere împotriva celor care l-au răpit pe Princey. Foarte bună idee! Aceasta o să-i silească pe cei dela poliţie să facă ceva.

— Ei, fir'ar al dracului! exclamă Perry. Nu cumva credeţi că poliţia o să-l aresteze pe Grebb, luându-se numai după spusele noastre?

— E adevărat, răspunse Turner. Dar dacă refuză să înceapă cercetări, sindicatul poate să facă vâlvă în jurul acestei chestiuni şi să publice în ziare, în facsimil, mărturisirile lui Bishop. S'ar stârni un asemenea scandal, încât poliţia va încerca neapărat să-l găsească pe Princey, ca să iasă cu faţa curată.

Şi toate astea la un loc au să-l silească pe Grebb să-i dea drumul lui Princey.

— Ascultaţi, ascultaţi, spuse Betsy, dece nu l-am da chiar acum pe Bishop pe mâna poliţiei? Dece să-i cerem o declaraţie scrisă?

— Dacă-l dăm pe Bishop pe mâna poliţiei, îl pierdem ca martor, explică liniştit Turner. Bishop nu ne mai poate fi de niciun folos dacă Grebb poate vorbi cu el. Deajuns să-i amintească de cauţiune şi Bishop n'o să mai spună nimic. Iar poliţia o să fie de partea lui Grebb, pentrucă ea este ceeace este şi noi suntem ceeace suntem şi pentrucă se va teme să dea în vileag porcăria cu cauţiunile.

Betsy încuviinţă.

— Nu sunt bună de nimic, nu-i aşa, tovarăşi? spuse ea cu voce stinsă.

— Sunteţi cu toţii de acord să punem în mişcare sindicatul? întrebă Turner. — Bine. Se uită la ceas: – Nouă şi un sfert…

Îşi drese glasul şi începu să vorbească grăbit:

— Tovarăşi, plecând dela ideea că Princey se află în mâna lor, avem destule mijloace să-l ajutăm. Totul depinde de măsura în care vom putea mobiliza cât mai repede masele. Fireşte, orice investigaţii pe care le-ar începe poliţia, depind numai de declaraţia scrisă a lui Bishop. Este punctul cel mal important şi îndată ce va fi câştigat, vom interveni în direcţia aceasta. În al doilea rând, trebue neapărat publicată în ziare toată tărăşenia asta. Pe cât se poate, să apară câte un articol în toate ziarele de seară. Asta va fi ceva mai greu. Întreprinderea *Jefferson Motors* este amestecată şi ea în treaba asta, şi noi ştim de legăturile pe care le are presa din acest oraş. Şi aici izbânda depinde de maninfestările de protest organizate pe care vom şti să le provocăm. În al treilea rând, orice ar fi, trebue să obţinem din partea organizaţiilor sindicale să trimită delegaţii la şeful poliţiei, la primar şi la toţi consilierii al

căror sprijin l-am putea câştiga. Pentru toate astea n'avem nevoie de dovezi precise în privinţa rolului pe care l-a jucat aici poliţia uzinelor *Jefferson*: va fi deajuns să reclamăm dispariţia lui Princey şi să cerem o acţiune imediată. Va trebui să facem apel la centrul intersindical. Răpirea lui Princey este o lovitură îndreptată împotriva mişcării sindicale în genere, şi e de datoria mişcării sindicale să se ocupe de ea. Mai aveţi de făcut vreo propunere?

— Pe de altă parte, o să-l căutăm şi noi, nu-i aşa? întrebă Betsy cu o voce tremurătoare. Cine ştie în ce şanţ o fi zăcând, Paul!

— Da, desigur, dar uite ce e: n'o să facem nicio ispravă dacă pornim numai noi – doi, trei – în căutarea lui. Cum vom termina de vorbit aici, să-i chemăm pe toţi tovarăşii din Partid care au maşină. Perry are lista tuturor celor cu care putem intra în legătură prin telefon. Luaţi aminte însă: nimeni să nu telefoneze nici de aici, nici dela restaurantul de jos; am dat atâtea telefoane dela ei, încât postul lor trebue să fie pus sub observaţie. Pe urmă, trebue să-i anunţăm pe toţi tovarăşii care pot să lase lucrul, care sunt în schimbul de noapte sau care şomează; trebue să ne ducem şi la sindicatul industriei de automobile să le cerem să ne dea oameni… Perry, îţi iei tu sarcina asta?

— Da

— Până atunci, în vederea cercetărilor am să împart harta în sectoare. Judecând după spusele lui Bishop, e aproape sigur că Princey se află pe undeva între oraşul nostru şi Flint. Nu cred s'o fi apucat dinadins pe un alt drum ca să-şi piardă urma. Cred că până'n prânz vom avea vreo cincisprezece echipe, fiecare cu maşina ei; am să le dau în seamă câte un sector. Cred c'ar fi bine ca fiecare echipă să se oprească din cinci sute în cinci sute de metri şi să se intereseze pe la ferme. Desigur, întrebările trebue să fie puse de fiecare dată sub altă formă. În general, vrem să ştim dacă oamenii n'au văzut sau n'au auzit ceva suspect.

Cum veţi descoperi o urmă cât de neînsemnată, daţi-mi de ştire imediat. Căutaţi prin şanţuri, prin locurile stinghere.

În încăperea de alături se auzi telefonul. Perry se duse să răspundă şi se ciocni în uşă de Jesse Wandermill, care tocmai intra, sfios, ocolind privirile lui Betsy. În dimineaţa asta cel puţin şase oameni săriseră cu gura la el pentrucă-l părăsise pe Princey; încercase să se desvinovăţească, dar nimeni nu ţinuse seama de lămuririle lui.

— Nimic? îl întrebă Turner.

— Nimic. Am telefonat la toate spitalele.

— Bine.

Perry se înapoie. Se apropie de Turner şi-i spuse ceva la ureche. Turner se îngălbeni deodată la faţă.

— Spune-le să se întoarcă acasă, zise el după un timp.

Rămase pe gânduri câteva clipe, pe urmă, când Perry intră iar în încăpere, se sculă de pe scaun.

— Tovarăşi, aş avea de vorbit ceva cu Smith şi cu Perry. Vreţi să ieşiţi puţin?

Ceilalţi se ridicară să plece.

— Şi tu, Betsy, te rog.

Deşi nu-i venea să părăsească odaia, Betsy se supuse. Turner închise uşa.

— Nu voiam să auză Betsy, îi spuse el lui Smith. Bishop a şters-o. S'a folosit de faptul că Ben coborâse o clipă şi a sărit pe fereastră, dela etajul al treilea.

Smith primi ştirea fără să spună nimic.

— Ben trebuia să fie mai atent, spuse Perry. Doar nu e de ieri, de alaltăieri în Partid.

— Se întâmplă, răspunse Turner. Nu e vina lui, cine ar fi crezut c'o să sară tocmai dela al treilea? Putea să-şi frângă gâtul.

— N'ar putea da Ben o raită prin cartierul negrilor? L-ar descoperi. Cine ştie? O fi ascuns pe undeva.

Turner clătină din cap.

— Bishop ştie că Grebb o să-l trimită iar la închisoare. Fii sigur că, a şi trecut graniţa, în Canada.

— Şi dacă am anunţa poliţia?… Ei, fir-ar al dracului! Ce tâmpenii vorbesc, se mustră singur Perry. Dacă îl găseşte poliţia, Grebb o să pună îndată mâna pe el. Ar fi şi mai prost… Atunci, ce e de făcut? Am căzut din lac în puţ!

— Nu, nu, mai sunt şi alte mijloace, protestă Smith. Ne mai rămâne sindicatul. O să le povestim cum stă treaba, vom stărui să publice proteste şi să trimită delegaţii. Poate c'o să meargă mai greu cu ziarele, dar o să căutăm să facem cât mai multă vâlvă în jurul acestei întâmplări. O să prindă bine.

Turner încuviinţă.

— Ei, drăcia dracului! Ce păcătoasă istorie! exclamă el. Bietul Princey!

— Uite ce e, propuse Perry, Betsy nu face decât să ne încurce; n'am putea s'o trimitem acasă?

— Nu, răspunse Smith hotărât, cum s'ar putea, Jim?

— Nu, nu se poate, întări Turner. Dar Jesse e cu maşina. S'o trimitem cu Jesse şi cu Clarence în căutarea lui Princey. În felul ăsta o să aibă ceva de făcut şi-o să simtă că poate fi şi ea de folos.

— Bună idee… N'avem nimic cu ea, săraca, dar ne încurcă.

— Trebue să aşteptăm să se întoarcă mai întâi Will, continuă Turner. Şi apoi adăugă încet: Mai e ceva… Nu ştiu cum să spun…

Ceilalţi aşteptau…

— Ei, drace! Am un guturai atât de cumplit încât abia pot lega două gânduri… Mă gândesc totuşi că întâmplarea asta mai are şi un alt aspect. Am putea pune problema în felul următor: Grebb nu ştia că Bishop se va da de gol, nu-i aşa? Să zicem ca nici n'a făcut-o, că noi am descoperit numai dispariţia lui Princey… Mă urmăriţi?

Dădură cu toţii din cap în semn că „da“.

— Dece a aşteptat Grebb un prilej ca Princey să rămână singur fără Jesse? Bishop a spus că-l urmăreau de câteva săptămâni. Dacă n'ar fi vrut decât să-l bată sau să-l omoare, ar fi făcut-o. Îi ştiţi pe găliganii ăia; i-ar fi putut dovedi cu uşurinţă pe amândoi. Dar nu: ei voiau ca lucrul ăsta să se petreacă pe tăcute, fără încăierare. Dece?

— Nu m'am gândit la asta, spuse Perry preocupat… Adică tu crezi că Grebb ar vrea să se folosească cumva de Princey?

— Nu văd ce alt rost ar avea toate tertipurile astea.

Smith mormăi:

— Sunteţi nebuni. Princey n'o să primească niciodată să fie agent!

Turner dădu din umeri.

— Nici eu nu cred. Dar nu putem fi siguri. Niciodată nu ştii cât de cumplit poate fi torturat un om.

— Princey e un om de nădejde, spuse Smith. Are o conştiinţă de clasă foarte puternică; n'o să fie niciodată sindicalist galben!

— Nu, Paul are dreptate, interveni Perry. Nu poţi să ştii dinainte dacă va fi în stare să îndure caznele. Asta depinde de ce-o fi în adâncul lui, de ce-o fi având în măruntaie. Poate că e un om tare, dar poate că n'o să reziste. Nu putem şti. La fel s'ar putea, întâmpla cu tine sau cu mine.

— Bine! Dacă vrei tu, să zicem că ar fi aşa, spuse Smith.

— Totuşi, şi aici e o încurcătură, exclamă Perry. Să zicem că Grebb reuşeşte. În cazul ăsta, nu văd cum au sa-i explice lipsa. Probabil că ştiu şi ei că e însurat.

— Nu-i mare lucru să născocească o poveste oarecare – se gândi Turner – de pildă, că s'ar fi dus într'o cârciumă, că ar fi băut o bere în care i s'ar fi pus un somnifer şi că s'ar fi trezit a doua zi fără portofel…

— Sunt atâtea şi atâtea explicaţii. Şi atât timp cât nu s'ar şti nimic despre amestecul lui Bishop, orice explicaţie ar fi la fel de bine primită, nu?

— Atunci ce măsuri să luăm? întrebă Smith.

Turner îşi frecă nasul.

— Cred că trebue să fim foarte vigilenţi, atâta tot. Am să vorbesc cu Will Carmichael. Dacă Princey se întoarce, o să vedem noi ce-i cu el. Să nu vorbiţi cu nimeni despre asta..

Ceilalţi doi încuviinţară. Smith făcea o mutră amară. Turner îl luă de braţ.

— O să iasă Princey din încurcătură, ai să vezi. Dacă luăm măsurile astea nu înseamnă totuşi că n'avem încredere în el.

— Şi acum, la lucru, spuse Perry.

Cineva bătu stăruitor în uşă.

— Intră!

Jack Cohen, un tânăr care se ocupa de librăria Partidului şi care urma cursurile serale la universitate, intră grăbit.

— Vă aduc o veste proastă, exclamă el peste măsură de turburat. Nu ştiţi ce s'a întâmplat cu librăria?

— Ce?

— E la pământ! Astă noapte a aruncat cineva o bombă, strigă tânărul. N'a mai rămas nimic!

— Ai văzut tu cu ochii tăi?

— Ei, na! Păi altfel, cum? M'am dus devreme azi dimineaţă să fac un inventar şi, când colo, nu mai era de făcut niciun inventar. Numai ruine! Afară era un comisar. Mi-a spus că asta se întâmplase pe la douăsprezece jumătate noaptea şi că poliţia n'a ştiut cui să-i dea de veste. Vitrina e spartă. Rafturile sunt toate pe jos, tablourile pe care le aveam acolo sunt făcute praf. N'a mai rămas nimic, nimic!

— O răpire şi un atac cu bombe în aceeaşi noapte, rosti Turner încet. Aceasta nu poate însemna decât un lucru, tovarăşi: că operează o întreagă organizaţie.

— V’am spus eu să faceţi o asigurare, strigă tânărul Cohen, v’am spus eu!

— Să mergem acolo, n’o fi chiar atât de grav cum spui tu, spuse Turner.

— Nu-i chiar atât de grav! exclamă tânărul. N’ai decât să vii, să dai puţin cu nasul pe acolo. Pe lângă asta au mai aruncat şi bombe cu glicerină: miroase a ouă clocite până’n celălalt capăt al străzii. Trebue să ardem toate cărţile. Nici gând să mai putem salva ceva.

Turner se apropie de el şi îl sili să se aşeze.

— Ascultă Jack, este o lovitură grea, dar nu e sfârşitul lumii. O să deschidem altă librărie. Până atunci trebue să ne ocupăm de altceva mult! mai grav. O să-ţi spună Perry ce s’a întâmplat.

Turner trecu în celălalt birou. Betsy stătea în dreptul ferestrei şi se uita afară. Se duse lângă ea şi-i puse mâna pe umăr.

— Nu avem încă veşti despre Bishop, îi spuse, dar cred că ar fi bine să nu mai pierdem timpul şi să trimitem imediat o echipă în căutarea lui Princey. Vrei să te duci şi tu, nu-i aşa?

— Da, răspunse ea cu o voce tremurătoare.

— Vrei să te duci cu Jesse?

Buzele i se încleştară, dar încuviinţă cu un semn din cap. Turner îi strânse umărul.,

— Eşti o bună tovarăşă, Betsy.

Ea se trase înapoi, privindu-l duşmănos; Turner se simţi, mâhnit.

— Vom face tot ce ne va sta în putere, rosti rar.

Betsy, închisă în durerea ei, tăcu o clipă. Pe urmă faţa i se schimbă, i se îmblânzi.

— Ştiu… O! Paul, scapă-l, scapă-l!

Turner o cuprinse cu braţul pe după umeri.

— Nu-mi purta de grijă, spuse ea. Să nu ne pierdem vremea. Nu lua seama la ce spun.

Turner se întoarse în celălalt birou.

— Să ne apucăm de lucru, Smitty, spuse el cu o voce gravă.

— Da

— Ei, doamne! Să se repete oare cazul Marchuk? exclamă el. Cu guturaiul ăsta nu pot să leg două gânduri!

CAPITOLUL III

Luni dimineaţa, ora 9,45

— Nu vrei să te uiţi mai întâi la asta? întrebă Speaight.

Întinse hârtiile găsite în buzunarele lui Princey.

Grebb le răsfoi cu gândul aiurea, în timp ce îşi bea cafeaua.

— Nicio scrisoare de-a lui?

— Nu!

— Am să mă uit mai târziu. Bună cafea. Mai dă-mi o ceaşcă, te rog.

— Atâta lucru ştie să facă şi dobitocul ăsta de frate-meu, răspunse Speaight cu dispreţ.

— Dinny nu e băiat rău. Îl judeci prea aspru… Ce-ai zice de un mic match de box, Frankie? Demult n'am mai boxat împreună, prea ne-am lăsat pe tânjală.

— Dacă-ţi face plăcere, răspunse Speaight cam fără chef.

— Ce-i cu tine?

— N' am dormit deajuns astă noapte.

— A! Pun rămăşag că am dormit şi mai puţin decât tine.

— În tot cazul, nu se vede după faţă.

Grebb râse, privindu-l cu duioşie.

— Dac'o să mai fiu încă jos când s'o întoarce Georgie cu Bishop, anunţă-mă imediat, te rog. Am nevoie de el ca să-l strâng cu uşa pe, Lasham.

— Bine.

— Crezi că i-e frică?
— Cui? Lui Lasham?
— Da.
— Nu, nu mi se pare.
— Totuşi, vom vedea.
Îşi răsuci pe deget o şuviţă de păr.
— Nu, după părerea mea, nici nu se sinchiseşte de noi. Zâmbeşte mereu pe sub mustaţă, de-mi tot vine să-l iau la palme.
— Frankie, puiule, spuse Grebb sentenţios, să nu te sperii niciodată de oameni pentrucă-s şmecheri ori au curaj. Caută numai să ştii dacă lucrează pentru tine şi nu pentru alţii.
— Hm!… N'aş prea zice că ăsta lucrează pentru noi!
— O s'o facă.
— Nu sunt chiar atât de sigur.
— Astăzi eşti prea pesimist, Frankie. Ce te-a apucat?
— Vrei să-ţi spun?
— Dă-i drumul.
— Nu-mi place deloc toată povestea asta, Jeff. Nu-i văd rostul. Nu puteai să-l chemi pe Lasham la birou şi să-i propui acolo ce voiai tu, sau să faci aşa ca să te întâlneşti cu el în altă parte? O răpire, asta înseamnă închisoare la sigur! Şi la ce bun?…
Grebb îşi împreună mâinile şi, zâmbi liniştit.
— Dacă l-aş fi chemat în biroul meu sau dacă m'aş fi întâlnit cu el aiurea, fără să-l am în mână, ca acum, tot ce puteam face era să-i ofer bani. N'ar fi primit, şi povestea s'ar fi încheiat aici
— Şi dacă n'o să primească nici aşa, mare ispravă!
— O să primească… Înţelegi, Frankie, nu vreau să fac din el un agent de duzină. Nu-i stă în fire şi nici n'am nevoie de aşa ceva. Avem destui, tocmai atâţia câţi ne trebue.
— Atunci?
Grebb zâmbi.

— Ceeace caut eu e un om care să vadă mai departe, spuse el încet, un om care să vadă mai departe, şi care să fie la înălţimea lucrului pe care vreau să-l facă. Oameni ca el nu se vând pe bani; cel puţin, nu la început şi nu numai pe bani. Deaceea trebuia să-l am aici, în mâna mea, Frankie; aici, dacă o să refuze la început, n'are nicio importanţă. Aici o să stau de vorbă cu el pe îndelete, oricât timp mi-ar cere lucrul ăsta, şi am să pot exercita asupra lui toată constrângerea morală necesară. Mi-e tot una dacă la început o să mă refuze: nu mă interesează decât „da"-ul final… Pentrucă i-e frică, înţelegi? Trebue să-i fie frică. Nu e om pe lume căruia să nu-i fie frică. Şi am să ştiu să mă folosesc de frica asta

— S'ar putea totuşi să refuze, nu?

— O să primească.

— De unde poţi să ştii?

— Pentrucă e comunist şi, deci, idealist. Am să mă folosesc de acest idealism… Şi dacă n'am să mă pot sluji de el, o să i-l distrug. Iar da'că nici aşa nu merge, mai am şi alte mijloace la îndemână. Am să-i înfrâng cerbicia. Gândeşte-te că nu poate pleca de aici. I-e frică. Va fi deajuns să-i descopăr un punct slab, grăuntele de putregai din inima stejarului. Toţi oamenii sunt croiţi pe acelaş calapod, ar fi trebuit să ştii asta.

— Ei, drăcia dracului! exclamă Speaight. S'ar zice că deabia aşteptai bucuria asta?

— Deabia o aşteptam? Dar n'am dormit toată noaptea! De ani şi ani aştept prilejul să-mi măsor puterile cu un om ca el.

— Mă covârşeşti câteodată, Jeff. Nu te mai pot înţelege.

Grebb râse.

— Şi dacă spune, totuşi, nu?

— Nicio grijă, ţi-am spus.

— S'ar putea totuşi, Jeff…

— Tare pesimist mai eşti astăzi, măi băiete! Lasă că mă descurc eu.

— Dar nu-ţi dai seama că pentru noi e o povară? Ce o să facem cu el?

— Să nu mai aud aşa ceva. Ţi-am mai spus: orice om are slăbiciunea liuî.

Speaight dădu din umeri. Grebb se ridică de pe scaun şi se întinse.

— Şi acum, mă duc să stau un pic de vorbă cu domnul… La patru, la mine, pentru un match de box, ne-am înţeles?

— Bine, bine…

Grebb se uită în oglindă şi culese un fir de păr de pe vestă.

— Frankie, sâmbătă seară am cunoscut o femeie şi de atunci mi-e gândul numai la ea. Sunt îndrăgostit, Frankie…

— Da? spuse Speaight sceptic.

Grebb începu să râdă:

— Nu crezi în iubirile fulgerătoare?

— Eu? Dece nu?

— În sfârşit… E întradevăr o frumuseţe de fată. — Se privi din nou în oglindă… De data asta sunt răpus.

— Măi să fie…

— Nu uita ce ţi-am spus de Bishop…

Făcu un gest cu mâna şi coborî scara, aceea îngustă care ducea în pivniţă. Bătu în uşă. Dinny îi deschise; Grebb îi făcu semn să iasă. După plecarea lui Dinny, stătu o clipă să chibzuiască. Pe urmă, calm, trecu pragul şi închise uşa.

Princey şedea pe marginea patului şi mângâia pisica. O clipă se măsurară din priviri. Apoi, cu un zâmbet prietenos, Grebb străbătu odaia.

— Domnule Lasham, nici nu ştii ce plăcere îmi face să te văd, spuse el cu toată sinceritatea. Cunosc activitatea pe care o desfăşori în uzină şi am o mare admiraţie pentru destoinicia dumitale.

Se grăbi să strângă cu putere mâna lui Princey.

Princey se uita la el cu nişte ochi uimiţi.

— Întradevăr, voiam demult să te cunosc. Fireşte, împrejurările cam lasă de dorit. Ai fost

ridicat cu de-a-sila, te simţi neliniştit, ţi-e frică. Dar, la urma urmei, îi spuse râzând, n'aveam de ales. Altminteri, nu te-ai fi îndurat să-ţi pierzi timpul cu mine, nu-i aşa? Dar te rog să treci, dacă se poate, peste împrejurările în care ne-am întâlnit. Te-aş ruga să asculţi cu atenţie ceeace am să-ţi spun, căci e vorba de un lucru cât se poate de important.

Princey continua să tacă, înfrânându-şi instinctiv zâmbetul lui batjocoritor.

— Cred că ştii cine sunt.

— Da.

Se aşteptase la vizita lui Grebb: îl recunoştea după fotografiile apărute îm ziare şi pentrucă îl văzuse odată la uzină.

Grebb se aşeză la masă zâmbind şi începu să bată uşor darabana, cu vârful degetelor.

— Vrei să-ţi spun pe numele dumitale adevărat sau îţi place mai mult Princey? Aşa ţi se spune în Partid, nu?

Princey făcu o mutră ce arăta că-i e tot una.

— Atunci, fie Princey. Nu vrei să te aşezi aici?

Princey trase un scaun lângă el. Amabilitatea lui Grebb îl descumpănea puţin. Adversarul lui vădea o dibăcie care-l făcea să se teamă.

— Mai întâi şi întâi aş vrea să-ţi spun un lucru. Judecând după funcţiunile pe care le avem fiecare, s'ar părea, la prima vedere, că suntem în două tabere cu totul opuse… De fapt, nu e chiar aşa. O să-ţi dai seama, cred, că nu vorbesc o limbă prea deosebită de a dumitale, aşa că te-aş ruga să nu mă judeci pripit şi să mă laşi întâi să vorbesc ca să-ţi poţi face o părere despre mine. Vrei?

Princey făcu un semn din cap.

— Bine. Ca să-ţi dau un exemplu: din întâmplare, am cercetat şi eu destul de temeinic cărţile marxiste şi, deşi nu sunt de acord cu Partidul Comunist în anumite probleme, mai cu seamă în ceeace priveşte tactica, sunt totuşi convins – oricât de ciudat ţi s'ar părea asta – că

felul în care marxismul analizează regimul capitalist este just. Aşa că avem un teren comun pentru discuţii. Fumezi, nu?

Îi întinse o tabacheră de argint. Urmări mâna lui Princey şi observă cu satisfacţie că avea mişcări cam şovăelnice. Lăsă tabachera deschisă pe masă.

— Te rog să iei de câte ori ai chef să fumezi; nu aştepta să te mai poftesc.

Se lăsă pe speteaza scaunului şi se uită la Princey cu un zâmbet prietenesc întipărit pe buze. Fără să vrea, Princey întoarse ochii. Încordarea, neastâmpărul pe care le simţea, arătau că-şi pierduse cumpătul; felul firesc şi prietenos cu care îi vorbea Grebb îl făcea să se simtă şi mai neputincios.

— Avem de vorbit despre o mulţime de lucruri. Glasul plin, puţin fornăit, al lui Grebb, nu vădea nicio grabă. — Şi am să-ţi fac multe destăinuiri în legătură cu mine, lucruri pe care, desigur, nu le cunoşti. Mai întâi însă, îţi făgăduesc că n'am să încerc să-ţi smulg niciun fel de informaţii cu privire la activitatea Partidului. (Zâmbi; avea, un surâs plăcut, binevoitor, care îi lumina faţa). Pot căpăta informaţiile astea fără să ne mai hărţuim unul pe altul.

Princey păstra un surâs pe buze, în timp ce mintea îi lucra încordată. Dacă nu era vorba de informaţii, atunci ce să fie? Nu… nu putea să creadă asta.

— De fapt, am căutat să te văd numai dintr'un motiv personal. Despre asta, însă, mai târziu… În primul rând voiam să-ţi vorbesc şi să te întreb câteva lucruri, dacă îmi dai voie.

Princey dădu din cap.

Zâmbind mereu, strecurând din când în când câte un comentariu ca să-şi arate interesul sau simpatia, Grebb îl descusu pe îndelete, întrebându-l despre obârşia lui, despre părinţi, despre familie. Căuta să-l facă să se simtă bine, să statornicească între ei raporturi mai puţin încordate, mai

prieteneşti. În acelaş timp voia să-i cunoască firea, să pătrundă mai adânc în sufletul lui. Din când în când pomenea câte o întâmplare din viaţa lui. După ce-i puse o seamă de întrebări în legătură cu trecutul, voi să afle care este atitudinea lui Princey în faţa vieţii, gusturile lui, părerile pe care le avea. Discutară despre condiţiile de muncă în uzină, despre meserii şi chiar despre filmele sovietice pe care le văzuseră amândoi. Princey se simţea din ce în ce mai încurcat. Căuta rostul ascuns al acestor trăncăneli. Ştia că trebue să existe unul, şi nedumerirea lui mergea adâncindu-se. Totuşi, nu vedea pentru ce nu i-ar ţine hangul lui Grebb, împrumutând aceeaşi falsă amabilitate, aşa că-i răspundea la întrebări nestingherit aşa cum bine socotise Grebb, turburarea pe care o simţise Princey la început se potolea treptat. Grebb ocolea singurul domeniu care l-ar fi făcut pe Princey să-şi piardă încrederea: acela al Partidului şi al sindicatului. Întrebările pe care i le punea erau inofensive.

În cele din urmă, Grebb tăcu. Privi afară pe fereastră. Îşi răsucea pe deget şuviţa de păr. După un timp, se întoarse iar spre Princey cu o expresie gravă, aproape tristă, pe faţă.

— Mă socoteşti duşman, nu-i aşa?

Aşteptă răspunsul, peste măsură de încordat. Lupta începuse.

Princey nu spuse nimic. Nu ştia ce să spună. Iar când tăcerea aceasta începu să devină supărătoare, Grebb o întrerupse:

— Se vede cât de colo. Te gândeşti la faptele mele, la faima de care mă bucur, la rolul meu în uzină şi te întrebi probabil ce anume urmăresc.

Se aplecă spre el, aprins la faţă, de parcă ar fi fost stăpânit de o emoţie puternică.

— Dar oamenii pot să se schimbe, Princey! Oamenii pot să înţeleagă! Te-aş ruga să uiţi trecutul meu câteva minute.

Întinse mâinile într'un gest rugător.

— Vrei?

— Da, spuse Princey.

Fără să-şi dea seama, răspunsese cu aceeaşi voce scăzută cu care-i vorbise Grebb. Emoţia celuilalt era molipsitoare; parcă ar fi ascultat un actor la teatru.

— Eu am înţeles, continuă Grebb cu convingere. Am înţeles ce sunt, ce reprezint. Ca şi dumneata mă trag dintr'o familie de muncitori şi, tot ca dumneata, am cunoscut traiul unui lucrător. Am încercat să-mi uit obârşia, am încercat să scap de ea. N'am făcut-o din lăcomie pentru bani, ci din neştiinţă. N'aveam pe nimeni care să mă călăuzească, pe nimeni care să-mi explice înţelesul, acestor suferinţe… ale mele şi ale celor din jur. (Răsuflă adânc). Vrei să-ţi povestesc viaţa mea?

Cu o voce stăpânită şi gravă, îi vorbi despre tinereţea lui petrecută la Chicago, despre lupta pentru existenţă pe care o dusese ca muncitor sezonier, mergând din oraş în oraş, acolo unde era nevoie de braţe de muncă. Îi vorbi despre grevele la care luase parte; îi destăinui că fusese, odinioară, sindicalist. Încetul cu încetul, îi zugrăvi un tablou ce-l înfăţişa în chip de muncitor, de proletar, de victimă a exploatării industriale. Îi lămuri, făcându-şi o critică aspră, motivele care-l determinaseră să-şi renege clasa. Cu o voce slăbită care abia se auzea, îi vorbi despre amara experienţă pe care o trăise într'o mină de aur din America de Sud.

— Era un iad, Princey… Nici în cele mai cumplite împrejurări din viaţă nu cred să fi trăit ceva asemănător. M'am dus pentrucă mi se făgăduiseră câte'n lună şi'n stele. O mină adâncă, o temperatură de 49 de grade, zile de lucru de câte douăsprezece ore. Nu puteam suporta căldura aşa cum o suportau băştinaşii. Apa şi hrana erau proaste. Salariul era atât de mic, încât până la urmă mai rămâneam şi datori întreprinderii. Gardurile de

sârmă ghimpată şi paznicii înarmaţi ne împiedicau să fugim. Am văzut băştinaşi ucişi numai pentrucă se încumetaseră să răspundă contramaiştrilor. Trebuia să fug. N'aveam de ales: fuga sau moartea!… Nu e chiar atât de uşor să ucizi un om, când ai douăzeci de ani, crede-mă… În mină ne foloseam de lumânări înfipte în nişte ţăruşi de fier care se implântau în pământ. Un paznic a vrut să mă oprească şi atunci i-am băgat ţăruşul în burtă. Da. Am ştiut ce este exploatarea!.

În timp ce vorbea se uita atent la chipul lui Princey. Nădăjduia să surprindă o reacţie oarecare, dar nu vedea nimic, nimic decât zâmbetul acela sâcâitor, statornic. Zâmbetul acela i se părea acum un adversar mai temut decât şi-ar fi închipuit.

— Ascultă, Princey, primii douăzeci şi cinci de ani din viaţa mea mi-au lăsat urme atât de adânci în fire, încât cel douăzeci de ani pe care mi-a fost dat să-i trăiesc apoi nu le-au putut şterge niciodată. M'am născut muncitor, am trăit ca un muncitor, am suferit la fel cum suferă azi milioane de muncitori. Când aud cum vorbesc oamenii despre standardul de viaţă ridicat din America, mi se face rău. Ştiu cum trăieşte mulţimea celor sărmani. Ştiu cum am trăit eu.

Întinse mâna stângă, cu degetele răsfirate. Avea un semn în palmă

— Când aveam nouăsprezece ani un cui mi-a străpuns palma. E un semn pe care-l voi purta toată viaţa! N'aş putea să mă lepăd de el chiar dacă aş vrea (strânse încet palma). Dar nici nu vreau: ştiu ce înseamnă conştiinţa de clasa. Conştiinţa mea de clasă este tot atât de temeinică cât este şi a dumitale. Este înscrisă aci, în palma mea!

Descumpănit de aparenta sinceritate a celuilalt, Princey se uită la el cu uimire, în timp ce în sinea lui gândea: „*Omul acesta este Jeffrey Grebb! Este şeful reţelei de spionaj dela Jefferson Motors!* Nu uita asta! Este omul care se slujeşte de Dinny, de Speaight, de Herman Field. Este omul care şi-a

început cariera cu prilejul grevei din 1919. *Nu uita lucrul ăsta*!"

Grebb îşi duse mâinile la tâmple, ca şi cum l-ar fi durut capul. Stând aşa, cu coatele pe masă, se uită îndelung la Princey. Când începu din nou să vorbească, glasul lui era rugător.

— La drept vorbind, ce sunt eu? Un muncitor. Am o inimă şi un suflet de muncitor. Niciodată nu mi-am dat seama de lucrul ăsta atât de limpede ca acum. Pentrucă acum înţeleg; înţeleg dece am dus o viaţă amărâtă ca atâtea milioane de oameni în ziua de azi. Marxismul m'a, făcut să înţeleg, Princey. Marxismul, pe care l-am privit la început cu cinism, a trezit în mine tot ceeace era sănătos, în conştiinţa de clasă pe care o căpătasem odinioară. Cred în dreptatea marxismului! Am încredere în idealul lui! Ştiu că mai curând sau mai târziu, lumea întreagă va deveni socialistă.

O clipă, Princey rămase mut de mirare. Pe urmă, în mintea lui se închegă o singură concluzie de o uimitoare limpezime: *acum ştiu dece se spune că e dibaci!*

Grebb se aplecă şi mai mult spre el:

— Mă crezi, Princey?

— Nu… (i-ar fi răspuns aşa chiar dacă l-ar fi crezut)

— Şi dece?

— Dece v'aş crede?

— Aş putea s'o dovedesc!

— În ce fel?

— Partidul are nevoie de bani. Pot să-i dau o sumă destul de mare.

Princey clătină din cap.

— Nu?… Partidul n'ar primi, vrei să spui. (Grebb oftă; umbla de colo-colo prin odaie). Ce ironie! exclamă el deodată. Nu mă aşteptam la un refuz! Îmi închipuiam că odată ce-am luat hotărârea asta, restul o să vină dela sine. Dar te înţeleg: nici vorbă, dumneata nu mă poţi crede.

Princey şovăi o clipă, după care îi puse întrebarea ce-i stătea pe vârful limbii:

— Ei, şi ce-are a face?

— Are a face, crede-mă, şi chiar foarte mult!

— Dece?

Grebb se apropie de masă şi se aşeză. Tocmai întrebarea asta o aşteptase.

— Iată dece! Nu te mai gândi o clipă la mine. Urmăreşte numai ceeace am să-ţi spun… Ce se va întâmpla în ţara noastră? Putem vedea amândoi cum se desfăşoară lucrurile: capitalismul se descompune atât de repede, încât o să ajungă de plâns. Crizele devin cronice, iar şomajul, datorită desvoltării maşinismului, va merge crescând. Nu e nicio nădejde ca lucrurile să fie oprite'n loc, cu toate sforţările făcute de Roosevelt. Eşti de acord?

Princey dădu din cap, mirat de vorbele lui Grebb.

— Ca urmare, lupta de clasă se va înteţi cum nu se poate mai mult şi burghezia va căuta să rezolve situaţia, silind masele populare să poarte toată povara pe umerii lor.

Mirarea lui Princey se adâncea din ce în ce mai mult.

— Şi nu va izbuti să facă lucrul ăsta decât recurgând până la urmă la o dictatură politică prin întronarea unui regim fascist.

— Da?

— Ei?

— N'o să izbutească, dacă asta aţi vrut să mă întrebaţi.

— Minunat, exclamă Grebb ironic. Ai vorbit ca într'un articol din *Daily Worker*.

Princey tăcu. Simţea svâcnindu-i vinele dela gât.

— Pentru dumnezeu, Princey, ceeace spune *Daily Worker* ca să-şi mărească tirajul şi ceeace ar trebui să ştie orice marxist adevărat sunt două lucruri deosebite! Nici dumneata, nici eu nu ne putem amăgi. Cunoaştem puterea pe care o are capitalismul în ţara asta. Când se va ajunge la o

încercare a forţelor, elementele progresiste dela noi vor fi strivite. Mişcarea sindicală va fi strivită şi în primul rând va fi strivit Partidul Comunist ca un început în vederea sdrobirii celorlalte.

— Nu cred.

— Haide, fii serios. De ce să joci teatru faţă de mine? Cred că pe mine n'ai de gând să mă atragi în Partid?

Princey dădu din umeri.

— Fascismul o să vină la putere, asta o ştii şi dumneata.

Princey, care nu înţelegea unde voia să ajungă Grebb, întrebă:

— Şi dacă vine?

Grebb se prefăcu uimit:

— Cum? Dumneata, un comunist, poţi să pui o asemenea întrebare cu atâta uşurinţă? Ştii ce ar însemna fascismul aici la noi: un şir de suferinţe pentru generaţiile viitoare; un standard de viaţă din ce în ce mai scăzut pentru masele populare: vărsări de sânge, înnăbuşirea ştiinţei, o artă stupidă, finanţa şi gangsterismul la putere.

— Şi atunci? întrebă Princey.

— Eu ştiu cum poate fi răsturnat mai repede regimul fascist!

— Cum?

— Acţionând chiar dinlăuntrul mişcării fasciste. Deschide urechile, Princey, şi ascultă-mă. Trăim într'o epocă tragică. Cei care şovăie acum să folosească făgaşurile politice noi, vor fi judecaţi tot atât de aspru de istorie, ca şi cei care vor fi combătut pe faţă mişcarea clasei muncitoare. Pentrucă în această perioadă istorică, mişcarea fascistă nu poate fi stăvilită dinafară. Ea trebue să fie ţinută în frâu şi surpată *dinlăuntrul ei*.

Princey îl privea ţintă. Începea să înţeleagă ce anume urmărea Grebb. Toată osteneala pe care şi-o dăduse ca să poată fi socotit muncitor, marxist, căpăta acum adevăratul ei înţeles.

— Şi care e soluţia? continuă Grebb. Suntem în preajma momentului în care toate grupările fasciste sau semifasciste din Statele Unite tind să se unească, să se unifice. Capitalul caută să le unifice, pentrucă începe să se teamă. Oameni ca dumneata şi ca mine sunt chemaţi să aleagă: sau luptăm în rândurile proletariatului şi suntem sdrobiţi, sau ne angajăm într'o politică nouă și îndrăzneaţă.

— Care politică?

— Aceea pe care o fac eu, Princey! Mi-ar fi venit uşor să-mi părăsesc postul, să rup legăturile cu capitalismul, să dau toţi banii pe care-i am Partidului Comunist. E ceeace mi-ar fi plăcut să fac. Dar am optat pentru un lucru mai anevoios: să rămân în tabăra capitalismului, să capăt o cât mai mare influenţă în cadrul mişcării fasciste care se desvoltă şi să mă slujesc de această putere pentru a surpa fascismul dinlăuntru, grăbind astfel instaurarea socialismului!

— Aşa…

Grebb vorbea foarte încet.

— Şi dumneata ai putea să faci asta, Princey. Împreună am putea da fascismului o lovitură hotărâtoare, aşa ca numele noastre să rămână în istorie. Singur, nu pot s'o fac. Am nevoie de dumneata pentrucă eu nu pot avea nicio influenţă asupra lucrătorilor. Lucrătorii mă urăsc. Dece m'ar iubi? Ei nu văd în mine decât funcţia mea; nu-mi cunosc gândurile şi eu nu pot să le împărtăşesc aceste gânduri. Dar dacă primeşti să lucrezi cu mine, am să te ajut să te ridici. Vei deveni conducătorul lucrătorilor dela *Jefferson* şi vei urca pe o treaptă şi mai înaltă. Când va veni momentul aşteptat, vom dobândi posturile de conducere şi vom putea lucra astfel pentru biruinţa socialismului *chiar din tabăra duşmanilor lui*.

Scârbit de toată comedia asta, înverşunat de toate tertipurile lui Grebb care căuta să-l prindă în laţ, Princey îl repezi cu brutalitate.

— Pe cine crezi că duci?

Grebb se uită la el mirat.

— Dece, Princey, dece? Lucrurile astea nu-ţi sar şi dumitale în ochi?

— Nu.

— Ţi se pare că ar fi un compromis?

Grebb râse necruţător.

— Pe cât se vede, dumneata nu admiţi asta. Te mulţumeşti cu mândria pe care ţi-o dă puritatea dumitale desăvârşită, iar restul nu te mai priveşte; proletariatul n'are decât să fie sdrobit. Halal apărător al clasei muncitoare!

Princey continua să tacă.

Grebb desfăcu braţele într'un gest dramatic.

— Princey, trebue să mă înţelegi! Asta e singura cale care ne poate cruţa de ani şi ani de suferinţă şi de lipsuri. Cum poţi stărui într'o atitudine convenţională, când ştii că în ţara noastră instaurarea regimului fascist nu poate fi înlăturată? Îţi arăt singurul mijloc prin care fascismul poate fi repede nimicit, singurul mijloc care poate duce la biruinţa socialismului, şi dumneata nu ai nici măcar atâta imaginaţie ca să recunoşti că am dreptate!

Princey se gândea la un singur lucru: „Şi mai departe, ce?“

— Atunci, răspunsul este „nu“? întrebă Grebb răspicat:

Princey răspunse printr'un semn din cap; avea acelaş surâs întipărit pe faţă. Problema se simplificase: se va lăsa. cumpărat de Grebb sau nu? Restul nu era decât vorbărie goală şi felurite momeli.

Grebb se lăsă pe spate, rezemându-se de scaun. Se simţea mai mult aţâţat decât dezamăgit. Pierduse prima carte, o ştia; dar mai ştia că într'un fel sau într'altul îl va face să capituleze… Cu privirea în gol, îşi răsucea mereu pe deget o şuviţă de păr.

Princey fuma, cu ochii în jos. Nu simţea decât o nelinişte, un neastâmpăr chinuitor ce-i măcina curajul. Când o să se sfârşească asta? Mult o să mai aibă de îndurat coşmarul ăsta?

Afară, grindina se potolise; din când în când doar, boabele de măzăriche luate de vânt izbeau în geamuri. Pisica se furişă înăuntru prin deschizătura din josul uşii. Cu un mieunat ascuţit sări pe genunchii lui Princey. Din recunoştinţă pentru prietenia pe care i-o arăta, Princey o mângâie cu blândeţe. Când Grebb începu să vorbească din nou, se încordă tot, înfiorat de teamă.

— Princey, am nevoie de dumneata.

Inima i se strânse dureros.

— M'am hotărât… dar să nu mă înţelegi greşit: nu vreau să fac din dumneata un agent oarecare. Dintr'ăştia, am şi pot avea destui oricând.

— Atunci ce? izbuti în sfârşit Princey să-şi descleşteze gura.

— Am să-ţi explic… Cred că C.I.O. va ajunge să organizeze sindicate în toate indusitriile de bază. Colegii mei nu cred, dar în ce mă priveşte, eu sunt convins de asta. Ei nu-şi dau seama că un sindicat din marea industrie are atâtea şi atâtea mijloace de luptă la îndemână. Eu sunt mai cu picioarele pe pământ. Înţelegi?

Zâmbi…

— Am avantajul de a fi înţeles marxismul.

— Crezi?

Întrebarea lui suna ca o înfruntare. Căuta să înţeleagă cum se făcea că un agent al marii industrii putea folosi cu atâta uşurinţă frazeologia revoluţionară. Nu cumva era o pălăvrăgeală amăgitoare dş reacţionar şmecher şi foarte bine informat?

— Desigur că-l înţeleg, răspunse Grebb cam enervat. Dece nu crezi? Recunosc existenţa luptei de clasă. Şi cum ţi-am spus, socotesc că biruinţa socialismului va fi deplină.

— De-asta îţi vezi mai departe de meserie?

— Aşa dar, asta te supără! zise Grebb râzând. Dragul meu, cred că ţi-am mai explicat odată lucrul ăsta.

Lucrurile începeau să se limpezească. Nu mai avea nicio importanţă dacă omul acesta credea sau nu în, ceeace spune. Cu felul lui de a interpreta marxismul, putea foarte bine să folosească o expresie ca „lupta de clasă“ şi să îndeplinească în acelaş timp slujba pe care o avea în tabăra capitalismului.

— Fireşte, nu eşti de părerea mea.

— Nu!

— Îţi păstrezi credinţa, nu-i aşa?

— Da!

— Credinţa, nădejdea şi mila! rosti Grebb cu dispreţ. Un creştinism cu poleială politică. Ne-a trebuit o mie de ani ca să ajungem la o concepţie ştiinţifică asupra societăţii, şi iată că tocmai aşa zişii economişti ştiinţifici, marxiştii, afirmă că actele lor sunt inspirate de credinţă, şi nu conduse de raţiune.

Princey se pregătea să răspundă, dar se opri. N'avea niciun rost să se lase târât într'o discuţie stearpă: vedea lămurit ce anume urmărea Grebb.

— Nu. Dumneata eşti un om care-şi păstrează credinţa. Vechii militanţi au şi părăsit cu miile Partidul Comunist Francez, şi dumneata nici n'ai habar de asta.

— Poate c'o fi adevărat, poate că nu. Tot ce ştiu e că o mulţime de oameni i-au părăsit pe ruşii bolşevici atunci când aceştia au luat atitudine împotriva războiului mondial. Patru ani după aceea ei conduceau întreg poporul la Revoluţie.

— Eşti de neclintit, nu-i aşa? Şi chiar crezi cu adevărat în socialism?

— Da!

— Dece nu vrei să-l construim împreună?

— Ia spune, n'ai vrea să schimbăm vorba?

Grebb zâmbi.

— Bine, să lăsăm asta deocamdată. Să discutăm acum cazul dumitale. Începu să bată darabana pe masă. Cred că muncitorii din industria de automobile se vor sindicaliza foarte curând.

— Sunt cu totul de părerea dumitale.

— Din motive lesne de înţeles, *Jefferson Motors* va avea foarte mult de câştigat dacă va fi singura întreprindere cruţată de mişcarea asta. Înţelegi?

Princey dădu din cap.

— Bine… *Pentrucă, vezi dumneata, Princey, vom izbuti s'o facem cu ajutorul dumitale!*

Princey simţi din nou svâcnindu-i vinele dela gât.

— Am nevoie de dumneata pentru că-mi dau seama lămurit de forţa mişcării sindicale proaspăt create. De acum înainte, sindicatele nu vor mai putea fi combătute numai cu vechile metode. Am nevoie de ajutorul cuiva foarte destoinic, am nevoie de un om ca dumneata… sau mai precis, *am nevoie de un membru al Partidului Comunist care lucrează mai demult în uzină.*

— Da? spuse Princey încet.

— Pentru a stăvili mişcarea sindicală am nevoie de cineva care să muncească pe tărâmul organizării sindicaliste, să fie în inima acestei activităţi, adică tocmai acolo unde te afli dumneata şi, pe deasupra, să fie şi un om curajos. Am nevoie de un om sincer şi curajos ca dumneata. Faptul că eşti comunist este de cea mai mare importanţă. Cunosc munca pe care o desfăşoară Partidul: de cincisprezece ani luptaţi cu îndârjire pentru a înfiinţa sindicate în întreaga industrie a oţelului şi a automobilelor.

— Da?

— Mai ştiu încă un lucru: în condiţiile existente într'o uzină ca *Jefferson*, e foarte greu să organizezi un sindicat. Doar un mănunchi de oameni destoinici, disciplinaţi şi devotaţi poate izbuti s'o facă. Asta înseamnă că în timpul perioadei de organizare a sindicatului, ceeace mă

interesează în primul rând e activitatea Partidului şi, îndeosebi, activitatea dumitale!

— Dece tocmai a mea?

— Pentrucă dumneata eşti organizatorul celulelor de Partid din uzină. Pentrucă desfăşori activitatea asta de trei ani de zile, fără să te fi putut descoperi, deşi tot timpul m'am izbit de-atâtea dovezi vădite. Nici acum n'am aflat, de pildă, cum izbuteşti să strecori manifestele sindicatului în atelierul de forjat, deşi ştiu că isprava asta se datoreşte celulei dumitale.

Princey mângâie pisica cu o prefăcută nepăsare. Nu i se citea nimic pe faţă; avea doar acelaş zâmbet îngheţat pe buze.

— Îţi dai seama, zise Grebb, că n'am ce face cu un om mediocru. Nici cu un om istovit. Nici cu unul lipsit de simţ politic. Eu nu le pot insufla simţ politic oamenilor cărora acest simţ Ie lipseşte. Frankie Speaight n'are aşa ceva. În schimb, un comunist ca dumneata este înzestrat cu acest simţ. Un atare om ştie cum să lucreze, cum să vorbească şi ce să facă în toate împrejurările. Eşti cufundat în munca de organizare a sindicatului, şi totuşi nu se prea ştie că eşti comunist. Iată omul de care am nevoie.

Tăcu o clipă. Princey privea în jos şi strângea din dinţi cu putere. Grebb reîncepu să vorbească cu aceeaşi voce scăzută:

— Dacă mişcarea sindicală are destul avânt, nimic n'o va putea stăvili. În cazul acesta, aş vrea să fie un om de-al meu în fruntea sindicatului. Cu ajutorul meu, ar putea ajunge acolo. În schimb, îmi va cere totdeauna părerea în privinţa politicii pe care trebue s'o urmeze. O să-mi facă o dare de seamă a şedinţelor plenare. O să-mi indice pe responsabilii sindicatului care au nevoie de bani… sau pe cei cărora le place băutura sau femeile. Omul ăsta va juca un rol important în mişcarea sindicală din oraş. Şi dacă este destul de puternic, va deveni una dintre personalităţile naţionale.

Princey continua să tacă.

— Văd că mă înţelegi… ceeace îţi propun eu, e într'adevăr o muncă bărbătească. Poate că ai auzit de cariera strălucită pe care a făcut-o Azev în Rusia ţaristă. Un om de geniu, despre care se va mai scrie încă după ce contemporanii lui cu o personalitate mai ştearsă vor fi fost demult uitați. E o muncă ce necesită cu totul alte însuşiri decât munca de partid şi care, desigur, va atrage după sine şi recompense mai mari. Fii sigur că n'o să stăm la tocmeală. Şi pe urmă, mai e şi viitorul, despre care n'am vorbit încă. Într'o bună zi, dictatura politică a capitalismului se va înscăuna şi la noi în ţară şi atunci o să am de jucat un rol important. Princey, ceeace îţi propun acum ar putea să însemne doar începutul unei cariere strălucite. Un om cu picioarele pe pământ, un om de valoare şi înzestrat cu imaginaţie, care nu se lasă încătuşat de sentimentalism poate ajunge departe. Sunt sigur că dumneata eşti un om ca ăsta.

Tăcerea se prelungea. Grebb se aplecă spre el.

— Ce spui, Princey?

Pisica sări de pe genunchii lui Princey. O urmări un timp cu privirea, apoi răspunse.

— Cred că n'am astfel de ambiţii.

Grebb zâmbi.

— Anul trecut ai muncit treizeci şi cinci de săptămâni la tariful de un dolar şi cinci cenţi pe oră. Pentru un muncitor este o leafă bunicică. Asta face, dacă ai de lucru, o sută şaizeci de dolari pe lună. Eu îţi ofer, pentru început, cinci sute de dolari pe lună.

Alb ca varul la faţă de mânie, abia stăpânindu-se, Princey clătină din cap.

— Asta face şase mii pe an, sumă care poate să mai crească între timp.

— Nu!

— Nu-ţi ajunge? Pot să-ţi dau de două ori mai mult.

— Nu-mi trebue!

Grebb clătină din cap, cu un zâmbet batjocoritor.

— Nu vrei să-ţi vinzi conştiinţa! Dar ce-ţi place atunci, dacă nu te interesează banii? Femeile?

— Nu aşa cum îţi închipui dumneata!

— Cunoşti femeile din marea burghezie, Princey? Majoritatea nu aduc niciun folos societăţii, dar sunt în schimb dulci şi gustoase ca nişte fructe coapte. Câtă vreme nu vei fi strâns vreuna din astea în braţe, n'o să ştii ce înseamnă femeia. N'o să-mi spui acum că te mulţumeşti cu ceeace-ţi dă nevasta… Asta nu e niciodată adevărat.

Princey nici nu se osteni să-i răspundă. Ochii lui Grebb îi cercetau cu atenţie chipul.

— Ei, drăcie! O să ai bani câţi vrei… femei cu duiumul, numai să alegi. Princey, viaţa e a ta. Pentru asta e făcută. Cu ce-o să te alegi când vei fi împlinit şaizeci de ani? Cu o medalie pentru serviciu credincios?

Niciun răspuns.

— Va să zică, nu?

Princey clătină din cap.

— Pentru ce?

— Ţi-am spus: nu am astfel de ambiţii.

— Dar care sunt ambiţiile dumitale? întrebă Grebb.

— Vreau să văd toată uzina sindicalizată, şuieră Princey printre dinţi, cu ură.

Fără voia lui, Grebb râse.

— Şi biruinţa socialismului, nu-i aşa?

— Exact.

— Ei, drăcia dracului! Dar nu-ţi dai seama de realitate? America e la cheremul celei mai puternice clase stăpânitoare din câte s'au pomenit pe lume. Din punct de vedere istoric, capitalismul este în declin; s'ar mai putea, însă, să reziste încă o sută de ani de aci înainte. S'ar putea ca dictatura capitalistă să mai treacă printr'o jumătate de

duzină de etape diferite, pe care vom fi siliţi să le suportăm până să ajungem la socialism.

— Mă îndoiesc.

— Te îndoieşti? Şi cine o să împiedice lucrul ăsta? Mâna de oameni care alcătuesc Partidul vostru Comunist?

— Poporul şi foamea. Suferinţa are şi ea marginile ei.

— Ai să te miri când ai să vezi cât de întinse sunt marginile astea…

— Cred că mai curând o să te miri dumneata!

— Ce prostie! Revoluţiile nu izbutesc decât atunci când există un partid conducător. Asta o ştii şi dumneata. Partidul vostru poate fi sdrobit dintr'o clipă într'alta, şi cine ştie dacă o să mai apuci să-l vezi reînviind. Gândeşte-te la lucrul ăsta, şi nu uita că nu trebue să te mai intereseze nimic altceva. Să nu-mi spui acum că ţi-ar plăcea să fii un martir al cauzei pe care o aperi!

Princey continua să tacă.

— Dar ce câştigi în felul ăsta? întrebă Grebb cu un fel de milă. O mie şapte sute de dolari pe an, în anii când îţi merge bine. Asta-i tot ce-ţi doreşti în viaţă? Şi eu cred că socialismul va birui într'o zi aici la noi; dar nu vreau să-mi irosesc viaţa aşteptându-i bruinţa, că prea aş fi dobitoc! Ştiu că atât cât am să trăiesc, n'o să vină un regim socialist, şi ăsta-i singurul lucru care mă interesează.

— Aşa dar, eu aş fi, cum spui dumneata, un dobitoc?

— Încep să cred că eşti, spuse Grebb cu toată convingerea.

Îşi pierduse răbdarea şi atitudinea dârză a celui din faţa lui îl jignea. Îşi dădea seama că nu făcuse niciun pas înainte şi începea să-şi piardă cumpătul.

— Dar pe ce te bizui? Ce ţeluri ai în viaţă? Să nu-mi spui că doreşti „dreptate pentru toţi“ sau alte gogoşii dintr'astea.

— Pentru mine, dreptatea e un lucru de seamă.

— Dreptatea? Un om în toată firea se mai poate ocupa de fleacuri de-astea?

— Un om vrednic de numele ăsta, da! răspunse Princey înfierbântat.

Urmă o lungă tăcere. În raporturile lor apăruse deodată un element nou, nevăzut şi totuşi puternic. Amândoi îşi dădeau seama de existenţa lui; era un aprig antagonism personal. Ceeace fusese mai înainte o simplă ciocnire între doi străini, se prefăcuse într'un conflict mai adânc între două individualităţi. Princey se căia pentru cuvintele rostite în urmă. Aruncase paie pe foc, şi Grebb avea din nou prilej să-l atace. Dar nu mai era nimic de făcut…

— Mai las-o dracului! exclamă Grebb scârbit. Şi dumneata? Vorbeşti ca javrele alea cu mierea pe buze? Dacă e un soi de oameni de care să-mi fie silă, apoi ăştia sunt idealiştii, cu smerenia lor, pierduţi într'o fericire fără margini, oricând gata să lingă trupul Domnului. Dacă ai o fărâmă de curaj, trebue să apuci viaţa cu amândouă mâinile atunci când ai prilejul. Îţi dau acum acest prilej.

— Dar nu-mi dai ceeace vreau eu.

— Dar parcă ştii ce vrei? întrebă Grebb cu patimă, văzând cum celălalt respinge atât de categoric scara lui de valori.

— Ce mai există altceva în viaţă, înafară de ceeace îţi ofer eu? Ce-ţi dă Partidul dumitale?

Princey nu răspunse.

Grebb lovi cu pumnul în masă.

— Ascultă: am acasă o femeie de servici. Când mă întorc seara, n'am decât să sun, şi vine: drăgăstoasă cum nu se mai poate, cu un trup desăvârşit în totul şi în parte, gata să se urce în patul meu şi să se întindă pe spate, tremurând de dorinţă, rugându-mă s'o iau în braţe. Crezi că ăsta-i un fleac? Ce-mi mai trebue, când ţin viaţa, toată viaţa, în palmă? Ai descoperit dumneata ceva mai mult în viaţă? Există ceva mai mult?

— Demnitatea, respectul pe care-l ai faţă de tine însuţi, spuse Princey.

Grebb sări în sus. Era vânăt la faţă şi avea ochii injectaţi. Princey se trase înapoi, aşteptând să fie bătut. Nu primi nicio lovitură, dar încordarea ce dăinuia intre ei era şi mai greu de îndurat. „N'ar fi trebuit să spun asta, se gândi el, n'am nimic de câştigat. N'am fost adus aici ca să-mi spun părerile."

— Prostii! exclamă în cele din urmă Grebb cu o voce răguşită. Se aşeză pe scaun. Prostii!

Princey rămase tăcut.

— Ce înseamnă demnitatea asta „abstractă", întrebă Grebb răspicat. Turba de mânie. O poţi măsura? Respectul ăsta faţă de tine însuţi – te hrăneşte, poţi să-i simţi gustul, poţi să mi-l desenezi?

Princey îşi ţinea buzele încleştate.

— Nu te supăra. E ceva înafara discuţiei noastre. Te întreb doar pentrucă sunt curios.

— Voiam să spun, răspunse Princey domol, că eu ţin neapărat să trăiesc în armonie cu anumite principii.

— Şi eu la fel, răspunse Grebb înfierbântat. Principiile naturii umane! Asta înseamnă să-mi satisfac nevoile, să stăpânesc viaţa! Dacă nu izbutesc s'o fac, înfrâng principiile existenţei biologice!. Dumneata mai ai şi alte principii decât astea?

— Poate că nu.

— Mai există, bineînţeles, şi alte principii care sunt, de fapt, nişte forme viciate ale celor dintâi, cum ar fi cel al milei pe care-l propovădueşte biserica. Nădăjduesc că nu despre asta vorbeai?

— Nu.

— Atunci, dând la o parte formele acestea viciate, care sunt principiile care îmi lipsesc?

— Poate că nu mai există altele.

— Devotamentul faţă de un adevăr absolut? Fraternitatea oamenilor într'o lume alcătuită din

Caini şi Abeli? Spune-mi, vreau să ştiu!

Tăcere.

— Şi totuşi, lucrurile astea pentru voi au o mare valoare, nu-i aşa? Le simţiţi, le apreciaţi, vă fac să trăiţi?

Grebb îşi împreună mâinile şi adăugă blând:.

— Princey, vrei să lucrezi cu mine? Am nevoie de dumneata.

— Nu!

Simţea svâcnindu-i vinele dela gât.

— Sunt chiar atât de importante pentru dumneata principiile astea? Sunt atât de puternice? *Sunt oare mai puternice decât o durere fizică, de pildă*?

O clipă, Princey nu înţelese întrebarea. Pe urmă răspunse mecanic:

— Am mai fost bătut!

— Când?

— După greva cea mare dela *Ford*.

— Cum?

— Ce vrei să spui?

— Cum te-au bătut? Precizează!

— Cu ciomege şi cu lanţuri.

— Asta-i tot?

— Cu bătaia n'o să obţii nimic dela mine.

— Numai să vreau şi aş putea să obţin tot ce doresc.

Princey simţi cum i se aprinde mânia.

— Încearcă!

Grebb zâmbi. Băgă mâna în buzunar, scoase un briceag şi-l deschise.

— Dă-mi mâna.

— Dece?

— Pentrucă aşa vreau. Dacă e nevoie, aş putea porunci să te lege, ştii foarte bine.

Princey întinse mâna stângă. Grebb îi apucă binişor un deget, şi-i înfipse vârful lamei sub unghie. La prima senzaţie de durere, deşi vârful nu pătrunsese încă în carne, Princey îşi trase iute mâna.

— Ce facem cu principiile? întrebă Grebb. Ce facem cu demnitatea dumitale?

— N'am să mă supun de bună voie caznelor, asta-i tot. Dacă vrei, n'ai decât să mă legi.

— Foarte interesant. Principiile dumitale nu sunt destul de puternice ca să domine reacţiile mâinii, şi totuşi crezi că îţi vor îmbrăca sufletul într'o armură de oţel atunci când vei fi la strâmtoare. Demnitatea asta de care vorbeşti are întradevăr un mecanism gingaş.

Pe buzele lui Princey stăruia acelaş zâmbet dispreţuitor, dar in inima lui clocotea ura.

— S'ar putea să ai însă dreptate, adăugă Grebb părând a nu da prea mare însemnătate cuvintelor, s'ar putea să rezişti. Pentrucă nu ai de ales. Să alegi, asta-i greutatea. E ceva mult mai greu decât să suporţi o durere. Adu-ţi aminte de lucrul ăsta. Cred c'o să ai destul răgaz să cugeţi la el. (Închise briceagul şi-l vâri în buzunar). Nu, nu vreau să-ţi smulg consimţimântul în felul ăsta. Ştiu că eşti curajos. Ai să rezişti până la marginea răbdării, dar când vei fi sleit de puteri, n'o să mai am ce face cu dumneata. Un om istovit nu poate duce la capăt o treabă ca asta.

Ciocăni cineva la uşa ce dădea spre scară. Princey tresări. Grebb îl privi cu un zâmbet răutăcios.

— Domol, băiete, îl sfătui el. Cum rămâne cu principiile? Ce fel de sprijin îţi dau?

Continuând să zâmbească, deschise uşa şi o porni pe scară în sus.

Princey rămase locului, uitându-se posomorât la desenul muşamalei de pe masă. Nu mai avea niciun gând, nu mai simţea nimic; i se lăsase răgazul acestei plutiri în gol. Pisica torcea, mişcându-şi uşor vârful cozii. Princey o privi. Mâţa miorlăi scurt, înnăbuşit, domol; frământa cu labele din faţă pătura groasă de pe pat, pedalând cu picioarele, aşa cum aveau să facă în curând şi puii lei când vor suge.

În odaie se lăsase o linişte apăsătoare.

* * *

Uşa se deschise. Grebb coborî încet ultimele trepte şi se apropie de masă. Rămase o clipă să se uite la Princey; avea o mutră gravă. Se aşeză la masă. Tăcu un timp, apoi se aplecă spre el şi începu să bată darabana.

— Am să-ţi dau o veste care ne interesează pe amândoi.

Princey se întoarse spre el.

— Ştii cine te-a vândut?

— Nu.

— Un negru, Bishop.

— Nu cred.

— Ştiu, ştiu, spuse Grebb, nerăbdător. Dar ai face totuşi mai bine să mă crezi (degetele lui se mascau fără astâmpăr pe masă…) Unul dintre oamenii mei a plecat în oraş să-l aducă. Nu l-a găsit, îşi luase valea. Pare-se că prietenii dumitale au fost mult mai şmecheri decât credeam.

Princey se simţi cotropit de o neţărmurită nădejde.

— Nu te pripi, spuse Grebb, văzându-l că se luminase la faţă. Asta nu schimbă cu nimic situaţia. Singurul lucru pe care nu-l ştia Bishop era locul unde te afli. Se pare că prietenii dumitale l-au făcut să petreacă câteva clipe amare. Au cam aflat acum ce s'a întâmplat cu dumneata.

Grebb îi împărtăşise lucrurile astea cu glas hotărât şi liniştit; în sinea lui, însă, era foarte turburat.

— Prietenii dumitale l-au scăpat din mână pe Bishop. Ştiu toate astea pentrucă portăreasa lui Bishop a crezut că omul trimis de mine e din Partid şi i-a povestit tot. Le-a scăpat din mână, dar nici eu nu l-am putut înhăţa. Deşi, dacă există cineva care să-l poată găsi, eu sunt acela. Bishop e

un ocnaş pus în libertate pe cauţiune. Am anunţat poliţia. Înţelegi?

— Da.

— Până una alta, prietenii dumitale îmi pun beţe în roate. Au obţinut sprijinul sindicatelor şi s'au dus să reclame la poliţie. Vor să facă vâlvă în jurul cazului dumitale. S'ar putea chiar să albă la mână o declaraţie semnată de Bishop. Nu ştiu (bătea mereu darabana în masă). Şi iată-mă acum silit să te duc în cârcă. Măcar de n'ai fi atât de încăpăţânat! Mă tem că am făcut o greşeală, trebue s'o recunosc. Eram atât de sigur c'o să am de a face cu un bărbat şi nu cu un copil… Nici nu mi-a trecut prin minte că s'ar putea să-mi respingi propunerile. Acum – mai ales după întâmplarea cu Bishop – eşti ca o viperă pe care o ţin la sân. Înţelegi, domnule Lasham?

Tăcere…

— N'am de ales. Din momentul acesta, te socotesc un duşman foarte primejdios, înafară de cazul că vrei să treci de partea mea. Sau eşti cu mine, sau, stăruind în atitudinea asta, devii pentru mine o adevărată ameninţare. Tărăboiul pe care-l face Partidul dumitale în momentul de faţă nu arată decât pe departe ce ai putea face dumneata dacă ai fi liber.

Grebb se ridică de pe scaun.

— Princey, dacă primeşti, n'o să fie greu să-ţi explici dispariţia. M'am şi gândit la ceva. Dacă nu primeşti, însă… vorbea cu un glas îngheţat, dar ciudat de blând… — am să fiu silit să-ţi fac de petrecanie. Sau îţi dau drumul şi lucrezi pentru mine, Princey, sau nu mai ieşi niciodată de aici!

Princey simţi o durere înnăbuşită în stomac, o durere asemănătoare celor care-l chinuiau când fusese bolnav de ulcer. Nimic altceva însă; îi era peste putinţă să înţeleagă, să-şi dea seama de ceeace se întâmpla. Mintea lui nu făcea decât să înregistreze, mecanic, faptele.

— Ei?

Clătină din cap.

— Nu cred ca ăsta să fie ultimul dumitale cuvânt, spuse Grebb (vorbea cu toată încrederea)… şi ştii pentru ce?

Princey îl privi.

— Pentrucă mai cred încă în inteligenţa dumitale. Ştiu ce aş face eu dacă aş fi în locul dumitale. Pe lumea asta nu există lucru pentru care să merite să mori! Numai un nebun sau un iluminat poate să creadă una ca asta…

Şi adăugă în sinea lui: „Pentrucă niciun om cu mintea întreagă nu primeşte moartea de bună voie“.

Pisica sări de pe pat. Străbătu odaia şi începu să se alinte, frecându-se de piciorul lui Grebb. Sări apoi pe masă şi se puse pe tors; Grebb o mângâie pe spinare.

— Îţi mai las câteva ceasuri de chibzuire. Alege… Mă întorc diseară… Mai mult nu pot aştepta.

Ieşi.

Princey îl auzi trăgând zăvorul. Îi ascultă paşii care urcau scara. Îşi aminti de o frază din chestionarul Partidului: „Citeşti în fiecare zi *Daily Worker*? Da…. Nu…“ „Citeşti în fiecare zi *Daily Worker*?“ „Eşti abonat?“

Simţi limba aspră a pisicii care-i lingea degetele: adulmecase mirosul sărat al sudorii. Îşi trase repede mâna, aşa cum făcuse mai înainte, când cu briceagul. O durere cumplită îl fulgeră. Simţi un cârcel în stomac. Încolo, nimic decât uimire şi toropeală.

Ştia că imediat după asta îl vor năpădi gândurile…

CAPITOLUL IV

Luni, ora 2,30 după amiază

Ieşiră unul câte unul tăcuţi, îndreptându-se spre maşină. În primele ceasuri, cercetările fuseseră făcute cu înfrigurare. De câte ori se adunau, aveau discuţii însufleţite, confruntau informaţiile culese, fiecare dădea sugestii, punea întrebări, căuta să deslușească perspectivele situaţiei, şi toate astea într'o atmosferă apăsătoare, sub povara temerilor şi a necesităţii de a acţiona cât mai grabnic. Dar acum, după patru ceasuri de cercetări zadarnice, cu toţii, afară de Betsy, se, simţeau doborâţi de oboseală şi de descurajare; sforţările lor deveniseră ceva mecanic. Mergeau mai departe cu investigaţiile pentrucă simţeau nevoia să facă ceva, pentrucă ţineau cu orice preţ să-l ajute pe Princey, pentrucă niciunul dintre ei nu voia să recunoască: „nu mai e nicio nădejde, să ne oprim“. La început, când se adunaseră în biroul Partidului, li se păruse că treaba asta nu este prea grea. Dar ajungând afară din oraş fuseseră siliţi să străbată kilometri întregi de-a-curmezişul câmpurilor şi prin păduri, pe un drum cu polei pe care maşina derapa şi pe care era greu de mers cu piciorul şi îşi dăduseră lămurit seama de zădărnicia încercării lor. Deşi se gândeau că mai erau şi alte maşini care colindau regiunea, simţeau totuşi cum le scade curajul Când se hotărau să rupă tăcerea, vorbeau despre cu totul alte lucruri; iar dacă se opreau din când în când şi se răspândeau, cercetând fiecare sectorul destinat lui, o făceau numai din încăpăţânare.

Fusese o zi istovitoare: vremea era mohorâtă, frigul te pătrundea până la oase şi pământul era îngheţat. Grindina de peste noapte acoperea acum cu un strat de ghiaţă drumurile şi câmpiile. În

prima jumătate de oră, Clarence căzuse şi se rănise la şold. Luase tramvaiul la Royal Oak şi se dusese acasă să se culce. Betsy sângera la cot, dar, stingheră în mijlocul celorlalţi, în focul cercetărilor, nu mai lua în seamă accidentele care i se întâmplau. Încă odată se întoarseră la locul unde lăsaseră maşina lui Vandermill: fiecare se aşeză în tăcere la locul lui. Betsy şedea în faţă, alături de Jeff, ţeapănă; în spate, Celia şi Will se strângeau unul într'altul. Dârdâind de frig, îl aşteptaseră pe Abe Killian, care făcea cercetări la o fermă din apropiere. Când apăru, îşi îndreptară cu toţii privirile spre el, pe urmă se uitară aiurea înţelegând după mersul lui că nu aducea nicio veste nouă. Mergea cu paşi mărunţi, cu ochii în jos, de teamă să nu se poticnească; era un om mic de stat, slab şi mohorât la faţă, de profesie farmacist. Se urcă în maşină şi le explică, râzând cu amărăciune:

— Credeam că, în sfârşit, am dat de o urmă. Fermiera răspundea „da“ la toate întrebările pe care i le puneam. Era surdă.

Jesse pomi maşina.

— N'aţi vrea să ne oprim să mâncăm ceva? întrebă el. Mi-e tare foame; vouă nu?

Betsy se întoarse spre el, hotărând îndărătnică:

— Nu se poate să ne oprim!

— Dar e târziu! Trebue să fie cel puţin trei, spuse el cu un glas plângăreţ. Nu pot să merg mai departe aşa, cu stomacul gol.

Betsy nu răspunse. Demult nu-i mai asculta trăncănelile necurmate şi abia dacă auzea ce vorbeau ceiallţi. Stătea nemişcată, cu capul uşor înclinat, ca să poată cerceta marginile drumului; avea o atitudine ţeapănă, ciudată, abia dacă tresărea la hopuri. De când începuseră cercetările se ferecase în ea însăşi; pentru ceilalţi nemişcarea şi tăcerea ei aveau ceva înfricoşător. Dar îndărătul acestei nepăsări, îndărătul acestei priviri ce scormonea fără încetare locurile pe unde treceau,

era un clocot de simţiminte înfrigurate, în care, ca într'un vis urât, teama se învălmăşea cu o nădejde smintită. Trecuseră câteva ceasuri de când gândurile se tot îmbulzeau, fără legătură, fără rost, fără răgaz şi fără nădejde de a putea fi stăvilite. Îl vedea adesea în închipuire pe Princey mort. Cu o dureroasă strângere de inimă, i se năzărea că-i zăreşte trupul neînsufleţit, că aude cuvintele de mângâiere ale tovarăşilor, că are de îndurat chinul înmormântării. Îşi închipuia cum ar fi viaţa fără el, tristeţea, şi singurătatea ei. Şi inima ei se răzvrătea desnădăjduită: „Nu! O, nu!". Fără să-şi dea seama, mişca buzele, alcătuind cuvintele acestea în şoaptă. Şi iar vedea în faţă chipul acela ţeapăn care-i aducea aminte de chipul unui muncitor ucis în greva dela *Auto-Lite*: zăcea cu ţeasta sdrobită, scăldat într'o baltă de sânge închegat. În clipele acelea i se năzărea deodată că aleargă nebună pe străzi, strigând: „Ucigaşilor! Ucigaşilor!'' Adesea îşi închipuia, însă, că l-ar fi găsit pe Princey în viaţă. Privea pe geamul maşinii şi-l vedea departe, pe drum, sau îl descoperea într'un şanţ, rănit; şl Princey deschidea ochii, spunându-i: „Draga mea!" Se simţea atunci cotropită de o bucurie atât de vie, atât de puternică, încât începea să tremure şi i se urca un nod în gât.

Şi amintirile începeau să se trezească: cum se întâlniseră, împrejurări din copilăria ei; apoi amănunte din viata zilnică; munca ei pentru sindicatul muncitorilor din spălătorii; taică-său… prietena ei Mary, care era la spital…

Fără legătură între ele, ca'n aiurare, aceleaşi imagini se perindau prin mintea ei, într'o depănare chinuitoare. În aparenţă, însă, păstra aceeaşi cumplită încremenire. Numai ochii ei cenuşii, aţintiţi asupra priveliştii, îi oglindeau suferinţa lăuntrică, temerile şi aşteptarea…

Maşina înainta încet. Drumul era atât de lunecos încât, dacă şoferul frâna, roţile derapau; la fel se întâmpla şi dacă accelera brusc – oricând se puteau

răsturna. Jesse Vandermill, care conducea deobicei cam nervos – deşi nu voia niciodată să lase pe altcineva la volan – fusese toată ziua în toane rele, bombănind neîncetat din cauza poleiului. Toţi cei din maşină erau furioşi pe el. Le împuiase capul cu cârtelile lui; era deajuns să deschidă gura pentru ca fiecare să ştie mai dinainte ce-o să boscorodească: „Ei, fir'ar al dracului! Ce vreme ticăloasă! Ştiu, dar ce să fac, nu pot să merg mai repede. Cred că n'aveţi chef să vă treziţi în şanţ!… Ei, aţi văzut maşina aia? Aţi văzut cum derapează? Parc'ar fi sticlă pe jos, zău aşa, parc'ai merge pe sticlă…''

Betsy îl trase de mânecă; tot timpul nu-i dăduse pace.

— Opreşte!

— Dece? Doar n'o să…

— Trebue să ne tocmim de fiecare dată? Am lăsat în urmă un drum lăturalnic: să mergem şi pe acolo.

— Will, crezi că aş putea să dau înapoi, sau trebue să întorc?

— Tu trebue să ştii mai bine, că eşti la volan.

Cu destulă greutate, dădu maşina înapoi şi o luă pe un drum cu făgaşuri adânci şi îngheţate. Toţi, afară de Betsy, şedeau nepăsători; nimeni nu se împotrivea. Străbătură drumul acela întortochiat şi după un kilometru ajunseră la o fermă părăginită. Cum se opri maşina, Betsy se şi dădu jos.

— Vrei să merg cu tine? întrebă Celia ieşind din toropeala ei.

— Nu, nu e nevoie.

— Nu vă e foame? întrebă Jesse.

— Of! lasă-ne în pace, exclamă Will. Aş fi în stare să nu mănânc o lună întreagă dacă aş şti că-l găsesc pe Princey.

— Dar cât o să mai umblăm aşa?

Will dădu din umeri. Era cu gândurile aiurea. Se gândea la cearta pe care o avusese cu taică-său. Dragostea de el şi teama de a nu-l necăji luptau cu sentimentul datoriei lui de comunist, cu ruşinea pe

care i-o pricinuia atitudinea lui taică-său. Când bătrânul se lovise, căzând, şi plecase acasă se simţise oarecum vinovat. Convorbirea cu Turner îl turbura şi ea: faptul că-l sfătuise să nu-l scape pe Princey din ochi în cazul când îl descopereau, atmosfera aceea de bănuială, toate astea îl lăsau să întrevadă o latură urâtă a vieţii. Îşi bătuse joc de temerile lui Turner; şi acum tot atât de puţin îndreptăţite i se păreau. Totuşi, faptul că exista posibilitatea acestui lucru îi umplea inima de amărăciune.

Se auzi lătratul ascuţit al unui câine dela fermă.

— Nu-i nimeni acolo, spuse Jesse.

Celia oftă.

— Mi se rupe inima când o văd pe Betsy. Doamne, e îngrozitor!

Luă mâna bărbatului ei şi, fără să-şi dea seama ce face, o duse la piept.

— Nu ştiu dacă v'aţi gândit cumva la asta: s'ar putea ca toţi membrii celulei dela *Jefferson* să fie daţi afară, spuse Abe Killian, vorbind cu un accent străin.

Era armean de origină.

Will încuviinţă dând din cap. Celia se uita când la unul când la celălalt. Pe faţa ei lată, deobicei liniştită, se citea neliniştea.

— La asta nu m'am gândit, spuse ea. Ce-i de făcut?

— Om trăi şi-om vedea. Nu e nimic sigur.

— Pe mine au să mă dea afară, nu mai încape îndoială, spuse Jesse fără să arate nici cea mai mică părere de rău. Mă cunosc, nici vorbă; ştiu că-l păzeam pe Princey.

— Bishop îţi ştie numele adevărat? îl întrebă Killian pe Will.

— Da. În celulă nimeni nu purta nume de împrumut. A fost o mare greşeală. Bishop ştie că mă chiamă Carmichael şi tot cu numele ăsta sunt cunoscut şi în uzină. Atâta mai putem nădăjdui: că n'a avut timp să le desvălue totul.

Killian nu răspunse, dar faţa lui arăta îndeajuns ce gândea.

Jesse îi deschise lui Betsy portiera.

— Nu mă necăjesc eu din pricina asta, spuse. Găsesc oricând de lucru. Sunt voinic, înţelegi? Am avut de lucru tot timpul cât a ţinut criza.

— Cred că nu e nimeni la fermă, şopti Betsy aşezându-se pe locul ei.

Jesse întoarse maşina.

— Will, şopti Celia, dacă l-or da afară pe Clarence, la vârsta lui n'o să găsească nicăeri de lucru.

— E un bun muncitor, Celia.

— N'are a face, ştii şi tu asta!

Se întoarse spre ea şi făcu un gest resemnat.

Celia se uită la el şi, puţin ruşinată îi apucă mânia.

— Acum simt că-i urăsc, spuse ea. Înainte nu-i uram.

— Ştiţi cine-i de plâns? spuse Jesse. Chojoiacki. Şi ştii pentru ce? Pentrucă nevastă-sa e nemulţumită că s'a înscris în Partid. Dacă o să fie dat afară, o să-i scoată pe nas; „Nu ţi-am spus eu?…“ Nevasta lui Chojoiacki n'are conştiinţă de clasă. E, cum s'ar zice, oportunistă.

— Altă celulă decât a voastră nu mai este la *Jefferson*? îl întrebă Killian pe Will încet de tot.

Will clătină din cap. Faţa lui mare şi roşie de frig, se încreţi toată într'un zâmbet de mulţumire.

— Aici e clenciul. Să vezi ce mutră au să facă ticăloşii ăia! Mai sunt încă două ticăloşii! adaugă el bucurându-se dinainte de dezamăgirea lor.

Celia oftă.

— Ar fi trebuit să ne gândim mai demult la toate astea, murmură ea.

Will îi puse mâna pe genunchi şi i-1 strânse cu putere.

— Nu te necăji, ne-om descurca noi. Sunt in viaţă împrejurări grele, tot aşa cum sunt altele fericite. Oricum ar fi, Partidul rămâne tot ce avem

mai bun în viaţă. Numai că trebue să fim mai prudenţi. Asta-i tot… Ticăloşii! adăugă el încăodată.

Ieşiră din nou pe şosea.

— Ia spuneţi, se rugă Jesse, când ajungem la Pontiac, nu vreţi să ne oprim să îmbucăm ceva?

— N'avem timp de pierdut, îl repezi Betsy.

— Dar mi-e foame de crăp!

— Betsy, la toţi ne e foame şi frig, interveni Celia. Poate că ar fi mai bine să ne oprim.

— Am putea să cumpărăm nişte sandviciuri şi să mâncăm în maşină, propuse Abe. Aşa nu mai pierdem timpul.

— Bine. Vă rog să mă iertaţi tovarăşi, eu…

Se întoarse din nou să se uite pe geam, cercetând cu încordare marginea drumului.

— Ştiţi ce-aş putea face dacă mă dau afară? Jesse vorbea cu însufleţire, înviorat la gândul că va mânca în curând.

— Pun prinsoare că m'ar angaja numaidecât la *Ford*, la ciocanul pneumatic. Au mereu nevoie de muncitori pentru treaba asta. Nu zic că mi-ar plăcea, dar aş putea s'o fac. Am mai făcut-o odată, dar m'am lăsat. Nu mai puteam. De câte ori cădea ciocanul, simţeam cum mi-o ia stomacul din loc; ciocanul venea cu o presiune de patru mii de kilograme, la fiecare lovitură. Straşnică presiune, ai? Mi-era întruna frică să nu-mi plesnească burta. La început credeam c'o să mă obişnuiesc, dar n'am putut. M'au pus la munca asta pentrucă ştiau că sunt voinic, dar n'am putut să mă obişnuesc. Au pus un negru în locul meu. Ca să vedeţi cum îi exploatează! Ar mai merge treaba dacă ai putea face o pauză la fiecare două ore, dar nu-ţi dau voie. Mă prind că în Uniunea Sovietică nu se întâmplă aşa: tu ce crezi, Abe? Mă prind că în Uniunea Sovietică munca asta nu este decât de şase ore, ca şi munca în mine, şi că ai o lună de concediu plătit. Uite ce cred eu…

— Taci odată! strigă Betsy. M'ai năucit.

— Iartă-mă, spuse Jesse du un glas plângăreţ.

Celia se apleca spre Betsy şi o apucă de umăr. Betsy se întoarse, dar nu spuse numic. Era trasă la faţă şi toată înfăţişarea ei îşi pierduse tinereţea; nu mai rămăsese din ea decât chipul schimbat, răvăşit al femeii pe care o cunoscuseră.

— Ar fi bine să ne oprim la cotitură, îi spuse Will lui Jesse. Văd o casă

— N'ar fi mai bine să ne oprim la întoarcere? întrebă el sfios. Nu vrei să mergem întâi până la Pontiac?

Nu-i răspunse nimeni nimic. Tăcu.

— Eu mă duc până în dreptul casei, spuse Betsy.

Will se ridică greoi.

— Să ne uităm puţin şi'n pâlcul acela de pomi, apoi s'o pornim de-a-lungul îngrăditurii… Mai e şi adâncitura aia de colo.

Se împrăştiară, păşind încet, fiecare în altă direcţie. Abia mergeau, târşindu-şi picioarele, ca să nu alunece, luptându-se încovoiaţi cu vântul.

CAPITOLUL V

Luni, ora 3 după masă

Un sgomot de voci şi o vie senzaţie de durere se desluşiră în conştiinţa lui Princey. Deschise ochii.

Îl văzu pe Dinny, apoi pe Frank Speaight, care-l priveau. Îşi dădu seama că era lungit la pământ. Acum îşi aducea aminte…

— Te-ai trezit, ai? spuse Speaight.

Se aplecă, îl înhaţă de cămaşă şi îl aşeză cu spatele la perete. Apoi îl lovi cu pumnul drept în faţă, şi-l izbi cu capul de zid; faţa lui Princey se umplu de sânge, iar ochii i se făcură sticloşi. Speaight îl sprijini să nu cadă.

— A! Te crezi şmecher, ticălosule!

Herman intră în odaie.

— M'ai chemat? întrebă el. Apoi: Tiii! Ce rău îmi pare că n'am fost aici!

— A încercat să mă atace, îi explică Dinny.

Şi-i arătă un scaun răsturnat în mijlocul odăii, ale cărui stinghii de jos erau făcute bucăţele.

— Auzi dumneata! Stăteam şi citeam liniştit, când m'am pomenit cu asta în cap!

— Lasă că şi tu i-ai plătit-o cu vârf şi îndesat, observă Herman râzând. S'o fi plictisit de noi.

— Dar'ar dracii'n el! Am văzut roşu înaintea ochilor. Credea, poate, că mă dă gata şi c'o şterge! Îmi plezneşte capul de durere. Am văzut stele verzi. Porcul!

Princey îi privea cu ochii lui sticloşi. Auzea doar glasurile şi întrezărea nişte umbre, dar altceva nimic. Simţea un gol neţărmurit în creier; şi în golul acesta, un bâzâit înfundat. Nu mai avea dureri, însă îl cotropise o puternică senzaţie de greaţă.

— Al naibii şmecher! scuipă Speaight cu ură. Îmi pare rău că n'am fost aici!

— Dece-ţi pare rău? Nu l-am scărmănat destul? întrebă Dinny.

Îşi privi pumnul. Pielea dela încheieturi plesnise şi sângera. Mâna începea să i se umfle.

— Nu prea ştie să se apere. L-am lăsat să se apropie şi l-am pocnit drept peste bot.

— În locul tău nu l-aş fi doborât aşa dintr'o singură lovitură. L-aş fi făcut să se mai

perpelească. Aş fi rupt bucăţi din el.

— Ce să fac, Frankie, am văzut roşu în faţa ochilor, ştii, spuse Dinny ca şi cum s'ar fi apărat.

Speaight îl înşfacă din nou pe Princey. Îl târî până la pat, îl ridică pe jumătate şi-i trase un picior în piept. Princey căzu pe spate, pe pat, şi iar se prăvăli jos.

— Javra asta nici măcar nu poate sta acolo unde-l pui, spuse Speaight înciudat. E-al dracului de încăpăţânat!

— Frankie, mă doare mâna, spuse Dinny.

— Ştiu, ţi-ai fărâmat un os.

— Lasă gluma!

— Las'c'am mai văzut eu destule dintr'astea.

— Nu l-am lovit decât de două ori cu mâna asta.

—N'ai ştiut niciodată să lucrezi cu pumnii, dobitocule. Hai cu mine la un doctor. Trebue să-i spun şi lui Grebb ce s'a întâmplat. Să nu pleci de aici, îi atrase el atenţia lui Herman.

— Ce să fac cu ăsta?

— Toarnă-i în cap o găleată cu apă, nu-l lăsa să doarmă.

Cei doi fraţi ieşiră. Herman încuie uşa. Mişcându-se alene, îl ridică de jos pe Princey şi-l aşeză pe pat. Umplu pe jumătate o găleată cu apă, se opri un moment să-şi aprindă o ţigară şi se apropie de pat. Turnă toată apa pe faţa lui Princey. Trezit din leşin, Princey se ridică brusc, scoţând un ţipăt ascuţit; căzu apoi iar pe pernă şi întredeschise ochii. Mulţumit, Herman se aşeză, cu mâinile încrucişate pe pântec.

* * *

Ora 3,38

Cuvintele mari deveneau acum o realitate! De câte ori nu rostise mai înainte fraze gata făcute ca astea… „Tovarăşi de încredere… sacrificiu. Acum vorbele acestea îi tremurau pe buze şi nu izbutea

să le rostească. Cântăreau greu acum, aveau greutatea unor lucruri reale. Frazele acestea se întruchipaseră acum în el şi el nu era destul de mare, destul de puternic, destul de hotărât ca să le poată rosti. Se simţea slab, foarte slab.

Princey gemu. Se ridică în cot tremurând, sfârşit. Ca o pisică, Herman se trezi imediat.

— Culcă-te.

— Aş vrea să-mi dau cu apă pe faţă.

— Bine, dar fără tertipuri. Treci dincolo de masă.

Princey umplu spălătorul cu apă rece. Se aplecă să-şi vâre capul în apă, dar i se muiară genunchii şi se prăvăli jos. Ţinându-se de marginea spălătorului, izbuti, în sfârşit, să se ridice, îşi muie batista în apă. Încetişor, cu degetele tremurătoare, îşi şterse faţa, îşi puse batista pe ceafă, o lăsă să se scurgă în creştet. Încercă să bea; deşi avea buzele plesnite şi umflate, izbuti totuşi să ia câteva înghiţituri. Cu toate acestea, îşi simţea gura şi gâtlejul uscate. Se întoarse la loc şi şe aşeză pe marginea patului, apăsându-şi pieptul cu mâinile amândouă. Privea mohorât în podea. Se întrebă din nou: „Ce e moartea? ‘’

Din clipa în care îşi venise în fire, în conştiinţa lui nu stăruia decât un singur lucru, mai puternic decât durerea fizică: o nelinişte, ceva aproape material care-i încercuia pieptul. Ştia de unde venea asta: era frica ce-l stăpânea, era neputinţa de a alege. Îşi puse încă odată întrebarea: „Ce-i asta? Dece îţi vine atât de greu s’o faci? Când ai intrat în Partidul Comunist, ţi-ai dat seama că lucrul acesta poate avea anumite urmări, şi le-ai acceptat. Ai acceptat eventualitatea unor suferinţe pe care şi alţii le-au îndurat. Muncitorul acela german dintr’un lagăr de concentrare puteai fi tu; Edgar Andre, urcând treptele eşafodului nazist, puteai fi tu“.

… Perna era plină de sânge. O întoarse. „Trebue să-mi adun minţile”, îşi spuse el pentru a suta oară.

„Trebue să cuget!”.

Acum îşi dădea seama că nu simţise lucrurile acestea decât în mod abstract. Niciodată nu se gândise că i s’ar fi putut întâmpla lui. Poate că aveau să cadă alţi tovarăşi în luptă, dar el nu. Alţi tovarăşi aveau să fie siliţi, poate, să ia o hotărâre ca asta, dar el, niciodată nu, niciodată.

„Ei asta-i! îşi spunea el, cum pot să mă gândesc la aşa ceva? Oare aş putea să ajung ca Secley, ca Mowal, ca Moore? Aş putea să schimb macazul ca ei? Să alung muncitorii din uzină pentrucă sunt militanţi sindicalişti? Să trădez oameni ca Bill, ca Smitty, ca Ben? S’o trădez pe Betsy? Să fac tocmai ceeace am urât mai mult?“

Chinuit, în agonia cumplitei sale singurătăţi, se lupta cu el însuşi. Se simţea înduioşat de propria lui soartă.

„Prea e inegală lupta! Nu sunt pregătit pentru ea! Dece să mi se’întâmple tocmai mie asta? În război, îţi dai seama că poţi oricând muri, dar nu eşti niciodată sigur. Păstrezi mereu nădejdea c’o să scapi. În război oamenii sunt unii lângă alţii. Eu sunt singur. În război, sunt toţi la un loc, cu tovarăşii lor, dar eu n’am nici măcar pe cineva care să-mi spună: „Trebue!”

Auzea glasul lui Grebb: „E greu de ales… mai greu decât să suporţi o durere… Niciun om nu primeşte moartea de bună voie“.

Da. Putea să-şi scape viaţa, fără ca nimeni să ştie cum. Nici măcar Betsy.

„Nu. Să nu trădezi! Orice s’ar întâmpla, va fi mai uşor decât să trăieşti ca simbriaş al lui Grebb. Trebue să rezişti. Nu trebue să te laşi dovedit!”

… E greu de ales… mai greu decât să suporţi o durere…

Era cu putinţă oare să moară numai pentrucă voia Grebb? Un om să-i poată face asta? Să-i ia viaţa? Viaţa lui? N’o să mai răsufle, ochii lui n’au să mai vadă, trupul lui…?

Ah! Nu! Hotărârea asta era prea importantă Nu era încă pregătit.

Dar dacă mori astăzi sau peste douăzeci de ani, nu-i tot aia? Ultimele clipe vor fi aceleaşi. Totul era felul cum trăiai, felul cum mureai. Era comunist pentrucă trebuia să fie, pentrucă viaţa făcuse din el un comunist. Dacă se va întâmpla să moară, va muri pentru Ainsely, care înnebunise lucrând la banda rulantă, pentru Tomkins…

Vorbe… astea simt vorbe. Fraze goale… E în joc viaţa ta!

Nu! Orice pas pe care-l faci înseamnă o alegere… de data asta era ceva mai greu de ales, dar atât. Când un om nu primeşte să fie spărgător de greve, face o alegere. Când un om înfruntă primejdia de a-şi pierde slujba intrând în sindicat, la fel, face o alegere. Acum era mai greu de ales, dar era acelaş lucru, acelaş…

Dar viaţa mea?

Aşa se lupta cu sine însuşi.

CAPITOLUL VI

Luni, după masă, ora 5,30

Amurgul învăluia priveliştea ca o cortină ce cădea treptat, acoperind câmpiile şi lacurile îngheţate; adumbrea locurile pe care le puteau scotoci cu privirea, cei din maşină. Doar Betsy nu-şi mai lua ochii de pe geam, cu toate că afară întunericul se învârtoşea. Istoviţi, nimiciţi de înfrângerea suferită, ceilalţi se ghemuiau pe

locurile lor şi, fără nicio noimă, aşteptau să le spună cineva:

— Ajunge! Puteţi să vă întoarceţi acasă acum.

Nu mai era nimic de făcut, îşi dădeau şi ei seama. Era prea întuneric, şi deşi nu mai aveau nicio nădejde, continuaseră cercetările până în ultima clipă. Dacă nu s'ar fi lăsat noaptea, ar fi mers mai departe.

Temperatura crescuse. Către sfârşitul după amiezii, se stârnise un vânt umed şi călduţ care bătea dinspre lac aducând cu el ceaţă şi o ploaie măruntă, cu întreruperi. Pe drumuri, ghiaţa începea să se topească, dar pe câmp şi în pădure poleiul stăruia încă.

Betsy căzuse de două ori; Abe Killian se lovise la genunchi. Părăsiseră de-o jumătate de oră şoseaua, luând-o pe nişte drumuri înguste, pe marginea lacului, pe lângă pâlcurile de vile cu obloanele trase. Jesse Vandermill vorbea neîncetat. Cu cât ceilalţi erau mai tăcuţi, cu atât devenea mai guraliv, ca şi cum s'ar fi temut de tăcere.

— Măcar dacă lumea ar cunoaşte adevărul asupra lui *General Motors*… Dacă am putea să dăm în vileag cifrele, n'ar mai întreba nimeni dece vor muncitorii să aibă sindicatul lor. Ieri am citit un lucru ne mai pomenit într'o broşură scoasă de sindicat. Ai citit-o, Will?

Niciun răspuns.

„Oare ploaia asta îi cade pe faţă? gândea Betsy. Pe faţa şi pe mâinile lui Princey al meu?…“

— … Scria acolo că *General Motors* are zece directori şi că fiecare câştigă peste două sute de mii de dolari pe an. Şi asta nu e decât salariul, fără dividende, prime şi celelalte. Toţi trei împreună câştigă ca la trei milioane opt sute de mii… Da, cred că asta e cifra pomenită în broşură… Şi, pe de altă parte, sunt muncitorii care înşurubează buloanele la banda de montaj, şi broşura spune că într'un an muncitorii aceia înşurubează opt

miliarde de buloane. Asta nu înseamnă oare exploatare, Will?

Niciun răspuns.

— Eu i-am spus toate astea lui Carlin. I-am spus că ar trebui să le folosească într'un discurs. Nu l-ai auzit niciodată vorbind pe Carlin, Abe?

— Nu, oftă Killian.

— Nici nu ştii cine e?

— Nu.

— Este'un bătrân care încearcă să recruteze membri în sindicat. E un om destoinic, despre asta nu mai încape îndoială, dar din păcate nu-i mai iese din cap că a fost miner treizeci de ani încheiaţi. Se apucă să vorbească muncitorilor din fabrici şi deodată se trezeşte cu douăzeci de ani în urmă, la Ludlow, în Colorado. O fi spunând lucruri interesante, dar muncitorii de aci vor să li se vorbească despre *General Motors* de azi, din 1936, şi nu despre Rockefeller din 1913. Şi-i dă zor cu Ludlowul o oră întreagă, pe urmă spune: „ei bine, băieţi, iată dece avem nevoie de un sindicat puternic în industria de automobile.'' Asta nu-i o tactică bună, nu-i aşa Abe? De altfel, mai are şi dantură falsă, şi o tot scapă din gură…

— Opreşte maşina, spuse Betsy.

Ceilalţi se uitară pe geam. Nimeni nu se clinti. Afară era beznă!

— Ei, ce facem? întrebă ea.

Celia vorbi în numele tuturor:

— Betsy, acum nu mai are niciun rost.

— Niciun rost? răspunse Betsy. Dar ce te-a apucat? Vrei, sau nu vrei să-l găsim pe Princey?

— E întuneric, spuse Killian cu sfială. Nu se vede mai nimic.

Betsy se întoarse. Îi privi pe rând, uluită şi îndurerată. Propunerea de a suspenda cercetările venise fără veste, ca o lovitură de pumn. În tot timpul zilei, nădejdea de a-l regăsi fusese singurul ei sprijin; uneori i se părea un lucru aproape neîndoelnic. Era singurul ei gând; îşi dăduse seama

că se lăsa noaptea, dar pentru ea faptul acesta nu avea vreun înţeles deosebit. Acum, văzând feţele celorlalţi, pricepea că erau cu toţii de aceeaşi părere; cu toţii strânşi împotriva ei, ca nişte duşmani.

—Doamne dumnezeule, nu vă daţi seama? exclamă ea. Dacă ne oprim acum n'o să-l mai găsim! Trebue să-l căutăm mai departe!

— Dar nu văd cum!

— Nu se poate să vorbeşti aşa, Will. Nu se poate să vorbeşti aşa!

— Dar uită-te Betsy, uită-te şi tu! stărui Will. Cum să-l mai căutăm? Chiar dacă Princey ar fi la zece metri de noi, tot nu l-am putea vedea. Într'un sfert de oră o să fie întuneric beznă.

— Nu! strigă ea ca apucată de-o criză isterică. Dacă ne oprim acum, Princey e pierdut. O să aprindem farurile. O să cumpărăm nişte lanterne. Nu putem să ne oprim acum!

— E zadarnic, Betsy. O să-l căutăm mai departe mâine dimineaţă.

— Mâine! strigă ea. Oh! Oh!

Era un strigăt sfâşietor, o deslănţuire de durere primitivă, animalică.

— Oh, Princey… strigă ea. Oh!

Se repezi afară din maşină şi se afundă în noapte, plângând.

— Duceţi-vă după ea, strigă Celia. Să n'o scăpaţi din ochi!

Săriră din maşină. Betsy coborâse într'o viroagă şi umbla orbecăind. N'o mai vedeau, îi auzeau gemetele disperate. O ajunseră din urmă; căzuse în genunchi, cu faţa în palme, Will era cât pe aci s'o calce în picioare. Betsy îşi descărcă sufletul cotropit de desnădejde, înfrânt, scoţând nişte ţipete ascuţite care-i sfâşiau pieptul. Tot trupul i se sguduia de plâns. Stăteau în jurul ei, neîndrăznind s'o atingă, rostind cuvinte de mângâiere, fără rost şi fără folos. Era durerea, era singurătatea ei din urmă, pe care ei nu le puteau împărtăşi. Killian

întoarse capul, muşcându-şi buzele. Celia plângea încet, cu mâinile la ochi. Stăteau acolo, îndureraţi şi neputincioşi, ascultându-i ţipetele ascuţite, care răsunau în noapte pierzându-se în pustietatea câmpiei cotropite de ceaţă, de ploaie şi de noroi.

CAPITOLUL VII

Luni, ora 6 seara

Kellog era tocmai în prag când începu să sune telefonul. Ridicând receptorul, o văzu pe Adelaida care se pregătea să coboare scara.

— Lasă, nu mai veni… răspund eu… Allo?

— Domnul Kellog?

— E pentru mine, tată? întrebă Adelaida.

Kellog acoperi receptorul cu mâna.

— Nu.

— … Domnul Kellog? repetă glasul dela celălalt capăt al firului.

— Da. Cine întreabă?

— Frankie…

— Frankie şi mai cum?

— Nu pot să vă spun numele meu, dar ieri după masă am fost pe la dumneavoastră: căutam pe cineva. Vă aduceţi aminte? N'aţi vrut să mă primiţi.

— Da, îmi amintesc, răspunse Kellog.

Probabil era omul lui Grebb…

— Şi ce doreşti?

— Vă rog să mă ascultaţi cu atenţie, domnule Kellog.

— Da

— Patronul mi-a spus să vă comunic că s'a mai întâmplat ceva de ieri încoace. E ceva foarte important. Ar vrea să ştie dacă aţi putea, la nevoie, să-i strângeţi pe prietenii dumneavoastră astăseară? E ceva de făcut.

— Da, desigur, răspunse Kellog însufleţindu-se deodată.

— Ştiţi despre care prieteni e vorba?

— Da, da, am înţeles.

— Aceia pe care i-a cunoscut ieri.

— Ştiu. Şi ce trebue să facem?

— Nu pot să vă spun la telefon, dar patronul mi-a dat ordin să vă comunic că este vorba de un lucru serios. Pot să trec pe la dumneavoastră?

— Nu veni aici, răspunse Kellog repede. Dacă este vorba despre ceeace cred, am să dau câteva telefoane şi îndată după aceea va trebui să plec de acasă.

— Unde ne-am putea întâlni?

— Poţi fi peste patruzeci de minute la întretăierea bulevardului Woodward cu strada Centrului?

— Da. O să mă recunoaşteţi?

— Sigur că da.

— Încă ceva… Patronul mi-a spus să vă înştiinţez că o să aveţi nevoie de maşini în cazul când are loc acţiunea. O să se petreacă afară din oraş.

— Am înţeles.

— Bine.

Kellog puse receptorul la loc. Râdea mulţumit, în timp ce forma numărul lui Dayton Oliver. Străşnicia pe care o vădise faţă de şovăelile lui Grebb dăduse roade. Graba lui de a intra în

legătură cu Legiunea Neagră era cât se poate de caraghioasă.

După ce-i spuse lui Oliver despre ce era vorba, mai dădu încă două telefoane. Pe urmă coborî scara, sărind treptele câte patru odată. Dacă lucrul despre care vorbea Grebb era atât de serios pe cât spunea el, atunci Legiunea trebuia să se întrunească într'o şedinţă specială înainte de plecare. Trebuia să se grăbească.

Adelaida ieşi din camera ei cu o perie de cap în mână şi se întâlni cu taică-său pe coridor,

— Bună ziua tată, ce mai faci?

— Foarte bine, drăguţă. Sunt foarte grăbit, trebue să ies în oraş.

— Nu vrei să mănânci mai întâi? Am pregătit ceva pentru amândoi.

— Iartă-mă, nu pot acum. Am să mănânc la întoarcere.

— Ai treabă?

— Da.

— Munceşti prea mult. Nu văd pentru ce…

— Trebue să mă grăbesc, spuse el, strângând-o afectuos de braţ.

— Am angajat o femeie, tată. Vine mâine.

— Foarte bine, îi răspunse el peste umăr.

Intră în camera lui şi încuie uşa. Îşi schimbă hainele de oraş, îmbrăcând un costum vechi de sport şi un pulover. Deschise uşa dulapului şi dădu jos de pe raft o cutie mare din care scoase uniforma Legiunii, un revolver, o lanternă şi un bici gros. În timp ce le aşeza într'o valiză, simţea cum îi sporeşte neastâmpărul. Nu era pentru prima oară că făcea asemenea pregătiri solemne: de fiece dată, însă, căpătau pentru el o semnificaţie mai adâncă. Îşi spunea că dacă cel puţin un milion de americani ar fi făcut acelaş lucru, într'un milion de locuinţe, atunci lucrurile ar merge mult mai bine. Când ieşi iar din camera, cu valiza în mână, îşi simţi gâtul uscat. Nici senzaţia aceasta de sete nu era ceva nou pentru el. Era o reacţie pe care o avea

la fiecare expediţie nocturnă în împrejurări dintr'astea; începea să trăiască pe acel „plan de exaltare" despre care vorbea o carte de psihologie pe care o citise. Era adevărat. În clipa în care se ridica să ia cuvântul în faţa adunării, îi batea inima mai, mai să-i spargă pieptul: apoi, până să se desmeticească, cuvintele înflăcărate îi şi curgeau de pe buze. Din pricina acestei stări de exaltare gândea şi reacţiona cu totul altfel decât ceilalţi ori de câte ori lua parte la expediţiile nocturne ale Legiunii Negre.

Dayton Oliver, de pildă, era un bun camarad, dar pentru el expediţiile astea disciplinare erau un prilej de petrecere. Bea, glumea, se purta ca un ţăran la chef. Sau Curry, de pildă: Picior-de-Lemn fusese de faţă când cu pedepsirea trădătorului Williston. Kellog se minunase, văzându-l atât de rece şi de liniştit, ca şi cum ar fi privit cum e biciuit un cal şi nu un trădător. Nu, el nu putea să reacţioneze aşa. Când se afla în maşină, şi cântau roţile în noapte, când citea verdictul Legiunii împotriva renegatului care stătea în picioare înaintea lui, îi creştea inima, cuprinsă de emoţie, se simţea mândru că îşi apără cauza, că are o misiune atât de importantă… Era oare o dovadă de trufie să-ţi închipui că, atunci când Washington se ruga în ajunul bătăliei, la Valley Forge, inima lui fusese stăpânită de aceeaşi mândrie?

Tocmai când se pregătea să coboare scara, Adelaida îi strigă:

— Te întorci târziu, tată?

Ieşi din odaie, şchiopătând, cu un singur picior încălţat.

— Trebue să plec, dar dacă te întorci peste un ceas, pot să-ţi las mâncarea pe maşină.

— Nu, nu e nevoie. Probabil c'am să mă întorc foarte târziu.

— Dece ai luat valiza?

— Am pus nişte acte în ea.

Fata îi aruncă o privire ciudată. Se gândi îndată că taică- său se ducea să se întâlnească cu o femeie. Era înfierbântat şi plin de neastâmpăr.

Nu se scandaliză. Adeseori se întrebase dacă tatăl ei avea legături cu vreo femeie: ar fi fost mai bine pentru el.

— Bine! Atunci să ştii că-ţi las mâncarea în răcitor. Şi, dintr'o pornire drăgăstoasă, îşi petrecu braţele pe după gâtul lui.

— Ştii, eşti un bărbat drăguţ, domnule Kellog. Dacă nu mi-ai fi tată, m'aş mărita cu tine.

El râse înduioşat de drăgălăşeniile ei.

— Am şters-o…

— Bună seara, domnule Kellog.

Frigul nopţii se mai muiase. Adulmecă vântul care bătea dinspre lac şi inima începu să-i cânta

CAPITOLUL VIII

Luni, ora 16

seara

Dinny aduse paharul cu apă.

— Mai aveţi nevoie de ceva?

— Nu.

Grebb scotoci în buzunarul pardesiului. Scoase un tub de aspirină şi o cutie mică cu bicarbonat. Lua pentru a treia oară aspirină în seara aceea. Ştia că în curând va trebui să mai ia una. Mulţumită bicarbonatului, aspirina putea fi luată la intervale mai scurte.

— Frank, ştie la Pontiac un medic foarte bun, propuse Dinny. Îşi arătă mâna bandajată. M'a dres foarte bine.

Grebb clătină din cap şi se aşeză greoi.

— Ştii cât e ceasul?

— Zece trecut.

— Au să sosească îndată. Mă duc în pivniţă. Tu aşteaptă afară, pe alee.

— Am înţeles.

— Când o să vină Frank cu ceilalţi, spune-le să stea puţin afară, iar pe Frank adu-l până la uşă.

— Am înţeles, Jeff.

Grebb scoase o scrisoare din buzunar. Era dela Adelaida. O primise la birou, după amiază, târziu, printr'un curier special. O citi din nou.

— Dininy, întrebă el. Ţi s'a întâmplat vreodată ca o femeie să-ţi dea cu piciorul?

— Oho, de câte ori! răspunse Dinny râzând.

— Şi ce făceai?

— Căutam alta.

— Şi pe cealaltă o uitai?

— Ba bine că nu! La urma urmei, toate sunt cam la fel, când te gândeşti bine.

— Ba. Nu! Nu-i chiar aşa, spuse Grebb. Cel puţin, pentru mine unul.

Împături cu grijă scrisoarea şi o puse la loc în buzunar.

— Nu-mi place să fiu refuzat. Peste un an… sau poate peste doi… o s'o fac să înghită scrisoarea asta cu plic cu tot. O să se roage ea de mine.

Dinny râse din toată inima.

Grebb îşi rezemă coatele pe masă; apoi oftă şi-şi duse mâna la ochi.

— Stinge lumina, te rog.

— Bine.

Durerea de cap se înteţea, strângându-i fruntea ca într'o menghină. Nădăjduia că n'o să-l apuce iar vreo migrenă. Era singura boală de care suferea şi de care niciun medic nu-l putuse vindeca. Nu ştia niciodată din vreme când o să-l apuce durerea, dar atunci când avea o criză puternică, câteva zile după aceea se simţea abătut. Îşi rezemă capul de speteaza scaunului. Peste câteva minute aspirina o să-şi facă efectul şi atunci va trebui să coboare în

pivniţă… Scrisoarea Adelaidei îl scotea din fire. Ce mironosiţă! Şi respectul ăsta vulgar faţă de convenţiile sociale… Toată viaţa lui întâlnise numai dintr'astea. Şi acum, la fel…

Imaginea aceea care-l chinuise toată ziua îi reveni în minte, încercă zadarnic s'o alunge. Era chipul lui Princey… zâmbetul lui batjocoritor. Ştia dece îl urmărea mereu. Cu tot dispreţul lui pentru Princey şi pentru tot ceeace întrupa el, faptul că nu izbutise să-l convingă îl durea ca o înfrângere personală, ca o umilire. În nenumărate rânduri încercase să se încredinţeze că reacţia lui era absurdă: exista o margine dincolo de care nu se mai putea socoti răspunzător de prostia celorlalţi. Ziua întreagă nădăjduise să afle că Princey şi-a schimbat atitudinea, dar singura ştire pe care o primise era aceea că încercase să fugă. Cum să-i poată atrage de partea lui pe nişte oameni care se ferecau în fortăreaţa puternică a unor valori pur sentimentale?… Şi totuşi, se simţea înfrânt.

— Dinny, strigă el, dă-mi lanterna şi du-te de aşteaptă afară.

— Bine.

Coborî scara îngustă care ducea la pivniţă. În timp ce bătea la uşă, i se trezi din nou în minte amintirea neplăcută a ceremoniei ce se desfăşurase cu prilejul intrării lui în Legiunea Neagră. Şi acum, se gândi el, Kellog socotea probabil că-i făcuse o concesie răspunzând la chemare! N'avea decât!… Se sinchisea prea puţin de părerea lui. Dimpotrivă, era mare lucru să ai o echipă ca Legiunea gata să răspundă la orice chemare. Îşi vor lua asupra lor sarcina asta, dacă se va dovedi necesară, şi el n'o să aibă niciun amestec.

Uşă se deschise. Îi făcu semn lui Herman să iasă.

Uitându-se la Princey, se simţi cuprins de o nelinişte ciudată, ce-l încurca şi-i rănea orgoliul. Princey şedea pe pat şi mângâia pisica. Buzele lui umflate erau respingătoare la vedere: îi sluțeau

fața. Se uita liniştit în ochii lui Grebb. Acesta se apropie de el şi îşi trase un scaun lângă pat. Se priviră în tăcere.

După o clipă, Grebb spuse încet:

— Princey, n’a mai rămas decât puţin timp. Trebue să te hotărăşti… mai ai câteva minute de gândire.

— Ascultă…

Princey privi aiurea…

— Eu…

Şovăi…

— Te-am aşteptat ca să-ţi spun…

Se opri.

Aproape tremurând de nerăbdare, Grebb întrebă:

— Primeşti? Ți-ai schimbat părerea?

Princey dădu din cap în semn că „da“.

— Nu e un tertip?

Buzele umflate i se schimonosiră într’un fel ce aducea cu zâmbetul lui obişnuit.

— Am, s’o dovedesc cu fapta.

Zâmbetul îl dezamăgi pe Grebb. Nerăbdarea se schimbă în ciudă.

— Vom vedea îndată, spuse el tăios. Să nu mă crezi dobitoc. Cine mai face parte din celula dumitale?

Princey începu să râdă.

— Bine, să nu mai vorbim despre asta…

Grebb se ridică. Se plimbă prin odaie în lung şi în lat câteva clipe, pe urmă se aşeză la masă. Îşi scoase ceasul şi-l puse în fata lui, pe muşama.

— Nu-ţi mai rămâne mult timp, Princey! Caută să înţelegi asta. Îi vorbea cu un glas aproape rugător… N’ai timp de pierdut.

Princey înălţă capul. O clipă, se simţi gâtuit de spaimă. Se stăpâni, străduindu-se să para din nou liniştit.

— Mă urăşti, nu-i aşa, Princey? întrebă Grebb domol.

Întrebarea asta îl urmărea, obsedantă, de dimineaţă; dar n’ar fi putut spune dece.

Răspunsul fu o izbucnire pătimaşă:
— Vrei să ştii adevărul? Te urăsc din adâncul măruntaielor, târâtură de fascist ce eşti!
— Îmi pare rău.
Princey îşi dădu capul pe spate cu dispreţ. Chiar în clipa când rostise cuvintele acestea, îşi dăduse seama de forţa uriaşă pe care i-o dădea ura. Simţi cu o nespusă uşurare că descoperise izvorul din care să soarbă curajul de a merge până la capăt.
— Eu nu te urăsc, Princey. Adevărul e că mi-e milă de dumneata.
— Ştiu. Eu nu sunt un om „cu picioarele pe pământ".
— Exact. Atâtea însuşiri frumoase irosite într'o mucenicie zadarnică! Fără niciun folos. Cum poate cineva judeca lucrurile atât de greşit?
Princey râse dispreţuitor. Privindu-l, Grebb se întreba furios: „Nu există oare niciun mijloc ca să-l înduplec? Să fiu chiar atât de neputincios?"
— Princey, ce faci? exclamă el. Nu-ţi dai seama ce înseamnă asta? Sfârşitul!
— Ei, drăcia dracului! Nu vezi că n'avem ce să ne mai spunem? izbucni Princey. Nu poţi să mă laşi odată în pace?
— Nu, spuse Grebb încet. Vreau să înţeleg. Ce se petrece în mintea ta? Spune-mi. Pe ce se întemeiază hotărârea asta a ta?
Princey râse.
— Ţii neapărat să ştii, nu-i aşa?
— Da, vreau să ştiu!
— Şi crezi că ai să înţelegi?
Se ridică şi se apropie de masă. Vocea lui era înnăbuşită, ca şi a lui Grebb, Apăsa pe fiecare cuvânt.
— Să trăieşti cu orice preţ? Asta nu e destul! E un lucru pe care dumneata m'ai ajutat să-l pricep. Acum înţelegi?
— Nu, nu înţeleg. Cum poate un om inteligent să-şi piardă de bună voie viaţa? Pentru cine? Pentru socialism? Pentru o idee, pentru un cuvânt?

— În parte, pentru asta.

— Dar odată ce-ai luat hotărârea asta, înseamnă că n'o să vezi biruinţa socialismului la noi în ţară!

— Cel puţin nu fac nimic care s'o întârzie.

— Dar, practic vorbind, în ce măsură faptul că dumneata vei fi sau nu de partea mea poate să împiedice biruinţa finală a socialismului la noi în ţară? Câtuşi de puţin!

— Într'adevăr, câtuşi de puţin, spuse Princey cu voce scăzută. Pentru mine, însă, e un lucru care are o mare importanţă. Eu nu sunt nimic prin mine însumi: în schimb, sunt legat de ceva măreţ. Şi ţin să rămân legat. Realitatea asta din care fac eu parte este vie; realitatea voastră umple de miasme lumea întreagă. Oamenii de teapa dumitale gândesc că vor ajunge să facă ceva omorând oameni ca mine. Nu vor ajunge la nimic. Îşi închipue că vor putea sdrobi mişcarea clasei muncitoarei N'o vor putea sdrobi! Îşi închipiue că vor putea distruge regimul sovietic! Nu-l vor putea distruge! Sunteţi dela început înfrânţi, pentrucă lumea voastră a murit şi voi nici nu vă daţi seama de asta!

— Nu înţeleg, dar deloc, deloc! Ceilalţi, mai zic, ar putea foarte bine să vorbească aşa, dar nu dumneata, şi nu acum. Pentrucă e un, lucru fără nicio noimă. Ce crezi că poate fi mai presus de viaţa dumitale?

— Viaţa mea mai este şi altceva decât o viaţă animalică. Vreau să păstrez până la urmă dreptul de a mă privi în faţă.

— Eşti caraghios. Astea-s palavre creştineşti. Dumneata eşti un revoluţionar. Nu se poate să crezi într'o morală atât de falsă!

Princey râse.

— De cred într'un ideal? Da, desigur. Aş vrea să văd realizarea unei lumi socialiste. Şi dumneata vrei să mă faci să calc în picioare acest ideal! Dacă aş face aşa ceva, aş fi vrednic de dispreţ. Şi de dispreţul altora, şi de al meu. Aşa că n'o fac.

— Dar viaţa dumitale?

— L.a dracu! Chiar dacă aş mai trăi încă douăzeci de ani de aci înainte, tot n'aş avea chef să mor, nu-i aşa?

— Princey, nu ţi-e frică?

Grebb se apleacă spre el, căutându-i ochii.

Princey avu un râs scurt.

— Asta n'o s'o afli dumneata niciodată.

— În seara asta ai putea fi lângă nevasta dumitale.

Tăcere…

— Ai putea să te culci lângă ea, ai putea s'o îmbrăţişezi, ai putea să-i mângâi trupul. Gândeşte-te, Princey. Toate astea sunt…

— Eşti mârşav!

— Nu, nu sunt! rosti Grebb pătimaş. Vreau numai să-ţi deschid ochii. Eşti atât de stupid!

— Dar dece te frământi atât pentru mine?

Grebb răsuflă adânc. Întrebarea asta şi-o pusese şi el; îl urmărise toată ziua.

— Nu ştiu dece, dar asa e!

Princey începu să râdă.

— Ştii ce cred eu? Cred că te temi atât de mult de viaţă, încât nu ştii încotro s'o apuci.

— Ce prostie! N'ai întâlnit nicicând un om care să se bucure mai mult de viaţă ca mine.

— Dar nu te alegi cu nimic. Ţi se scurge totul printre degete, ca apa printr'o strecurătoare. N'o să fii mulţumit niciodată. În faţa vieţii, dumneata eşti ca un prunc de două săptămâni: doar că eşti mai nesăţios decât el.

— Ei, ce să-i faci, eu n'am, din păcate, principii ca ale dumitale.

— Nu te bucuri de nimic, n'ai nici măcar o plăcere. Eşti cu adevărat un produs desăvârşit al capitalismului; mai desăvârşit nici că se poate. Nimic care să-ţi încânte inima, doar o nesăţioasă poftă, iar încolo ducă-se totul dracului!

— Desigur, eu nu lupt pentru „dreptate'', spuse Grebb râzând din nou. (Deodată însă, se întunecă la faţă). Toate dulcegăriile astea cu care vreţi să ne

amăgiţi nu sunt decât nişte fleacuri: De când există, omenirea a fost condusă de oameni tari.

Lovi cu pumnul în masă.

— La dracu! Urăsc tot ceeace reprezinţi!

— Şi eu la fel, dragă!

Tăcură o clipă; privirile lor oglindeau ura care se deslănţuise între ei, o ură făţişă, puternică.

Deodată, Grebb dădu de o parte scaunul pe care fusese aşezat. Se auzea sgomot de automobile pe alee. Ochii lui, strălucitori de emoţie, se aţintiră asupra lui Princey.

— A sosit ceasul, spuse el domol.

Princey nu înţelese numaidecât. Pe urmă, se dădu brusc înapoi, cu răsuflarea gâtuită. Broboane de sudoare i se iviră pe frunte. Spatele îi îngheţase şi sudoarea îi şiroia la subsuori. O clipă, odaia se învârti sub ochii lui, şi crâmpeiul acesta de viaţă îi apăru ca prin vis, ca şi cum l-ar fi trăit un alt om.

Grebb îl privea.

— Nu încă! adaugă el.

Deschise uşa care dădea în grădină. Maşinile se opriseră. Motoarele duduiau înnăbuşit. Se auzi foşnet de paşi pe nisip. Grebb scoase capul afară şi şopti cuiva câteva cuvinte. Apoi închise iar uşa.

— Princey, spuse el cu un glas rugător, mai poţi încă să te răsgândeşti! Şi, arătând spre ceas:

— Îţi mai las câteva mânute!

— N'am ce face cu ele.

— Mai aştept totuşi. Cred încă in dumneata.

Grebb rămase aplecat asupra ceasului. În urechile lui Princey, tic-tacul răsuna din ce în ce mai puternic până când deveni chinuitor. Stătea în picioare; era ţeapăn ca un om în stare de catalepsie, cu mâinile sgârcite.

Dece intrase în Partid? Se dusese împreună cu alţii să aducă un ultim salut morţilor căzuţi în, greva cea mare dela Ford. Deasupra cosciugelor stătea scris: „Ne vom aduce aminte. Nu vom uita. Vom continua lupta!...”

— Timpul trece, Princey!

Şi a doua zi urmase convoiul funebru pe bulevardul Woodward împreună cu alţi cincizeci de mii de oameni. Înţelesese deodată că şi el voia să-şi amintească, că nici el nu putea uita; înţelesese că viaţa lui trăită la întâmplare căpătase un ţel.

— Mai ai un minut, Princey!

... La temelia tuturor lucrurilor se află legea aceasta: omul trebue să rămână credincios idealului său. Acesta – şi nu altul – este curentul subteran al vieţii sale. Fără asta, omul nu este nimic. Nu pot să trădez! Din clipa în care îşi trădează idealul, omul nu mai există ca om.

Grebb înălţă capul, uitându-se ca vrăjit la omul ce stătea în faţa lui cu un zâmbet schimonosit pe buze. „Îl urăsc, îşi spuse el. Oricum, nu mi-ar fi fost de niciun folos. Lumea mea nu se poate construi cu neghiobi''.

Se duse la uşă şi o întredeschise. Pe urmă se întoarse şi stinse lumina. Străbătu repede încăperea şi se aşeză îndărătul sobei cu gaz, în aşa fel ea să nu fie văzut. Uşa fu împinsă cu o lovitură de picior. O duzină de lanterne electrice străluciră în întuneric. Oamenii Legiunii Negre intrară pe tăcute în cameră, fiecare purtând gluga neagră. Capul de mort lucea, zugrăvit cu alb, pe piepturile lor. Se adunară în cerc.

Luminile lanternelor se îndreptară toate asupra, lui Princey. Un om înaintă spre el ţinând în mână un bici scurt şi gros. Era Kellog. Se propti în faţa lui Princey, privindu-l ţintă:

— Dumneata… dumneata eşti comunistul? şuieră el.

Deşi simţea un nod în gât, Princey răspunse:

— Am o bombă în buzunar.

Kellog se dădu un pas înapoi. Pe urmă, furios, se repezi spre el:

— Păduche! Ştii cine suntem noi? Noi suntem Legiunea Neagră a Americii. Am jurat să curăţim ţara dela un capăt la altul de cuibarele voastre.

— Aşa crezi?

Tremurând de furie, Kellog vântură biciul.

— Aşează-te în genunchi! Vreau să văd că te rogi!

Cu o strâmbătură care-i sucea buzele, Princey răspunse:

— Nu, astă seară n'o să mă vezi aşa.

Biciul îi şfichiui faţa. Gemu de durere.

— În genunchi!…

Biciul îl lovi din nou.

— Americani sută în sută, îşi bătu joc Princey făcând o sforţate să vorbească.

Buzele începură iar să-i sângereze.

— Dumnezeule! strigă Kellog. Dumnezeule!

Apoi se întoarse brusc către ceilalţi.

— Priviţi-l! E o datorie sfântă să nimiceşti un păduche ca ăsta. Este o datorie sfântă. M'aş simţi prihănit dacă l-aş lăsa să mai trăiască.

— Hai, strigă tânărul Oliver din fundul odăii. La treabă, Harvey!

— Luaţi-l, porunci Kellog, cu un glas ce tremura de emoţie.

Se simţi apucat de braţe şi îmbrâncit spre ieşire. Uşa se deschise. Era afară…

— Betsy, iubito! şopti el.

Grebb se întoarse în odaie; se duse până la uşa cealaltă şi rămase acolo, în picioare, pe întuneric, cu mâna la cap.

— Câtă zădărnicie! exclamă el cu dispreţ. O lume plină de dobitoci.

Într'un colţ al odăii, cu părul sbârlit, pisica stătea ghemuită cu ochii măriţi de spaimă.

Maşinile străbăteau aleea.

CAPITOLUL IX

Marţi, ora 1
dimineaţa

Orice cuvânt era acum de prisos; tăcerea însă, era şi mai greu de îndurat. Unul după altul, fiecare închis în singurătatea lui, urcară scara care ducea la apartamentul lui Betsy. Turner, Celia, Carmichael, Betsy. Paşii lor înceţi şi grei răsunau în liniştea casei adormite. Se întâlniseră în farmacia lui Killian, la ora opt seara. Ceilalţi se întorseseră acasă. Rămăseseră acolo în aşteptarea unui telefon dela poliţie, deşi, ştiau că aşteptau degeaba. Totuşi, rămăseseră acolo mai departe, cu încăpăţânarea celui desnădăjduit. Vorbiseră despre aruncarea în aer a librăriei, deşpre noutăţile zilei, despre problemele sindicale. Dar niciunul nu pomenise de Princey. În cele din urmă, plecaseră.

În apartament, mărturiile vieţii din ajun a celor doi se lăfăiau pretutindeni cu neruşinare: patul desfăcut, un petic de hârtie cu nişte însemnări, salopeta atârnată pe frânghie. În bucătărie era mai puţină dezordine, aşa că rămaseră acolo.

Betsy şedea ca în maşină: nemişcată, ferecată în sine, cu capul plecat într'o parte. Faţa ei părea moartă, pustiită de orice rămăşiţă de viaţă şi de tinereţe; avea un obraz ca de ceară. Se lăsase de bună voie cuprinsă de toropeală. Nu se temea decât de clipele de trezie ale spiritului, când simţea urcându-i-se în gâtlej strigătul acela sălbatic de

durere pe care nu şi-l putea stăpâni. Şi sub frica, sub toropeala ce-o cuprinsese, curgea fluviul necurmat al gândurilor învălmăşite: când crâmpeie de amintiri, când perspectiva sfâşietoare a singurătăţii ei viitoare. *Nu trebue să mă mai gândesc! Nu trebue să mă mai gândesc!...* dar gândurile se depănau, singure.

— Vrei să ne faci câte un ceai, Celia? spuse Turner.

— Da.

Şi Celia începu să gospodărească.

— Cred că ceainicul s'a stricat, spuse Betsy.

— Nu face nimic. Găsesc eu altceva.

— Cratiţele sunt pe poliţa de sus.

— Bine. Dau eu de ele.

Tăcere… Se terminase şi cu subiectul acesta de conversaţie, dar mai trecuse un minut şi asta însemna o biruinţă. Timpul era duşmanul lor cel mai aprig.

— Ştiţi… începu Turner.

Îşi luă însă imediat seama.

— Ce?

— Nimic.

Cercetă atent faţa lui Betsy. Gândul că Betsy era supărată pe el îl urmărise toată ziua. Ştia că nu e adevărat, că Betsy nu-i purta deloc pică. Ştia că nu avea nicio răspundere pentru cele întâmplate. Totuşi, nu se putea împotrivi unui sentiment nelămurit de vinovăţie. Viaţa Partidului era singura lui viaţă şi durerea lui Betsy era şi a lui. Se gândea că va sosi o altă zi, că va fi din nou prins de grijile, de munca lui. Dar în astă seară nu se putea gândi decât la tragedia aceasta şi la lupta fără de sfârşit, la strădania necurmată, la zilele, nopţile şi lunile care deveneau ani, care deveneau o viaţă… Şi nicicând o clipă în care să-şi poată spune: „Am sfârşit munca. Pot să închid ochii şi să mă odihnesc”.

— Aş vrea să-l văd pe tata, spuse deodată Betsy cu o voce înnăbuşită şi indiferentă.

— Crezi că ar putea să vină aici? întrebă Celia.

— Nu ştiu. Acum are de lucru… Cred… Cred că am să mă întorc la Toledo. O trecu un fior; glasul, însă, îi rămase acelaş. Nu mai vreau să rămân la Detroit.

Tăcură cu toţii… Turner ar fi vrut să spună ceva, dar vorbele i se opreau în gât şi nu putea să pomenească nimic despre Princey. Se gândea: „Omul, individul, e tot ce are Partidul mai de preţ. Cum aş putea s'o fac să înţeleagă cu adevărat lucrul acesta?''

Celia turnă ceaiul. Kilian îi dăduse un somnifer şi ea dizolvase o pastilă în ceaşca lui Betsy.

— Bea puţin, o îndemnă ea, n'ai luat nimic în gură toată ziua.

Betsy îşi bău, supusă ceaiul.

— Dar tu nu bei?

— Ba da.

— Atunci, aşează-te.

— Bine.

Celia tuşi.

— Ai răcit.

— Puţin.

— Îmi pare foarte rău. V'am cam sâcâit astăzi. Aţi fost toţi foarte buni cu mine.

Tăcere… câteva cuvinte banale… şi iar tăcere.

Betsy termină de băut. Se uită năucă la muşamaua de pe masă. Apoi, deodată, ridică capul şi privi în jur. Izbucni îndurerată:

— O, doamne! E atât de pustiu! Ce-o să mă fac? Probabil că l-au chinuit! O! Cât l-or fi chinuit!

Se sculă, clătinându-se. Îşi duse mâinile la piept, apoi la frunte.

— Ce vis îngrozitor, doamne, ce vis îngrozitor!

Celia o cuprinse de mijloc, strângând-o lângă ea. Betsy tremura din tot trupul.

— Să ştii, Betsy, un lucru, spuse Turner cu voce răguşită. Partidul nu uită, nu, nu!

Se opri şi întoarse capul. Nu găsea cuvinte ca să tălmăcească lucrul ăsta. Durerea era numai a ei.

Nu putea face nimic ca să i-o uşureze. Nu-i putea vorbi acum despre Partid, nu putea să-i arate că Partidul e alături de ea, că-i împărtăşeşte durerea;. Betsy ştia tot ce ar fi putut el să-i spună. Exista clipe în viață când nu este cu putinţă să nu te laşi cotropit de durerile tale.

— Hai, Betsy, culcă-te puţin, stărui Celia.

Se duse cu ea în dormitor. Betsy se aşeză pe marginea patului.. Fără niciun rost, Turner veni după ele. Rămase în prag, privind-o. Ea ridică, ochii şi-l văzu.

— O, Paul, spuse ea, e atât de greu uneori!

— Da, şopti el.

— Sunt ca beată, îi spuse ea apoi Celiei.

— Ar trebui să dormi puţin. Ai nevoie.

— Ce vis groaznic, Celia. Ce vis groaznic!

— Da, dragă.

— Paul, crezi c'o să-l găsim?

Se opri.

— Nu ştiu, spuse Turner încet.

— Dacă l-am putea găsi, mi-ar fi mai uşor. Dacă aş putea să-i mai văd faţa, m'aş simţi mai împăcată; poate că aş citi ceva pe chipul lui.

Turner nu izbutea să rostească niciun cuvânt.

— Dece s'a întâmplat asta? Putea să nu se întâmple! Dece?…

Se uită la fiecare, pe rând. Îşi săltă puţin capul.

— E adevărat, rosti ea cu o mândrie amară, sunt comunistă şi ştiu pentru ce moare un om ca Princey. Dacă lucrurile sunt ceeace trebue să fie, am să învăţ, fără îndoială, să le primesc. Nu vreau să schimb nimic… nici din ceeace a fost înainte… nici din ceeace va fi de acum încolo. Până atunci sunt şi eu un om, cu slăbiciunile lui: tot ce pot face e să plâng.

Se trânti pe pat, hohotind: plângea pentru prima dată cu adevărat în ziua aceea. Celia o strânse în braţe şi rămase aşa lângă ea, resemnată.

Turner ieşi în vârful picioarelor. Se duse în bucătărie şi privi pe fereastră. Afară era o noapte

adâncă, se vedeau casele dărăpănate, clopotniţa bisericii…

Noaptea şi casele dărăpănate îl împresurară.

Îşi băgă mâinile în buzunare şi-şi rezemă fruntea fierbinte de geam. Ascultă plânseitele înnăbuşite ce răzbăteau din odaia vecină.

CAPITOLUL X

Marţi, ora 6 dimineaţa

Un argat dela o fermă ieşi dintr'un pâlc de arbori. Scoase un strigăt şi făcu un pas înapoi. La picioarele lui zăcea un cadavru. Picături de sudoare îi îmbrobonară fruntea şi rămase cu gura căscată. Uimit şi înspăimântat, se aplecă să privească mai de aproape. Pe piept… în două locuri… şi la tâmpla stângă… se vedeau nişte pete de sânge. Acum se uscaseră.

Se întoarse şi o luă la goană cât îl ţineau picioarele.

Cu faţa spre cerul limpede şi rece, cadavrul zăcea întins, cât era de lung, ca într'o ciudată odihnă: pe chipul lui nu se citea, nici turburare, nici suferinţă. Obrazul plin de vânătai era senin.